

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІРНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

О. Ю. ДОЦЕНКО

**ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
РЕГІОНУ НА ОСНОВІ КОНСОЛІДОВАНОГО ФІНАНСУВАННЯ
ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ**

Монографія

Дніпро
НГУ
2016

УДК 336.15:330.341.1:332.14
ББК 65261.5
Д71

Рекомендовано до друку вченою радою Державного ВНЗ «Національний гірничий університет» (протокол № 4 від 05.04.2016).

Рецензенти:

О.М. Десятнюк, д-р екон. наук, проф. кафедри податків та фіскальної політики, директор навчально-наукового інституту інноваційних освітніх технологій Тернопільського національного економічного університету;

Л.В. Лисяк, д-р екон. наук, проф., акад. Академії економічних наук України, завідувач кафедри фінансів Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро).

Доценко О.Ю.

Д71   Фінансове забезпечення інноваційного розвитку регіону на основі консолідованого фінансування інноваційних проектів: монографія О.Ю. Доценко ; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. – Дніпро : НГУ, 2016. – 172 с.

ISBN 978-966-350-613-5

Присвячено проблемам формування ефективної системи управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку регіону в умовах децентралізації на основі консолідованого фінансування інноваційних проектів. Розглянуто питання консолідації фінансових зусиль органів державної та місцевої влади, підприємств-інноваторів, суб'єктів господарської діяльності при фінансуванні інноваційних проектів на рівні регіону, а також створення ефективного організаційно-економічного механізму забезпечення процесу управління фінансуванням інноваційного розвитку на рівні регіону.

Розрахована на фахівців, які працюють у сфері управління фінансами, наукових співробітників, викладачів, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів.

УДК 336.15:330.341.1:332.14
ББК 65261.5

ISBN 978-966-350-613-5

© О.Ю. Доценко, 2016
© Державний ВНЗ «НГУ», 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ.....	7
1.1. Сутність інноваційного розвитку регіону	7
1.2. Сучасний досвід та підходи до фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіону	18
1.3. Систематизація теоретичних напрямів щодо управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку регіону	36
Висновки до розділу 1.....	43
РОЗДІЛ 2. СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ ТА ЙОГО ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	45
2.1. Оцінка інноваційного розвитку регіону	45
2.2. Аналіз консолідованого фінансування інноваційних проєктів.....	63
2.3. Участь розпорядників фінансових ресурсів у фінансовому забезпеченні інноваційного розвитку регіону на основі консолідованого фінансування.....	89
Висновки до розділу 2	99
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ НА ОСНОВІ КОНСОЛІДОВАНОГО ФІНАНСУВАННЯ.....	101
3.1. Удосконалення структури управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку регіону.....	101
3.2. Розробка механізму функціонування системи управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку регіону на основі консолідованого фінансування.....	112
3.3. Активізація регіональної інноваційної політики через ефективне управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку регіону на основі консолідованого фінансування.....	119
Висновки до розділу 3	127
ПІСЛЯМОВА	128
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	130
ДОДАТКИ.....	145

ПЕРЕДМОВА

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки в умовах децентралізації влади та розширення самостійності регіонів, питання управління фінансовим забезпеченням окремих регіонів стає вельми актуальним. Запропонований владою шлях децентралізації зумовлює підвищення відповідальності органів місцевого самоврядування за розвиток регіону, рівень його конкурентоспроможності та якість життя населення. Суб'єкти підприємницької діяльності регіону, стикнувшись з підвищеними вимогами щодо ведення своєї діяльності, конкурентоспроможності продукції, змушені активізувати інноваційну діяльність та шукати шляхи впровадження її результатів.

Однак досягнення успіху у інноваційному розвитку регіону в умовах децентралізації та посиленні відповідальності місцевих органів влади за результати його функціонування гальмується обмеженістю фінансових ресурсів. Обмеженість джерел фінансування інноваційних проектів негативно впливає як на конкурентоспроможність підприємств, так і на конкурентоспроможність їх продукції, що не дозволяє зміцнити позиції України на світових ринках. Тому створення умов для інноваційного розвитку регіонів України та країни в цілому є пріоритетним напрямком подальшого розвитку вітчизняної економіки. У свою чергу, забезпечення інноваційного розвитку регіону потребує створення ефективного процесу фінансового забезпечення. В умовах фінансової кризи актуальність питання пошуку джерел фінансування інноваційних проектів суттєво підвищується. Це, у свою чергу, залежить від наявності фінансового механізму інноваційного розвитку регіону, який дозволяє забезпечити консолідацію фінансових ресурсів підприємців, місцевих та центральних органів влади, позабюджетних фондів у процесі фінансування інноваційного розвитку, обґрунтувати частку участі кожного з розпорядників фінансових ресурсів у цьому процесі.

Наукові дослідження щодо управління фінансовими забезпеченням інноваційного розвитку регіону проведені до теперішнього часу розкривають, в основному, два аспекти: перший – методичні підходи до оцінки ефективності інноваційного розвитку або окремих інноваційних проектів та вибір з них найбільш ефективних; другий – пошук джерел фінансування інноваційного розвитку. При цьому управління, здебільшого, зводилося до вирішення окремих завдань, які стосувалися, як правило, ефективного використання інвестиційного капіталу, банківського та венчурного фінансування інновацій, податкового стимулювання інноваційного розвитку.

Аналіз досліджень багатьох вітчизняних та закордонних вчених, які зробили значний внесок у розвиток теорії фінансів та фінансового забезпечення інноваційного розвитку засвідчив, що існуючі теоретичні та методичні підходи до визначення структури джерел фінансування інновацій, побудови системи управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку регіону потребують не тільки удосконалення, а й розробки принципово нової концепції розподілу джерел фінансування інноваційних проектів у напрямку забезпечення консолідації фінансових зусиль органів місцевої влади, підприємств-інноваторів, суб'єктів господарської діяльності регіону та фінансових посередників з урахуванням прямого або непрямого ефекту, який отримують ці суб'єкти від інвестиційного проекту; побудови організаційно-економічних та фінансових відносин

органів місцевої влади, підприємств-інноваторів та інших учасників консолідованого фінансування з урахуванням сучасних тенденцій децентралізації влади.

В цілому, вирішення проблеми формування системи управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку регіону в умовах підвищення економічної самостійності та відповідальності регіонів за власний розвиток тісно пов'язане з такими важливими науковими і практичними задачами, як забезпечення найбільш повного визначення ефекту від впровадження інноваційного проекту та визначення суб'єктів, які отримують цей ефект; визначення величини ефекту, який отримує той чи інший суб'єкт фінансування; визначення суми фінансування інноваційного проекту, яку повинен забезпечити той чи інший суб'єкт (розпорядник фінансових ресурсів), якщо він отримує ефект від його реалізації, тобто визначення структури консолідованого фінансування інноваційного проекту.

В даній монографії представлені результати дослідження, спрямованого на обґрунтування теоретично-методичних засад і практичних рекомендацій з удосконалення управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку регіону на основі консолідованого фінансування інноваційних проектів.

Основною ідеєю монографії стало обґрунтування нової цілісної концепції консолідації фінансових зусиль органів державної та місцевої влади, підприємств-інноваторів, суб'єктів господарської діяльності та інших учасників при фінансуванні інноваційних проектів на рівні регіону в умовах підвищення їх самостійності, пов'язаної з децентралізацією влади.

У монографії викладене наукове обґрунтування ефективного процесу консолідованого фінансування інноваційних проектів з метою фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіону в умовах посилення їх ролі у підвищенні конкурентоспроможності регіонів за якістю життя громади.

Розкрита сутність фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіону на основі консолідованого фінансування інноваційних проектів в першому розділі монографії подано аналіз теоретичних підходів до розуміння категорій «розвиток», «інноваційний розвиток регіону», фінансове забезпечення інноваційного розвитку регіону».

В першому розділі також поглиблено класифікацію джерел фінансування інноваційних проектів та висвітлено взаємозв'язок класифікаційних груп джерел фінансування з ефектом інноваційного проекту (економічного, комерційного, бюджетного, соціального, екологічного), що характеризує авторський погляд на структуру джерела фінансових ресурсів при консолідованому фінансуванні інноваційних проектів. Конкретизовані та уточнені складові ефекту (економічного, комерційного, бюджетного, соціального та екологічного) інноваційного проекту, що дозволило підтвердити авторську ідею про наявність взаємозв'язку між участю розпорядників джерел фінансування у фінансуванні інноваційного проекту та ефектом, який вони отримують від його впровадження. Це, у свою чергу, надало можливості розкрити сутність консолідованого фінансування як об'єкту управління, визначити його особливості та обґрунтувати концептуальну модель відбору розпорядників джерел фінансування. Тобто, суму фінансування інноваційного проекту рекомендовано представляти, як сукупність

фінансових ресурсів, що спрямовуються на його реалізацію розпорядниками що отримують ефект від його реалізації.

Другий розділ монографії, присвячений аналізу рівня інноваційного розвитку регіонів України та його фінансового забезпечення, виявленню фінансового потенціалу розпорядників фінансових ресурсів, які отримують ефект від реалізації інноваційного проекту (суб'єктів господарської діяльності регіону, органів державної та місцевої влади, державних позабюджетних фондів).

Реалізуючи викладену у першому розділі ідею консолідованого фінансування інноваційних проектів у другому розділі читачу запропонована оптимізаційна модель розподілу джерел фінансування між розпорядниками, що отримають ефект від впровадження інноваційного проекту, встановлені обмеження, які пов'язані, у свою чергу, з обмеженістю фінансових ресурсів кожного з розпорядників.

Як логічне завершення викладу результатів наукових досліджень щодо фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіону на основі консолідованого фінансування інноваційних проектів у третьому розділі представлено науково обґрунтований організаційний механізм ефективного управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку регіону на рівні органів місцевого самоврядування: визначені необхідні напрямки трансформації організаційної структури управління інноваційним розвитком на рівні обласної державної адміністрації, обґрунтовані основні напрямки організаційно-інформаційного забезпечення процесу управління консолідованим фінансуванням інноваційного проекту в умовах децентралізації влади.

Доцільність та ефективність обґрунтованих та запропонованих автором у монографії теоретико-методичних підходів до управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку регіону на основі консолідованого фінансування, доведена результатами впровадження, представленими також у розділі три.

За результатами досліджень представлених у монографії сформульовані висновки та рекомендації теоретико-концептуального, методологічного та науково-практичного спрямування.

Сподіваємося, що монографія буде корисною для керівників фінансових управлінь органів місцевої влади, керівників підприємств, фахівців з управління фінансами, наукових працівників та працівників проектних організацій, а також викладачів, аспірантів та студентів вищих навчальних закладів.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

1.1. Сутність інноваційного розвитку регіону

В сучасних умовах змін та реформування вітчизняної економіки, бюджетної децентралізації органів місцевого самоврядування формування конкурентоспроможної економіки регіону передбачає необхідність реалізації його інноваційного шляху розвитку, спрямованого на забезпечення високих показників соціально-економічного розвитку та якості життя населення. Саме тому перед органами місцевої влади постає завдання прийняття ефективних рішень щодо вибору стратегії інноваційного розвитку з використанням усіх можливих джерел фінансового забезпечення цього процесу, оптимального розподілу фінансових ресурсів суб'єктів господарювання, органів влади державного та місцевого рівня, суб'єктів фінансового ринку та позабюджетних фондів, який дозволив би у найкоротші терміни отримати фінансування інноваційних проектів та з високим рівнем ефективності впровадити інновації.

З огляду на загострення світової фінансової кризи на сучасному етапі вітчизняним підприємствам-інноваторам доводиться працювати в умовах обмежених фінансових ресурсів. В такій ситуації особливої уваги набуває формування такої системи фінансового забезпечення в регіоні, основними характеристиками якої була б консолідація усіх можливих джерел фінансових ресурсів.

Вирішення цього актуального завдання потребує визначення сутності і значення дефініцій «інноваційний розвиток регіону» та його «фінансове забезпечення», понять «розвиток», «інноваційний розвиток», «фінансове забезпечення інноваційного розвитку регіону», систематизації існуючих підходів до визначення джерел фінансування інновацій в регіоні.

В економічній літературі термін «інноваційний розвиток» широко застосовується у різних галузях і характеризує різні об'єкти економіки та тісно пов'язаний з таким терміном як «розвиток». При цьому категорії «розвиток» та «інноваційний розвиток» мають неоднозначне трактування та класифікаційні ознаки.

Аналіз теоретичних поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців свідчить, що термін «розвиток» розглядається як з філософської так і суспільної точок зору. Більшість джерел визначають розвиток як узагальнене поняття процесу, спрямованого на специфічний процес зміни, результатом якого є виникнення якісно нового [1], або як процес переходу з одного стану до іншого, більш досконалого, перехід від старого якісного стану, від простого до складного, від нижчого до вищого [2]. У енциклопедичному словнику з державного управління [3] «розвиток це незворотна, спрямована закономірна зміна матеріальних та ідеальних об'єктів, унаслідок чого виникає новий їх якісний стан». З філософського погляду розвиток трактується як необхідний рух та зміна у часі [4]. Відповідно до джерела [5], розвиток – це процес закономірної зміни, перехід з одного стану в інший, більш досконалий; перехід від старого якісного стану до нового, від простого до складного, від нижчого до вищого.

У джерелі [6] розвиток розглядається з одного боку як систематичне використання науково-технічних знань для задоволення конкретних цілей або вимог, з іншого боку – як процес економічної і соціальної трансформації, який оснований на складних культурних та екологічних факторах і їх взаємодії. Цей погляд дозволяє розглядати розвиток з позицій інноваційності, економіки та соціальних факторів. Окреме бачення категорії «розвиток» представляють ще два зарубіжних словника, яке є узагальненим та можуть бути віднесені до будь-якої категорії, у тому числі економічної та фінансової. Оксфордський словник англійської мови [7] пропонує кілька варіантів трактування поняття «development» – «розвиток», одне з яких можна віднести до економічної категорії – стан зростання або просування. Електронний словник Кембриджського університету [8] пропонує розглядати поняття «розвиток» – як процес, в якому хтось або щось росте і розвивається, процес розробки чогось нового.

В українській та зарубіжній науковій літературі економічна сутність поняття «розвиток» представлена як кількісні та якісні зміни у складі та структурі системи під впливом зовнішнього середовища, що має адаптаційний характер [3]. У даному випадку простежується позиція системного підходу. Так, І. Пригожин [9] характеризує це поняття з точки зору процесу розвитку систем та процесу послідовних переходів в ієрархічній системі дисипативних структур складності, які безупинно зростають. Інший погляд на системність поняття «розвиток» має І. Б. Новик [10], який розуміє його як процес та систему вибору можливих альтернатив у ході їх аналізу. Б.Л Кучін та Є.В Якушева [11, с. 10] розглядають розвиток як сукупну зміну взаємозв'язаних кількісних, якісних та структурних категорій у системі.

В роботі [12] автори розглядає розвиток, як розвиток економіко-виробничих систем, та трактує його як процес переходу економіко-виробничої системи в новий, більш якісний стан за рахунок нагромадження кількісного потенціалу, зміни й ускладнення структури і складу. Результатом розвитку економіко-виробничої системи, як стверджує автор [13], є підвищення стійкості системи до негативного впливу зовнішнього середовища та підвищення ефективності її функціонування.

Переважна частина науковців розглядає термін «розвиток» на рівні організації та підприємства. Так, Л.А. Базилевич у своїй роботі [14, с. 14] концентрує увагу саме на розвитку організації, його підхід характеризує «розвиток», як якісні перетворення виробництва й управління організації, які можуть сприяти істотному підвищенню рівня науково-технічного розвитку організації, її економічної та соціальної ефективності діяльності, поліпшення якості управління. Такий підхід залишається актуальним в умовах сучасного розвитку національної економіки, та враховує вплив інновацій та ефективності діяльності на процес розвитку підприємства.

Р. Аккофф [15] при визначенні категорії «розвиток», характеризує та враховує вплив тільки наявних ресурсів підприємства, тому його підхід визначає розвиток як стан, зумовлений рівнем наявних ресурсів, та процес, в якому збільшуються можливості і бажання виробничо-економічної системи задовольняти свої бажання та бажання інших систем та індивідів, пов'язаних з нею. Дана позиція пов'язана зі станом розвитку економіки в період кінця ХХ ст., та враховує низький вплив факторів зовнішнього середовища на діяльність підприємств.

Ще одна позиція науковців на розвиток організації як процесу позитивних якісних змін, який стосується засобів діяльності організації, та відображає трансформацію організаційної структури [16]. Розглядаючи розвиток організації, Є.Г. Моргунов [17], розглядає його, з одного боку, як природний процес якісних змін, що залежить від терміну діяльності організації; а також, з іншого боку, як зміну, викликану нововведеннями, завдяки яким відбувається зростання розміру організації; а також на стратегію управління, мета якої адаптація організації до нових вимог ринку та технологій, розрахована на зміну соціальних відносин та організаційної структури.

У праці Н.М. Сіренко обґрунтовуються теоретичні підходи до розкриття понять «розвиток» та «економічний розвиток» [18], які ототожнюються та визначаються як процес накопичення і реалізації потенціалу економіки та має її цільову спрямованість з дієвими механізмами досягнення. У своїй роботі Е.М. Коротков [20] визначає розвиток як сукупність змін, які ведуть до появи нової якості і зміцнення життєвості системи, її здатність чинити опір руйнівним силам зовнішнього середовища. Розвиток як процес, що відбувається у часі, результатом якого є перехід з одного стану в інший та характеризується якісним перетворенням в цілому або окремих елементів, розглядає у дослідженні Т.В. Куклінова [21].

Таким чином, розгляд економічної категорії «розвиток», свідчить, що «розвиток» складна та багатогранна категорія, яка з одного боку, є здатністю будь-якої соціально-економічної системи змінювати свою структуру, склад елементів і функцій, а з іншого – це процес [17]. Аналіз публікацій, присвячених тлумаченню «розвиток» показав, що в економічній літературі залежно від цілей досліджень окремі науковці дають різні тлумачення категорії та пов'язують її з рухом, постійною зміною стану, що призводить до прогресу будь-якої системи, але при несприятливих умовах може призвести до зворотних змін, а саме до регресу. Тобто, якщо узагальнювати підходи до визначення поняття «розвиток», то його трактують як процес, як сукупність змін, та як результат (табл.1.1).

Таблиця 1.1.

Групування поняття «розвиток» за динамікою

Наукові джерела	Поняття «розвиток» як процес	Поняття «розвиток» як сукупність змін	Поняття «розвиток» як результат (стан)
1	2	3	4
Українська радянська енциклопедія [1]	специфічний процес зміни, результатом якого є виникнення якісно нового		
Ожегов С.И. Словарь русского языка [3, с. 641]	переходу з одного стану до іншого, більш досконалого, перехід від старого якісного стану, від простого до складного, від нижчого до вищого		

Продовження табл. 1.1

1	2	3	4
Философский словарь [4]		необхідний рух та зміна у часі	
Английский бизнес-словарь [6]	економічної і соціальної трансформації, який основана на складних культурних та екологічних факторах і їх взаємодії		
Oxford Dictionaries [7]			стан зростання або просування
Cambridge Dictionarie [8]	в якому хтось або щось росте і розвивається, становиться більш краще; процес розробки чогось нового		
Пригожин И. [9]	розвитку систем як процес послідовних переходів в ієрархічній системі дисипативних структур складності, яка безупинно зростає		
Кучин Б.Л., Якушева Є.В. [11, с. 10]		взаємозв'язаних кількісних, якісних та структурних категорій у системі	
Забродский В А., Кизим Н.А. [12, с.6]	переходу економіко-виробничої системи в новий, більш якісний стан за рахунок нагромадження кількісного потенціалу, зміни й ускладнення структури і складу		
Торадо М. П. [13]	включає реорганізацію і переорієнтацію всієї економічної та соціальної системи		
Аккофф Р. [15]	в якому збільшуються можливості і бажання виробничо-економічної системи задовольняти свої бажання та бажання інших систем та індивідів, пов'язаних з нею		зумовлений рівнем наявності ресурсів

Джерело: систематизовано автором на основі джерел [1–20]

Посилення ролі конкурентного середовища в умовах глобалізації спрямовує діяльність науковців на поглиблення вивчення поняття «розвиток» у контексті впровадження інновацій, що визначає проблематику визначення поняття «інноваційний розвиток» на рівні держави, регіону та підприємства. На окрему увагу останнім часом заслуговує вплив політичної ситуації на ті чи інші явища, включаючи інноваційний розвиток зокрема.

Як економічна модель розвитку держави, інноваційний розвиток, розпочинається з Великої депресії (1929–1933 рр.), тривалої стагнації економіки багатьох країн. Саме в цей період відбувається активне стимулювання та підтримка урядами США та західних Європейських країн нововведень в організацію та технологію виробництва [23]. У післявоєнний період відбувається масове формування інноваційних стратегій розвитку країн і регіонів, створення «нової економіки», початок «холодної війни», а лідерами в інноваційному розвитку стають аерокосмічна та військова промисловість. США в 1976 році приймає закон, в якому передбачені основні положення інноваційної політики та визначені джерела фінансування [24]. Пізніше подібні законодавчі акти приймаються в інших країнах Західної Європи, зокрема Франції та Німеччині.

Як відомо, основу розробці теорії інноваційного розвитку поклала теорія інновацій, створена Й. Шумпетером в 1912 році, та відображена у його науковій праці «Теорія економічного розвитку» [25]. Надалі теорії інновацій набувала свого подальшого розвитку у праці Й. Шумпетером 1942 року «Капіталізм, соціалізм і демократія» [26]. Саме йому належить термін «інновація», що означає «... процес промислової мутації, який безперервно революціонує економічну структуру з середини, безперервно руйнуючи стару структуру й безперервно створюючи нову. Цей процес творчого руйнування є істотним фактом стосовно капіталізму» [25, с. 111].

Теорія нерівномірності науково-технічного прогресу, в результаті якої відбувається нагромадження капіталу, призводить до періодичності розвитку економіки з інтервалом приблизно 50 років, отримала назву «циклів Кондратьєва» [27]. Тобто, кожен з циклів розвитку економіки має у своїй основі відповідні технологічні революції та відповідний термін впровадження їх результатів. Взявши за основу цю теорію розвитку економіки, Й. Шумпетер [25] доповнив її теорією інновацій, відповідно до якої саме великі цикли викликають процес нововведень, а підприємці схильні до впровадження технологічних або організаційних новацій, що призводить до перебудови структури економіки за допомогою інновацій та початку нового технологічного укладу. Ці теоретичні добутки дозволили стверджувати про існування технологічних укладів з домінуванням певної категорії технологій, які й формують певні етапи інноваційного розвитку [28].

Варто зауважити, що саме концепція технологічних укладів, авторами якої вважаються російські вчені С. Глазьев і Д. Львов [29] та український вчений Ю. Бажал [30], є однією з основних напрямків сучасної теорії інноваційного розвитку. Кожний перехід до наступного технологічного укладу супроводжується технологічною кризою, але зміна технологічних укладів призводить до істотних змін як в організації виробництва, так і у міжнародному поділі праці [31]

Достатньо ґрунтовно в літературі розроблені теоретичні питання інноваційного розвитку, який розглядається науковцями як тип розвитку підприємства, галузі, регіону та економіки в цілому. У праці Л. І. Федулової інноваційний розвиток розглядає як зростання

показників економіки в цілому за рахунок реалізації інноваційних проектів та впровадження результатів інновацій, що виражається в позитивній динаміці основних економічних показників. [32, с. 35]. Інноваційний розвиток з точки зору господарювання визначає С.М. Ілляшенко як процес постійного пошуку та використання нових способів реалізації потенціалу підприємств в умовах зміни зовнішнього середовища в рамках місії підприємства, його мотиваційної діяльності, та пов'язаний з модифікацією нових ринків збуту [33, с. 23].

Інноваційний розвиток представляє собою складний процес прикладного характеру, завдяки якому створюються та впроваджуються інновації, мета яких – якісні зміни об'єкта управління та отримання економічного, соціального, екологічного, науково–технічного чи іншого виду ефекту, пов'язаного з необхідною умовою виживання і розвитку підприємств у довгостроковій перспективі [34, с. 8].

Вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на процес впровадження інновацій свідчить про наявність взаємозв'язку між інноваційною діяльністю та іншими сферами діяльності підприємства, що враховує в своєму праці Л.О. Куцеконь [35] та вводить поняття інноваційно–спрямований розвиток, яке трактується його «розвиток підприємства, який досягається шляхом тісної взаємодії соціальної політики, науки і виробництва й спрямований на задоволення соціальних потреб населення, забезпечення якісних перетворень, впровадження нової техніки, прогресивних технологій, підвищення інтелектуального потенціалу, використання нових організаційних форм і методів управління, підвищення рівня і глибини використання інноваційних ресурсів підприємства».

У науковій роботі О.В. Приліпка [36, с. 21] вводить узагальнене визначення поняття «інноваційний розвиток ефективного функціонування підприємств», яке означає «розвиток виробництва продукції в умовах постреформованого економічного середовища, яке забезпечує відтворювальний процес за рахунок власних коштів та базується на науковому обґрунтуванні оптимізації складових виробництва», тобто авторська позиція щодо сутності розуміння інноваційного розвитку ґрунтується на нерозривному зв'язку процесу та отриманого результату (ефекту). А інноваційний розвиток розглядається на рівні галузі як «постійний процес розробки, апробації, впровадження і розповсюдження удосконалених техніки і технологій, способів виконання заходів, нових видів продукції, форм організації виробництва і праці, а також обґрунтування і прийняття відповідних технічних, організаційних, економічних, соціальних, фінансових, комерційних та інших рішень».

Якісний аспект тлумачення інноваційного розвитку підприємства вивчався науковцями М.С. Рошка та О.Ф. Веремейчик [19], на їх погляд це процес переходу з одного конкурентного, фінансово-економічного стану й позиції на ринку в інші, кращі, більше сильні та стійкі в довгостроковій перспективі за рахунок реалізації інновацій різного ступеня глибини та сфери використання.

Різноманіття думок про сутність інноваційного розвитку дозволяє стверджувати про необхідність визначення його на рівні окремої адміністративно-територіальної одиниці, що набуває важливого значення в умовах децентралізації влади та підвищення самостійності регіонів. Слід зазначити, що питання терміну «регіон» та його еволюцію разом з розвитком досліджують численні автори та трактують з географічної, політичної,

культурної, та економічної точок зору. З одного боку, мова йдеться про частину великої географічної, політичної та культурної сукупності, з другого – про територіальну одиницю, що визначається через спільність структурних та економічних ознак [37]. Автором під поняттям «регіон» буде розумітися адміністративно-територіальна одиниця з єдиною системою управління, власною структурою виробничої і невиробничої сфер, різноманітність суб'єктів господарювання різних форм власності та сфери діяльності, відповідною кількістю та якістю населення.

На окрему увагу заслуговує визначення розвитку регіону, яке характеризується багатоаспектністю та впливає з самої суті регіонального розвитку як процесу трансформації регіональних структур [38]. Регіональний розвиток розглядається в декількох аспектах, основні з яких – економічний, соціальний та територіальний розвиток регіонів. Так, Г.П. Підгрушний [38, с. 11] вважає, що розвиток взагалі і регіональний розвиток, зокрема – це складний процес, який стосується глибинної сутності системи. Він завжди пов'язаний зі структурними трансформаціями системи, що ведуть до змін її якісного стану та кількісних параметрів. Дане визначення характеризується комплексністю підходу до розуміння сутності розвитку як процесу, що відбувається у часі, з позиції поєднання факторів розвитку та отриманих результатів якісного характеру.

О.П. Крайник [39, с. 8] пов'язує розвиток регіону з його економічним розвитком та визначає економічний розвиток регіону, як систему економічних взаємовідносин, спрямованих на активізацію господарської діяльності в регіоні з метою забезпечення зростання добробуту та покращення якості життя, під яким розуміє інфраструктурне забезпечення умов проживання населення регіону, шляхом найбільш ефективного використання всіх наявних регіональних ресурсів. Автор доповнює поняття «розвиток» отриманням різних видів ефектів, на підставі чого стає можливим соціальний розвиток регіону, включаючи можливості його інфраструктурної розбудови.

Регулювання розвитку регіону відбувається відповідно до регіональної моделі та механізму державного регулювання, які містять законодавчо-нормативне та фінансове регулювання, пряме управління регіоном, соціальний захист [37]. Основна складова державного регулювання розвитку регіону – це фінансове регулювання, яке забезпечує дієвість та ефективність його розвитку, та передбачає спрямування бюджетних коштів і приватних інвестицій у найпривабливіші сектори регіональної економіки, здатні збільшити наповнення бюджету регіону та прискорити його соціально-економічний розвиток.

Враховуючи відсутність у сучасних дослідженнях єдиного підходу до трактування «інноваційного розвитку», у монографії пропонується теоретичне трактування інноваційного розвитку регіону як процесу створення та впровадження інновацій в регіоні з метою отримання якісних змін в його соціально-економічному житті на довгострокову перспективу та отримання економічного, комерційного, бюджетного, соціального та екологічного видів ефектів як результату реалізації регіональних інноваційних проєктів. Авторське бачення розкриває зміст поняття з позиції врахування фінансових, соціально-економічних та екологічних інтересів суб'єктів – учасників інноваційного розвитку: інноватора; підприємств регіону; самого регіону, держави [40].

Якщо розглядати інноваційний розвиток на рівні підприємств регіону, то незалежно від його галузі та регіонального розташування розрізняють два основних види інноваційного розвитку [41, с. 28]:

—внутрішній розвиток – створений на традиціях підприємства;

—зовнішній розвиток – інноваційна діяльність на підприємстві з метою закріплення його на ринку, тобто збереження сформованої ніші.

Професор С.М. Ілляшенко виділяє напрямки інноваційного розвитку за їх стратегічною спрямованістю [33, с. 15], які є загальними для усіх підприємств регіонів України та можуть використовуватися при відповідних умовах (рис.1.1).

Рис. 1.1 Стратегічні напрями інноваційного розвитку

Джерело: складено автором за результатом критичного аналізу [33]

Моделі інноваційного розвитку з точки зору стратегії доцільно використовувати при плануванні регіональних програм інноваційного розвитку в умовах мінливості зовнішнього середовища. Модель інноваційного розвитку держави та її регіонів залежить від національної ознаки та способу формування і функціонування національної інноваційної системи. Формування та реалізація моделі інноваційної розвитку держави пов'язане з її інноваційною політикою і неможливе без ефективного функціонування

національної інноваційної системи, складовою частиною якої має бути ефективна регіональна інноваційна система, спрямована на формування сприятливих умов для соціально–економічного розвитку регіону на основі передових досягнень науки та техніки [42, 43, 44].

За результатами аналізу світових моделей інноваційного розвитку економіки [45], визначені базові моделі інноваційного розвитку, які використовуються в країнах з розвинутою економікою (табл.1.2.).

Таблиця 1.2

Моделі інноваційного розвитку економіки, які використовуються провідними країнами світу

Модель інноваційного розвитку економіки	Опис моделі інноваційного розвитку	Країна, в якій застосовується модель
Лідерство інновацій	Модель характеризується лідерством в науці та реалізацією великомасштабних проєктів	США, Англія, Франція
Нововведення в інноваціях	Модель базується на нововведеннях, створенні привабливого інноваційного середовища і раціоналізації структури економіки	Німеччина, Швеція, Швейцарія
Стимулювання інноваційного розвитку	Модель, за якої стимулюється створення інноваційної інфраструктури, здійснюються науково–технічні нововведення у суспільстві та корди–нація дій усіх сфер у галузі науки і техніки	Японія, Північна Корея

Джерело: складено автором на основі [45]

На думку Т.М Куценко [46] стратегія інноваційного розвитку держави, яка визначає стратегію інноваційного розвитку регіонів, залежить від ролі держави та приватного сектору економіки щодо ініціювання інновацій, від масштабів охоплення інноваційними процесами, від співвідношення фундаментальних та прикладних досліджень і розробок, типу економічного зростання, виду інновацій, які впроваджуються з метою інноваційного розвитку економіки

Особливістю інноваційного регіонального розвитку, як зазначив І.О. Дегтярьов [47], є те, що на відміну від інноваційного розвитку підприємств, він потребує державної та регіональної підтримки шляхом зацікавленості органів державної та місцевої влади в створенні певних сприятливих умов, серед яких:

- ефективно регуляторне середовище;
- якісне інформаційне забезпечення інноваційної діяльності;
- активне функціонування об'єктів інноваційної інфраструктури;
- мотиваційні інструменти щодо активізації інноваційних процесів;
- належний захист інтелектуальної власності тощо.

Якщо регіон самостійно може визначати інструменти для забезпечення його інноваційного розвитку, то це є ідеальний варіант, але завжди буде мати місце обмеженість ресурсів та законодавчі обмеження, на які регіон не в змозі впливати.

Аналіз теоретичних підходів інноваційного розвитку регіону дозволив виділити його залежність від впливу факторів (законодавчих, організаційно–управлінських, фінансово–економічних, техніко–технологічних, екологічних, гуманітарних та інформаційних), що представлено на рис.1.2.

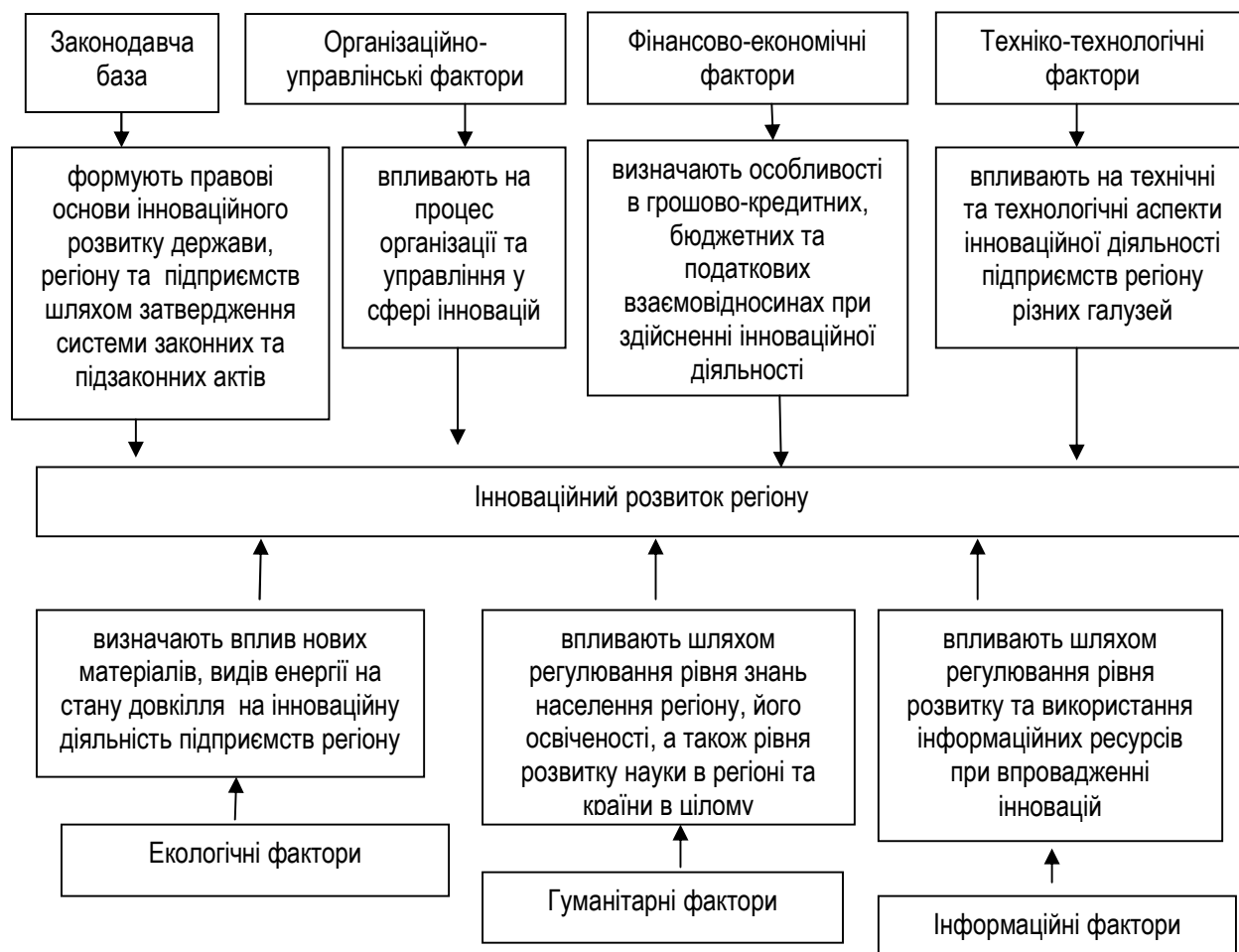

Рис.1.2 Фактори впливу на інноваційний розвиток регіону

Джерело: складено автором на основі [48]

Основними інструментами регіонального інноваційного розвитку в Європейських країнах стали програми технологічного розвитку середини 1990–х рр., які потім переросли в регіональні інноваційні стратегії. Так, у 1997 р. в іспанських регіонах Кастилії і Леоні було розроблено програму технологічного розвитку, в якій декларування пріоритетних напрямів розвитку були наступними [49]:

- розвиток в регіоні інноваційних та технологічних структур;
- поінформованість про технологічні зміни в регіоні та регіональну інноваційну політику населення;
- стимулювання компаній стратегічних галузей щодо інноваційної діяльності;
- заходи щодо заохочення співпраці між усіма суб'єктами інноваційного розвитку регіону [49].

За підтримкою держави у багатьох європейських регіонах створені та функціонують регіональні агентства з технологій та інновацій, які здійснюють підтримку інноваційного розвитку та інноваційної діяльності в регіонах шляхом:

- проведення семінарів для дослідників з питань управління знаннями;
- надання допомоги в отриманні патентів та ліцензій;
- організації трансферу технологій;
- проведення конкурсів серед інноваторів;
- фінансування участі інноваційних суб'єктів у міжнародних виставках;
- організації інноваційних форумів та фестивалів;
- надання грантової допомоги для виконання наукових тем студентам;
- координації діяльності університетів та наукових установ;
- підтримка діяльності інноваційних кластерів [50, 51].

Останнім часом найбільш широко розповсюдженим підходом інноваційного розвитку регіону є кластерний підхід, запровадження якого може вирішити проблеми економіки та підняти її на належний рівень. Для регіону, особливістю розвитку якого є достатньо представлений малий та середній бізнес, кластерний підхід створює умови для розвитку підприємств та росту їх конкурентоспроможності [52]. Застосування кластерного підходу має потужний вплив на інноваційний розвиток в регіоні завдяки здатності швидко реагувати на потреби ринку, виявляти необхідні джерела для інновацій [53].

В Україні запровадження кластерного підходу розпочалося з 1998 року. Міністерство економіки України в 2008 році розробило проект Концепції кластеризації економіки України [54], в якому зазначалися основні засади кластерного підходу та його застосування в регіонах з метою диверсифікації економіки та економічного зростання. Єдиний чинний документ у сфері кластерного підходу [52] – постанова Президії НАН України «Про формування та функціонування інноваційних кластерів в Україні» [53], в якій наведено рекомендації щодо формування та функціонування інноваційних кластерів в Україні. Проте з точки зору регіонального інноваційного розвитку ці рекомендації не є досконалими, оскільки відображають тільки можливості організації національного інноваційного кластеру та виробничих інноваційних кластерів.

Таким чином, на рівні регіону інноваційні кластери представляють собою єдину локальну мережеву структуру, за допомогою якої інтегрується діяльність усіх учасників інноваційної діяльності в регіоні: органів місцевого самоврядування, підприємницьких структур, науково–дослідних, освітніх та неприбуткових організацій. Метою кластерної інтеграції є задоволення спільних потреб регіону, зростання його конкурентних переваг.

Прикладом функціонування регіональних кластерів в Україні може бути керамічний кластер у м. Слов'янську Донецької області, гранітний кластер у Житомирській області, будівельний кластер у Хмельницькій області, деревообробний кластер у м. Рокитне Рівненської області. Ці кластерні групи створені як за територіальними принципом, так і в рамках спільної галузі на території регіону, що дозволяє їм ефективно розвиватися [52].

Як зазначив Ю. Ульяновченко [56], використання кластерного підходу в сучасній соціально–орієнтованій економіці регіону може послужити:

- активізації ефективних механізмів взаємодії між державою та бізнесом;
- каталізатором позитивного впливу на конкурентне середовище регіону;
- початком переходу науки та освіти з дотаційної сфери до високоприбуткової;
- активізації інтеграції регіонів у глобальну господарську систему;

- формуванню незалежності регіону та стимулюванню розвитку малого та середнього бізнесу в регіоні;
- збільшенню податкових надходжень до бюджетів всіх рівнів;
- прискоренню створення нових робочих місць та зростання середньої заробітної плати в регіоні [52, 56]. Тобто, ми відзначаємо, що кластерний підхід інноваційного розвитку регіону має позитивні сторони, але в умовах розвитку України ще не досліджені його слабкі місця.

Виходячи із систематизації теоретичних підходів та аналізу зарубіжного досвіду [47], основними складовими регіональної стратегії інноваційного розвитку є:

- виявлення пріоритетних секторів економіки регіону;
- аналіз регіонального інноваційного розвитку та розвитку складових регіональної інноваційної системи;
- формування стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку регіону;
- прогнозування соціально-економічних наслідків від реалізації запланованої інноваційної стратегії;
- визначення джерел фінансових ресурсів, необхідних для інвестування в інноваційну сферу регіону;
- співпраця між суб'єктами регіональної інноваційної системи;
- інформування громадськості регіону про стан регіональної інноваційної стратегії.

Таким чином, розгляд в монографії теоретичних підходів щодо визначення сутності інноваційного розвитку, дозволив уточнити поняття «інноваційного розвитку регіону» та виділити основні напрямки сучасної теорії інноваційного розвитку регіону. Проведений критичний аналіз наукових досліджень дозволив встановити, що основними складовими ефективною стратегії інноваційного розвитку регіону є пошук джерел фінансування інновацій та розширення співпраці між суб'єктами регіону, що є передумовою використання консолідації фінансових ресурсів та зусиль різних суб'єктів господарювання відносно впровадження інновацій.

1.2. Сучасний досвід та підходи до фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіону

Ефективний інноваційний розвиток регіону сприяє всебічній реалізації політики його загального розвитку, спрямованої на зміцнення економічного потенціалу, підвищенню конкурентоспроможності регіону, залученню іноземних інвестицій, забезпеченню високого рівня якості життя громади. Але ефективна інноваційна діяльність регіону потребує відповідної системи фінансового забезпечення. Поняття «фінансове забезпечення» відноситься до понятійного апарату теорії фінансів та розглядається науковцями з різних точок зору, що свідчить про відсутність єдиного підходу до тлумачення цієї дефініції. [57].

Вітчизняний вчений Юрій С.І. [58] трактує фінансове забезпечення як формування цільових грошових фондів у достатньому розмірі та їх ефективне використання, виділяє такі елементи фінансового забезпечення суб'єктів господарювання як самофінансування, кредитування, бюджетне фінансування, оренда та інвестування. Фінансове забезпечення

на думку В.М. Опаріна [59, с. 56], реалізується на основі відповідної системи фінансування, яке здійснюється за допомогою самофінансування, кредитування та зовнішнього фінансування. На думку О.Р. Романенко [60, с.18], фінансове забезпечення – це покриття витрат за рахунок фінансових ресурсів, що акумулюються суб'єктами господарювання і державою, а його формами є самофінансування, кредитування й державне фінансування, склад і структура його джерел виступають інструментами механізму фінансового забезпечення.

Інший погляд на фінансове забезпечення розглядає А.М. Ковальова [61, с. 39] – як функцію забезпечення підприємства грошовими засобами, яка тісно пов'язана з розподільчою функцією фінансів, та здійснюється за допомогою фінансового механізму. Під фінансовим забезпеченням В.М. Радіонова [62, с. 35–42] розуміє покриття витрат за рахунок фінансових ресурсів, що акумулюються суб'єктами господарювання державою та виділяє форми фінансового забезпечення як самофінансування, кредитування й державне фінансування, а інструментами механізму фінансового забезпечення – склад та структуру його джерел.

Як аргументовано Ю.В. Кірсановою [63], фінансове забезпечення є сукупністю економічних відносин, що опосередковані безперервним характером відтворювальних процесів та тісно пов'язані з розподільчою функцією фінансів, яка здійснюється за допомогою фінансового механізму, та пов'язана з залученням та використанням фінансових ресурсів, процесом організації фінансування та покриття витрат за рахунок фінансових ресурсів.

Тобто, фінансове забезпечення у широкому розумінні слід трактувати як сукупність заходів та умов, які сприяють сталому розвитку шляхом покриття витрат фінансовими ресурсами, в більш вузькому розумінні, фінансове забезпечення – це сукупність конкретних форм та методів залучення та використання ресурсів [64].

Узагальнюючи розглянуті визначення дефініції «фінансове забезпечення», автор підтримує думку І.В. Осмірко [65], згідно якої фінансове забезпечення визначається у сукупності економічних відносин, які виникають з приводу пошуку, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів, а також організаційно-управлінських принципів, методів і форм фінансування, фінансових важелів та інструментів впливу на фінансовий стан суб'єкта господарювання, але відносить це поняття на рівень регіону в умовах інноваційного розвитку.

Фінансове забезпечення саме інноваційного розвитку має своє власне тлумачення, яке одне з найпоширеніших надає О.М. Колодізев: «фінансове забезпечення розвитку інноваційного потенціалу треба розглядати як систему фінансових відносин, що діють через сукупність законодавчо закріплених форм і методів створення, мобілізації і використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення інноваційного розвитку на рівні підприємства і країни» [66], що вказує на наявність аспекту розвитку у визначенні, пов'язаного з фінансовим забезпеченням довгострокової перспективи.

Ще одне визначення фінансового забезпечення, пов'язане з інноваціями, надає Г.В. Возняк та А.Я. Кузнєцова [67], а саме визначення фінансового забезпечення інноваційної діяльності, під яким розуміється комплекс методів та важелів впливу на нього, який реалізується в різних формах через відповідну систему

фінансування [67, с. 22]. І.Ю. Єпіфанова [68] визначає, що фінансове забезпечення інноваційної діяльності передбачає реалізацію заходів із залучення необхідного обсягу фінансових ресурсів для фінансування нововведень підприємства, основним завданням якого вважає прийняття рішень щодо визначення джерел фінансування інноваційної діяльності, їх обсягів та оптимізації.

Найбільш повне визначення фінансового забезпечення інноваційної діяльності, відповідно до кінцевих результатів впровадження інновацій, надає О.М. Юркевич: сукупність взаємозв'язків суб'єктів, об'єктів, джерел і методів фінансування інноваційної діяльності, покликаних стимулювати фінансування інноваційної діяльності на основі значної концентрації фінансових ресурсів з метою отримання певного економічного ефекту [69].

Основними принципами фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіону є [65]:

- єдність науки, освіти і практики в умовах формування інноваційного типу розвитку регіону;
- комплексний підхід до фінансової підтримки інноваційного розвитку регіону;
- задоволення потреб інноваційного розвитку регіону у фінансових ресурсах;
- наукова обґрунтованість визначення фінансових можливостей сталого інноваційного розвитку регіону [65]

Таким чином, дослідивши сутність та проаналізувавши різні підходи до тлумачення фінансового забезпечення інноваційного розвитку та інноваційної діяльності, у монографії визначені основні характеристики інноваційного розвитку регіону (рис.1.3).

Як вважає Гриськова А.М. «фінансове забезпечення та фінансове регулювання проводиться за допомогою фінансових інструментів, які мають власні важелі впливу. Елементи фінансових інструментів поділяються на елементи первинного впливу, що діють у процесі вилучення частини доходів (податки, внески, відрахування); вторинного впливу, що діють шляхом збільшення доходів (банківські позики, бюджетні субсидії)» [72]. Фінансові інструменти дозволяють формувати фінансові ресурси та їх перерозподілити, формувати мотиви та стимули для економічного росту, до яких частіше всього відносять податки, збори, штрафи; пільги, субсидії, дотації, кредитні гарантії, прискорену амортизацію, приватизацію, виробництво, емісію грошей. Тобто мобілізація фінансових ресурсів повинна здійснюватися з різних джерел та уможлиблювати фінансування інноваційного розвитку [73].

На думку Ю.В. Кірсанової, фінансові важелі діють через систему фінансових інструментів, до яких вона відносить плани різного рівня, бюджети, кошториси, програми, систему показників, облік, контроль та їх моніторинг [63].

Слід відзначити, що дієве фінансове забезпечення інноваційного розвитку неможливе без фінансового регулювання та стимулювання інноваційної діяльності регіону [75]. Універсальними інструментами регулювання інноваційного розвитку слід вважати податки, відрахування, дотації та субсидії [76]. Найбільш поширеним фінансовими стимулами вважаються пільгове кредитування, податкові пільги, виплата компенсацій. До методів державної підтримки розвитку інновацій відносять дотаційне фінансування, створення сприятливого інноваційного клімату, податкові та кредитні пільги, страхування інноваційних ризиків [69]. Більшість вітчизняних науковців [77, 78, 79]

підтверджують регулюючу роль податків на інноваційний розвиток підприємства, регіону, держави, які можуть бути або вагомим інструментом стимулюючого впливу, або, навпаки, його гальмом.

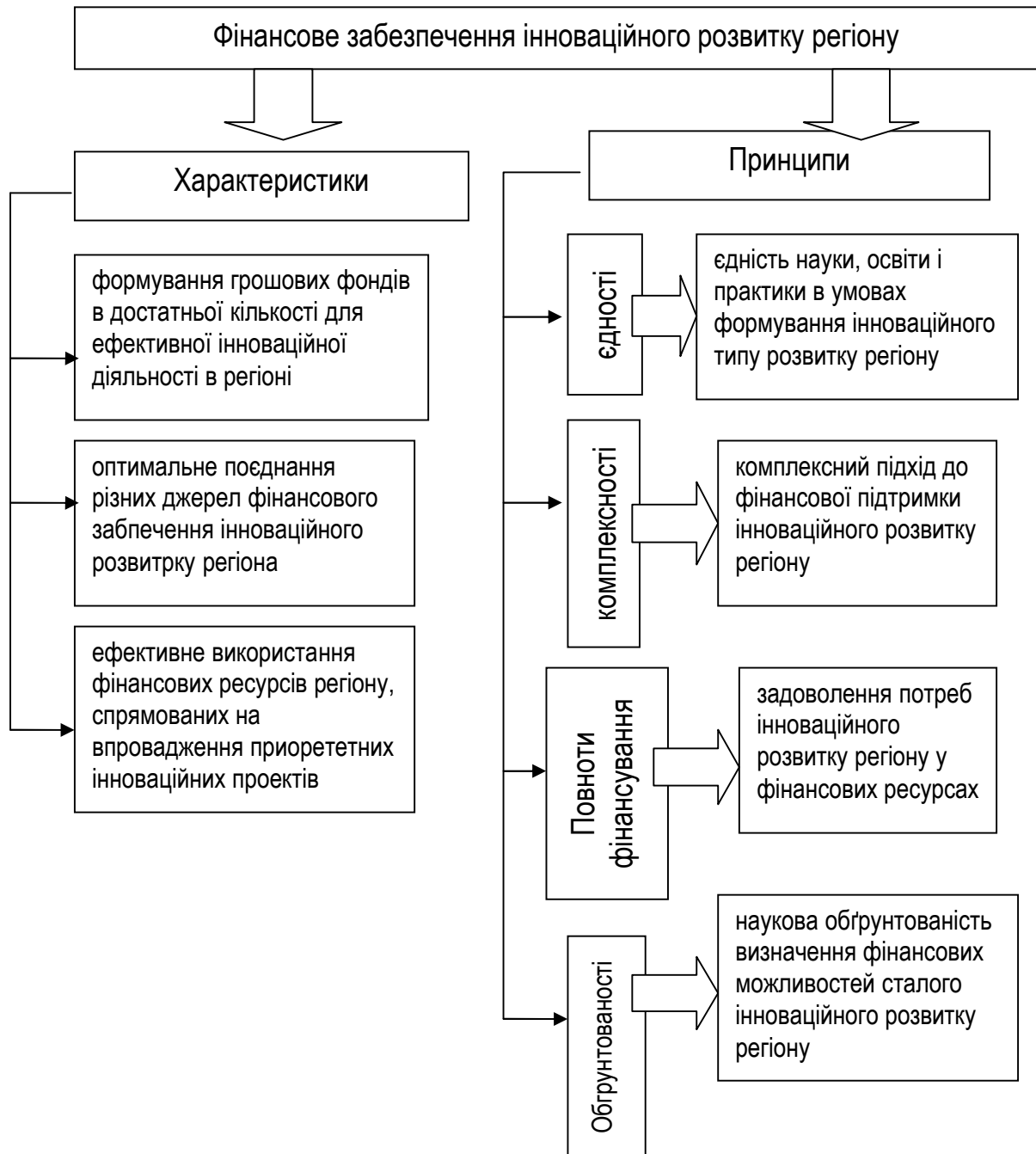

Рис.1.3 Особливості фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіону
Джерело: складено автором на основі [64]

Починаючи з другої половини 1990–х рр., уряди практично всіх західноєвропейських країн прийняли програми, спрямовані на поширення інновацій та стимулювання інноваційної діяльності. У країнах Західної Європи були сформовані структурні елементи та механізми здійснення інноваційної політики [80].

В найбільш розвинутих країнах Європи та США прямі державні витрати на фінансування впровадження інноваційних проектів становлять 1,6–3,7% від ВВП. На засіданні у Барселоні, Радою Європи було вирішено збільшити загальний рівень інвестицій у сферу досліджень до 3% від ВВП, при цьому дві третини від цих витрат мають бути приватними [81]. Стимулювання інноваційного розвитку в США відбувається шляхом визначення законодавчо положень щодо інвестування пенсійними фондами 15% отриманих доходів в економічну діяльність та венчурні фонди [82].

У світової практиці одна з ефективних форм стимулювання інноваційного розвитку малих підприємств є гарантування державних позик. Так, у Канаді діє більше 200 місцевих центрів розвитку, які гарантують малим підприємствам повернення позик до 75 тис. доларів США. У Франції для цього створено спеціальні заклади – товариства взаємного поручительства. Програма гарантованої позики діє також у Великобританії [82].

Наступним методом фінансової допомоги держави щодо фінансової підтримки інновацій в розвинутих країнах є пільгове кредитування інноваційного підприємництва. Так, у Франції широко використовуються позики, які повертають у разі успіху, та позики з пільговими процентами. Для стимулювання виконання проектів, основна мета яких – розробка нових технологій, нових видів продукції; сприяння технічній і виробничій кооперації; відродження дрібних підприємств окремих регіонів, – надаються позики малим підприємствам на пільгових умовах (досвід Японії) [83, с.360].

Ще одним з інструментів фінансового стимулювання інноваційного розвитку та фінансування науково-технологічної сфери в зарубіжних країнах є дослідницький податковий кредит. Він представляє собою зменшення суми нарахованого податку на прибуток суб'єкта господарювання в обсязі, який дорівнюється встановленому розміру відсотку від обсягу витрат суб'єкта господарювання на НДДКР у поточному році та не перевищує встановленого відсотка річного прибутку підприємства. Цей спосіб стимулювання інновацій використовують США, Італія, Японія, Канада, Австрія, Бельгія [84].

Екстраконцесія та податковий кредит використовується в країнах Західної Європи. Фінансування 100% своїх інноваційних витрат зі своєї податкової бази можливо за рахунок екстраконцесії. Якщо промислове підприємство Японії інвестує придбання передової техніки та технології, воно має право на зменшення податку на прибуток у розмірі 7%. У Канаді зменшення податку на прибуток за таких умов коливається від 7% до 20%. [80, с. 38].

За результатами дослідження О.М. Десятнюк [82] зарубіжного досвіду фінансового стимулювання інноваційного розвитку за допомогою податків, основним його напрямом є надання податкових пільг, пов'язаних з реалізацією інноваційних проектів або діяльністю інноваційних організацій. На її думку, податкові пільги за формою надання, відповідно до світового досвіду, включають:

- зменшення об'єкта оподаткування;
- зменшення податкових ставок;
- зменшення бази оподаткування;
- звільнення від оподаткування окремих категорій платників;
- збільшення тривалості податкового періоду;

- відстрочку або розстрочку сплати податків;
- податковий кредит;
- спеціальні умови податкового обліку.

До того ж, О.М. Десятнюк стверджує, що в умовах України не практикується пільгове оподаткування доходів від інноваційної діяльності, крім цього податкове стимулювання повинно проходити під чіткою системою контролю пільгового оподаткування для недопущення зменшення податкової бази [85]. В умовах інноваційного розвитку в Україні проблема його податкового регулювання прямо пов'язана з ризиками податкового механізму. Рівень ризику при інноваційному розвитку України набуває специфічного характеру, підтвердженням чого є наявність негативних тенденцій у економічному розвитку держави та нестабільність у сфері оподаткування інноваційного розвитку. Істотною перепорою для інноваційного розвитку є розбіжності та протиріччя у чинному податковому законодавстві України, що ускладнює правове регулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання. Значно ускладнено розрахунки податкових зобов'язань для платників податків, крім того зміни у вітчизняному податковому законодавстві мають кардинальний характер, що не дає можливості суб'єктам господарювання ефективно планувати свою діяльність та довгострокові інвестиції в інновації [86].

Політика фінансової підтримки інноваційного малого бізнесу в країнах ЄС здійснюється державою через спеціальні програми, які реалізуються під егідою Європейського Союзу. Фінансування інновацій відбувається зі Структурних фондів Євросоюзу до яких відносяться Фонд регіонального розвитку, Соціального фонду, та які поділяють на товариства спільного інвестування й товариства спільного гарантування. Фінансова допомога держави забезпечується шляхом надання значних податкових пільг в перші роки функціонування підприємств, кредитами на пільгових умовах. Активну роль у фінансовому розвитку інноваційного малого бізнесу в Європейських країнах відіграють національні Торгівельно-промислові палати та Асоціації малого бізнесу [87].

Систематизація теоретичних засад та практичного досвіду фінансового забезпечення інноваційного розвитку провідних зарубіжних країн дозволяє їх згрупувати та виділити найбільш поширені форми фінансового стимулювання та фінансової підтримки інноваційного розвитку регіонів (рис.1.4).

Проаналізувавши різні підходи до визначення сутності фінансового забезпечення інноваційного розвитку, автор поділяє думку І.Ю. Єпіфанової [89] щодо виділення трьох взаємопов'язаних етапів фінансового забезпечення інноваційного розвитку (рис. 1.5).

Тобто ефективне фінансове забезпечення інноваційного розвитку регіону представляє собою безперервне надходження фінансових ресурсів з метою фінансування інноваційних проектів в регіоні з різних джерел, їх розподіл та ефективне використання, що реалізується за допомогою фінансового механізму.

Механізм інноваційного розвитку регіону включає в себе організаційні, економічні та фінансові підходи, які забезпечують зростання соціально-економічного розвитку та якості життя населення регіону [90].

Різні вчені розглядають по-різному механізми впливу на інноваційний розвиток як регіону, так і держави в цілому, серед яких виділяють інноваційний механізм, регіональний, організаційний, економічний та фінансовий.

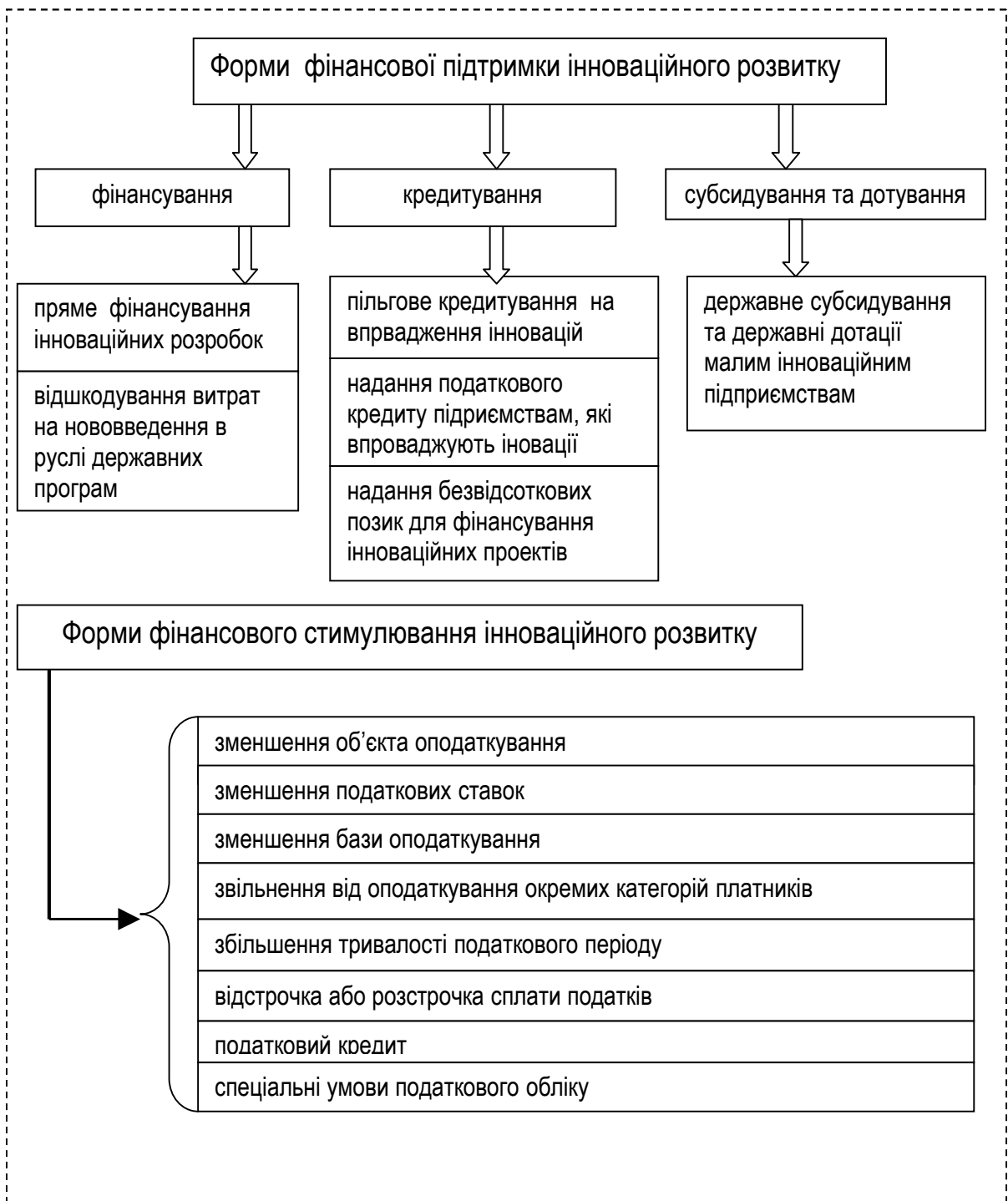

Рис.1.4 Форми фінансової підтримки та фінансового стимулювання інноваційного розвитку відповідно до зарубіжного досвіду

Джерело: складено автором на підставі критичного аналізу досліджень [83–88]

Так, на думку російського вченого В.А. Колоколова [91] існує інноваційний механізм, який є організаційно-економічною формою здійснення інноваційної діяльності й сприяння її проведенню, пошуку інноваційних рішень, а також важіль стимулювання й регулювання цієї діяльності. І.В. Мількіна [92] розглядає регіональні механізми стимулювання інноваційної діяльності та характеризує їх, з точки зору, створення умов

для розвитку інноваційної діяльності в регіоні, ресурсного забезпечення інноваційної діяльності, сприяння просуванню продукції високотехнологічних галузей промисловості в регіоні, взаємодії виконавчих органів влади з організаціями регіону та інформаційної підтримки.

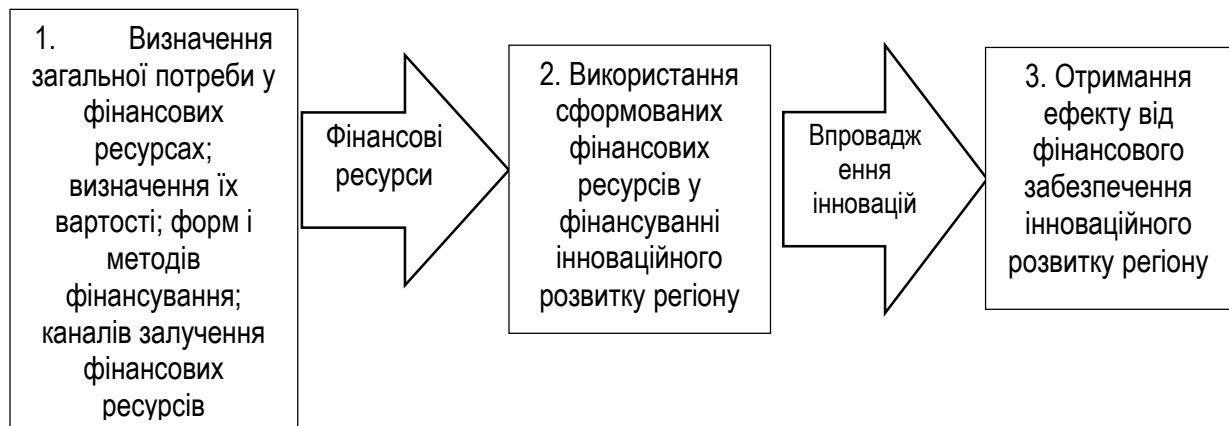

Рис. 1.5 Етапи здійснення фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіону

Джерело: складено на основі [89]

О.М. Шкільнюк [93] під організаційно-економічним механізмом регулювання інноваційної діяльності розуміє систему організаційних, економічних, правових, управлінських і регулюючих дій, методів та інструментів, за допомогою яких формуються та досягаються очікувані соціально-економічні та інші результати. Механізм реалізації регіональної інноваційної політики розглядається в роботі Н.В. Воробйової [94]. Основна мета цього механізму – досягнення конкурентоспроможності підприємств регіону та економіки регіону в цілому шляхом розробки і впровадження економіко-організаційних заходів. Зміст механізму вона пропонує розкривати за допомогою нормативної, інформаційної, фінансової, організаційної, наукової та кадрової складових. М.Ф. Гончаренко [95] розглядає «регіональний механізм регулювання інноваційно-інвестиційних процесів діяльності», який представлений механізмом взаємодії суб'єктів господарювання, органів місцевої та державної влади шляхом координації дій, спрямованих на досягнення цілей регіонального розвитку на основі створення сприятливого клімату для інноваційно-інвестиційної діяльності в регіоні.

З точки зору фінансового забезпечення інноваційного розвитку потребують більш детального розгляду та систематизації підходи до визначення фінансового механізму інноваційного розвитку регіону, оскільки він є визначальним для його реалізації.

За словами В.М. Опаріна, «фінансовий механізм – сукупність фінансових методів і форм, інструментів та важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства» [59, с. 55]. У той час, С.І. Юрій та В.М. Федосов стверджують, що «фінансовий механізм у широкому розумінні – комплекс фінансових методів і важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства. Фінансовий механізм у вузькому розумінні – сукупність конкретних фінансових методів та важелів впливу на формування і використання фінансових ресурсів з метою забезпечення функціонування й розвитку державних структур, суб'єктів господарювання і населення» [58, с. 85]. Ці визначення є

найбільш поширеними та найбільш точно відображають значення фінансового механізму, на нашу думку.

Вітчизняні вчені вивчають та узагальнюють різні рівні фінансового механізму: як державний, так і місцевий рівень, макрорівень та мікрорівень. Вчені Л. Коваленко та С. Львовчкін вивчають фінансовий механізм на макрорівні, Л. Коваленко вводить поняття «фінансовий механізм макроекономіки», який пов'язує виключно з фіскальною та кредитно-грошовою політикою держави [96]. У свою чергу, С. Львовчкін пропонує визначати фінансовий механізм з точки зору макрофінансової стабілізації економіки, як сукупність форм та методів фінансового впливу на соціально-економічний розвиток, з відповідною системою фінансових інструментів та індикаторів [97].

О.В. Комеліна [98, с. 23] розглядає фінансовий механізм забезпечення інноваційно-інвестиційним розвитком регіону, який визначає, як пошук варіантів оптимального поєднання форм і методів, фінансових відносин, стимулів, важелів та інструментів його реалізації в конкретних умовах розвитку з урахуванням впливу внутрішніх факторів, а також стратегічних цілей і пріоритетів інноваційно-інвестиційної діяльності. У своєму підході вона показує нерозривний взаємозв'язок інноваційної та інвестиційної діяльності у фінансовому забезпеченні регіону.

М.І. Крупка дає трактування фінансово-кредитного механізму інноваційного розвитку економіки, як сукупність методів і форм, інструментів та важелів з відповідним регулюванням і забезпеченням їхнього впливу на інноваційний розвиток усіх сфер національної економіки [99, с.9]. О.І. Москаль [100, с. 6] розглядає механізм фінансового забезпечення, який, на його думку, трактується, як сукупність економічних відносин, що виникають при пошуку, залученні і ефективному використанні фінансових ресурсів та організаційно-управлінських принципів, методів і форм їх впливу на соціально-економічну життєдіяльність територіальних одиниць та господарських суб'єктів.

Виходячи з вищевикладених суджень, у монографії запропоновано власне трактування фінансового механізму інноваційного розвитку регіону, як сукупності різноманітних форм, методів, видів та елементів фінансових відносин в регіоні, що забезпечують реалізацію інноваційних проектів для досягнення тенденції стійкого соціально-економічного зростання та підвищення його конкурентоспроможності порівняно з іншими регіонами [101, 102]. Структура механізму фінансового забезпечення представлена на рис. 1.6.

Тобто, механізм фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіону передбачає оптимальне формування, розподіл та використання фінансових ресурсів, акумульованих на території регіону з застосуванням впливу фінансових важелів і інструментів, що дає змогу створити такі умови інноваційного розвитку, при яких створюються та впроваджуються інновації.

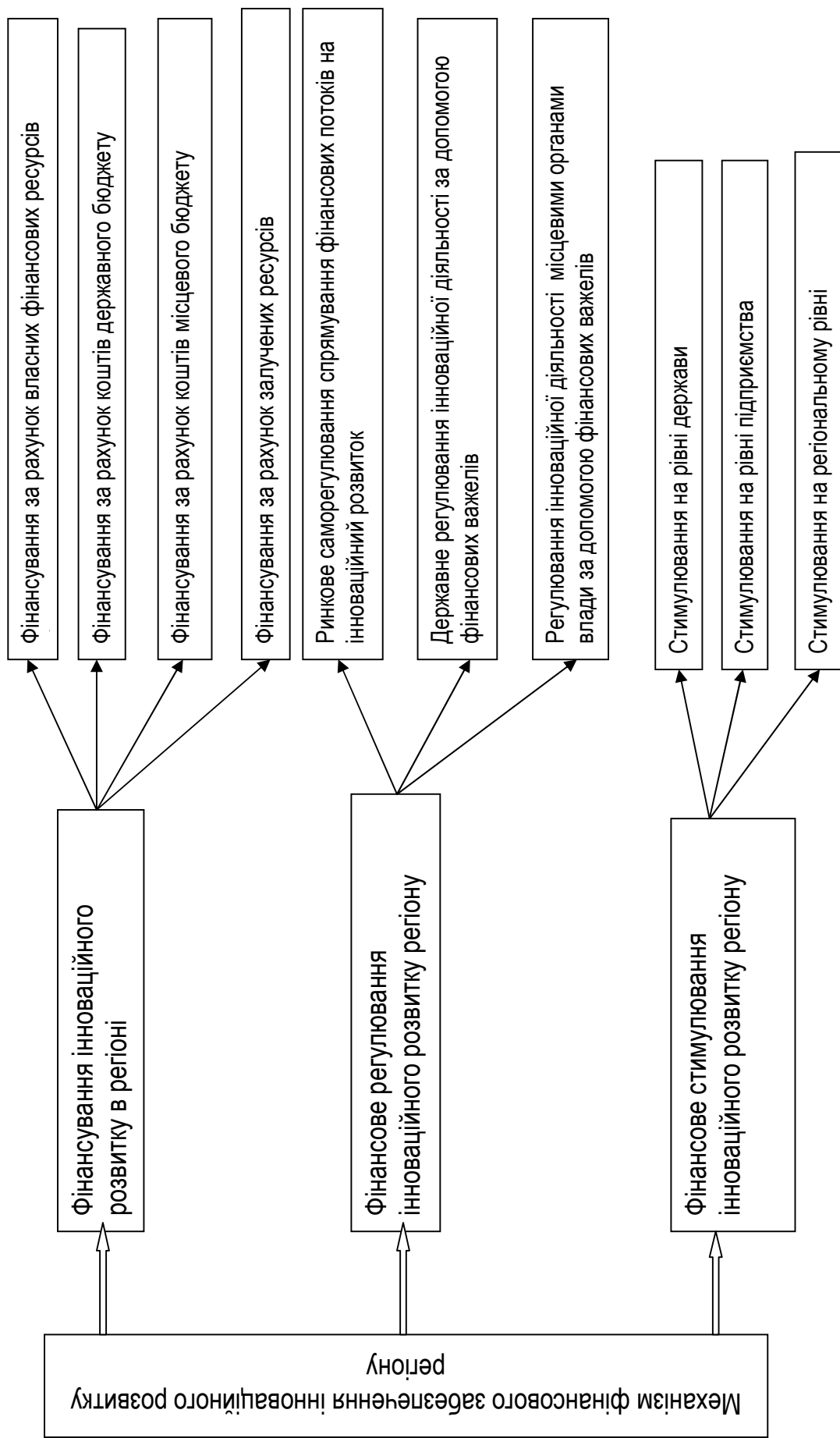

Рис. 1.6 Структура механізму фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіону

Джерело: власна розробка автора

Тому фінансовий механізм інноваційного розвитку регіону дозволяє формувати оптимальний й обсяг фінансових ресурсів та їх ефективний розподіл з метою реалізації інноваційних проектів в регіоні з метою досягнення якісних та кількісних параметрів ефективності їх впровадження. Він займає визначальне місце фінансового механізму інноваційного розвитку регіону. Цей механізм характеризується широким спектром джерел фінансових ресурсів з чітко встановленими принципами акумулювання та способами контролю за їх цільовим використанням. Згідно зі світовим досвідом основними джерелами фінансування науково-технічної діяльності виступають: власні кошти підприємств-інноваторів; фінансові ресурси суб'єктів фінансового ринку; кредитні ресурси спеціально уповноважених урядом інвестиційних банків; бюджетні асигнування, які виділяються на різних рівнях; кошти спеціальних позабюджетних фондів; іноземні інвестиції; кошти національних, закордонних і міжнародних наукових фондів; накопичення фізичних осіб [103].

Відповідно до Закон України «Про інноваційну діяльність» [104], джерелами фінансування інновацій можуть бути: власні та запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності; кошти Державного бюджету України, кошти місцевих бюджетів; власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб; інші джерела, не заборонені законодавством України.

Бюджетні кошти спрямовуються на здешевлення кредитів, залучених у національній та іноземній валюті, у тому числі за кредитами, залученими від іноземних фінансових установ, для реалізації інноваційних та інвестиційних проектів у реальному секторі економіки; надання державної підтримки для реалізації інвестиційних проектів на умовах співфінансування [104].

Існуючі класифікації джерел фінансування [69, 76] передбачають такі класифікаційні ознаки, як форми фінансового забезпечення (державне фінансування; фінансування за рахунок позикових коштів; фінансування за рахунок власних фінансових ресурсів суб'єктів господарювання) [76], методи фінансового забезпечення (державне фінансування та комерційне інвестування) [69]. Деякі дослідники [105, 106, 107] розподіляють джерела фінансування інноваційного проекту за видами власності (власні, залучені та позикові фінансові ресурси).

В методичних розробках Дніпровського регіонального центру інноваційного розвитку джерела фінансування інновацій поділяються на [108]: кошти державного бюджету, кошти місцевого бюджету, кошти венчурних фондів, кошти державних та недержавних фінансово-кредитних організацій, кошти інвесторів, кредитні ресурси.

Розподіл цих основних джерел фінансування інновацій відбувається у відповідності до класифікації інноваційних проектів, запропонованої В.М. Беляковим [109], за якою інноваційні проекти поділяються за ступенем їх інноваційності на три групи відповідно по кількості балів, які визначаються при експертній оцінці проекту:

- проекти з оцінкою ступеня інноваційності 6 – 8 балів (інноваційні проекти);
- проекти з оцінкою ступеня інноваційності 9 – 12 балів (середній рівень);
- проекти з оцінкою ступеня інноваційності 13 – 17 балів (вищий рівень).

Оцінка інноваційності відбувається шляхом співвідношення проектів та їх продуктів по наступним критеріям: дослідно-промислове виробництво; дослідно-

промислова перевірка на існуючій виробничій базі; дослідно-промислова перевірка на існуючій лабораторній базі; продукт, який раніше не вироблявся або продукт з новими якостями; продукт з поліпшеними властивостями або техніко-економічними показниками виробництва; аналог існуючих продуктів [109]. Відповідно до цієї класифікації, рекомендований наступний підхід до відбору джерел фінансування інноваційних проектів (рис. 1.7).

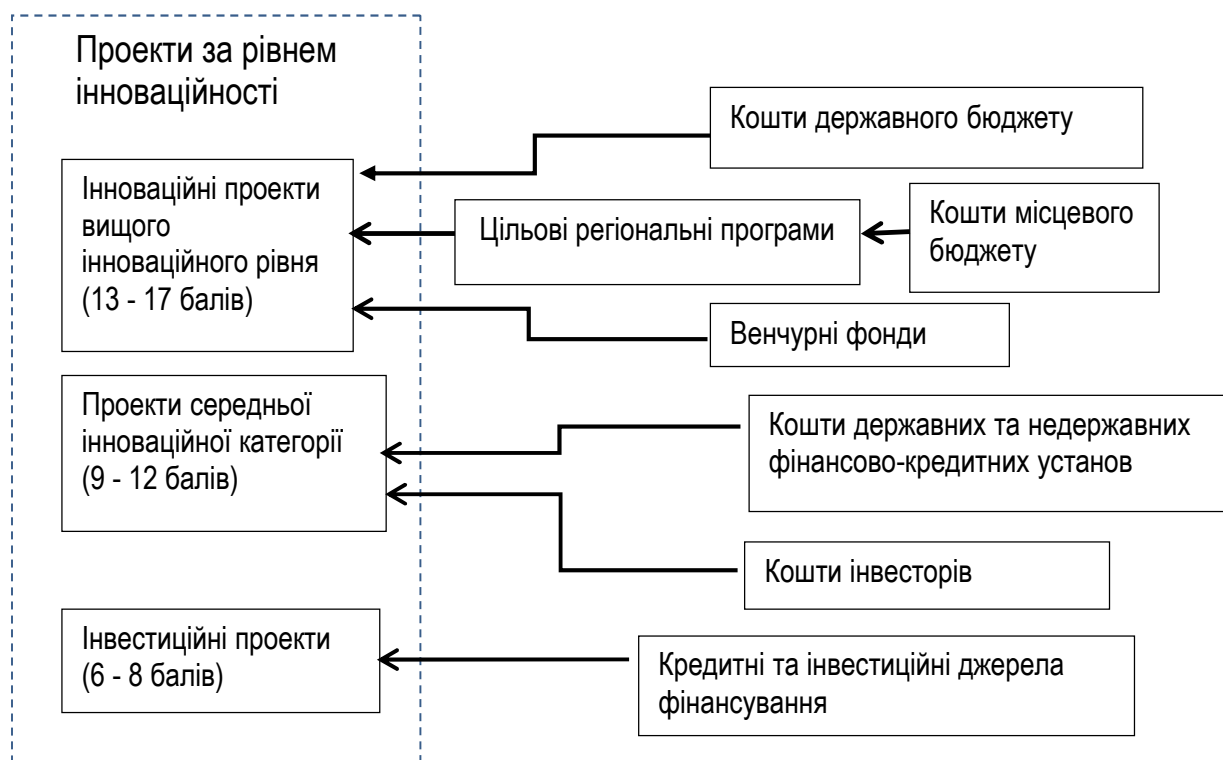

Рис. 1.7 Джерела фінансування регіональних інноваційних проектів з урахуванням їх інноваційності відповідно до методики В.М. Беякова

Джерело: складено автором на підставі критичного аналізу дослідження [108–109])

У класифікації джерел фінансування відповідно до методики Дніпровського регіонального центру інноваційного розвитку простежується можливість консолідованого фінансування інноваційних проектів, які відносяться до проектів вищого інноваційного рівня шляхом залучення коштів державного й місцевого бюджетів та коштів венчурних фондів. При чому використання коштів суб'єктів господарювання регіону у цьому випадку не розглядається, що, на нашу думку, знижує можливості повного фінансування інноваційного проекту, оскільки кошти бюджетів усіх рівнів можуть надходити або несвоєчасно, або не в повній мірі, а венчурне фінансування в Україні, у тому числі на території Дніпропетровської області – недостатньо розвинуте. Тому використання визначених в методиці [108] джерел дає передумови для впровадження консолідованого фінансування інноваційних проектів усіх рівнів інноваційних категорій.

Ще один підхід до класифікації джерел фінансування інновацій, запропонований О.О. Григор [103], який виділяє класифікаційні ознаки з точки зору власності: за відносинами власності (власні, залучені і запозичені джерела фінансування); за формами власності (державні інвестиційні ресурси, фінансові ресурси суб'єктів господарювання комерційного і некомерційного характеру, громадських об'єднань, фізичних осіб) та за рівнями власників (державні джерела і джерела організацій).

У більшості розвинених країнах джерела фінансування інноваційного розвитку малого підприємництва поділяються на власні і залучені. До власних віднесено прибуток і амортизацію, до залучених – кошти фінансово-кредитної сфери, державної допомога, ресурси вітчизняних і міжнародних фондів й організацій та кошти приватних осіб [87]. Кожне з джерел фінансування має певні переваги та недоліки, що обумовлює вибір способу фінансування інноваційної діяльності [110].

Аналіз існуючих підходів до класифікації джерел фінансування інноваційних проектів свідчить, що, незважаючи на глибоке дослідження цього питання, вони не у повній мірі враховують такі фактори, як термін фінансування інноваційного проекту, ступінь ризику та взаємозв'язок ефекту, який отримує розпорядник фінансових ресурсів від реалізації інноваційного проекту при участі у фінансуванні. Разом з тим, на думку автора, останній фактор повинен бути вирішальним при визначенні структури джерел фінансування інноваційного проекту [111]. Так, на думку автора, класифікацію джерел фінансування інноваційного розвитку регіону доцільно систематизувати з урахуванням таких класифікаційних ознак як: види джерел фінансування, термін фінансування, ступень ризику та доповнити ознакою за видами ефектів, які отримують розпорядники фінансових ресурсів (рис. 1.8). Запропонована у монографії класифікація враховує наявність взаємозв'язку джерел фінансування інновацій з кінцевим ефектом, який отримує розпорядник фінансових ресурсів при консолідованому фінансуванні інноваційного проекту [101].

В Україні базовим методичним підходом щодо оцінки економічного ефекту від впровадження інновацій є методика, розроблена спеціалістами ООН, "UNIDO" [112], яка дозволяє розробити та оцінити ефективність інноваційних проектів, що реалізуються у країнах СНД. За методикою "UNIDO" [112] розраховується економічна ефективність інноваційних проектів, шляхом урахування фінансових потоків та їх вартості при реалізації проекту. Проте ця методика враховує тільки ефект власника або інвестора, та не враховує ефект суспільства, що не дозволяє у повній мірі використовувати наявний інвестиційний потенціал усіх розпорядників фінансових ресурсів в регіоні.

А.М. Валюх у своїй роботі [113, с. 12] пропонує комплексну методику оцінки економічної ефективності капітальних вкладень у регіональні інноваційні проекти шляхом розрахунку комерційної ефективності (для виявлення проектів, які забезпечують максимальне збільшення прибутку від впровадження); суспільної ефективності (для виявлення проектів, які забезпечують максимальне збільшення суспільного добробуту населення регіону). Комерційна ефективність передбачає розрахунок терміну окупності, коефіцієнту дисконтування, чистого дисконтованого доходу, внутрішньої норми доходу та індексу доходності. Суспільна ефективність розраховується за допомогою граничного індексу виробництва інноваційної продукції та бюджетної ефективності [113].

Таким чином, підхід А.М. Валюх [113] заклав розподіл ефекту від капітальних інвестицій в інновації на комерційну та суспільну складові, при чому суспільна складова враховує бюджетний ефект інноваційних проектів. Але недоліком є те, що розподіл ефектів не пов'язаний з визначенням джерел фінансування інноваційних проектів та можливістю консолідації фінансових ресурсів з метою отримання максимальної комерційної та суспільної ефективності інновацій.

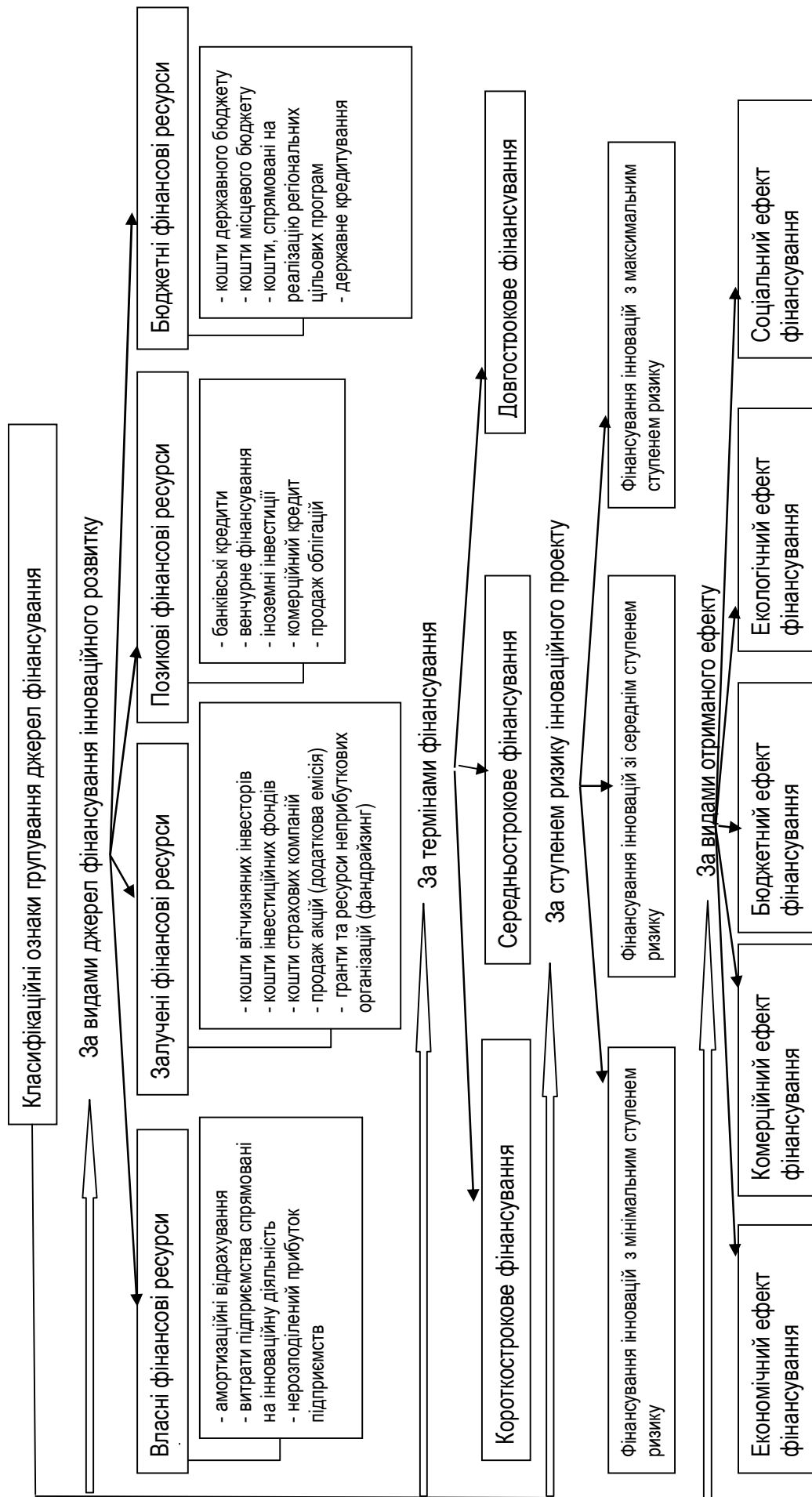

Рис 1.8 Класифікація джерел фінансування інноваційного розвитку регіону

Джерело: власна розробка автора [101]

Інноваційні проекти, які реалізуються в Придніпровському регіоні через Придніпровський науковий центр НАН України, розробляються за допомогою методики "UNIDO" та Методичних рекомендацій по розробці інноваційного проекту [114]. Цими рекомендаціями також запропоновано розраховувати суму зборів, податків та інших обов'язкових платежів за період реалізації проекту в умовах дії спеціального режиму інноваційної діяльності, які надійдуть до державного бюджету, місцевого бюджету та державних цільових фондів з метою подальшого розрахунку бюджетного ефекту по роках за час виконання проекту. З точки зору різних складових ефекту, методичні рекомендації [114] розглядають екологічний та соціальний ефект інноваційного проекту, де перший представляє собою забезпечення норм техніки безпеки при виконанні проекту, а соціальний ефект розглядається, як кількість задіяних і створених додатково робочих місць, зростання середньомісячної заробітної плати виробничого персоналу, темпи росту її по роках.

На нашу думку, недоліком розглянутих методичних підходів до визначення ефекту інноваційних проектів є те, що їх розрахунки спрямовані, перш за все, на визначення загальної окупності інноваційного проекту та не пов'язані з конкретними розпорядниками фінансових ресурсів. Розрахунок соціального та екологічного ефекту носить більше рекомендований, а не обов'язковий характер, крім того, ці ефекти визначаються якісними показниками та не розраховуються у грошових одиницях.

Згідно до «Методических рекомендаций по оценке эффективности инвестиционных проектов и их отбору для финансирования» [115] та «Методических рекомендаций по оценке эффективности научных, научно-технических и инновационных разработок» [116], фінансові наслідки реалізації інноваційного проекту для його власників враховує так званий «комерційний ефект». Він обумовлює доцільність фінансування інноваційного проекту за рахунок власних джерел підприємства, яке впроваджує інновації. Комерційний ефект інноваційного проекту визначається співвідношенням фінансових витрат і результатів, які забезпечують необхідну норму прибутковості, тобто ефектом виступає потік реальних грошей Cash Flow. [116]. Якщо інноваційний проект підвищує ефективність функціонування підприємств галузі, або суміжних галузей, фінансового ринку, то у підсумку призведе до появи економічного ефекту [116]. При реалізації інноваційного проекту може мати місце перевищення доходів над видатками державного або місцевого бюджету, таким чином маємо бюджетний ефект [115, 116].

Згідно з методичними рекомендаціями [116] соціальний ефект відображає внесок результатів інноваційного проекту у поліпшення соціального середовища та підвищення якості життя населення, характеризуються показникам, пов'язаними з рівнем життя (підвищення рівня заробітної плати на підприємстві та в цілому в регіоні); способом життя (сприяння зайнятості населення, збільшення робочих місць) та здоров'ям і тривалістю життя (поліпшення умов праці). Вартісна оцінка соціальних та екологічних результатів інноваційних розробок є складною економічною проблемою, оскільки вони розглядаються як додаткові показники й ураховуються при ухваленні рішення про реалізацію проекту, або про державну підтримку проектів. У зв'язку з цим в існуючих дослідженнях [117, с. 8] при розв'язанні проблеми вартісної оцінки соціального ефекту було визначено, що соціальний ефект визначається такими показниками: зниження виплат по безробіттю; збільшення фонду соціального страхування і пенсійного фонду;

підвищення продуктивності праці за рахунок поліпшення умов праці; економія від зниження травматизму і профзахворювань; економія засобів за рахунок скорочення часу перебування на амбулаторному лікуванні і госпіталізації. Крім того, соціальний ефект від інноваційного проекту на рівні регіону призводить до зростання доходів населення та платоспроможного попиту, стимулюючи розвиток виробництва; скорочення рівня бідності, забезпечуючи економію на соціальних трансфертах; поліпшення здоров'я населення, забезпечуючи економію на виплаті допомоги з тимчасової непрацездатності, пенсій по інвалідності. [118].

В роботі О.М. Волк [119, с. 9–10] запропоновано розрахунок соціально-економічного результату впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, який є спробою визначити вартісну оцінку соціального результату впровадження технологій шляхом вираження соціальних наслідків в економічні показники [119]. Цей підхід найбільш точно відображає економічні характеристики соціальних наслідків проектів, але розрахунок соціально-економічного результату не пов'язаний з інноваційним проектом та джерелом його фінансування.

Екологічний ефект інноваційного проекту, який відповідно до методичних рекомендацій [115,116], як і соціальний ефект, характеризується тільки якісними показниками екологічного стану навколишнього середовища. Відповідно до [118], екологічна оцінка інноваційного проекту теж будується на оцінці кількості викидів відходів у навколишнє середовище та безвідходності виробництва. У той час, за словами Д.А. Захарченко, екологічний ефект дозволяє спрогнозувати вплив інвестиційного проекту на екологію, оцінити наслідки і вигоди, а його вартісну оцінку визначити за показниками: економія від використання відходів; економія від збільшення часу експлуатації устаткування; економія від зменшення витрат на ремонт устаткування; зменшення витрат у результаті поліпшення екологічного стану навколишнього середовища [117]. У даному випадку розглядаються економічні наслідки щодо підприємства, яке впроваджує інвестиційний проект, та не розглядається його вплив на екологічний стан регіону та держави.

Інший науковець Швіндіна Г.А. трактує екологічний ефект як результат впливу виробничої й невиробничої діяльності людини на навколишнє середовище, який розраховується як функція від витрат споживання природних ресурсів та витрат забруднення. У свою чергу, витрати споживання природних ресурсів враховують плату за використання природних ресурсів, виплати підприємства на відновлення та відтворення природних ресурсів, концесійні платежі (при виданні природних ресурсів у довгострокову оренду), витрати забруднення, витрати зниження або попередження утворення твердих відходів, витрати зниження або попередження надходження відходів у навколишнє природне середовище, витрати зниження або знешкодження шкідливого впливу шкідливих речовин, що вже надійшли до навколишнє природне середовище [120, с. 10]. Таким чином, підхід Швіндіної Г.О. [120] дозволяє враховувати не тільки вплив на рівень екологічного стану навколишнього середовища в регіоні, а також визначає вартісний вплив на діяльність підприємства, яке впроваджує інновації. Розглянуті підходи та методики до визначення різних видів ефектів згруповано та представлені у табл. 1.3 з точки зору взаємозв'язку ефекту та в джерел фінансування інноваційним проектом.

Таблиця 1.3

Методичні підходи до визначення ефекту від інноваційного проекту

Методика визначення ефекту	Розрахункова формула	Умовні позначення
Методика "UNIDO"[109] та Методичні рекомендації по розробці інноваційного проекту [114]	<p>Чистий дисконтований дохід</p> $ЧДД = \sum_{k=1}^n \frac{P_k}{a_k} - \sum_{k=1}^n \frac{I_k}{a_k},$ <p>Індекс прибутковості</p> $ИП = \frac{\sum_{k=1}^n \frac{P_k}{a_k}}{\sum_{k=1}^n \frac{I_k}{a_k}},$	<p>де P_k – надходження за k-тий період; I_k – витрати на проект за k-тий період; a_k – дисконтований множник (a_k), розрахований на підставі коефіцієнтів дисконтування та інфляції.</p>
	<p>Внутрішня норма рентабельності</p> $\sum_{k=0}^T \frac{P_k}{(1+r')^k} = 0$	<p>де r' – внутрішня норма рентабельності (IRR); P_k – чистий грошовий потік у періоді k</p>
	<p>Бюджетний ефект</p> <p>Б.еф. = О.б. – О.с.,</p>	<p>де О.б. – обсяги коштів, які надійдуть до бюджету та державних цільових фондів, О.с. – обсяг коштів, які будуть зараховані на спецрахунки.</p>
«Методические рекомендации по оценке эффективности инвестиционных проектов и их отбору для финансирования» [115]	<p>Комерційний ефект</p> $E_k = [P_1(t) - V_1(t)] + [P_2(t) - V_2(t)],$	<p>де E_k – комерційний ефект від реалізації інноваційного проекту, грн., $P_1(t)$ – надходження грошових коштів від інноваційно-інвестиційної діяльності, грн., $V_1(t)$ – витрати грошових коштів при інноваційно-інвестиційної діяльності, грн., $P_2(t)$ – надходження грошових коштів від операційної діяльності, грн., $V_2(t)$ – витрати грошових коштів при операційної діяльності, грн.</p>

1	2	3
<p>«Методические рекомендации по оценке эффективности научных, научно-технических и инновационных разработок» [116]</p>	<p>Економічний ефект $E_e = P_m - B_m$</p>	<p>де E_e – економічний ефект від реалізації інноваційного проекту, грн., P_m – вартісна оцінка результатів використання інновацій (очікуване або фактичне надходження коштів) за розрахунковий період, грн.; B_m – вартісна оцінка витрат на створення й використання результатів інновацій за розрахунковий період, грн.</p>
	<p>Бюджетний ефект $E_o = D_t - V_t$</p>	<p>де E_o – бюджетний ефект від реалізації інноваційного проекту, грн., D_t – доходи відповідного бюджету в t – період реалізації проекту, грн., V_t – видатки відповідного бюджету в t – період реалізації проекту, грн.</p>
<p>Карпіщенко Т.О. [121, с.15–16]</p>	$I_{EEO} = \sum_{i=1}^t \frac{(Pt-Bt)}{(1+i)^i} + \sum_{i=1}^t \frac{3t}{(1+i)^{екол}}$	<p>де I_{EEO} – інтегральна оцінка економічного потенціалу екологічної інновації; Pt – вартісна оцінка інноваційних результатів, отриманих в t-му році; Bt – сукупні витрати, здійснені в t-му році; $3t$ – відвернені збитки навколишньому природному середовищу в t-му році</p>
<p>Вовк О.М. [119, с. 9–10]</p>	$P_{IKT}^{екол.-екон} = 3_{відв,t}^{IKT} - 3_{завд,t}^{IKT}$	<p>де $3_{відв,t}^{IKT}$ — економічні збитки від забруднення довкілля, що можуть бути відвернені при використанні інформаційно-комунікаційних технологій у t-му році, грн.; $3_{завд,t}^{IKT}$ — економічні збитки від забруднення довкілля у t-му році, що пов'язані з наявністю інформаційно-комунікаційних технологій: виробництвом, експлуатацією та утилізацією устаткування інформаційно-комунікаційних технологій, грн..</p>

Т.О. Карпіщенко [121] в своїй роботі пропонує здійснювати планування екологічних інновацій на підставі оцінки еколого-інноваційних проектів за допомогою показника інтегральної оцінки економічного потенціалу екологічної інновації. В роботі О.М. Волк [119] запропоновано розраховувати еколого-економічний результат від впровадження та використання інформаційно-комунікаційних технологій, враховуючи економічні збитки від забруднення довкілля, пов'язані з впровадженням та використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Виходячи з розглянутих підходів до оцінки ефекту, ми дійшли висновку, що підходи Волк О.М. та Карпіщенко Т.О. [119, 121], на відміну від інших, зв'язують фінансування інновацій з відповідними джерелами фінансування та дозволяють розрахувати відповідний ефект, а саме розглядають фінансування екологічних інноваційних проектів за рахунок екологічних фондів, дозволяють розраховувати екологічний ефект від впровадження екологічних та інших інновацій, але не враховують вплив впровадження екологічних інновацій на інноваційний розвиток регіону.

Таким чином, розвиток фінансового забезпечення інноваційного розвитку є актуальним питанням сьогодення у зв'язку з необхідністю пошуку джерел фінансування та їх акумулювання з метою фінансування інноваційних проектів в регіоні.

1.3. Систематизація теоретичних напрямів щодо управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку регіону

В сучасних умовах господарювання та розвитку інновацій вже напрацьований достатній досвід фінансового забезпечення інновацій та інноваційного розвитку регіонів, але Україна потребує пошуку найбільш ефективних інструментів фінансування інновацій, що відповідатимуть основним цілям соціально-економічного розвитку окремого регіону. Забезпечать активізацію інноваційної діяльності та, на цій основі, прискорених темпів розвитку економіки.

Результати аналізу теоретико-методичних підходів до фінансового забезпечення, його складових, форм, методів та інструментарію, забезпечення цього процесу дозволяють визначити структуру системи фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіону (рис. 1.9), де основна увага приділена фінансуванню інноваційного розвитку. На нашу думку, в умовах сучасного розвитку економіки, необхідним є визначення напрямів щодо управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку з точки зору оптимальної структури джерел фінансування інноваційних проектів, а саме з точки зору реалізації ідеї консолідованого фінансування.

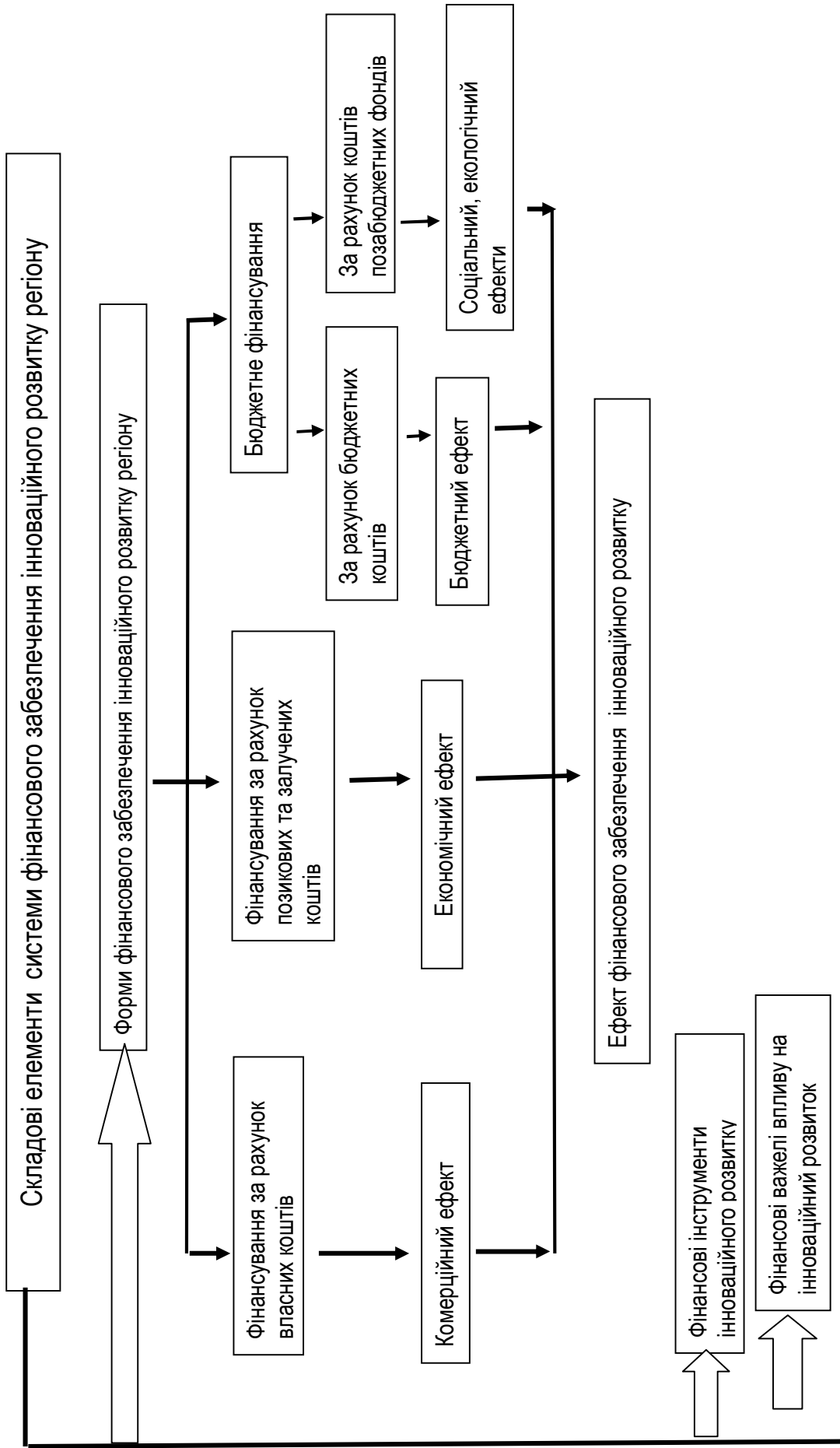

Рис. 1.9 Складові елементи системи фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіону
 Джерело: власна розробка автора

У своєму дослідженні д.е.н., проф. М.І. Крупка [99, с.16] виділяє важливість програмно-цільового фінансування інновацій при використанні бюджетних коштів, як одного з джерел фінансових ресурсів.

До того ж надання бюджетного фінансування повинно ґрунтуватися на принципах, які характерні кредитним операціям (платності, терміновості та поворотності), принципах швидкої віддачі, розподілу за часовим лагом, а використання програмно-цільового фінансування інновацій дозволяє використовувати аналіз різних видів результативності (соціальної, екологічної, бюджетної) інноваційного проекту у якісному розумінні. Але цей підхід не передбачає використання консолідованого фінансування та використання інвестиційного потенціалу суб'єктів фінансової системи держави. Щодо консолідації фінансових ресурсів, то М.І. Крупка [99, с. 14] розглядає цю можливість за рахунок консорціумного кредитування шляхом об'єднання кредитних ресурсів.

Д.е.н., проф. О.М. Луцків [122, с.14] розглядає фінансово-кредитне забезпечення інноваційного розвитку регіонів, шляхом надання фінансово-кредитних, податкових, митних та лізингових пільг суб'єктам господарювання, які впроваджують або створюють інноваційні продукти; надання цільових дотації споживачам інноваційної продукції; збільшення бюджетних асигнувань в інноваційну сферу; надання гарантій банкам, що надають кредити під інноваційні проекти; захист прав інтелектуальної власності, розвиток венчурного капіталу та страхування інноваційних ризиків. У цьому дослідженні пропонується використовувати кредитні або венчурні фінансові ресурси, які є достатньо дорогими, що не дозволяє використовувати їх з метою фінансування інноваційних проектів малих або середніх підприємств. Але з метою розширення джерел фінансування інноваційних проектів, з метою диверсифікації ризиків та оптимізації вартості фінансових ресурсів, на думку автора, доцільніше враховувати фінансово-кредитне забезпечення в умовах консолідованого фінансування.

Достатньо точно у своєму дослідженні О.С. Карпець [123] відобразила механізм управління інноваційним розвитком регіону, у тому числі його фінансовим забезпеченням. Вона поділяє процес фінансового забезпечення на шість блоків, які відповідають структурі процесу стратегічного управління, а саме включають визначення цілей та завдань; аналіз інноваційного потенціалу регіону; планування управління інноваційної діяльності регіону; оцінку управління та контроль. У цьому дослідженні були використані положення теорії активних систем, за допомогою яких були побудовані нелінійні динамічні оптимізаційні моделі стимулювання інноваційного розвитку регіону, які дозволяють оптимізувати розподіл коштів на інноваційну діяльність таким чином, щоб забезпечити максимальний прибуток від її здійснення [123, с. 5]. Тобто науковець використовує модель максимізації прибутку від інноваційної діяльності у відповідному регіоні та періоді, яка дозволяє розрахувати необхідний обсяг коштів на стимулювання інновацій в регіоні, які плануються виділяти з державного інноваційного фонду [123]. Проте, на нашу думку, ця модель фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіону враховує лише кошти державного інноваційного фонду, який формується за рахунок відрахувань від прибутку, отриманого відповідним регіоном в результаті його інноваційної діяльності, що може призвести до недостатнього фінансування або дефіциту коштів у фонді, тому що інноваційна діяльність на етапі впровадження не завжди приносить прибуток. На думку автора монографії, більш доцільно формувати

інноваційний фонд за рахунок консолідованих фінансових ресурсів, які включають в себе кошти усіх учасників інноваційного процесу [124].

Ще одна модель фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіону розраховує оптимальний розподіл фінансових ресурсів між проектами, які включено до інноваційної програми регіону [125, с. 6], до яких віднесені кошти державного та місцевого бюджетів, кошти іноземних інвесторів, кошти підприємств та кошти венчурних фондів. На нашу думку, ця модель найбільше відповідає можливостям щодо консолідованого фінансування, але недоліком цієї моделі фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіону є показник ефекту, який визначається на основі експертних оцінок економічної ефективності проекту, рівня ризику, ефективності менеджменту, терміну ефективності, пріоритетності проекту, та не враховує такі показники, як складові економічного ефекту, а саме економічний, комерційний, бюджетний, соціальний та екологічний, які найбільше відображають ефективність фінансування кожного джерела, яке може бути використано при консолідованому фінансуванні.

У роботі У.З. Ватаманюк [126, с. 10–11] запропонований оптимальний розподіл фінансових ресурсів регіонального відділення Державного інноваційного фонду України з метою впровадження екотехнологій між підприємствами галузі економіки регіону функція. Ця модель використовується тільки для екологічних інновацій та має на увазі розподіл коштів державного інноваційного фонду, діяльність якого наразі призупинена, окрім цього, вона не враховує наявність інших джерел фінансування інновацій та не передбачає використання консолідованого фінансування.

У роботі Т.В. Рудакової [127, с. 11] пропонується, з метою проведення регіональної інноваційної політики, залучення інвестицій на розвиток ресурсів нового покоління технологій. При використанні цієї моделі використовуються тільки інвестиційні джерела фінансування інновацій та не використовується розрахунок складових економічного ефекту, які дозволяють обґрунтувати можливість використання консолідованого фінансування інноваційних проектів.

Визначення необхідної суми джерел фінансування інноваційних проектів, у роботі О.В. Кравченко [128, с. 12], пропонується здійснити декількома етапами. По-перше, визначаються усі можливі види фінансування; по-друге, аналізуються обмеження їх використання та корегується список (довгострокове кредитування без надання державних гарантій та фінансовий лізинг). Далі розраховується вартість по кожному з джерел та відбувається вибір одного чи декількох з них відповідно до річної відсоткової ставки та ефективної відсоткової ставки за весь строк реалізації проекту. Також в роботі [128, с. 13] пропонується використання комбінованого фінансування на підставі визначення вартості та ранжирування фінансових ресурсів, а завдяки економіко-математичної моделі розраховується їх мінімальна вартість та формується система фінансування: вибір варіанта з одним джерелом фінансування або фінансування комплексним методом. У цьому випадку використовується комплексне фінансування, яке враховує декілька джерел фінансування (кредитування, фінансовий лізинг, кошти інвесторів), але визначення джерел обмежено їх кількістю та передбачає консолідацію лише за допомогою оптимізації вартості джерел фінансування.

У роботі Н.М. Свешнікова [129], з метою фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіону пропонується використовувати механізм дворівневої системи

фінансування, при якій представники державної влади в регіоні та органи місцевого самоврядування виступають гарантами фінансування інноваційних проектів. Використання цього підходу дозволяє координувати роботу органів влади державного та місцевого рівня з метою гарантування ними фінансової підтримки інноваційних проектів регіону за рахунок коштів державного і місцевого бюджету та приватних інвесторів.

Автори Яценко Л.Д. та Цихан Т.В. [130] у своїй роботі пропонують з метою фінансового забезпечення інноваційного розвитку в регіоні використовувати потенціал бюджету розвитку органів місцевого самоврядування. Цей підхід засновується на тому, що законодавчо до складу бюджету розвитку включаються видатки державного та місцевих бюджетів на фінансування науки (прикладних розробок і досліджень, державних науково-технічних програми, міжнародне науково-технічне співробітництво), фінансування бюджетних галузевих і регіональних програм, інноваційне інвестування та інші капітальні видатки. Л.Д. Яценко та Т.В. Цихан [130] для підтримки інноваційних проектів за рахунок коштів бюджету розвитку пропонують використовувати комбіноване та венчурне фінансування. Сутність комбінованого фінансування полягає у наданні гарантій приватним інвесторам, субсидування відсотків по кредитах, отримання податкових пільг при досягненні запланованої ефективності інноваційного проекту. Напрямами використання коштів бюджету розвитку органів місцевого самоврядування при комбінованому фінансуванні, вони вважають надання гарантій приватним інвесторам у вигляді зобов'язання місцевих органів влади повернути кредитору фактично наданих коштів на фінансування інноваційного проекту за рахунок коштів місцевого бюджету розвитку у випадку неповернення позичальником основного боргу в терміни, визначені кредитним договором, а також надання кредитів за рахунок коштів бюджету розвитку на умовах платності, повернення та терміновості. Ще одним з напрямків фінансування інноваційного розвитку є формування регіонального венчурного фонду на основі коштів бюджету розвитку, або вкладання коштів бюджету розвитку у спеціалізовані пули ризикового фінансування зі змішаною власністю. У цьому дослідженні були визначені основи, які можна використовувати у консолідованому фінансуванні інноваційних проектів, але пропонується консолідація тільки коштів приватних інвесторів з участю органів державної та місцевої влади у вигляді гарантій, субсидій та пільг. Тому виникає доцільна необхідність подальшої консолідації фінансових ресурсів з участю різних розпорядників фінансовими ресурсами, як в особі держави, органів влади різних рівнів, так і різних суб'єктів фінансово-господарської діяльності [130].

Таким чином, узагальнюючи існуючі методичні підходи до управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку регіону, автором вони були згруповані з точки зору можливостей використання консолідації фінансових ресурсів суб'єктів економічного розвитку для фінансового забезпечення розвитку регіонів та здійснення інноваційної діяльності, що представлено в табл. 1.4.

Забезпечення джерелами фінансування інноваційних проектів в регіоні базується на врахованні видів джерел фінансування інноваційного розвитку та взаємозв'язку з кінцевим ефектом, який отримує розпорядник фінансових ресурсів від реалізації інноваційного проекту при консолідованому фінансуванні. Розглядаючи різні ефекти інноваційного проекту, можна простежити та визначити прямий та непрямий вплив одного джерела фінансування на різні ефекти, що дозволяє їх розширювати та комбінувати при фінансуванні інноваційного проекту.

Таблиця 1.4

Моделі формування та розподілу фінансових ресурсів при фінансуванні інноваційного розвитку в регіоні

Автор	Розрахункові формули моделі	Можливості використання консолідованого фінансування
Черних С.С [125, с. 6]	$\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m P_{ij} x'_{ij} \rightarrow \max \quad \sum_{j=1}^m x'_{ij} = A'_i, \quad i = \overline{1, n}, \quad x'_{ij} \geq 0, \quad i = \overline{1, n}, \quad j = \overline{1, m}$ <p>де P_{ij} – ефективність фінансування j-го проекту з i-го джерела; m – кількість проектів в програмі; n – кількість джерел фінансування; x'_{ij} – сума коштів для фінансування j-го проекту за рахунок i-го джерела</p>	Визначення джерел фінансування не передбачає їх консолідації, а розподіл фінансових ресурсів відбувається між інноваційними проектами
Ватаманюк-Зелінська УЗ [126, с. 11]	$f_j(U_{np}) = \max_{0 \leq U_{np}, j \leq U_{np}} P_j(U_{np}, j, \overline{1, n}) = \max_{k=1}^{m, j} P_k(U_{np}, k_j), \quad k = \overline{1, p};$ <p>де: $f_j(U_{np})$ – максимальний прибуток (ефект), одержаний за оптимального розподілу фінансових ресурсів між підприємствами j-ї галузі економіки регіону, які реалізують екологічні інноваційні проекти; P_j – загальний прибуток, одержаний суб'єктами інноваційної діяльності j-ї галузі економіки регіону внаслідок реалізації ними екологічних інноваційних проектів; n – кількість галузей економіки регіону; P_k – прибуток, одержаний k-м підприємством j-ї галузі економіки регіону внаслідок реалізації ним інноваційного проекту природоохоронного значення; U_{np, k_j} – величина фінансових ресурсів, виділена k-му підприємству j-ї галузі економіки регіону для реалізації інноваційного проекту природоохоронного значення; p – загальна кількість промислових підприємств регіону; U_{np} – величина ресурсів, виділених j-ї галузі економіки регіону; U_{np} – загальний обсяг пропозиції фінансових ресурсів для фінансування інноваційних проектів</p>	Модель передбачає розподіл фінансових ресурсів тільки державного інноваційного фонду України між екологічними інноваційними проектами
Рудакова Т.В. [127, с. 11]	$\sum_{n=1}^N \sum_{j=1}^J \Gamma_{nj}(t) R_{nj}(t) x_j(t) \leq I^P(t)$ <p>де $R_{nj}(t)$ – обсяг ресурсу n в підсистемі «ресурси», який необхідний для виробництва продукції j-го виду економічної діяльності в період t; $P_{nj}(t)$ – обсяг інвестицій для розвитку n-го виду ресурсної підсистеми для виробництва продукції j-го виду в період t; $x_j(t)$ – булава змінна, яка визначає вид економічної діяльності, що буде мати інноваційний розвиток в періоді t. $I^P(t)$ – обсяг інвестицій, який може бути виділений для проведення інноваційної політики в період t.</p>	Передбачає розподіл інвестиційних ресурсів між інноваційними підприємствами, та не розглядає можливості та умови консолідації фінансових ресурсів.
Кравченко О.В. [128, с.13]	$E = r_{ef, k} - r_{ef, min}, \quad \text{де } E - \text{ефект}; \quad r_{ef, k} - \text{ефективна відсоткова ставка за весь строк інноваційного проекту } k\text{-го джерела}; \quad r_{ef, min} - \text{мінімальна ефективна відсоткова ставка із сукупності джерел}$	Передбачає комплексне фінансування за рахунок обмежених джерел та мінімізації їх вартості.

Джерело: за аналізом досліджень [125–128]

Консолідоване фінансування, на думку автора, представляє собою сукупність джерел фінансування окремого інноваційного проекту, розпорядники яких отримують відповідний ефект від його реалізації [111]. Тобто, вибір сукупності джерел фінансування повинен пов'язуватися з ефектом, який отримує той чи інший розпорядник джерела, а взаємозв'язок джерел фінансування за розпорядниками та видами отриманого ефекту від впровадження інновацій представлено на рис. 1.10.

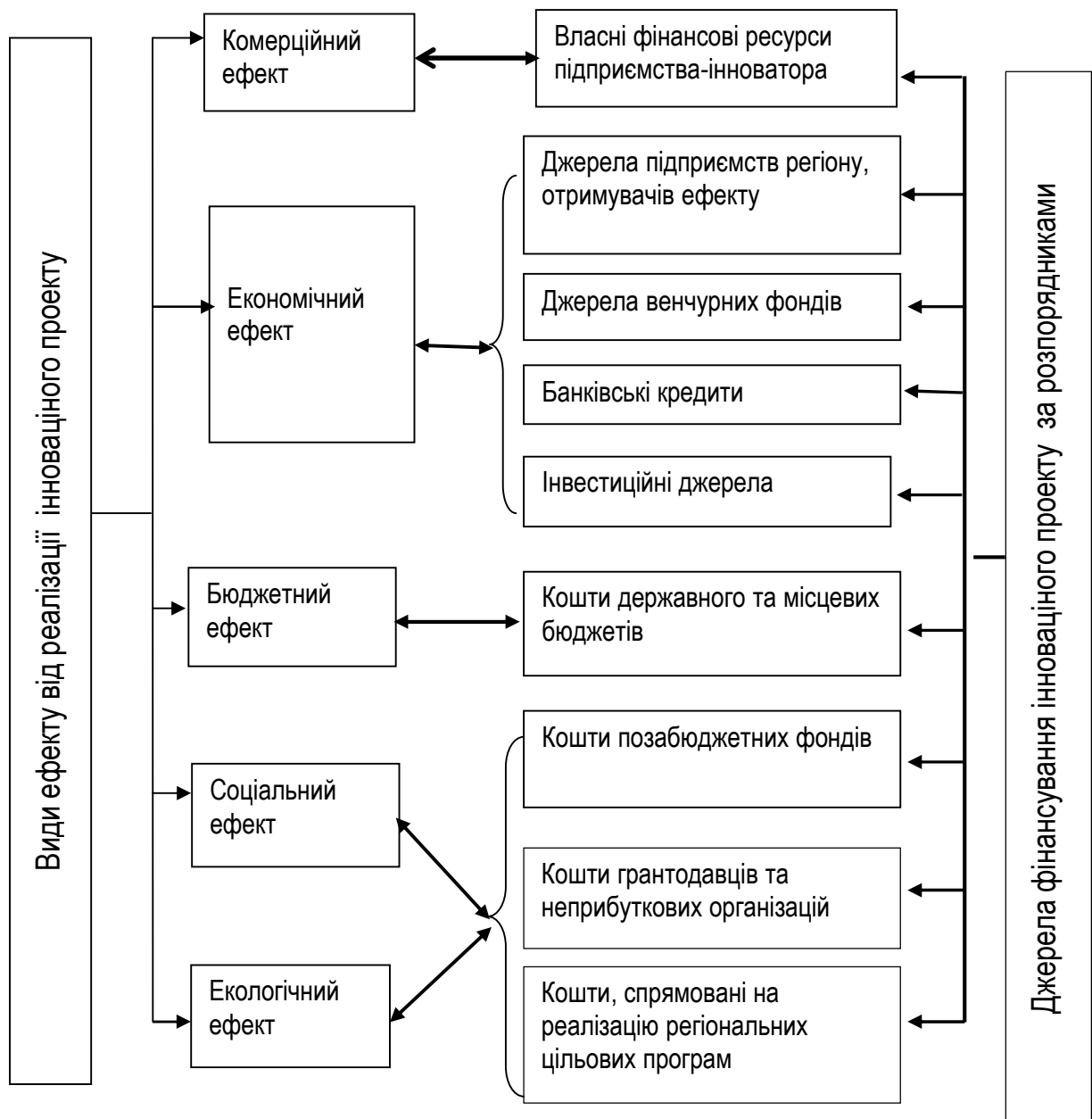

Рис. 1.10 Взаємозв'язок джерел фінансування за розпорядниками за видами отриманого ефекту від впровадження інноваційного проекту
Джерело: власна розробка автора

Прямий ефект пов'язаний безпосередньо з результатом, який отримує розпорядник джерела від фінансування та впровадження інновацій, тобто

- бюджетне фінансування, при якому розпорядником виступають органи державної або місцевої влади, пов'язане з бюджетним ефектом;

– фінансування за рахунок власних коштів, розпорядником яких є підприємство-інноватор – з економічним ефектом;

– фінансування за рахунок джерел підприємств регіону, суб'єктів фінансового ринку або інші суб'єкти господарювання – з комерційним ефектом;

фінансування за рахунок джерел, залучених від фандрайзингу, джерел позабюджетних фондів та джерел, спрямованих на реалізацію регіональних цільових програм, розпорядниками яких є неприбуткові організації, позабюджетні фонди – з соціальним та екологічним ефектами.

Непрямий ефект виникає внаслідок появи додаткових результатів у інших учасників консолідованого фінансування. Так, реалізація інноваційного проекту сприяє розвитку та зростанню обсягів виробництва підприємства, що призводить до зростання прибутку і, як наслідок, податкових надходжень до бюджету від податків, тобто виникає додатковий бюджетний ефект. Зростання обсягів виробництва від впровадження інновацій, також сприяє підвищенню рівня заробітної плати як на самому підприємстві, так і на підприємствах регіону, що призводить до додаткового соціального ефекту.

Фінансування за рахунок залучених та позикових фінансових ресурсів має прямий економічний ефект, але реалізація проекту викликає зростання податкових відрахувань у самих розпорядників фінансових ресурсів, що теж призводить до додаткового бюджетного ефекту. Фінансування проекту в рамках екологічної цільової програми має прямий екологічний ефект, а покращення якості життя в регіоні сприяє появі додаткового соціального ефекту. За рахунок збільшення надходжень до бюджету різних рівнів маємо додаткові бюджетний та соціальний ефекти у вигляді можливості збільшення бюджетного фінансування на освіту, охорону здоров'я та культуру, що сприяє зростанню заробітної плати в бюджетній сфері, підвищує якість надання соціальних послуг, поліпшує якість та рівень життя населення регіону.

Таким чином, фінансове забезпечення інноваційного розвитку регіону є важливим завданням, вирішення якого сприяє успішному впровадженню інновацій в регіоні, підвищенню його соціально-економічного рівня, а визначення джерел фінансування інновацій потребує обґрунтування участі розпорядників фінансових ресурсів у консолідованому фінансуванні.

Висновки до розділу 1

У розділі 1, викладені результати аналізу вітчизняного та закордонного розвитку теорії та практики фінансового забезпечення інноваційної діяльності.

На підставі розглянутих теоретичних підходів встановлено, що категорія «розвиток» пов'язана з рухом, постійною зміною стану, який призводить до прогресу будь-якої системи. Враховуючи різноманітність трактувань дефініцій «розвиток», «інноваційний розвиток», «регіон», у монографії було запропоновано авторське трактування категорії «інноваційний розвиток регіону» як процесу створення та впровадження інновацій в регіоні з метою отримання якісних змін в його соціально-економічному житті на довгострокову перспективу та економічного, комерційного, бюджетного, соціального та екологічного видів ефектів як результату реалізації регіональних інноваційних проектів, що розкриває зміст поняття з позиції врахування фінансових, соціально-економічних та екологічних інтересів суб'єктів – учасників процесу інноваційного розвитку.

В сучасних умовах розвитку України та її регіонів тільки шлях інноваційного розвитку сприятиме зміцненню соціально-економічного стану та підвищенню конкурентоспроможності регіонів.

На підставі систематизації положень фінансової теорії щодо фінансового забезпечення інноваційного розвитку, встановлено, що ефективне фінансове забезпечення інноваційного розвитку регіону неможливе без дієвого фінансового механізму формування фінансових ресурсів, спрямованих на впровадження інновацій.

Критичний аналіз теоретичних підходів щодо розкриття сутності поняття «фінансовий механізм інноваційного розвитку регіону», дозволив сформулювати авторське його трактування як сукупності різноманітних форм, методів, видів та елементів фінансових відносин в регіоні, що забезпечують реалізацію інноваційних проектів для досягнення тенденції стійкого соціально-економічного зростання та підвищення його конкурентоспроможності порівняно з іншими регіонами, що, на відміну від попередніх підходів, містить визначення засобів досягнення інноваційного розвитку.

На підставі аналізу існуючих класифікацій джерел фінансування інноваційного розвитку встановлено, що не в повній мірі враховуються такі класифікаційні ознаки, як термін фінансування, ступінь ризику та відсутня ознака, яка встановлює взаємозв'язок ефекту, який отримує розпорядник фінансових ресурсів при реалізації інноваційного проекту, тому класифікацію джерел фінансування інноваційного розвитку регіону у монографії було уточнено класифікаційними ознаками «термін фінансування», «ступінь ризику» та доповнено класифікаційною ознакою «за видами отриманого ефекту», яка дозволяє визначити взаємозв'язок між розпорядниками фінансових ресурсів та ефектом, який вони отримують при фінансуванні інновацій.

Враховуючи доповнену класифікаційну ознаку джерел фінансування «за видами отриманих ефектів», в монографії систематизовані теоретично-методичні підходи до визначення ефектів інноваційного проекту. Автор дійшов висновку, що існуючі підходи не пов'язують визначення ефекту від впровадження інноваційного проекту з можливими учасниками його фінансування, а такі види, як соціальний та екологічний ефекти у розглянутих підходах визначаються якісними показниками і не визначають їх економічні наслідки.

У монографії на підставі аналізу методичних підходів до організації фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіонів, встановлено, що не у повній мірі використовується наявний потенціал фінансової системи щодо забезпечення джерелами фінансування інноваційних проектів. Тому, з метою обґрунтування доцільності у фінансуванні інноваційних проектів більш широкого кола розпорядників фінансових ресурсів необхідно враховувати взаємозв'язок джерел фінансування інноваційного розвитку з ефектом, який отримує розпорядник фінансових ресурсів від реалізації інноваційного проекту. це дасть змогу активізувати інноваційну діяльність в регіоні.

РОЗДІЛ 2

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ ТА ЙОГО ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

2.1. Оцінка інноваційного розвитку регіону

Процес інноваційного розвитку регіону припускає інтеграцію науково-технічної сфери та соціально-економічний розвиток регіону, що означає формування системи інститутів, здатних генерувати нововведення й створювати нові ринки наукомісткої продукції й послуг, у результаті чого формується регіональна інноваційна система. Стабільність соціально-економічного розвитку регіону є найважливішим чинником інноваційного розвитку, оскільки формує зовнішнє середовище розвитку інновацій.

Ефективність інноваційного розвитку регіону визначається його ресурсами й формується під впливом низки факторів, які конкретизовані з метою подальшого аналізу їх впливу на рівень інноваційного розвитку (рис 2.1.):

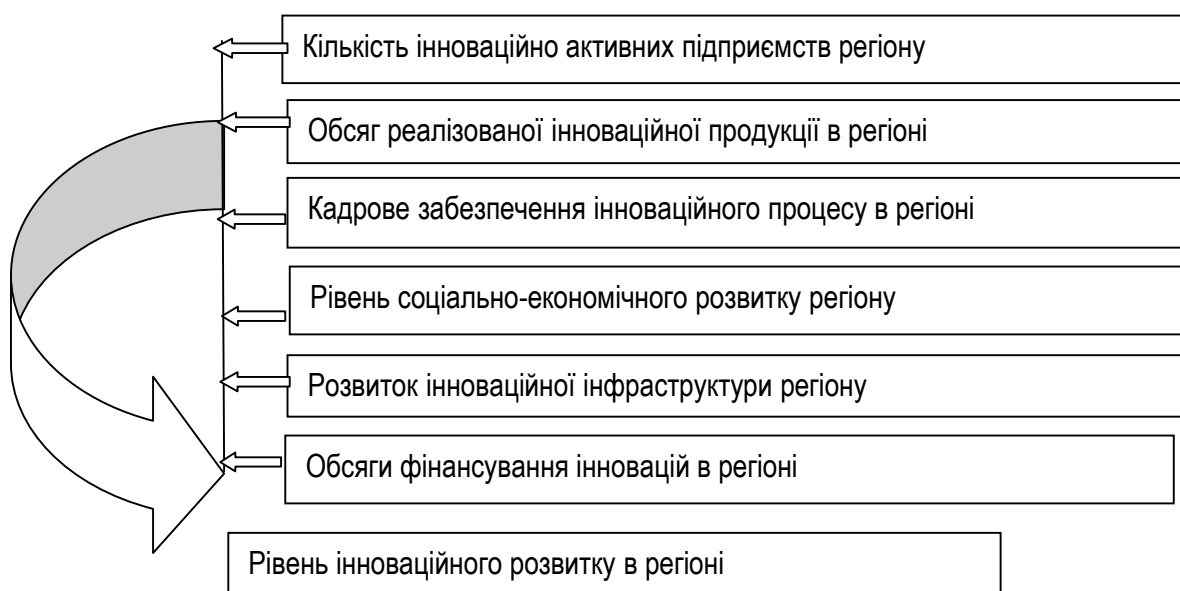

Рис. 2.1 Фактори впливу на інноваційний розвиток регіону, визначені з метою подальшого аналізу

Джерело: складено автором за критичним аналізом [47,48, 131]

Вказані фактори та їх взаємозв'язок визначають особливості інноваційного розвитку регіону і дозволяють сформулювати найбільш ефективну модель його реалізації.

Так, на рис. 2.2 наведено результат інноваційного розвитку регіонів України у вигляді їх рейтингу за кількості інноваційно-активних промислових підприємств (за даними Держкомстату [132]). Згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність» [104], інноваційним підприємством визнається підприємство (об'єднання підприємств) будь-якої форми власності, якщо більше ніж 70 відсотків обсягу його продукції (у грошовому вимірі) за звітний податковий період є інноваційними продуктами і (або) інноваційною продукцією. [104]

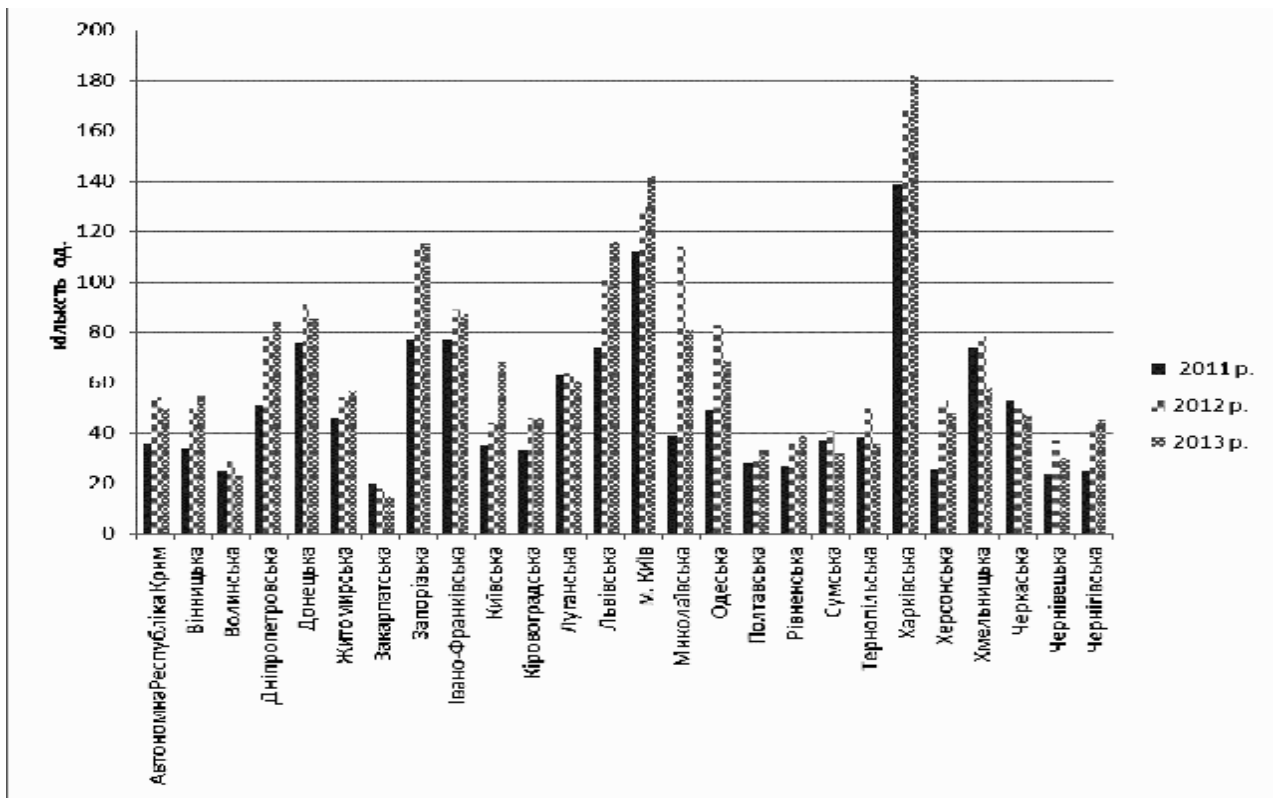

Рис. 2.2 Динаміка кількості інноваційно-активних промислових підприємств по регіонах у 2011–2013 роках

Джерело: за даними Державної служби статистики України [131]

З наведених даних, витікає, що існує значна різниця у інноваційному розвитку регіонів України. Найбільше поширення інноваційної діяльності спостерігається у Харківській області та місті Києві – 139 та 112 інноваційно-активних промислових підприємств у 2011 році відповідно, у 2012 році обсяг інноваційних підприємств у цих регіонах зростає (до 130 одиниць в м. Києві та до 168 в Харківській області), а у 2013 році зріс відповідно до 142 й 182 одиниць. До п'ятірки лідерів у цей період увійшли Запорізька, Львівська, Миколаївська, Донецька області, в яких спостерігалось збільшення кількості інноваційно-активних підприємств у 2012 та 2013 роках. В цілому в Україні простежувалось незначне зростання інноваційно-активних підприємств. По обсягу інноваційно-активних підприємств Дніпропетровська область у 2011 році займала 10 місце, 9 місце у 2012 році та 7 місце у 2013 році з кількістю 51 активних підприємств, 78 та 84 відповідно.

Взаємозв'язок кількості інноваційно-активних підприємств у регіоні та рівень його соціально-економічного розвитку представлено на рис. 2.3, який достатньо тісний, про що свідчить встановлена залежність (2.1) при рівні достовірності апроксимації $R^2=0,6646$:

$$BPII/oc = 2,8693a^2 - 208a + 17784, \quad (2.1)$$

де $BPII/oc$ – валовий регіональний продукт на одну особу в регіоні, грн
 a – кількість інноваційно-активних підприємств в регіоні, од.

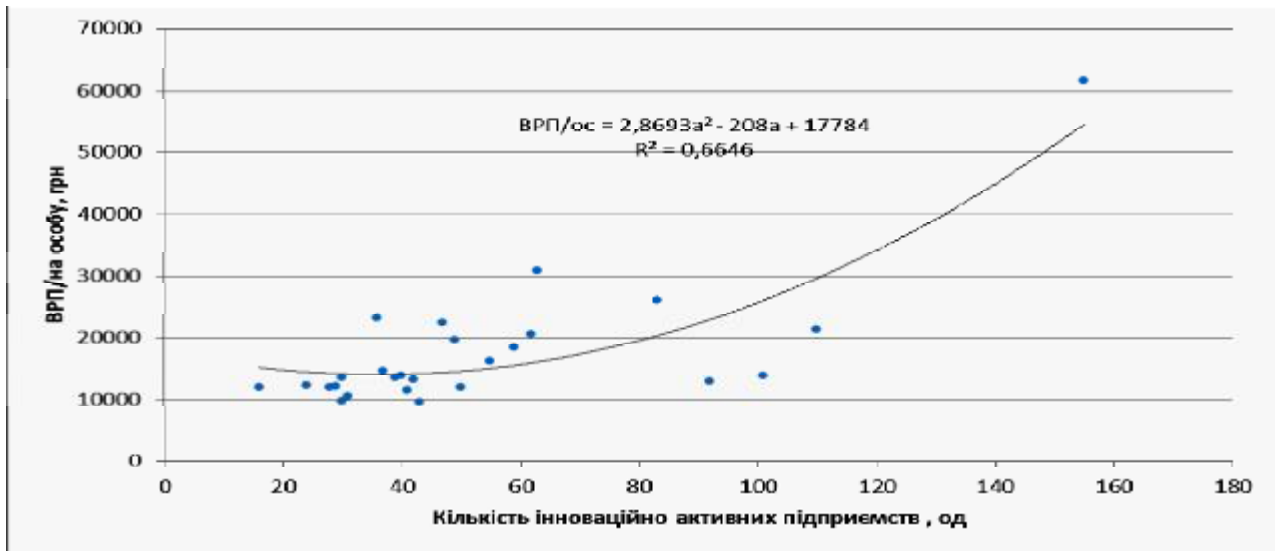

Рис. 2.3 Вплив кількості інноваційно-активних підприємств на валовий регіональний продукт на одну особу

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [132,133])

Інформативними показниками інноваційного розвитку регіону є показники, які характеризують обсяги реалізації інноваційної продукції, оскільки саме реалізована продукція формує валовий регіональний продукт, а також свідчить про кінцевий результат інноваційної діяльності підприємства. Як зазначено Законом України «Про інноваційну діяльність» [104], інноваційна продукція – це продукція, що є новою або значно удосконаленою в частині її властивостей або способів використання. Відповідно до Закону, новими продуктами теж вважаються товари та послуги, що суттєво відрізняються своїми характеристиками або призначенням від продуктів, що виготовлялися підприємством раніше.

У той же час, Закон України «Про інноваційну діяльність» [104] трактує інноваційну продукцію таким чином: «Інноваційною може бути визнана продукція, яка відповідає таким вимогам: вона є результатом виконання інноваційного проекту та виробляється або буде вироблена в Україні вперше, або якщо не вперше, то порівняно з іншою аналогічною продукцією, представленою на ринку, є конкурентоздатною і має суттєво вищі техніко-економічні показники» .

Для визначення рівня інноваційного розвитку регіону найбільш доцільно використовувати такі показники, як:

1) частка обсягу реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку регіону, в сукупному обсязі реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку України, % (k_1)

$$k_1 = \frac{RI Pr_i}{\sum RI Pr} \times 100\% , \quad (2.2)$$

де $RI Pr_i$ – обсяг реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку, i - регіону,

$\sum RI Pr$ – обсяг реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку в цілому по Україні;

2) частка обсягу реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку регіону в сукупному обсязі реалізованої промислової продукції, робіт, послуг регіону, % (k_2)

$$k_2 = \frac{RI Pr_i}{RPP_i} \times 100\% , \quad (2.3)$$

де RPP_i – обсяг реалізованої промислової продукції, робіт, послуг i -регіону;

3) частка обсягу реалізованої інноваційної продукції, що є новою лише для підприємств регіону в сукупному обсязі реалізованої інноваційної продукції, що є новою лише для підприємств України, % (k_3)

$$k_3 = \frac{RIPp_i}{\sum RIPp} \times 100\% , \quad (2.4)$$

де $RIPp_i$ – обсяг реалізованої інноваційної продукції, що є новою лише для підприємства i -регіону,

$\sum RIPp$ – обсяг реалізованої інноваційної продукції, що є новою лише для підприємства в цілому по Україні;

4) частка обсягу реалізованої інноваційної продукції, що є новою лише для підприємств регіону в сукупному обсязі реалізованої промислової продукції, робіт, послуг регіону, % (k_4)

$$k_4 = \frac{RIPp_i}{RPP_i} \times 100\% \quad (2.5)$$

Рівень інноваційного розвитку регіону та вплив реалізації інноваційної продукції на формування валового регіонального продукту, слід визначати показником (2.6), який характеризує кінцевий результат інноваційної діяльності підприємств регіону, а саме часткою сукупного обсягу реалізованої інноваційної продукції регіону у сукупному обсязі реалізованої промислової продукції, робіт, послуг регіону (k_5)

$$k_5 = \frac{RI Pr_i + RIPp_i}{RPP_i} \times 100\% \quad (2.6)$$

Результати розрахунку показників, що характеризують обсяг реалізованої інноваційної продукції в регіонах України за 2008 та 2012 роки за формулами (2.2) – (2.6) представлені в табл. А.1.–А.2 (додаток А) На підставі проведених розрахунків можна констатувати, що значення показників частки обсягу реалізації інноваційної продукції регіону в її сукупному обсязі та частки обсягу реалізації інноваційної продукції регіону в сукупному обсязі реалізації регіону мають досить різні значення, та свідчать про те, що ті регіони, які мають найвищі показники обсягів реалізації інноваційної продукції, мають досить низькі значення у сукупному обсязі реалізованої продукції регіону. (рис. 2.4– 2.5).

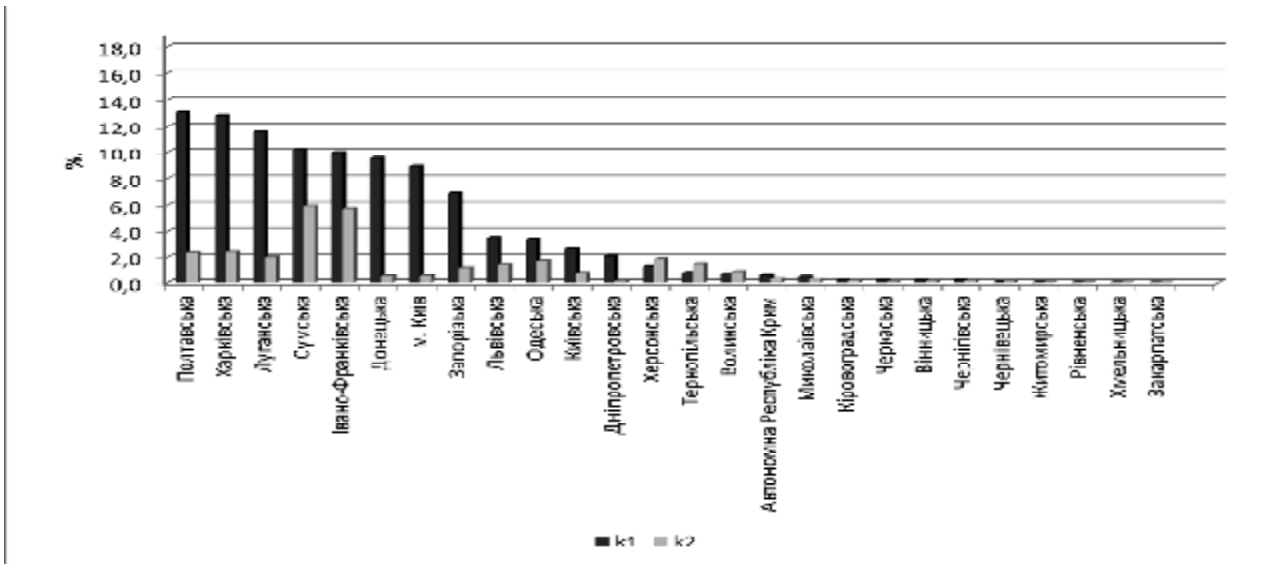

Рис. 2.4 Показники обсягу реалізації інноваційної продукції, що є новою для ринку за 2013 рік

Джерело: розраховано автором за формулами (2.2–2.3)

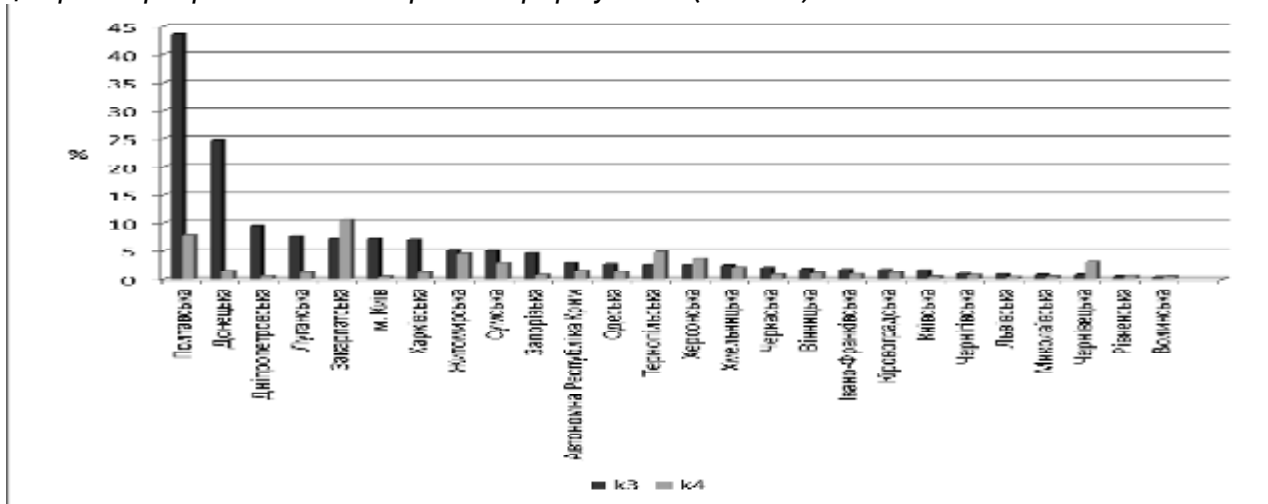

Рис. 2.5 Показники обсягу реалізації інноваційної продукції, що є новою лише для підприємства за 2013 рік

Джерело: розраховано автором за формулами (2.4–2.5)

Так, у м. Києві, яке займає перше місце в Україні за обсягами реалізованої продукції, частка обсягу інноваційної продукції, що є новою для ринку, складала 8,9% , але вона формувала лише 0,6% загального обсягу реалізації м. Києва. У той час, регіони з низьким обсягом реалізації продукції мають майже той самий рівень , або не набагато вищий в загальному обсязі реалізації регіону. Полтавська область в 2012 році займала позиції лідера по частці реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку – 13,10% та нової для підприємства – 43,6%, відповідно до розрахунків показників k_1 , k_2 , k_3 , k_4 та k_5 мала найбільшу питому вагу інноваційної продукції регіону – 2,35% та 7,83% в загальному її обсязі по Україні.

Вплив запропонованих показників k_1 , k_2 , k_3 , k_4 та k_5 на соціально-економічний розвиток регіону представлений на рис. А.1 – А.5 (додаток А), підтвердив не визначальне значення обсягів інноваційної продукції при формуванні валового регіонального продукту. Більш об'єктивно характеризує реальну ситуацію, з точки зору

впливу інноваційного розвитку регіону на формування його соціально-економічного стану, відображає лише показник k_1 , який свідчить про рівень обсягу інноваційної продукції, яка є новою для ринку, регіону в сукупному обсязі реалізованої продукції України, що відображено на рис. 2.6.

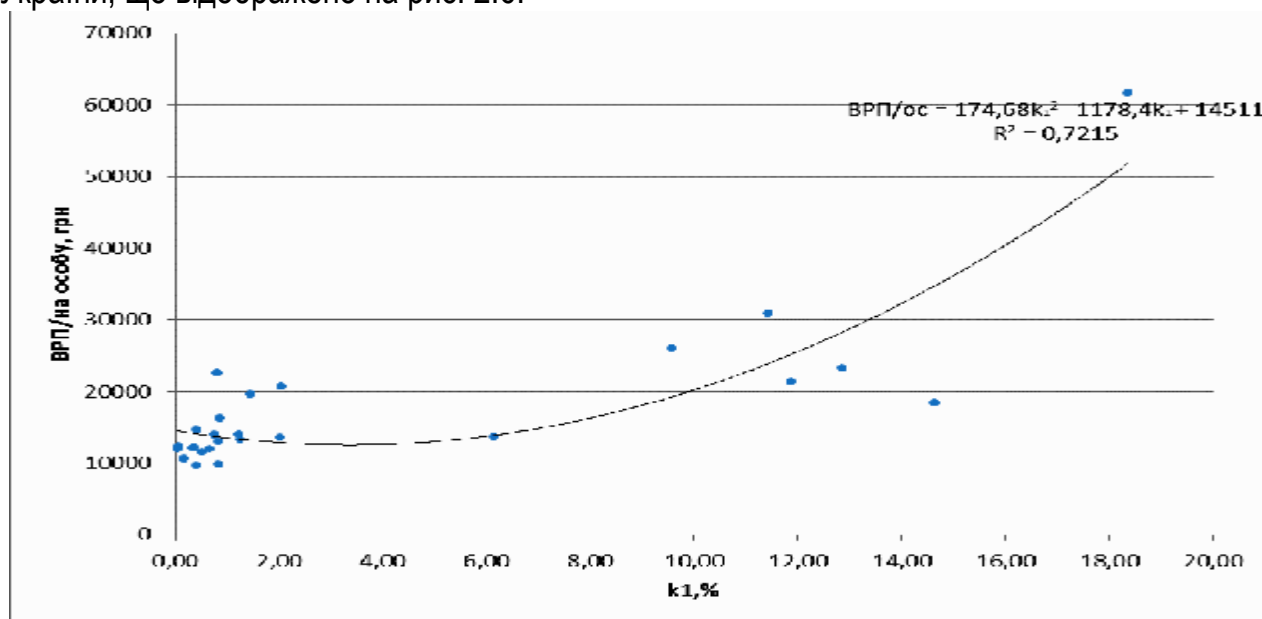

Рис. 2.6 Взаємозв'язок показника k_1 на рівень соціально-економічного розвитку регіону

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [133]

Вплив на стан інноваційного розвитку в регіоні спричиняє рівень участі держави в управлінні інноваційними процесами в регіоні, а саме, нормативне регулювання інноваційних процесів та частка фінансування впровадження інновацій за рахунок коштів державного бюджету. Основним документом, який регламентує процес державного регулювання інноваційного розвитку, є Закон України «Про інноваційну діяльність» [104]. Державні органи влади визначають ключові напрямки в інноваційному розвитку України і її регіонів шляхом прийняття відповідних нормативних актів: Концепції науково-технологічного та інноваційного розвитку України, Закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [135], «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [136], «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [137] та інші.

Крім законодавчого регулювання інноваційної діяльності в Україні та регіонах ступінь державного впливу визначається й рівнем фінансової підтримки регіональних інноваційних програм і проектів, а саме рівнем фінансування за рахунок коштів державного бюджету. Цей факт свідчить про те, що, фактор державного впливу є одним з основних для інноваційного розвитку регіонів, визначаючи можливості і обмеження в їх інноваційній політиці [138].

Щодо кадрового забезпечення інноваційної діяльності в регіонах слід зазначити, що в Україні склалася типова ситуація для всіх регіонів у сфері інноваційного розвитку, яка характеризується концентрацією наукових працівників у м. Києві та в декількох областях (Харківській, Дніпропетровській, Донецькій, Львівській) з найвищим рівнем інноваційного

розвитку, що обумовлює різку диференціацію регіонів за кількістю наукових працівників (рис. 2.7).

У свою чергу, кількість наукових працівників, які займаються інноваційною діяльністю в регіоні, має значний вплив на його соціально-економічний розвиток, (рис. 2.8).

Відповідно до [127], основним базовим індикатором оцінки рівня соціально-економічного розвитку регіону є валовий регіональний продукт на одну особу.

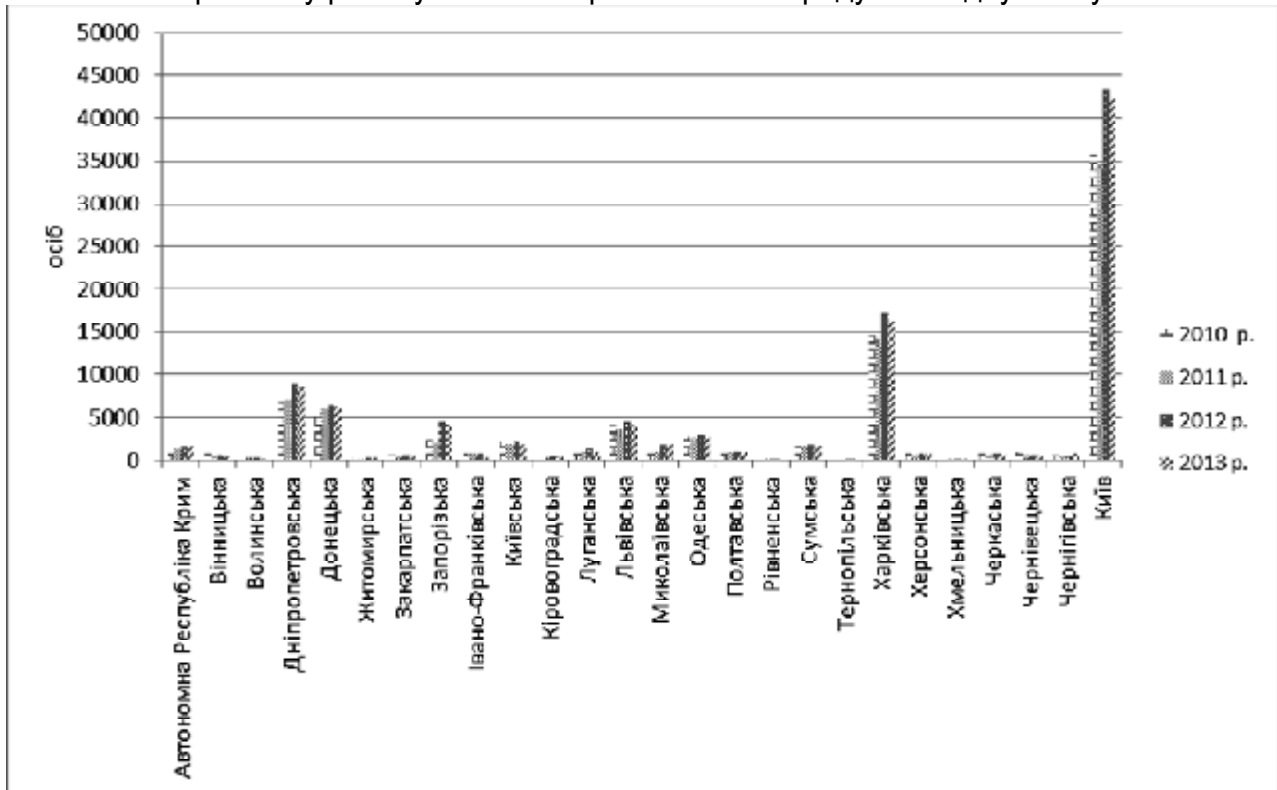

Рис. 2.7 Чисельність фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи за регіонами по роках

Джерело: складено автором на підставі статистичних даних [132]

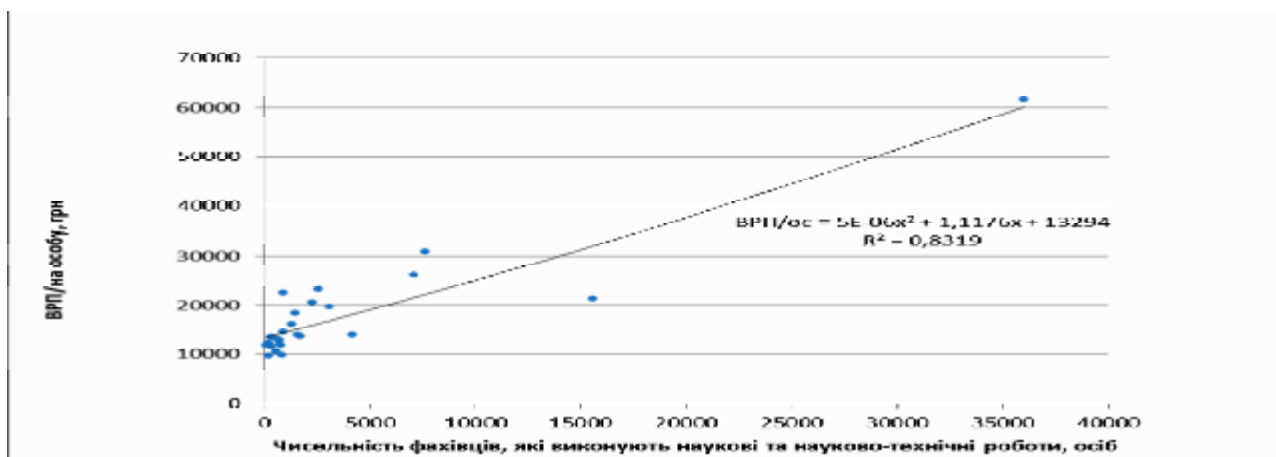

Рис. 2.8 Вплив чисельності фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи на ВРП на одну особу

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [132, 133]

Наразі в країні склалася ситуація зі значними диспропорціями в рівні соціально-економічного розвитку регіонів, що підтверджує рис. 2.9.

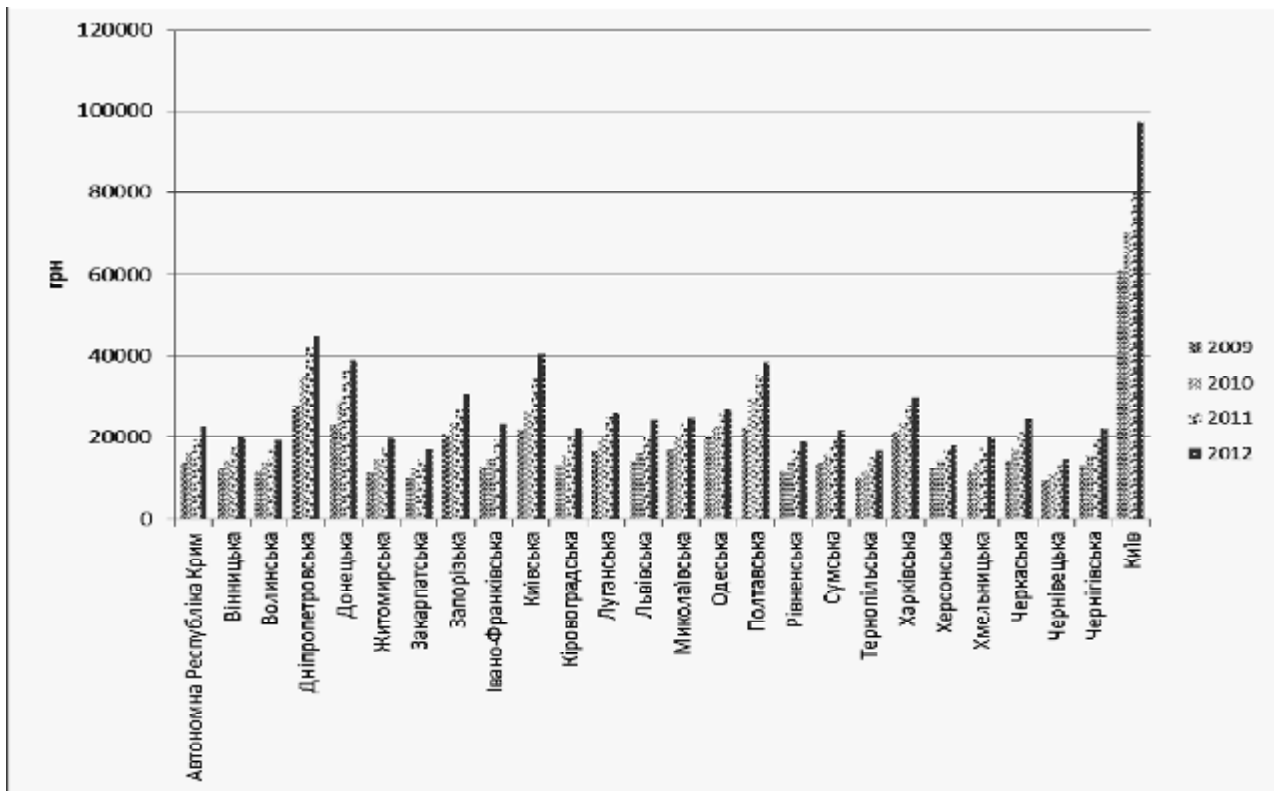

Рис. 2.9 Валовий регіональний продукт на душу населення за регіонами по роках
Джерело: складено автором на підставі статистичних даних [133]

Як свідчать дані, відображені на рис. 2.9, чітко простежуються диспропорції у соціально-економічному розвитку регіонів України, рівень валового регіонального продукту на душу населення значно відрізняється від рівня цього показника по м. Київ та областях України. Так між першим та другим місцями в рейтингу валового регіонального продукту на душу населення різниця майже в 2 рази, а між першим та останнім місцями – більше ніж у 6 разів. Якщо порівнювати регіони між собою, то виявлені диспропорції менш помітні, але 18 областей (2/3 кількості) мають менший за середній рівень ВРП на душу населення.

Виходячи з результатів представлених на рис. 2.3, 2.6, 2.8, найбільший вплив серед проаналізованих факторів інноваційного розвитку на рівень соціально-економічного розвитку регіону мають:

- чисельність фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи ($ЧФ_n$);
- частка обсягу реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку регіону, в сукупному обсязі реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку України (k_1);
- кількість інноваційно-активних підприємств (N_{ian});
- загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності ($ЗФ_{ід}$);
- обсяг власних джерел фінансування інноваційної діяльності ($ВДФ_{ід}$).

Тому, соціально-економічний розвиток регіону, на наш погляд, доцільно представляти як функцію (ВРП), яка залежить від перерахованих факторів інноваційного розвитку регіону:

$$ВРП = f(ЧФ_n, k_1, N_{ian}, ЗФ_{io}, ВДФ_{io}) \quad (2.7)$$

Регіональна інноваційна інфраструктура включає учасників інноваційних процесів, що відбуваються на рівні регіону, їх взаємодію, форми організації, прямий та зворотній зв'язок між ними. Вона відображає особливості інноваційного регіонального розвитку і є невід'ємною частиною національної інноваційної інфраструктури. Інноваційна інфраструктура регіону повинна забезпечувати об'єднання зусиль місцевих органів влади, науково-технічних організацій й підприємницького сектору в інтересах прискореного використання та впровадження досягнень науки й технологій з метою підвищення якості життя населення регіону та його сталого економічного розвитку [139, 140].

За звітною інформацією [141] станом на 01.01.2013 р. в регіонах України діяло 531 бізнес-центрів, 76 бізнес-інкубаторів, 46 технопарків, 535 лізингових центрів, 3964 небанківські фінансово-кредитні установи, 242 фондів підтримки підприємництва (з яких 27 створені за участю Українського фонду підтримки підприємництва), 3031 інвестиційних та інноваційних фондів і компаній, 3902 інформаційно-консультативні установ. Але існуюча інноваційна інфраструктура сконцентрована в м. Києві та деяких обласних центрах, тоді як по регіонах вона має досить розгалужену мережу організацій, які не забезпечують збалансованого доступу до ресурсів і послуг учасників інноваційного процесу, що значно обмежує комерціалізацію результатів інноваційної діяльності [142].

Разом з тим, в деяких регіонах України спостерігалась тенденція щодо зменшення об'єктів інфраструктури, зокрема: бізнес-центрів (в Запорізькій і Чернівецькій областях), бізнес-інкубаторів (у Запорізькій області, м. Севастополі), лізингових центрів (в Одеській області, м. Севастополі, Сумській та Луганській областях), кредитних спілок (у Кіровоградській, Одеській та Тернопільській областях), фондів підтримки підприємництва (в Полтавській, Львівській, Сумській, Херсонській областях та м. Севастополі). За інформацією державних адміністрацій основною причиною припинення функціонування більшості установ інфраструктури є відсутність фінансових ресурсів на їх утримання [141].

Якщо розглядати регіональний рівень на прикладі Дніпропетровського регіону, то Дніпропетровською обласною радою від 24 грудня 2004 року № 493–24/IV було прийняте рішення «Про регіональну програму інноваційного розвитку на період до 2020 року» [143], згідно якої у Дніпропетровському регіоні планувалося створення наступних елементів інноваційної інфраструктури до 2012 року:

- промислових парків в 2008 році 10 одиниць, у наступні роки по 5 одиниць щороку до 2012 р. з обсягом фінансування за рахунок держбюджету 1500 тис. грн., за рахунок обласного – 475 тис. грн.;
- регіональних фондів кредитування інноваційних проектів – 1 одиницю в 2009, 2 од. – 2010 р, та 1 – у 2012р. з обсягом фінансування за рахунок держбюджету 103500 тис. грн, за рахунок обласного – 1600 тис. грн.;
- регіональних венчурних фондів – по 1 фонду щороку починаючи з 2009 року. з обсягом фінансування за рахунок держбюджету 40950 тис. грн, за рахунок обласного – 2050 тис. грн.;

- компаній та підрозділів існуючих компаній зі страхування ризиків, пов'язаних з інноваційною діяльністю теж по 1 щороку починаючи з 2009 року з обсягом фінансування за рахунок держбюджету 750 тис. грн, за рахунок обласного – 400 тис. грн.;
- створених інноваційних підприємств – 5 у 2008 році з щорічним зростанням планової кількості на 5 підприємств, тобто створення у 2012 році ще 25 підприємств шляхом організації роботи з підготовки до впровадження її конкретних інноваційних проектів за річними планами реалізації програми з обсягом фінансування за рахунок держбюджету 15000 тис. грн, за рахунок обласного – 2150 тис. грн.

Наступний фактор, який впливає на інноваційний розвиток регіону – наявність фінансових стимулів для впровадження інновацій.

Місцеві органи влади формують інноваційну політику розвитку регіону у вигляді Регіональної програми інноваційного розвитку на довгостроковий період, спрямованої на сприяння найбільш повній реалізації інноваційних ресурсів регіону через систему функцій регіональних органів влади: акумулювання вільних коштів за рахунок оптимізації управління бюджетом, його планування та виконання, підтримка структурної збалансованості доходної та витратної частин бюджету; сприяння кооперації та взаємодії різноманітних суспільних інститутів в здійсненні інновацій: банків, підприємницького сектора, науково-дослідних інститутів, вузів тощо; організація постійно діючих науково-технічних салонів, ярмарок, виставкових комплексів зі стендами нових розробок наукових установ, нової продукції підприємств, бізнес-планів інноваційних пропозицій; координація інноваційної діяльності в регіоні через формування власної інноваційної стратегії розвитку кожного регіону обласного рівня, а в рамках області – адміністративного району, міста; розробка та використання системи обов'язкових відрахувань частини прибутку добувних галузей, які використовують ресурси регіону, для створення фонду екологічних інновацій; стимулювання інновацій шляхом розміщення в технопарках чи на підприємствах бізнес-інкубаторів державних замовлень від регіональної адміністрації; ініціювання створення регіональних інноваційних структур місцевою владою, надання їм юридичних, консультаційних, ділових послуг, допомога в пошуку партнерів, укладання угод під гарантії регіональних органів влади, захист інтересів наукових організацій при тимчасовому наданні обладнання та приміщень в оренду; здійснення кадрового забезпечення інновацій шляхом тренінгів, семінарів; регулювання інноваційного підприємництва шляхом різного роду регіональних преференцій (податкових пільг, цільових субсидій, звільнення від місцевих платежів, кредитних гарантій). [91, 148, 149]

Проаналізовані вище фактори впливу на інноваційний розвиток регіону визначають кількісні параметри, здатність впроваджувати інновації, залучати фінансові ресурси для реалізації інноваційних проектів.

У табл. Б.1 та Б.2 додатку Б представлені зведені показники рейтингу вищенаведених показників за 2008 та 2012 роки, які, на думку автора монографії, формують та впливають на інноваційний рівень регіону, а також відображають динаміку зміни інноваційного розвитку регіонів за 5 років. В таблицях зведені рейтингові показники кожного фактору по кожному регіону України.

Сукупний рейтинг інноваційного розвитку регіону (СРІРР) доцільно визначати коефіцієнтом, який характеризує сукупний рейтинг інноваційного розвитку регіону за формулою:

$$k_i^{ip} = \frac{\sum_{j=1}^m \Phi_{ji}^{is}}{m}, \quad (2.8)$$

де k_i^{ip} – коефіцієнт, який характеризує сукупний рейтинг інноваційного розвитку i -регіону (i – порядковий номер регіону, $m= 1,2,\dots,26$),

Φ_{ji}^{is} – j – рейтинг фактору інноваційного розвитку i -регіону (валовий регіональний продукт, рівень соціально-економічного розвитку, кількість інноваційно активних підприємств у промисловості, обсяг інноваційної продукції, власні джерела фінансування інноваційної діяльності, бюджетні джерела фінансування інноваційної діяльності, кадрове забезпечення інноваційного процесу),

m – кількість факторів інноваційного розвитку i -регіону.

Ранжирування регіонів за факторами інноваційного розвитку дозволяє встановити рейтинг кожного з регіонів, за рівнем його інноваційного розвитку (табл. 2.1–2.2).

Таблиця 2.1

Розподіл регіонів за рівнем інноваційного розвитку за 2008 рік

Регіон	Сукупний рейтинг інноваційного розвитку (СРІРР)		Рівень інноваційного розвитку
	Коефіцієнт	Місце регіону в рейтингу	
1	2	3	4
м. Київ	1,86	1	Найвищий
Дніпропетровська	3,00	2	
Донецька	3,86	3	
Харківська	4,71	4	
Львівська	7,14	5	Високий
Одеська	8,00	6	
Луганська	8,71	7	
Запорізька	10,00	8	
Київська	10,14	9	
Івано-Франківська	12,43	10	Середній
Автономна Республіка Крим	12,71	11	
Миколаївська	12,86	12	
Полтавська	13,43	13	
Чернігівська	14,00	14	
Сумська	14,14	15	
Черкаська	15,00	16	

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4
Вінницька	16,43	17	Низький
Кіровоградська	16,43	18	
Житомирська	18,71	19	
Херсонська	19,00	20	
Волинська	19,57	21	
Рівненська	21,14	22	Найнижчий
Тернопільська	21,14	23	
Закарпатська	21,86	24	
Хмельницька	22,14	25	
Чернівецька	22,57	26	

Джерело: власний розрахунок автора

Таблиця 2.2

Розподіл регіонів за рівнем інноваційного розвитку за 2012 рік

Регіон	Сукупний рейтинг інноваційного розвитку (СРІРР)		Рівень інноваційного розвитку
	Коефіцієнт	Місце регіону в рейтингу	
Київ	2,00	1	Найвищий
Харківська	2,86	2	
Донецька	4,14	3	
Дніпропетровська	6,57	4	Високий
Одеська	8,00	5	
Запорізька	8,43	6	
Київська	8,43	7	Високий
Львівська	8,71	8	
Луганська	9,00	9	
Миколаївська	10,14	10	Середній
Полтавська	10,86	11	Середній
Сумська	12,00	13	
Черкаська	14,43	14	
Івано-Франківська	14,57	15	Низький
Херсонська	16,00	16	
Вінницька	16,29	17	
Кіровоградська	18,00	18	
Чернігівська	19,14	19	
Житомирська	19,57	20	Найнижчий
Хмельницька	20,57	21	
Волинська	21,29	22	
Тернопільська	21,57	23	
Закарпатська	21,71	24	
Чернівецька	22,43	25	
Рівненська	23,00	26	

Джерело: власний розрахунок автора

Відповідно до теорії розпізнавання образів [150], визначений рейтинг регіонів за рівнем інноваційного розвитку. Якщо рейтинг регіону коливається в межах від 1 до 5, то ці регіони мають найвищий рівень інноваційного розвитку, до них відноситься м. Київ, Донецька та Харківська області. Найбільша кількість регіонів має середні значення інноваційного розвитку, їх рейтинг дорівнює від 11 до 15. Також чотири регіони мають найнижчі показники рейтингу (від 20 до 23) та займають останні місця при ранжируванні регіонів, до них відноситься Рівненська, Тернопільська, Закарпатська, Хмельницька, та Чернівецька області.

Наведене ранжирування регіонів України за рівнем їх інноваційного розвитку, свідчить про значну їх диференціацію, яка чітко відображена на рис. 2.10 – 2.11.

Рис. 2.10 Рівень інноваційного розвитку регіонів України в 2008 році

Джерело: власний розрахунок автора

Такий тип інноваційного розвитку регіонів є асиметричним, оскільки частина регіонів (13%) має значну перевагу, а інші (22%) – значне відставання від середніх значень за показниками інноваційного розвитку. Тому завданням органів державної влади при впровадженні політики інноваційного розвитку України є недопущення високої регіональної асиметрії інноваційного розвитку [151].

Як свідчать залежності, представлені на рис.2.12 – 2.16, найбільший вплив на сукупний рейтинг інноваційного розвитку регіону, мають:

- кількість інноваційно-активних підприємств в регіоні (рис. 2.12);
- частка обсягу реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку, регіону в сукупному обсязі реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку України, % k1 (рис. 2.13);
- обсяг власних джерел фінансування інновацій в регіоні (рис. 2.14);
- загальний обсяг фінансування (рис. 2.15);
- чисельність фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи (рис. 2.16).

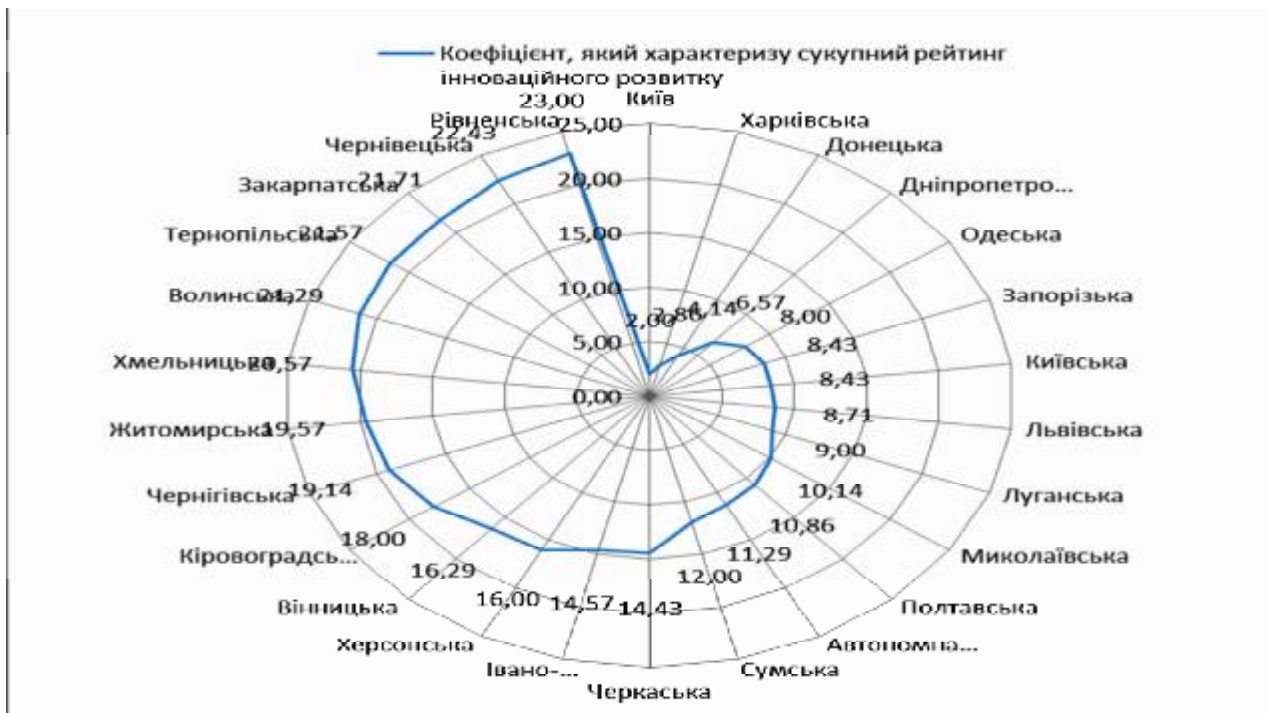

Рис. 2.11 Рівень інноваційного розвитку регіонів України в 2012 році
Джерело: власний розрахунок автора

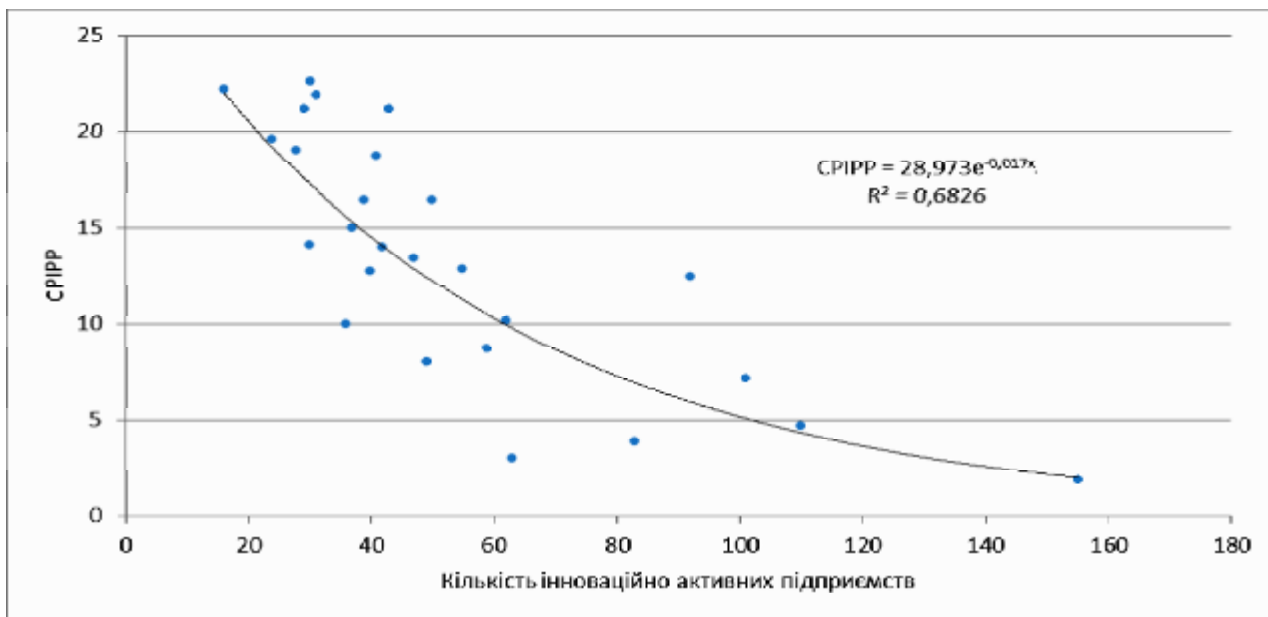

Рис. 2.12 Взаємозв'язок кількості інноваційно-активних підприємств в регіоні та CRIPP

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [132]

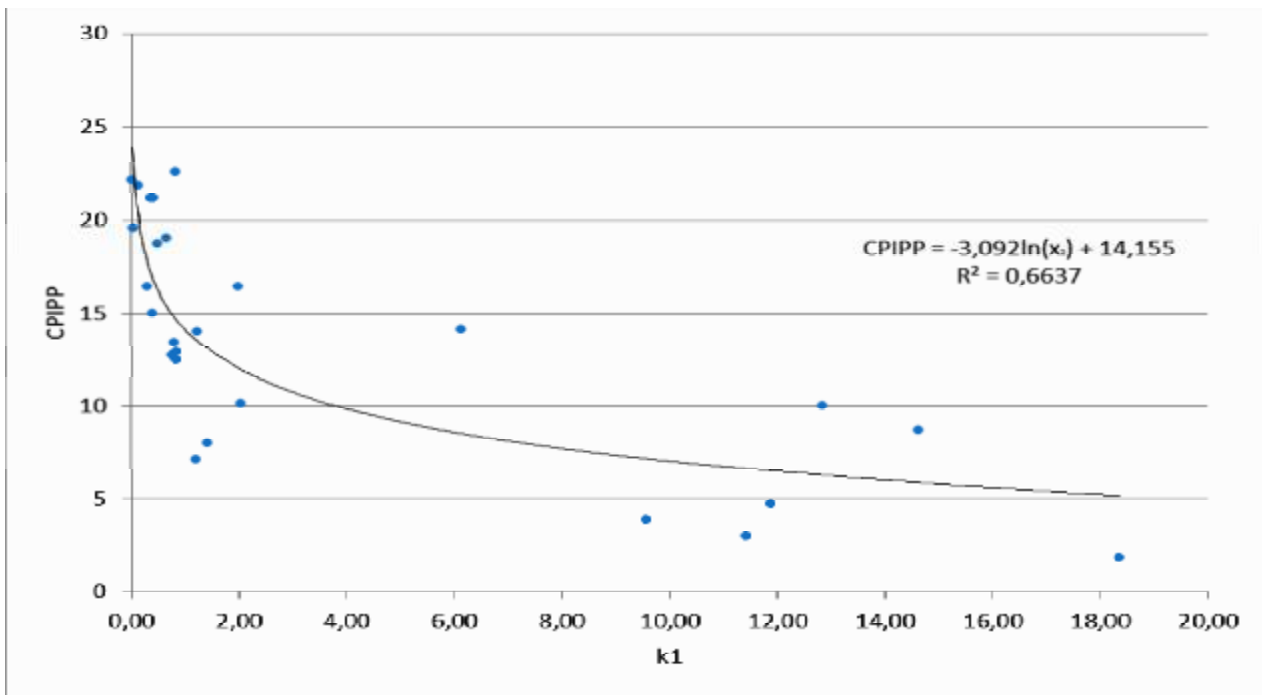

Рис. 2.13 Взаємозв'язок частки обсягу реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку, регіону в сукупному обсязі реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку України та CPIPP

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [132]

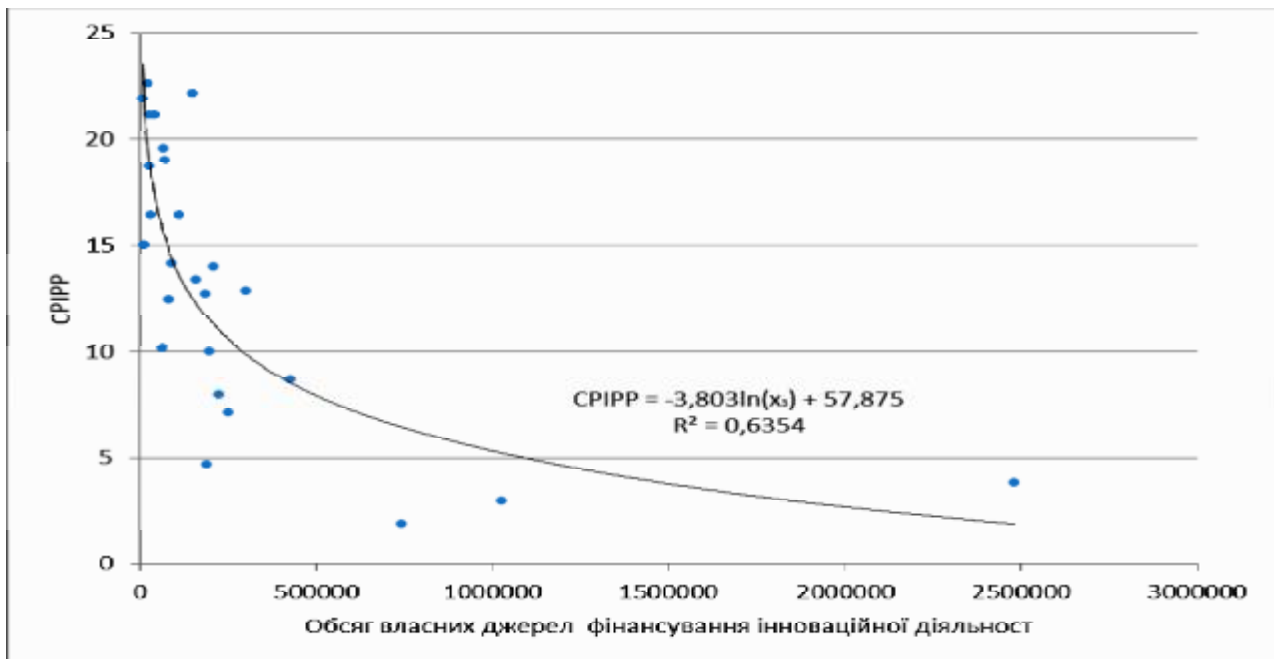

Рис. 2.14 Взаємозв'язок обсягу власних джерел фінансування інновацій в регіоні та CPIPP

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [132]

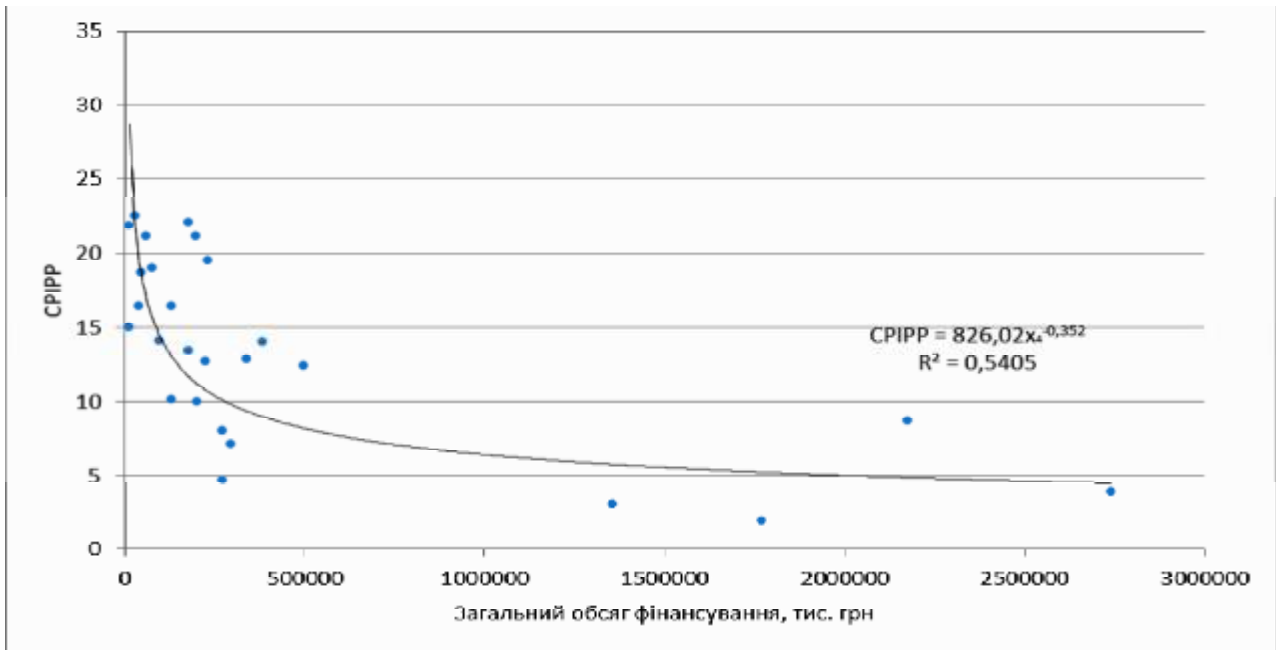

Рис. 2.15 – Взаємозв’язок загального обсягу фінансування інновацій в регіоні та CIPP

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [132]

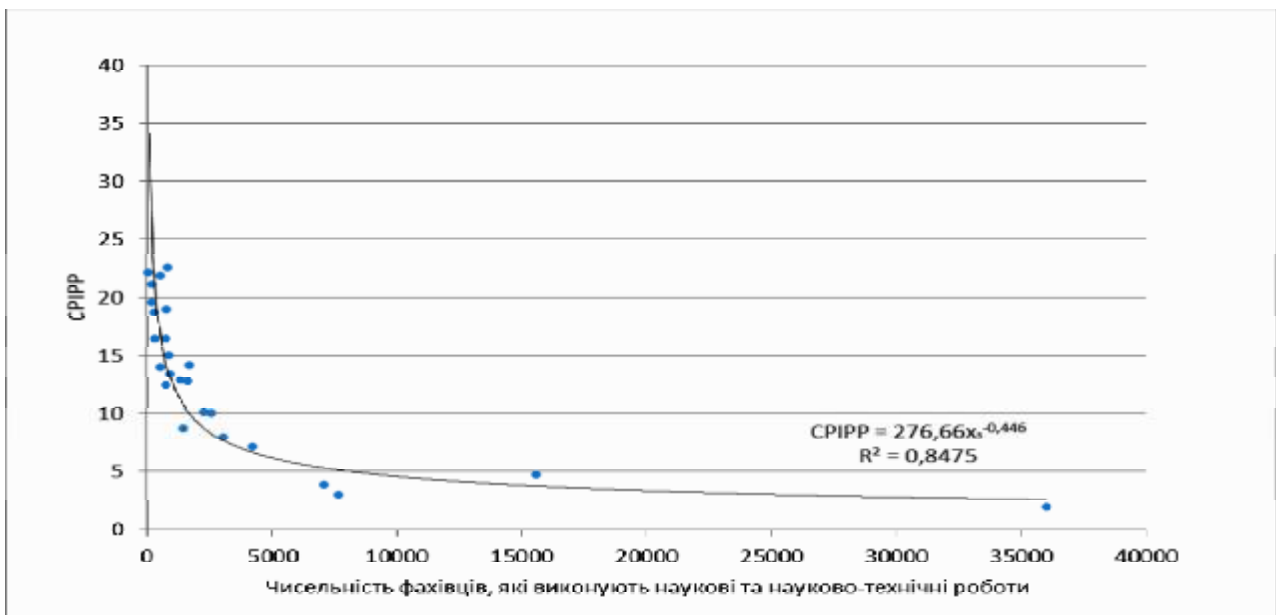

Рис. 2.16 Взаємозв’язок чисельності фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи в регіоні та CIPP

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [132]

Інші фактори впливу на CIPP представлені в додатку Б на рис. Б.1–Б.5.

З вищенаведеного витікає, що на CIPP має вплив такі ж самі фактори, що впливають на рівень соціально-економічного розвитку регіону. Тому CIPP нами представлений як функція від них (2.9). При цьому, фактори у формулі розташовані за значимістю впливу в порядку його зменшення:

$$CIPP = f(\Phi_n, k_1, N_{ian}, 3\Phi_{io}, ВД\Phi_{io}) \quad (2.9)$$

Виходячи з цих міркувань, припускаємо, що рівень соціально-економічного розвитку регіону, показником якого є валовий регіональний продукт на одну особу, та СРІРР, – мають тісний зв'язок. Кореляційно-регресійна модель підтверджує цей висновок (рис. 2.17).

Залежність ВРП на одну особу від СРІРР визначається формулою:

$$ВРП / ос = 406057 \text{ срірр}^{-1.132}, \quad (2.10)$$

де $ВРП/ос$ – ВРП на одну особу, грн,
 $срірр$ – коефіцієнт, який характеризує СРІРР.

При цьому, рівень достовірності апроксимації підтверджується високим рівнем коефіцієнту $R^2=0.9188$.

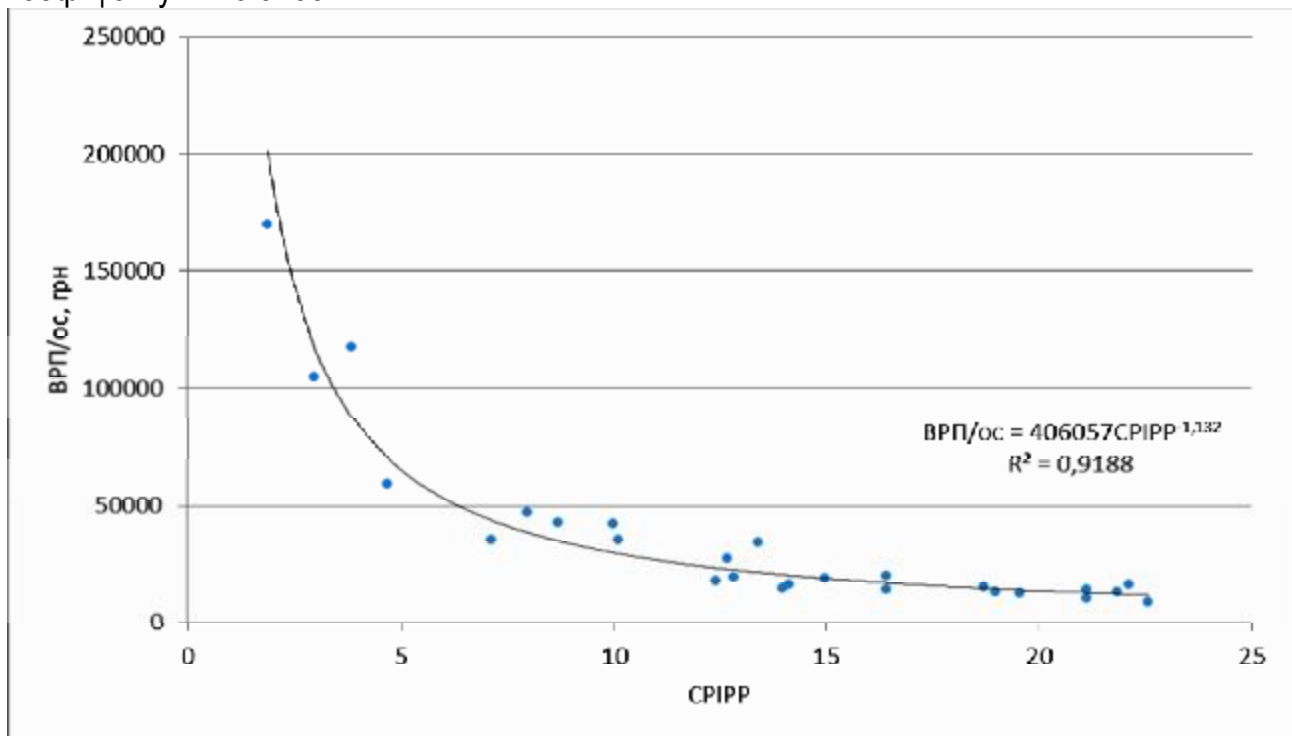

Рис. 2.17 Взаємозв'язок ВРП на одну особу та СРІРР

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [133]

За методологією Міжнародного фонду «Ефективне управління», який досліджував конкурентоспроможність України та її регіонів у партнерстві із Всесвітнім економічним форумом, при визначенні конкурентоспроможності аналізувалися параметри: рівень розвитку інститутів; інфраструктура, макроекономіка, здоров'я й освіта населення; ефективність ринків праці, товарів і капіталу; технологічний розвиток, рівень розвитку бізнесу та інновації [152]. Провідне місце в рейтингу посідає місто Київ, яке має 4,21 бали. З незначним відставанням розмістилась Дніпропетровська область, яка набрала 4,12 балів. Далі йдуть дві пари областей: Закарпатська і Львівська області, АР Крим і Донецька область. Замикає умовну групу лідерів Харківська область, яка набрала 4,04 бали. Трохи меншим за середній бал (3,97) мають Полтавська, Черкаська і Хмельницька області, які посіли місця одна за одною. Запорізька, Одеська, Луганська і Херсонська області також ідуть щільною групою, набравши бали від 3,90 до 3,95. У

третій групі представлені шість областей, які отримали найнижчі бали: Волинська, Рівненська та Івано-Франківська, Сумська, Житомирська і Вінницька області [152]. Залежність рівня конкурентоспроможності регіону від рівня його інноваційного розвитку регіону (коефіцієнт СРІРР), представлена на рис. 2.18.

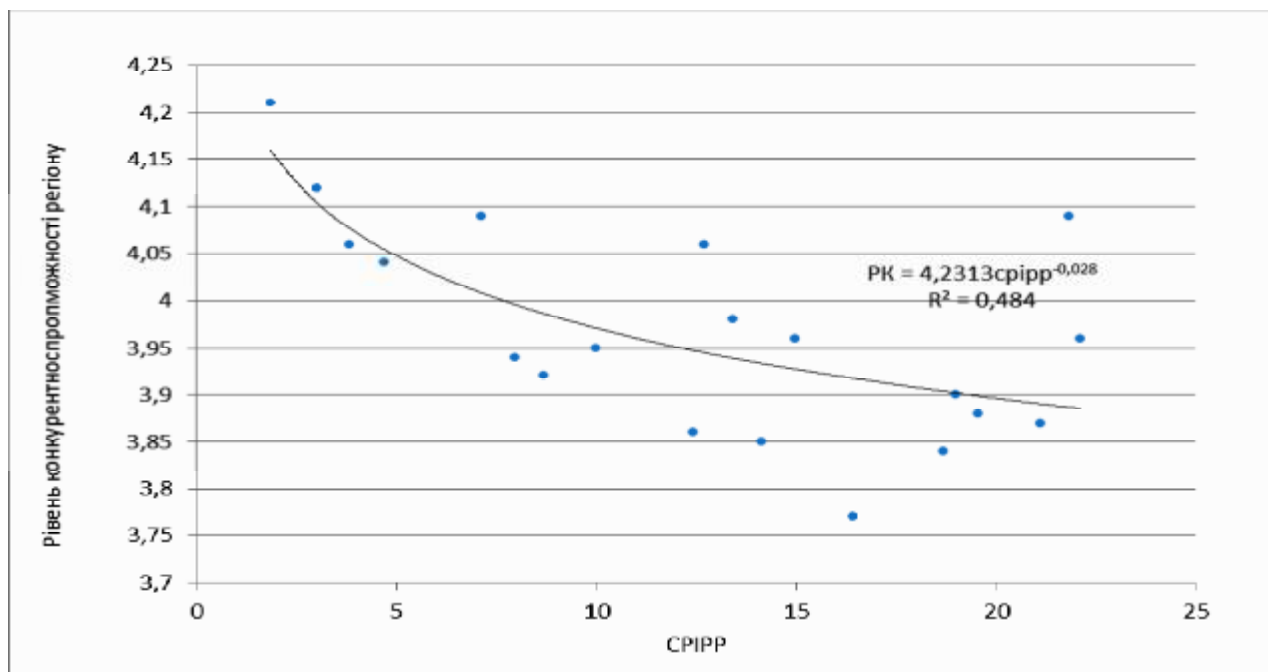

Рис. 2.18 Взаємозв'язок рівня конкурентоспроможності регіону та СРІРР
Джерело: розраховано автором на підставі [152]

Розглянемо Дніпропетровську область, яка за попередніми розрахунками рейтингу інноваційного розвитку регіонів, займає 7 місце, та входить до регіонів з високим рейтингом інноваційного розвитку. Інноваційний розвиток Дніпропетровського регіону можна охарактеризувати, як достатньо високий. Відповідно до статистичних даних [153], інноваційною діяльністю в 2013 році займалися близько 12% промислових підприємств області. В останні роки коливання основних показників інноваційної діяльності, зокрема загальний обсяг фінансування інновацій, питомої ваги підприємств, які займаються інноваційною діяльністю (додаток В, табл.В.1), свідчать що рівень інноваційного розвитку Дніпропетровського регіону не має вираженої тенденції зростання та залежить від економічної ситуації в країні.

Простежується коливання питомої ваги підприємств Дніпропетровської області, що впроваджують інновації. Найбільша кількість інноваційно-активних підприємств припадає на 2000 рік, коли їх питома вага у загальній кількості підприємств області складала 13,6%, а починаючи з 2001 року їх питома вага коливається в межах 8% (рис. 2.19) . Зміни питомої ваги реалізованої інноваційної продукції, свідчать про негативні тенденції: зменшення частки реалізованої інноваційної продукції з 4,4% у 2007 році до 0,5 % у 2011 році.

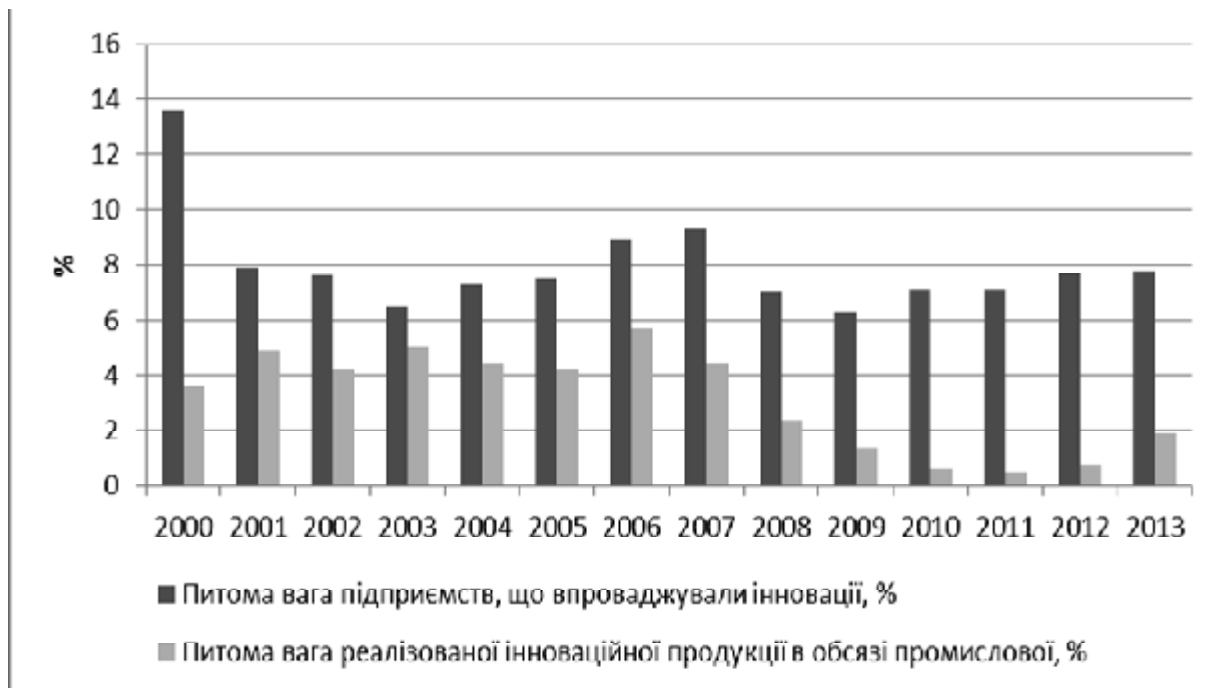

Рис. 2.19 Динаміка питомої ваги підприємств, що впроваджують інновації, та реалізованої інноваційної продукції у Дніпропетровській області
Джерело: складено автором на підставі статистичних даних [153]

Аналіз рівня інноваційного розвитку регіонів України та, як приклад, Дніпропетровської області, факторів, що впливають на нього, підтвердив свідчення, що в Україні склалася нестабільна ситуація з розвитком та впровадженням інновацій.

Таким чином, ранжирування регіонів України за факторами інноваційного розвитку ще раз підтвердило наявність в Україні значної диференціації в рівні розвитку регіонів. Значна диференціація регіонів за показниками як соціально-економічного розвитку, так і інноваційного розвитку, перешкоджає формуванню загального економічного простору й проведенню ефективної економічної та інноваційної політики. Одним з ключових факторів негативних тенденцій є недостатність фінансових ресурсів та відсутність ефективних підходів до їх консолідації.

2.2. Аналіз консолідованого фінансування інноваційних проектів

Реалізація інноваційного проекту призводить до підвищення прибутковості підприємств, покращення стану місцевого та державного бюджету, підвищення соціального рівня громадян даного регіону та покращенню в ньому екологічної ситуації. З метою встановлення впливу реалізації інноваційного проекту на економічну, комерційну, бюджетну, соціальну та екологічну складові ефекту, обґрунтуємо доцільність удосконалення існуючих методів визначення ефективності інноваційного проекту, його впливу на фінансовий стан підприємства, стан державного та місцевого бюджетів, позабюджетних фондів, на якість життя населення в регіоні.

Як було зазначено в першому розділі, фінансове забезпечення інноваційного розвитку регіону не можливе без ефективного фінансування інноваційних проектів, що є вагомим фактором впливу на рівень інноваційного розвитку регіонів.

За статистичними даними [154] основним джерелом фінансування інновацій в Україні є власні кошти підприємств, які займають більше половини усіх витрат, спрямованих на інноваційну діяльність (табл. 2.3). Простежується обмеженість джерел фінансування інновацій та використання у більшості випадків власних фінансових ресурсів. Це дозволяє дійти висновку, що на даний час є актуальним питання використання інвестиційного потенціалу різноманітних фінансових ресурсів на умовах їх консолідації та подальшого ефективного використання з метою реалізації інноваційних проектів.

Як показано на рис. 2.20, питома вага фінансування інноваційного розвитку за рахунок коштів державного бюджету за останні 12 років не перевищує 3%. Простежується тенденція до перерозподілу фінансування у бік зростання іноземних інвестицій та інших джерел фінансування, які в 2012 році склали 8,67% та 25,48% відповідно.

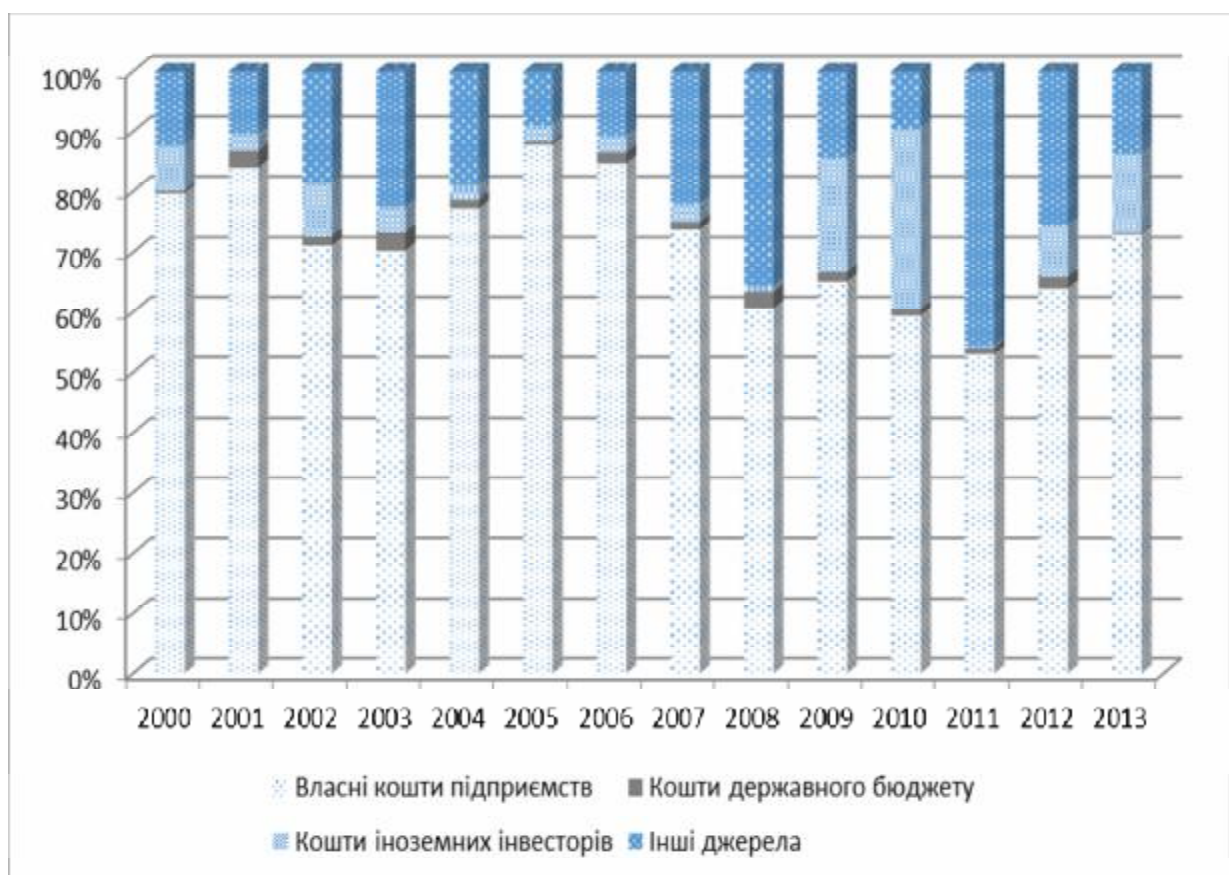

Рис. 2.20 Розподіл джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні за 2000 –2013 роки

Джерело: розраховано на підставі статистичних даних [154]

Структура джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні

Рік	Загальна сума витрат, млн. грн.	У тому числі за рахунок коштів									
		Власних, млн. грн.	Питома вага, %	державного бюджету, млн. грн.	Питома вага, %	іноземних інвесторів, млн. грн.	Питома вага, %	інші джерела, млн. грн.	Питома вага, %		
2000	1757,1	1399,3	79,6	7,7	0,44	133,1	7,57	217,0	12,35		
2001	1971,4	1654,0	83,9	55,8	2,83	58,5	2,97	203,1	10,30		
2002	3013,8	2141,8	71,1	45,5	1,51	264,1	8,76	562,4	18,66		
2003	3059,8	2148,4	70,2	93,0	3,04	130,0	4,25	688,4	22,50		
2004	4534,6	3501,5	77,2	63,4	1,40	112,4	2,48	857,3	18,91		
2005	5751,6	5045,4	87,7	28,1	0,49	157,9	2,75	520,2	9,04		
2006	6160,0	5211,4	84,6	114,4	1,86	176,2	2,86	658,0	10,68		
2007	10850,9	7999,6	73,7	144,8	1,33	321,8	2,97	2384,7	21,98		
2008	11994,2	7264,0	60,6	336,9	2,81	115,4	0,96	4277,9	35,67		
2009	7949,9	5169,4	65,0	127,0	1,60	1512,9	19,03	1140,6	14,35		
2010	8045,5	4775,2	59,4	87,0	1,08	2411,4	29,97	771,9	9,59		
2011	14333,9	7585,6	52,9	149,2	1,04	56,9	0,40	6542,2	45,64		
2012	11480,6	7335,9	63,9	224,3	1,95	994,8	8,67	2925,6	25,48		
2013	9562,6	6973,4	72,9	24,7	0,26	1253,2	13,11	1311,3	13,71		

Джерело: розраховано на підставі статистичних даних [154]

Розгляд структури джерел фінансування інноваційної діяльності у Дніпропетровському регіоні (рис. 2.21) за офіційними даними [155], свідчить про те, що за останні 12 років частка власних коштів підприємств у фінансуванні інноваційної діяльності, складає від 50% до 80%. Простежується збільшення частки фінансування за рахунок інших джерел, до яких відносяться внутрішні інвестиції, банківські кредити та кошти венчурних фондів.

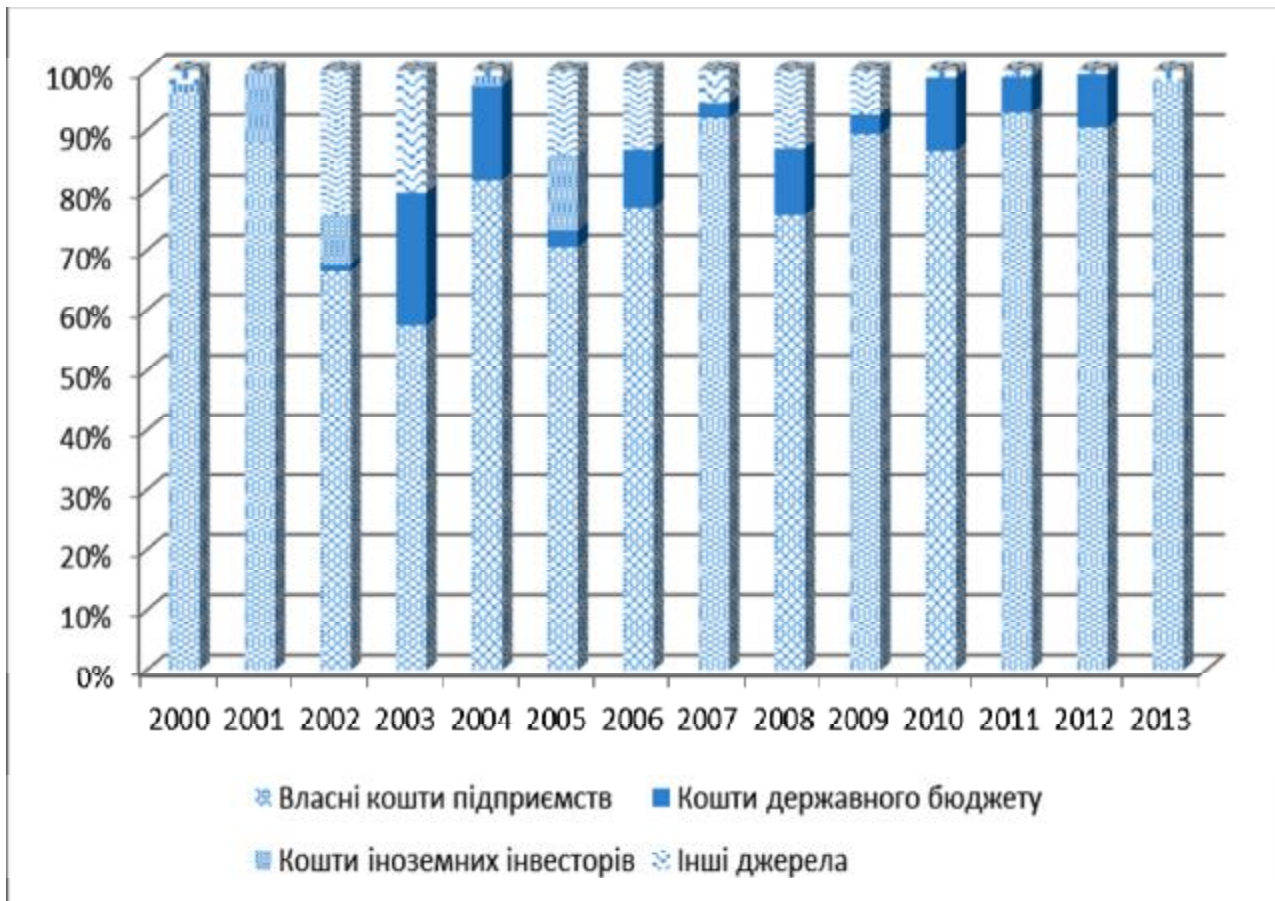

Рис. 2.21 Розподіл джерел фінансування інноваційної діяльності в Дніпропетровській області з 2000 по 2013 роки

Джерело: розраховано на підставі статистичних даних [155]

У Дніпропетровській області найбільшу питому вагу теж займають власні кошти підприємств (70–95%), але, на відміну від показників у цілому по Україні, частка інших джерел фінансування незначна (2%). Іноземні інвестиції, як джерело фінансування інноваційної діяльності, в Дніпропетровському регіоні були присутні тільки до 2005 року. Починаючи з 2006 року, фінансування інновацій почало здійснюватися за рахунок коштів державного бюджету (питома вага яких коливається з 2,5% у 2007 році до 12% у 2010 році).

У табл. 2.4 представлений більш детальний розподіл джерел фінансування інновацій в Україні за кількістю підприємств, що мають витрати на інновації, та джерелами фінансування цих витрат.

Таблиця 2.4

Розподіл фінансування інновацій за джерелами та кількістю підприємств, які впроваджують інновації

Джерела фінансування за рахунок:	2010 р.		2012 р.		2013 р.		Відношення 2013р. до 2010 р, %	
	Кількість підприємств	млн. грн.	Кількість підприємств	млн. грн.	Кількість підприємств	млн. грн.	Кількість підприємств	млн. грн.
власних коштів	1043	4775,	1299	7335,9	1288	6973,5	123,5	14613
державного бюджету	23	87	27	224,3	10	24,6	43,5	28,4
місцевих бюджетів	17	5,7	28	17,6	24	157,7	141,2	2783,8
позабюджетних фондів	2	0,929	1	0,025	1	2,2	50,0	233,7
вітчизняних інвесторів	12	31,02	19	154,5	12	123,8	100,0	398,9
іноземних інвесторів	11	2411,4	15	994,8	12	1253,2	109,1	51,9
кредитів	36	626,1	67	2407,8	55	630,2	152,8	100,7
інших джерел	8	108,1	14	345,8	11	397,6	137,5	367,6

Джерело: розраховано на підставі даних Державної служби статистики України [131]

Виходячи з наведених даних, основним джерелом фінансування інноваційної діяльності в Україні залишаються власні кошти підприємств, частка яких у 2013р. значно зросла і становила 72,9% загального обсягу витрат. Фінансову підтримку держави отримали 10 підприємств з держбюджету і 24 – з місцевих бюджетів, загальна частка отриманих коштів становила 1,9% загального обсягу фінансування інноваційної діяльності (у 2012р. – 2,2%); 12 підприємств отримали кошти вітчизняних та іноземних інвесторів, частка яких становила 1,3% і 13,1% відповідно (1,3% і 8,7%); 55 підприємств скористалося кредитами, їх частка значно скоротилася і склала 6,6% (21,0%) [131]. Простежується фінансування інновацій за рахунок позабюджетних коштів, які отримало 2 підприємства у 2010 році та по 1 підприємству у 2012 та 2013 роках. Ситуація з розподілом фінансування за джерелами представлена на рис. 2.22 та 2.23

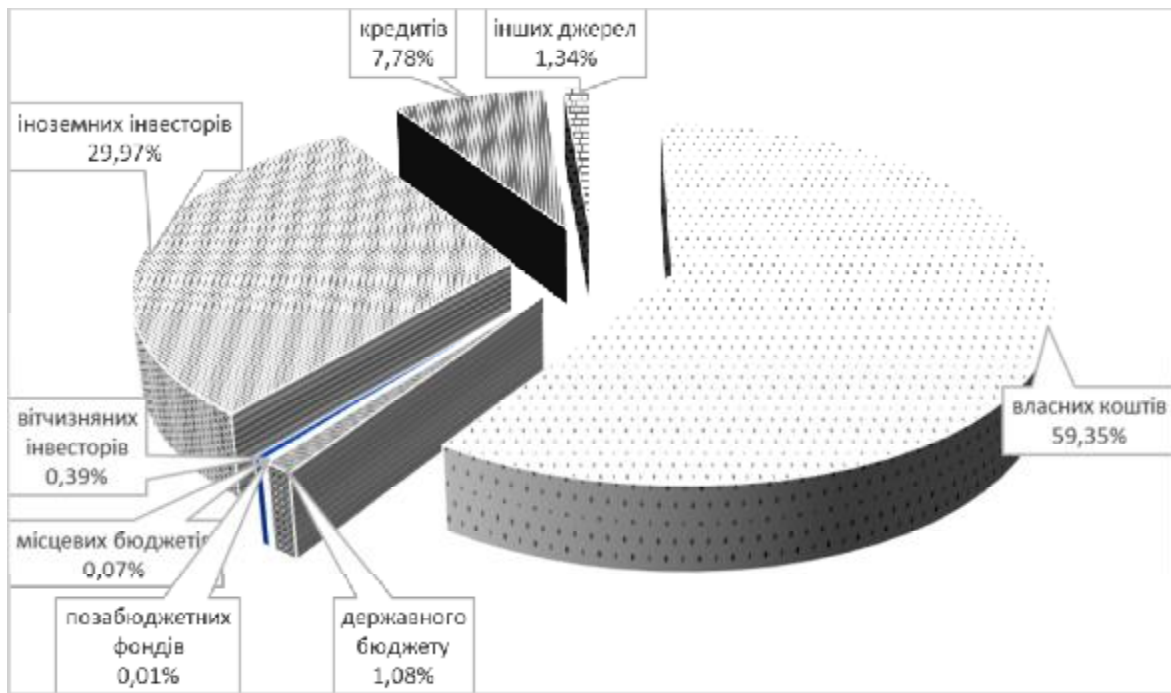

Рис. 2.22 Розподіл джерел фінансування інновацій у 2010 році

Джерело: розраховано на підставі статистичних даних [132]

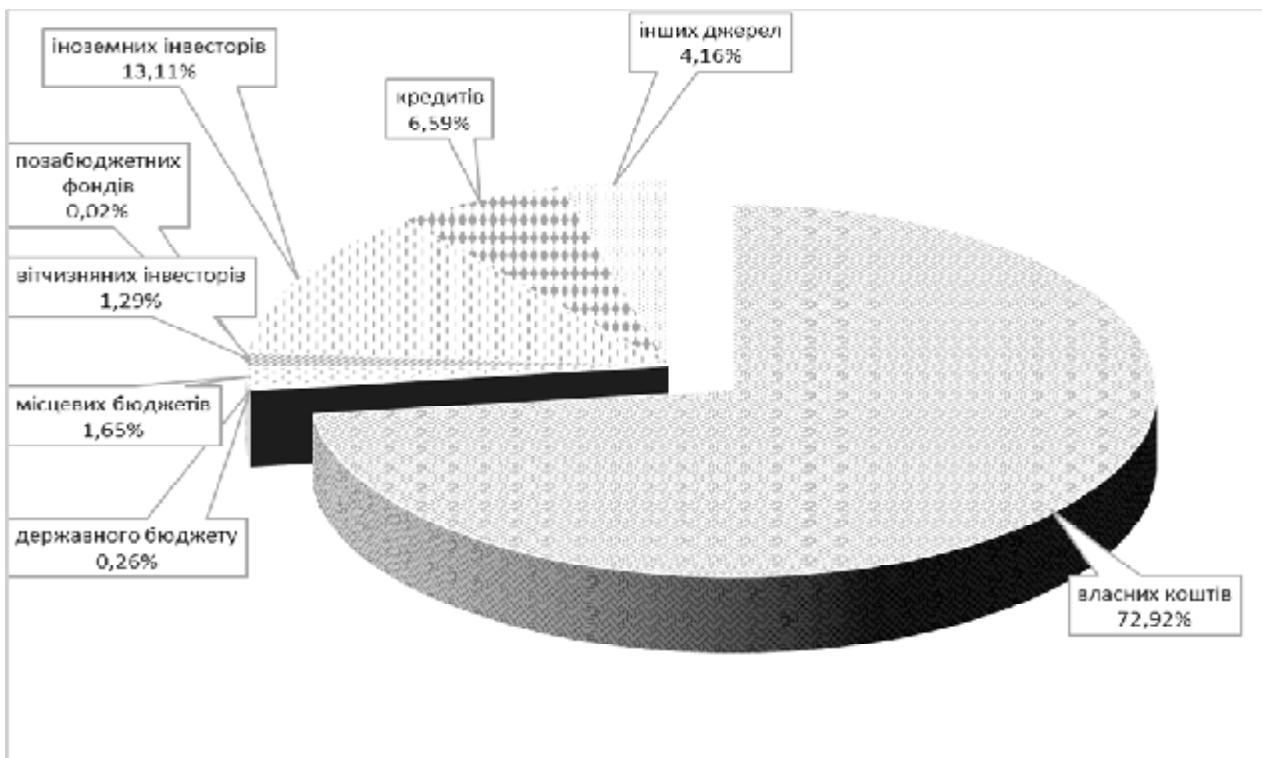

Рис. 2.23 Розподіл джерел фінансування інновацій у 2013 році

Джерело: розраховано на підставі статистичних даних [132]

Розглядаючи джерела фінансування інноваційної діяльності у Дніпропетровській області (рис. 2.24), можна констатувати, що значне зростання витрат на інноваційну діяльність припадає на 2008 рік, саме в цей період припадає найбільший рівень фінансування інновацій за рахунок коштів державного бюджету та іноземних інвесторів.

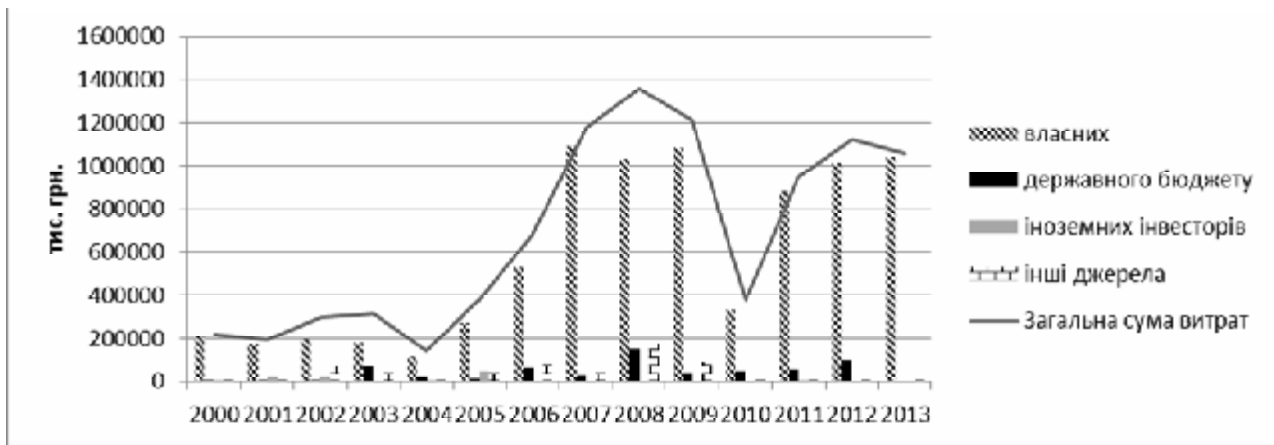

Рис. 2.24 Динаміка джерел фінансування інноваційної діяльності у Дніпропетровській області

Джерело: складено автором на підставі статистичних даних [155]

У 2010 році бачимо значне скорочення фінансування інноваційної діяльності, яке здійснюється майже на рівні 2003 року. Позитивним є те, що з 2011 року відбувається збільшення фінансування, але лише тільки за рахунок власних джерел підприємств-інноваторів [90].

Аналіз наведених статистичних даних свідчить, що в Україні та її регіонах відсутній широкий спектр джерел фінансування інноваційної діяльності. Підприємство-інноватор фінансує інноваційний проект за рахунок власних, позикових коштів або надходжень з державного бюджету у вигляді субсидій. Бюджетні кошти спрямовуються на здешевлення кредитів, залучених у національній та іноземній валюті, у тому числі кредитів іноземних фінансових установ, отриманих на реалізацію інноваційних та інвестиційних проектів у реальному секторі економіки; надання державної підтримки для реалізації інвестиційних проектів на умовах співфінансування [98]. Слід відзначити, що у ринкових умовах основним джерелом фінансування інноваційних проектів у реальному секторі економіки є позабюджетні джерела фінансування. Разом з тим, економічна криза обмежує можливості фінансування інновацій за рахунок власних коштів. При фінансуванні інноваційного розвитку недостатньо розвинутою є практика фінансування інноваційних проектів з використанням фінансових ресурсів венчурних фондів та регіональних фондів розвитку [99].

З метою обґрунтування ефективних напрямів фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіонів, та обґрунтування взаємозв'язку джерел фінансування інновацій з кінцевим ефектом інноваційного проекту (рис. 1.10), сконцентруємо увагу на методичних підходах до визначення складових економічного ефекту та підходах до обґрунтування ступеня участі розпорядників фінансових ресурсів у фінансуванні інноваційного проекту.

Як було вказано вище, основним джерелом фінансування інновацій є власні кошти підприємства, фінансування за рахунок яких, призводить до появи комерційного ефекту на підприємстві-інноваторі.

До основних факторів, що формують рівень комерційного ефекту слід віднести:

$\Delta ЧП^{ni}$ – приріст чистого прибутку підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн;

ΔQ_q^{ni} – зміна випуску q-виду продукції підприємством-інноватором після реалізації інноваційного проекту, нат.од.;

$\Delta Ц_q^{ni}$ – зміна ціни одиниці q-виду продукції підприємством-інноватором після реалізації інноваційного проекту, грн;

ΔMB^{ni} – зміна суми матеріальних витрат підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн;

ΔEB^{ni} – зміна суми витрат на енергоносії підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн;

$\Delta ВП^{ni}$ – зміна суми витрат праці підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн;

ΔIB^{ni} – зміна суми інших витрат підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн;

ΔBP^{in} – зміна виторгу від реалізації підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн;

ΔB^{ni} – зміна суми усіх витрат підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.

Тобто, комерційний ефект, який отримує підприємство-інноватор, необхідно визначити наступним чином:

$$E_k = \Delta ЧП^{ni} = \sum_{q=1}^l (\Delta Q_q^{ni} \times \Delta Ц_q^{ni}) - (\Delta MB^{ni} + \Delta EB^{ni} + \Delta ВП^{ni} + \Delta IB^{ni}) = \Delta BP^{in} - \Delta B^{ni} \quad (2.11)$$

На рис. 2.25 нами зображений взаємозв'язок власних коштів підприємств, які впроваджували інновації за регіонами та сумою обсягів реалізації інноваційної продукції.

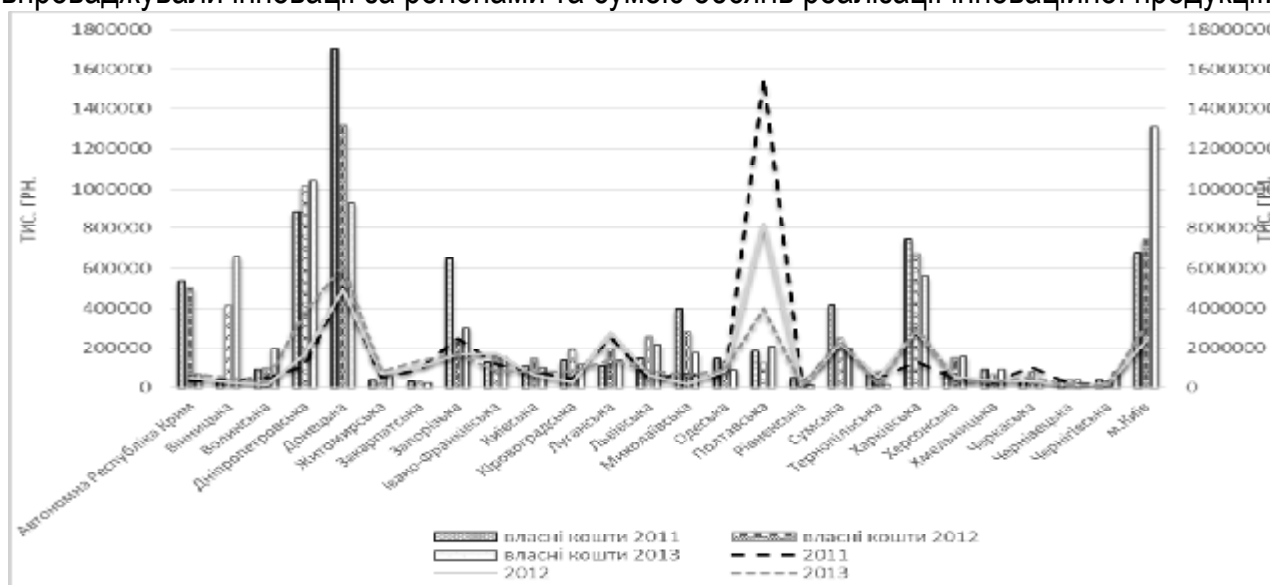

Рис. 2.25 Динаміка власних джерел фінансування інновацій та обсягів виручки реалізації інноваційної продукції за регіонами

Джерело: складено автором на підставі статистичних даних [132]

Виходячи з даних на рис. 2.5 очевидно, що витрати на впровадження інновацій за рахунок власних джерел в більшості регіонів перевищують обсяги виручки реалізованої інноваційної продукції, що свідчить про не ефективне використання власних коштів, спрямованих на фінансування інновацій.

У процесі інноваційної діяльності підприємства-інноватори мають партнерів з інноваційної співпраці, які знаходяться як всередині регіону, так і за його межами, та можуть виступати як один з розпорядників фінансових ресурсів з метою фінансування інноваційних проектів та отримання частки прибутку від їх впровадження. Кількість партнерів з інноваційної співпраці за міжнародними стандартами статистичної оцінки представлена нами в табл. 2.5.

Наведені у табл. 2.5 дані свідчать про те, що при реалізації інноваційних проектів, підприємства співпрацюють більше з підприємствами у регіоні та в Україні, але простежується тенденція до рівноправної співпраці з партнерами інших країн.

Таблиця 2.5

**Кількість партнерів з інноваційної співпраці за місцем розташування
(% до загальної кількості підприємств з технологічними інноваціями)**

Регіон	2008–2010рр, %		2010–2012рр, %	
	Україна	інші країни	Україна	інші країни
Автономна Республіка Крим	31,3	14,8	22,5	17,8
Вінницька	27,2	20,4	3,5	4,5
Волинська	7,3	4,3	15,7	11,6
Дніпропетровська	35,2	21,6	37,7	33,4
Донецька	25,3	16,6	24,8	20,9
Житомирська	68,3	18,7	90,4	24,5
Закарпатська	5,6	15	5	8,1
Запорізька	21,3	40,2	14,4	12
Івано-Франківська	–	1,5	11,2	11,1
Київська	25,8	15,2	19,6	15,3
Кіровоградська	14,7	17,5	21	20,7
Луганська	22,9	25,4	27,8	19,8
Львівська	17,7	12,6	9,1	14,9
Миколаївська	19,6	12,8	14,4	6,3
Одеська	1,7	1,7	19,3	29
Полтавська	23,4	16,8	19,5	19,5
Рівненська	16,2	2,6	15,6	3,6
Сумська	22,2	15,4	37,6	35,9
Тернопільська	16,4	25,1	10,6	7,6
Харківська	24,8	14,5	23,7	20,8
Херсонська	17	7,3	33,3	15,5
Хмельницька	22,9	15,9	11,4	10
Черкаська	4,8	9,9	3,3	6,6
Чернівецька	14,4	13,3	17,3	15,2
Чернігівська	9,1	7,5	33,7	45,9
м. Київ	16,9	13,6	17,3	20,4

Джерело: складено автором на підставі статистичних даних [132]

Це пов'язано з тим, що підприємства-партнери, від участі в інноваційному проекті теж отримують комерційний ефект, який, у свою чергу, впливає на розвиток економіки регіону та України в цілому

Тому доцільно економічний ефект від реалізації інноваційного проекту регіонального рівня представити як сумарний комерційний ефект на підприємствах регіону внаслідок споживання товарів, продукції або послуг підприємства-інноватора, постачання необхідних матеріалів, обладнання, сировини тощо, необхідних для реалізації інноваційного проекту. Цей економічний ефект визначається за формулою:

$$E_e = \Sigma \Delta \text{ЧП}^{nc} = \Sigma \left(\sum_{q=1}^i (\Delta Q_q^{nc} \times \Delta \Pi_q^{nc}) - (\Delta MB^{nc} + \Delta EB^{nc} + \Delta BП^{nc} + \Delta IB^{nc}) \right) = \Sigma (\Delta BP^{nc} - \Delta B^{nc}) \quad , (2.12)$$

де $\Delta \text{ЧП}^{nc}$ – очікуваний приріст чистого прибутку підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн;

ΔQ_q^{nc} – зміна випуску q -виду продукції підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, нат.од.;

$\Delta \Pi_q^{nc}$ – зміна ціни одиниці q -виду продукції підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн;

ΔMB^{nc} – зміна суми матеріальних витрат підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн;

ΔEB^{nc} – зміна суми витрат на енергоносії підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн;

$\Delta BП^{nc}$ – зміна суми витрат праці підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн;

ΔIB^{nc} – зміна суми інших витрат підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн;

ΔBP^{nc} – зміна виторгу від реалізації підприємств-споживачів після реалізації інноваційного проекту, грн;

ΔB^{nc} – зміна суми усіх витрат підприємств-споживачів після реалізації інноваційного проекту, грн.

Рівень фінансування інновацій за рахунок внутрішніх інвесторів представлено на рис. 2.26. Аналітичні дані свідчать про відсутність внутрішніх інвесторів в деяких регіонах країни, що призводить до недостатнього фінансування інноваційної діяльності в більшості регіонів. Крім того, наявність внутрішніх інвесторів простежується саме в тих регіонах, де рівень інноваційного розвитку найвищий, високий або середній.

Найбільший обсяг фінансування інноваційних проектів за рахунок коштів державного бюджету спрямований у Дніпропетровську область в 2012 році, а за рахунок коштів місцевих бюджетів – отримала Харківська область в 2013 році. Відповідно до статистичних даних, не простежується явна залежність між обсягами фінансування за рахунок коштів бюджету та рівнем інноваційного розвитку регіону, тобто фінансування за рахунок коштів бюджету залежить від рівня інноваційності та стратегічної спрямованості інноваційних проектів регіону.

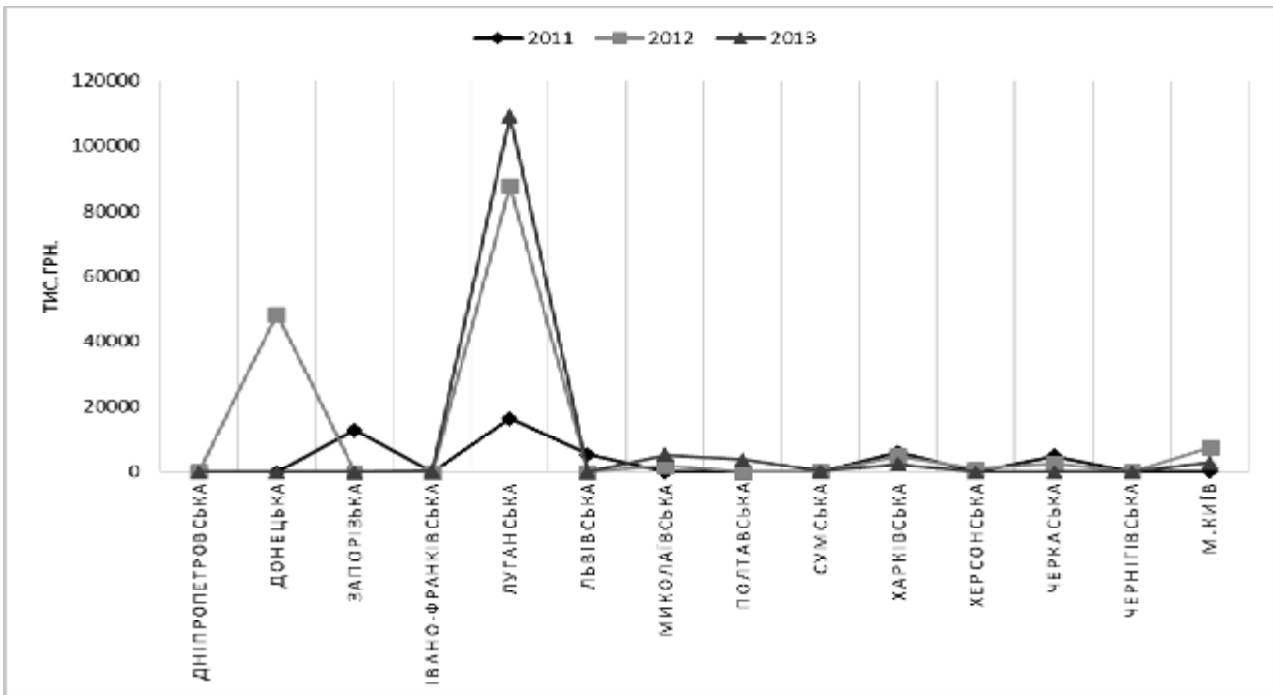

Рис. 2.26 Динаміка фінансування інновацій за рахунок коштів внутрішніх інвесторів по регіонах

Джерело: складено автором на підставі статистичних даних [129]

Рівень фінансування за рахунок коштів державного бюджету (рис. 2.27) та місцевого бюджетів (рис. 2.28) свідчить про виключно вибіркоче фінансування інновацій, яке залежить від наявності бюджетних коштів, відношення інноваційного проекту до стратегічних галузей розвитку.

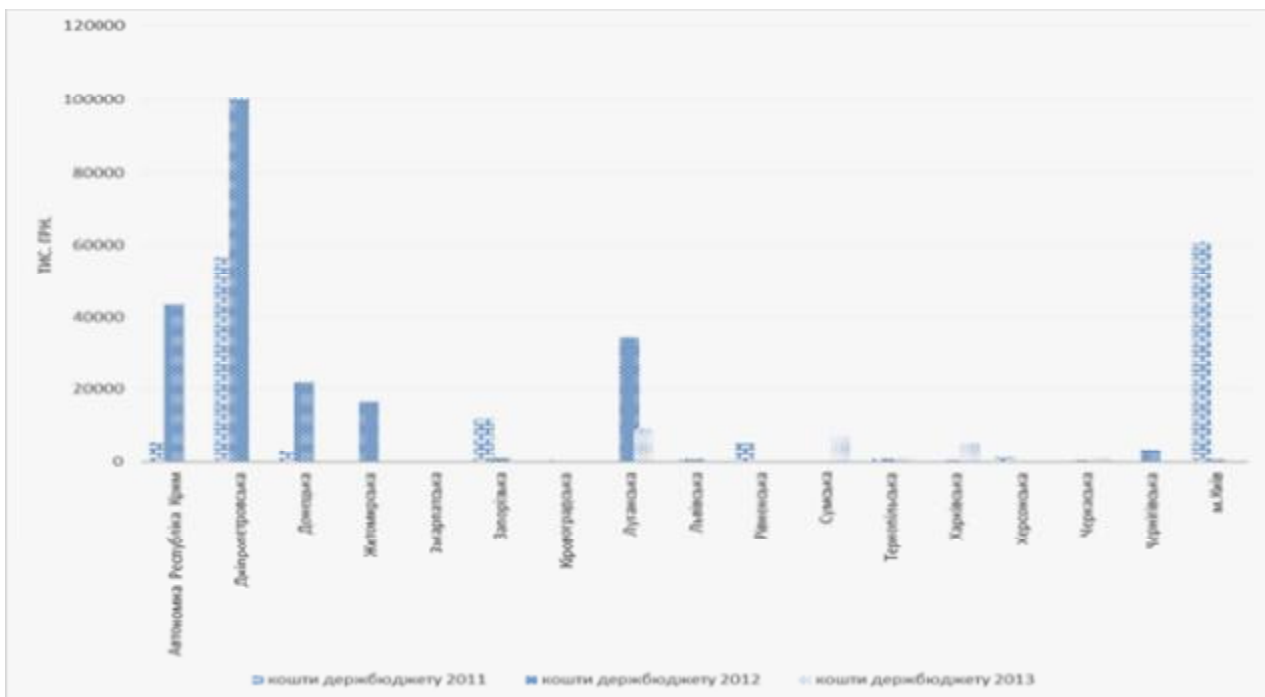

Рис. 2.27 Рівень фінансування інновацій за рахунок коштів державного бюджету за регіонами

Джерело: складено автором на підставі статистичних даних [132]

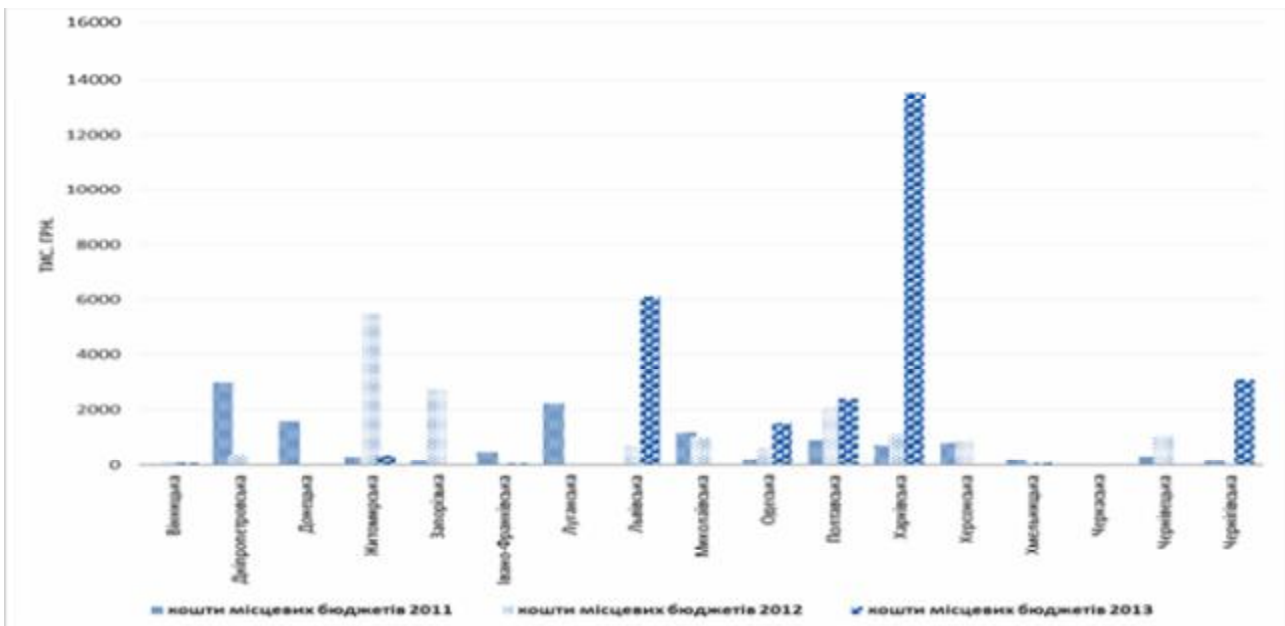

Рис. 2.28 Рівень фінансування інновацій за рахунок коштів місцевих бюджетів за регіонами

Джерело: складено автором на підставі статистичних даних [132]

Прийняття рішення щодо фінансування інноваційних проектів повинно ґрунтуватися не лише на відповідності інноваційного проекту до стратегічних цілей розвитку держави й регіону, до пріоритетних галузей, а також базуватися на визначенні рівня його бюджетного ефекту.

Відповідно до Бюджетного кодексу України [156], частина податкових надходжень зараховується до державного бюджету, решта – до місцевого бюджету. У свою чергу фінансування інноваційних проектів може відбуватися як за рахунок коштів державного, так і за рахунок коштів місцевого бюджету. Тому бюджетний ефект необхідно поділяти на бюджетний ефект державного рівня, бюджетний ефект місцевого рівня та загальний бюджетний ефект.

Бюджетний ефект державного рівня слід розраховувати за формулою (2.13):

$$E_{\sigma}^{op} = ((\Delta\Pi^{ni} + \Sigma\Delta\Pi^{nc}) \times СПП / 100 + (\Delta BP^{ni} + \Sigma\Delta BP^{nc}) \times СПДВ / 100) - ФДБ, \quad (2.13)$$

де $\Delta\Pi^{ni}$ – зміна прибутку підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн

$\Sigma\Delta\Pi^{nc}$ – сумарна зміна прибутку підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн

СПП – ставка податку на прибуток підприємств, %

ΔBP^{ni} – приріст виторгу від реалізації підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту без ПДВ, грн,

$\Sigma\Delta BP^{nc}$ – сумарна зміна виторгу від реалізації підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту без ПДВ, грн.,

СПДВ – ставка податку на додану вартість, %,

ФДБ – державна підтримка інноваційного проекту за рахунок коштів державного бюджету, грн.

Бюджетний ефект на рівні місцевого бюджету представляє собою сполуку наступних факторів:

$\Delta ЗП^{ni}$ – зміна середньої заробітної плати працівників підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн

$\Sigma \Delta ЗП^{nc}$ – сумарна зміна середньої заробітної плати працівників підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн

$СПДфo$ – ставка податку на доходи фізичних осіб, %,

12 – кількість місяців в році,

$\Phi МБ$ – фінансування інноваційного проекту за рахунок коштів місцевого бюджету, грн.

Тому розрахункова формула бюджетного ефекту місцевого рівня має вигляд:

$$E_{\sigma}^{mp} = (\Delta ЗП^{ni} + \Sigma \Delta ЗП^{nc}) \times СПДфo / 100 \times 12 - \Phi МБ, \quad (2.14)$$

Загальний бюджетний ефект інноваційного проекту представляє собою суму двох бюджетних ефектів, а саме бюджетного ефекту державного та місцевого рівнів.

$$E_{\sigma}^{заг} = E_{\sigma}^{dp} + E_{\sigma}^{mp} \quad (2.15)$$

Як показали запропоновані автором формули до розрахунку бюджетного ефекту на місцевому рівні, на його рівень впливає, перш за все, зростання заробітної плати в регіоні, як за рахунок зростання робочих місць, так і зростання середньої заробітної плати в регіоні. Це пов'язане з тим, що відповідно до Бюджетного кодексу України [156], саме надходження від податку на доходи фізичних осіб є основним джерелом місцевих бюджетів в Україні.

Нами був проаналізований вплив рівня середньої заробітної плати в регіоні на рівень валового регіонального продукту на душу населення, який відображено на рис. 2.29, достовірність взаємозв'язку підтверджує величина коефіцієнта апроксимації $R^2 = 0,9481$.

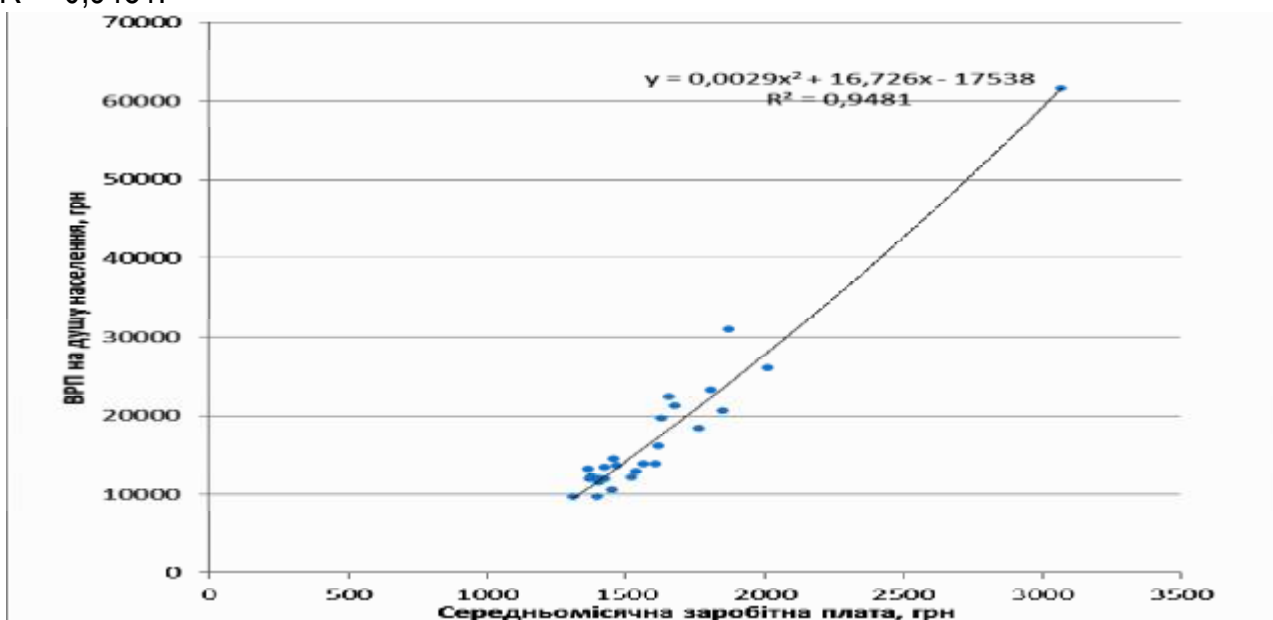

Рис. 2.29 Взаємозв'язок рівня середньої місячної плати в регіоні та валового регіонального продукту на одну особу

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [133]

Відповідно до встановленої залежності між рівнем середньомісячної плати та соціально-економічним рівнем регіону, простежується прямий та тісний зв'язок, тому

інноваційні проекти, впровадження яких сприятиме створенню робочих місць та підвищенню рівня заробітної плати, повинні мати пріоритет при фінансуванні за рахунок коштів місцевих бюджетів.

При фінансуванні інноваційних проектів за рахунок коштів, акумульованих за допомогою фандрайзингу, та коштів, спрямованих на реалізацію регіональних цільових програм (екологічних, економічних, соціальних, правоохоронних, національно-культурних), слід оцінювати соціальний та (або) екологічний ефекти.

Сумуючи результати досліджень Захарченка Д.О., Синдяшкиної Е.Н. та Волк О.М. [117,118,119], в яких наведені підходи до визначення соціальних наслідків інноваційних проектів економічними показниками, автор монографії представляє якісні характеристики соціального ефекту інноваційного проекту, які мають вартісний вплив на економічні показники діяльності підприємства, регіону та держави (рис. 2.30).

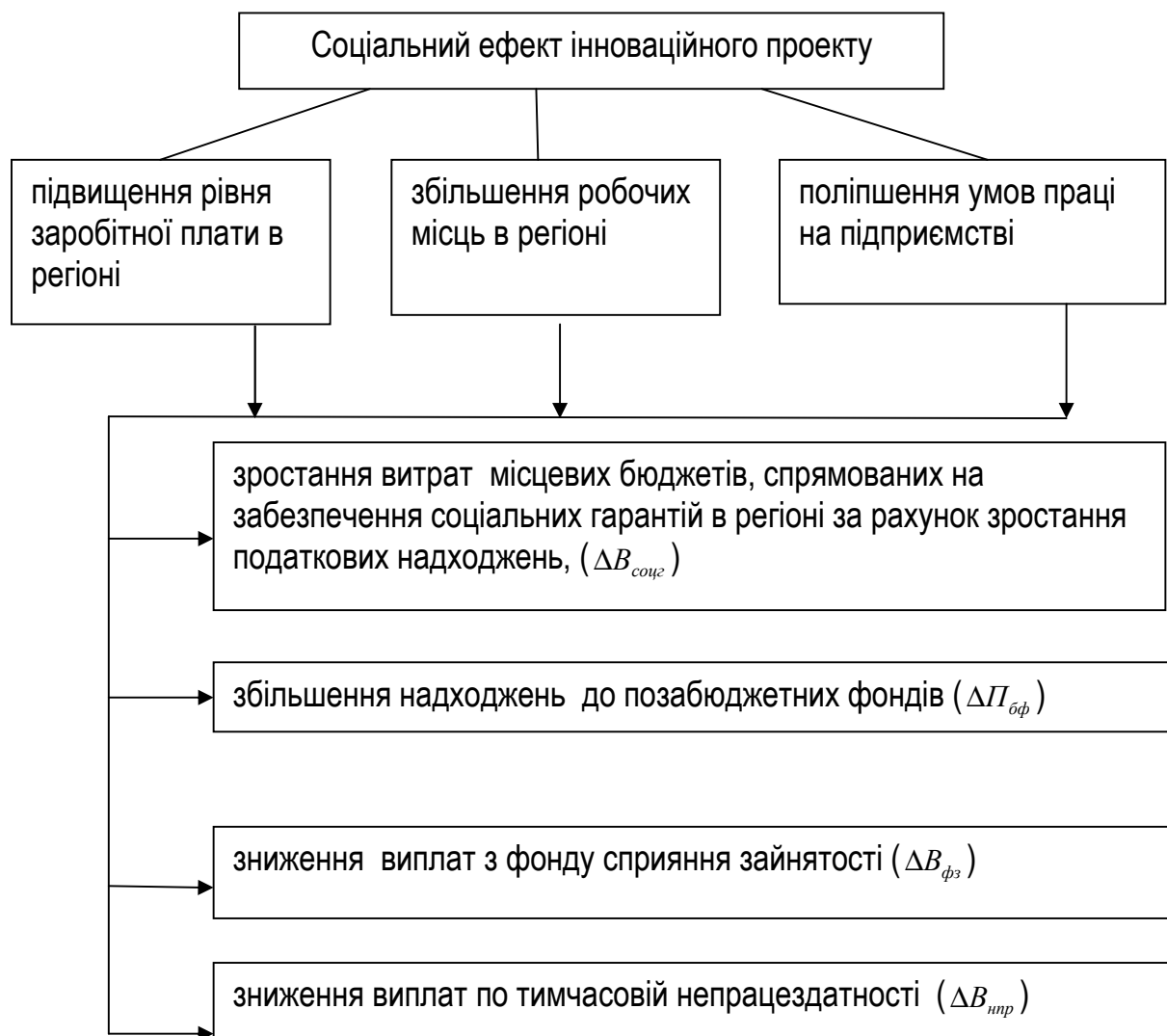

Рис. 2.30 Економічні наслідки соціального ефекту інноваційного проекту
Джерело: власна розробка автора [111]

Розрахунок соціального ефекту від реалізації інноваційного проекту доцільно здійснювати за формулою (2.17):

$$E_c = (\Delta ЗП \times СЕСВ_{фо} + \Delta ФОП^{mi} \times СЕСВ_n + \Delta ФОП^{nc} \times СЕСВ_n + СНР \times СрВБ) \times 12 + \Delta Кзах \times СрВнепр + \Delta МЗН \times СрВмзн + \Delta Всоцг \quad (2.17),$$

де $\Delta ЗП$ – зростання середньої заробітної плати на підприємстві-інноваторі та підприємствах-споживачах в регіоні після реалізації інноваційного проекту, грн

$СЕСВ$ – ставка Єдиного соціального внеску, %

$СНР$ – кількість створених нових робочих місць в регіоні після реалізації інноваційного проекту, осіб.,

$СрВБ$ – середні витрати на одного безробітного за місяць в регіоні, грн;

$\Delta Кзах$ – зниження кількості хворих у результаті покращення умов праці в результаті реалізації інноваційного проекту, осіб;

$СрВнепр$ – середні виплати при втраті працездатності на одну особу в рік, грн;

$\Delta МЗН$ – зниження кількості малозабезпеченого населення в регіоні після впровадження інноваційного проекту, осіб;

$СрВмзн$ – середні виплати соціальної допомоги малозабезпеченому населенню на одну особу в рік, грн.

Розглядаючи кількісні показники соціального ефекту інноваційного проекту, слід зазначити, що соціальна складова ефекту від його впровадження має досить вагомий вплив на сприяння соціально-економічному розвитку регіону (рис. 2.31 – 2.32).

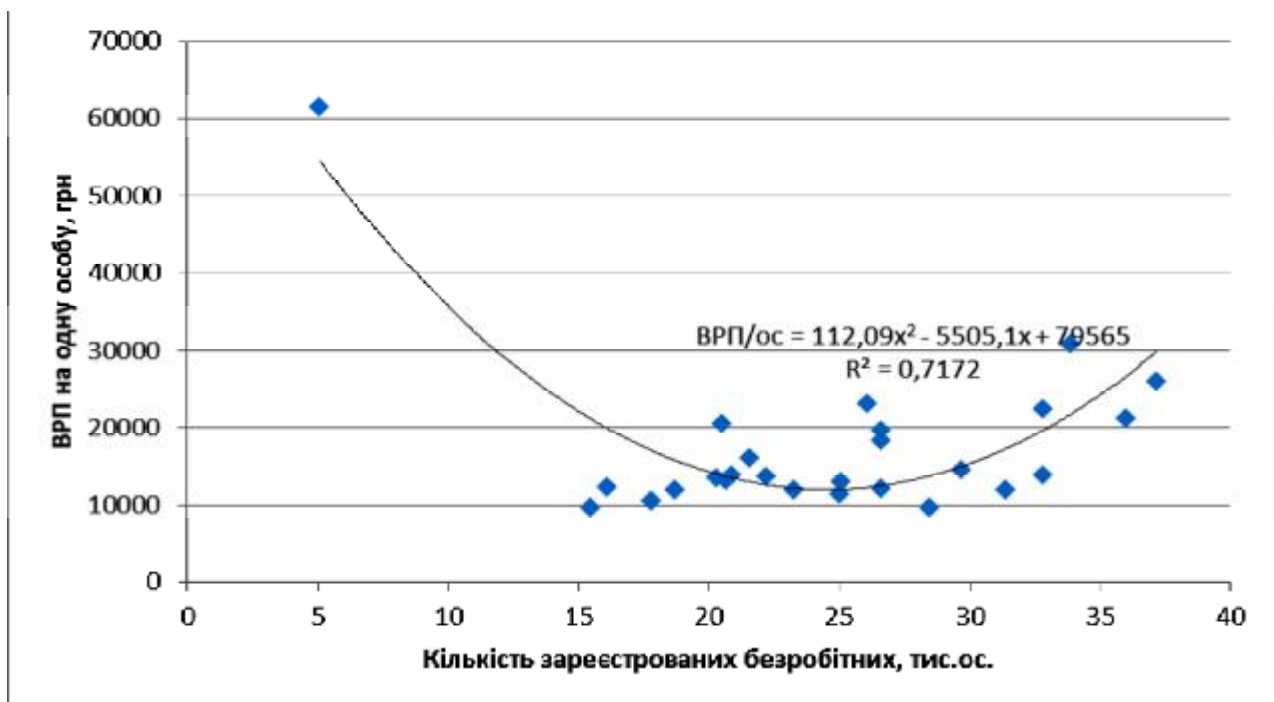

Рис. 2.31 Взаємозв'язок кількість зареєстрованих безробітних в регіоні та його соціально-економічного розвитку

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [133]

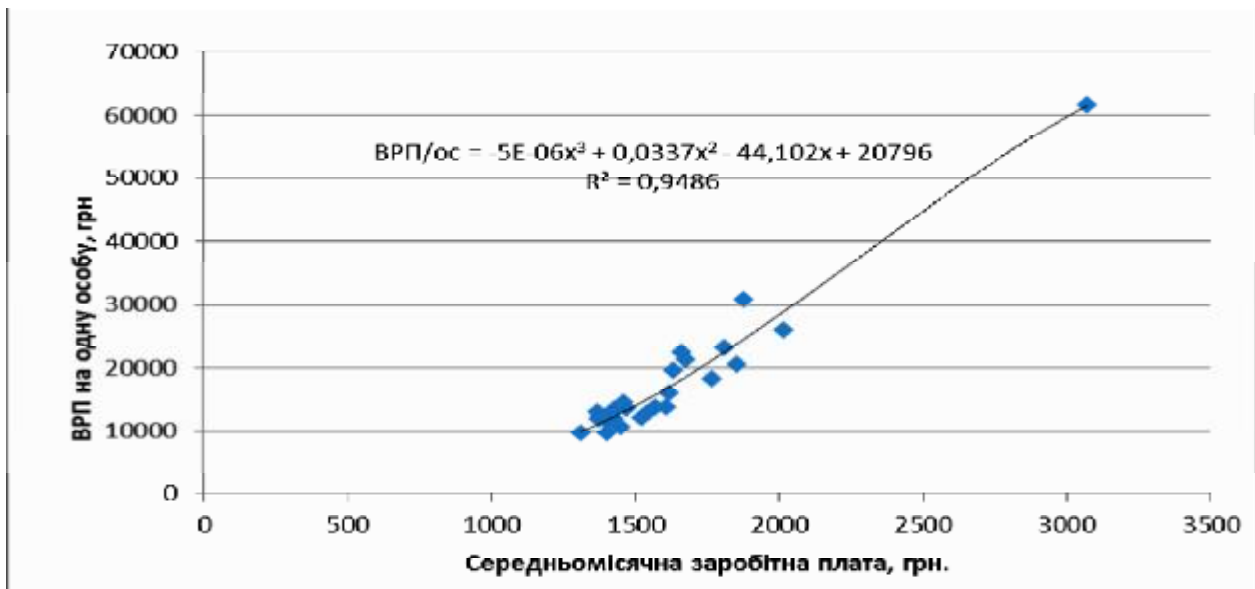

Рис. 2.32 Взаємозв'язок середньомісячної заробітної плати в регіоні та його соціально-економічного розвитку

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [133]

Наведені на рис. 2.31 та 2.32 залежності показали, що соціально-економічний розвиток регіону та рівень якості життя населення мають тісний взаємозв'язок, тому місцевим органам влади необхідно сприяти впровадженню інноваційних проектів, які окрім економічного та комерційного ефекту, сприяють збільшенню робочих місць та середньої заробітної плати в регіоні.

На підставі узагальнених у першому розділі теоретичних підходів щодо оцінки економічної складової екологічного ефекту [119, 121, 122], для розрахунку його вартісної оцінки, виділені характеристики (рис. 2.33), які дозволяють зв'язати економічні наслідки екологічного ефекту з джерелами фінансування екологічних проектів та програм у регіоні [111].

Таким чином екологічний ефект інноваційного проекту слід визначати за формулою (2.18):

$$E_{ек} = \Delta B_{нз} + \Delta \Pi_e + \Delta \text{Ш}_{ен} + \Delta E_c, \quad (2.18)$$

де $E_{ек}$ – екологічний ефект інноваційного проекту, грн.,

$\Delta B_{нз}$ – зниження витрат з бюджету на природоохоронні заходи, грн.,

$\Delta \Pi_e$ – зниження екологічного податку на підприємствах, після впровадження інноваційного проекту, грн.,

$\Delta \text{Ш}_{ен}$ – зниження штрафних санкцій за порушення екологічних нормативів, грн.,

ΔE_c – додатковий соціальний ефект, грн. Зниження суми екологічного податку залежить від зниження кількості шкідливих викидів на підприємстві-інноваторі ($k_{ув}^{ni}$) та/або на підприємствах-споживачах ($\sum k_{ув}^{nc}$), ставки екологічного податку відповідного і-го виду викидів ($Сен$) [157]. Зниження штрафних санкцій (Ш_i) за порушення екологічних нормативів можливо як на підприємстві-інноваторі, так і на підприємствах-споживачах за рахунок зниження зверх нормативів шкідливих викидів ($CH_{ув}^{ni} + CH_{ув}^{nc}$) і-го виду.

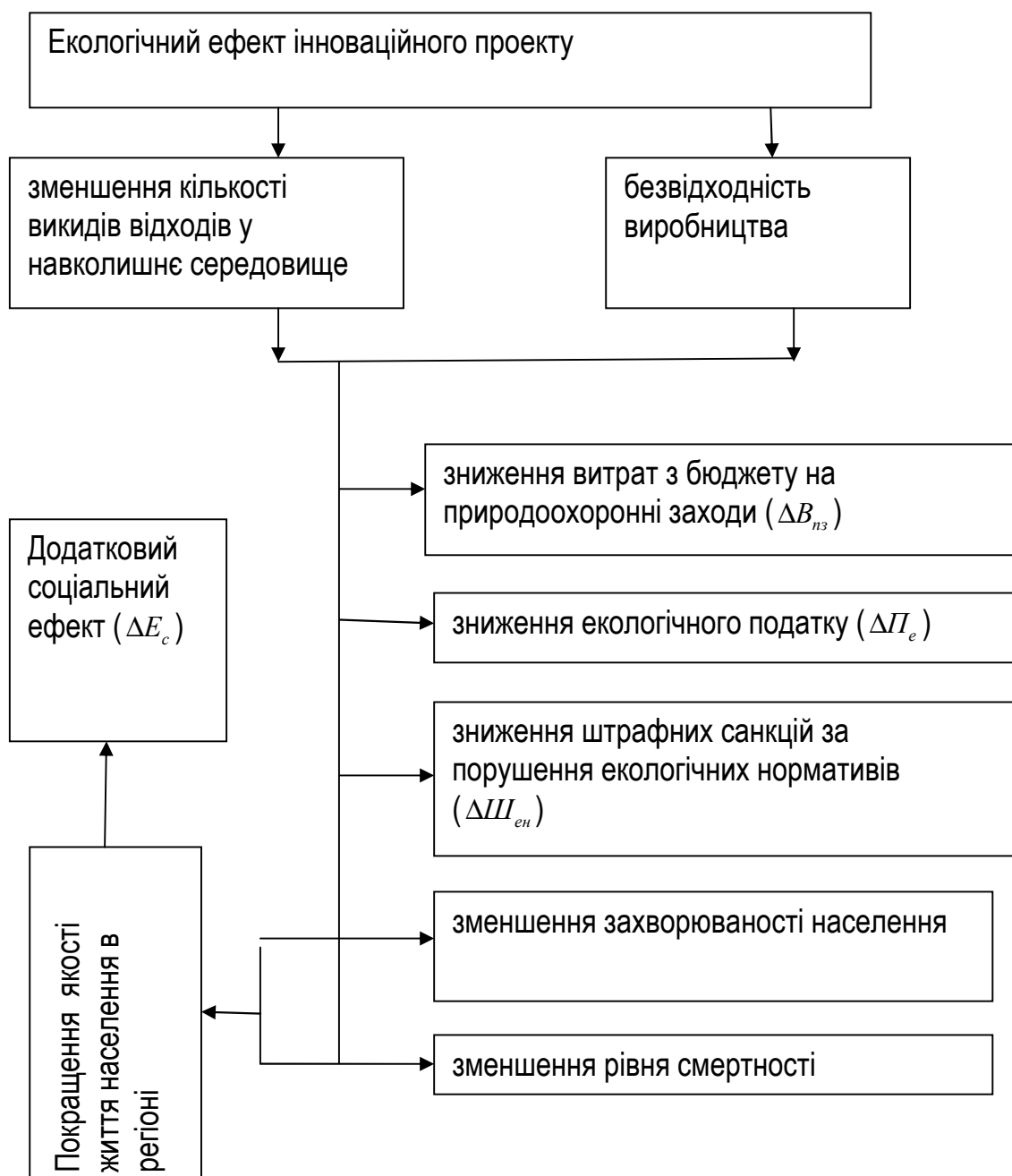

Рис. 2.33 Економічні наслідки екологічного ефекту інноваційного проекту

Джерело: власна розробка автора

Додатковий соціальний ефект можливий за рахунок зниження захворюваності населення в регіоні, зниження смертності в регіоні та, як наслідок, сприяє зниженню виплат з Фонду державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням ($\Delta B_{фсс}^{мнпр}$).

Тому формула (2.18) для визначення суми екологічного ефекту нами трансформується наступним чином:

$$E_{ек} = \Delta B_{нз} + \sum_{i=1}^n (k_{ув}^{ni} + \Sigma k_{ув}^{nc})_i \times Cen_i + \Delta \sum_{i=1}^n (CH_{ув}^{ni} + CH_{ув}^{nc})_i \times Ш_i + \Delta B_{фсс}^{мнпр} \quad (2.19)$$

Якщо соціальні або екологічні ефекти інноваційного проекту можна віднести до основних результатів регіональної цільової програми, то може йти мова про часткове

фінансування інноваційного проекту за рахунок коштів місцевого бюджету, спрямованих на реалізацію цієї програми. Так, наприклад, в Дніпропетровській області на кінець 2013 року діяло 75 програм, серед яких: «Програма охорони навколишнього природного середовища Дніпропетровської області на 2005–2015 роки», «Обласна комплексна програма поводження з відходами на 2006–2015 роки», «Програма поліпшення екологічного стану Дніпропетровської області за рахунок зменшення забруднення довкілля основними підприємствами-забруднювачами на 2007–2015 роки», «Програма формування та розвитку національної екологічної мережі Дніпропетровської області на 2006–2015 роки», «Програма реалізації державної стратегії євроінтеграції на регіональному рівні до 2015 року» та інші [158].

Аналіз розподілу джерел фінансування інновацій в Україні (табл. 2.4, рис. 2.20 – 2.21) показав наявність такого джерела фінансування, як позабюджетні фонди, кошти яких були спрямовані на фінансування інновацій 2 підприємств в 2011 році та по 1 – в 2012 й 2013 році. На рис. 2.34 представлений розподіл за регіонами коштів позабюджетних фондів, спрямованих на фінансування інновацій.

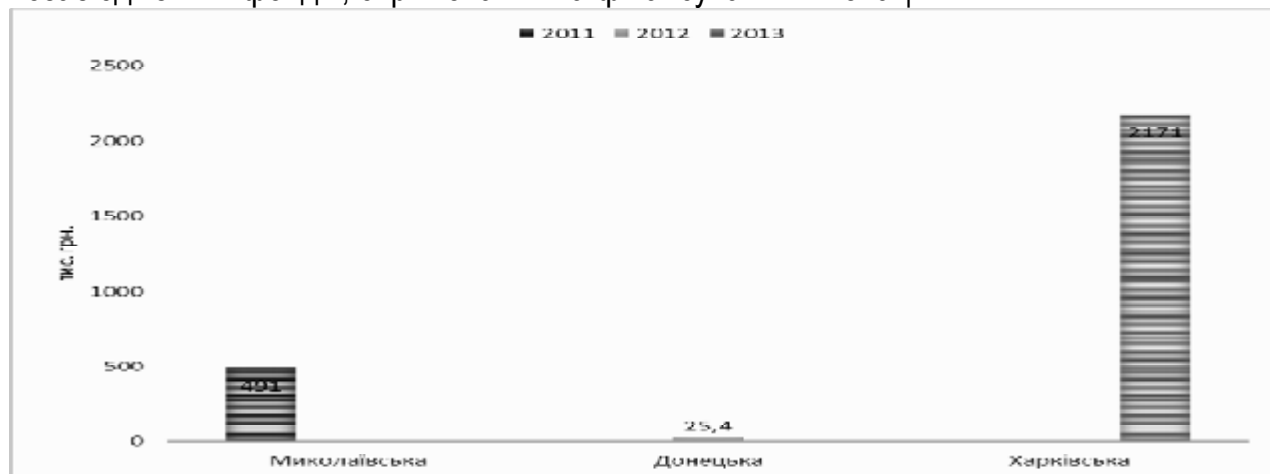

Рис. 2.34 Розподіл фінансування інновацій за рахунок коштів позабюджетних фондів

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [132]

Система державних позабюджетних фондів є обов'язковим елементом державних фінансів будь-якої країни, яка характеризується особливими умовами формування та використання фінансових ресурсів, а також здійснення своєї діяльності, пов'язаної з його суспільним значенням [159]. Незалежність позабюджетних фондів від бюджету гарантує своєчасне фінансування соціальних та інших централізованих заходів. До того ж позабюджетні фонди можуть виконувати роль фінансового резерву державних та місцевих органів влади у випадку настання фінансових труднощів [160]. Джерела надходжень фінансових ресурсів позабюджетних фондів можна об'єднати наступним чином: податки, збори та інші обов'язкові платежі; субсидії, позики з бюджетів різних рівнів; добровільні відрахування громадян; кошти, отримані в результаті ведення комерційної діяльності, не забороненої законодавством.

Найбільше поширення в Україні набули загальнодержавні соціальні позабюджетні фонди, які мають постійний характер. Відповідно до основних положень Закону України № 2464–VI від 08.07.2010 року «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [161], основним джерелом формування фінансових

ресурсів позабюджетних фондів соціальної сфери є єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що представляє собою консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їхніх сімей на отримання страхових виплат за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

На рис. 2.35 представлена схема перерозподілу єдиного соціального внеску між основними соціальними позабюджетними фондами України: Пенсійним фондом, Фондом державного соціального страхування на випадок безробіття; Фондом державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням та Фондом державного соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності [161]. Відповідно до [162], Пенсійний фонд формує резерв коштів, який складається з резерву коштів для поточних потреб та резерв коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах.

За даними Пенсійного фонду України [163], розподіл надходжень від єдиного соціального внеску між фондами у 2011–2012 рр. представлено в табл. 2.6. Виходячи з аналізу наведених даних, стверджуємо, що пропорції розподілу коштів від єдиного соціального внеску між фондами залишаються майже незмінними, тому їх зростання ефективно за рахунок зростання кількості робочих місць, заробітної плати та відповідно фонду оплати праці. З метою збереження резерву та отримання доходу Пенсійний фонд може здійснювати інвестування коштів цього резерву. Резерв Пенсійного фонду створюється після забезпечення виплати пенсій та надання соціальних послуг. Крім резерву, Пенсійним фондом створюється накопичувальний фонд як цільовий позабюджетний фонд.

Управління пенсійними активами Накопичувального фонду та резервом коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах здійснюється компаніями з управління активами [162].

Таблиця 2.6

Розподіл єдиного внеску за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування у 2011 – 2012 роках

	2011 рік, млн. грн	Питома вага, %	2012 рік, млн. грн	Питома вага, %
Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	151 734	100	178 776,4	100
у т. ч. на пенсійне страхування	130561,9	86,05	153812,3	86,04
на випадок безробіття	7728,8	5,09	9128,4	5,11
по тимчасовій втраті працездатності	8215,1	5,41	9697,8	5,42
від нещасного випадку на виробництві	5228,2	3,45	6137,9	3,43

Джерело: за даними Пенсійного фонду України [163]

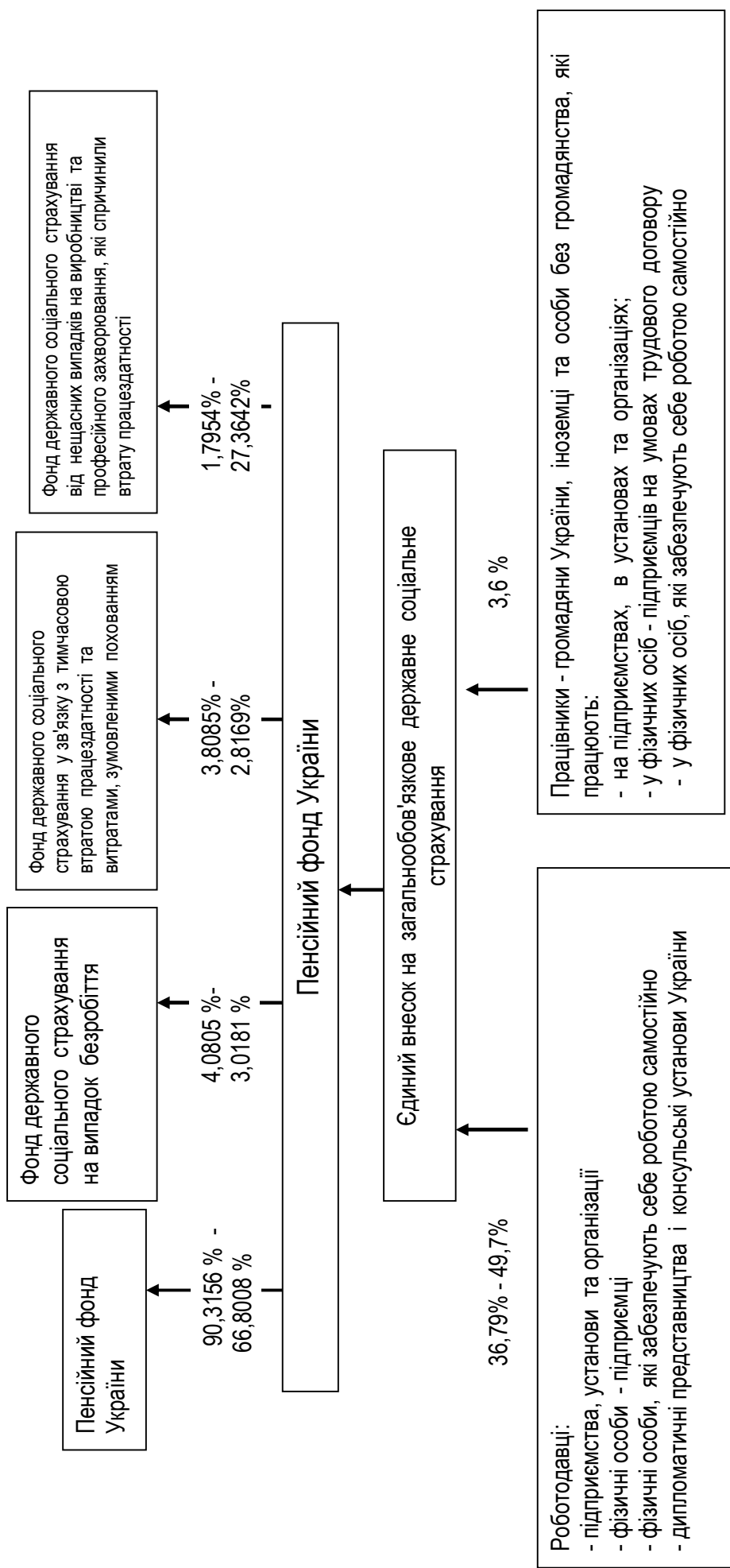

Рис. 2.35 Розподіл єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування між позабюджетними фондами України залежно від класу професійного ризику виробництва відповідно до законодавства
 Джерело: складено автором на підставі законодавчої бази [162]

Кошти накопичувальної системи пенсійного страхування та резерву для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах можуть використовуватися для інвестування з метою отримання інвестиційного доходу на користь учасників накопичувальної системи пенсійного страхування та Пенсійного фонду. Розміщення коштів Накопичувального фонду в активи може здійснюватися з урахуванням прибутковості та надійності інвестицій у разі необхідності інвестиційної підтримки вітчизняної економіки, розвитку її пріоритетних галузей, впровадження та розвитку сучасних технологій, створення нових робочих місць, реалізації інвестиційних проектів, у тому числі за державної підтримки. При цьому Кабінет Міністрів України передбачає заходи, спрямовані на захист інвестицій та забезпечення їх повернення, у тому числі відповідні державні гарантії [162]. На рис. 2.36 згруповані джерела фінансових ресурсів Пенсійного фонду України та напрями їх використання, коли в умовах інноваційного розвитку найбільший інтерес становлять саме кошти резерву Пенсійного фонду, оскільки саме вони можуть стати фінансовим джерелом фінансування інновацій.

Рис. 2.36 Джерела формування та напрями використання фінансових ресурсів Пенсійного фонду

Джерело: складено автором на підставі законодавчої бази [162]

Аналіз бюджету Пенсійного фонду України [164 – 167] з точки зору наявності інвестиційних ресурсів представлено в табл. 2.7, відповідно до чого простежується наявність постійного дефіциту бюджету, який не дає можливостей використання його резервів з огляду на те, що вони спрямовуються на покриття дефіциту.

Аналіз видатків бюджету Пенсійного фонду України за 2010–2013 роки [164–167] показав відсутність цього напрямку використання фінансових ресурсів фонду, що пов'язано з недостатньою сумою фінансових ресурсів, спрямованих на фінансування основних функцій фонду.

Таблиця 2.7

Інвестиційні можливості бюджету Пенсійного фонду України, тис. грн.

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Доходи Пенсійного фонду				
власні надходження, усього	124815012,3	150214324,8	163634914,2	168622699,4
кошти Державного бюджету України, усього	38175149,2	40562100,5	49170216,7	61469768,3
кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття	46320	62252,7	154842,90	83347,6
кошти Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань	421645	442287	479839,5	109569,6
Усього доходів	165686326,5	193480646,2	215639513,3	232485084,9
Видатки Пенсійного фонду				
за рахунок власних надходжень, усього	156797796,2	172483400,5	184350393,2	197400595,1
за рахунок коштів Державного бюджету України, усього	35016269,1	36048059,8	43778668	54455670,3
за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття	46320	62252,7	154842,9	83347,6
за рахунок коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань	421645	442287	479839,5	109569,6
Усього видатків	192282030,3	209036000	228763743,6	252049182,6
Інвестиційні можливості пенсійного фонд.	-26595703,8	-17755053,80	-15323930,3	-21763797,7

Джерело: за даними Верховної ради України [164–167]

До економічних наслідків впровадження інноваційного проекту слід віднести: збільшення надходжень до державного та місцевих бюджетів; збільшення надходжень до позабюджетних фондів; зниження витрат фонду сприяння зайнятості; зниження витрат, пов'язаних з тимчасовою непрацездатністю [111]. Виходячи з перерахованих економічних наслідків соціального ефекту від впровадження інноваційного проекту,

визначимо відповідні позабюджетні фонди, які можуть виступати розпорядниками фінансових ресурсів в умовах консолідованого фінансування проекту (рис. 2.37) [168]

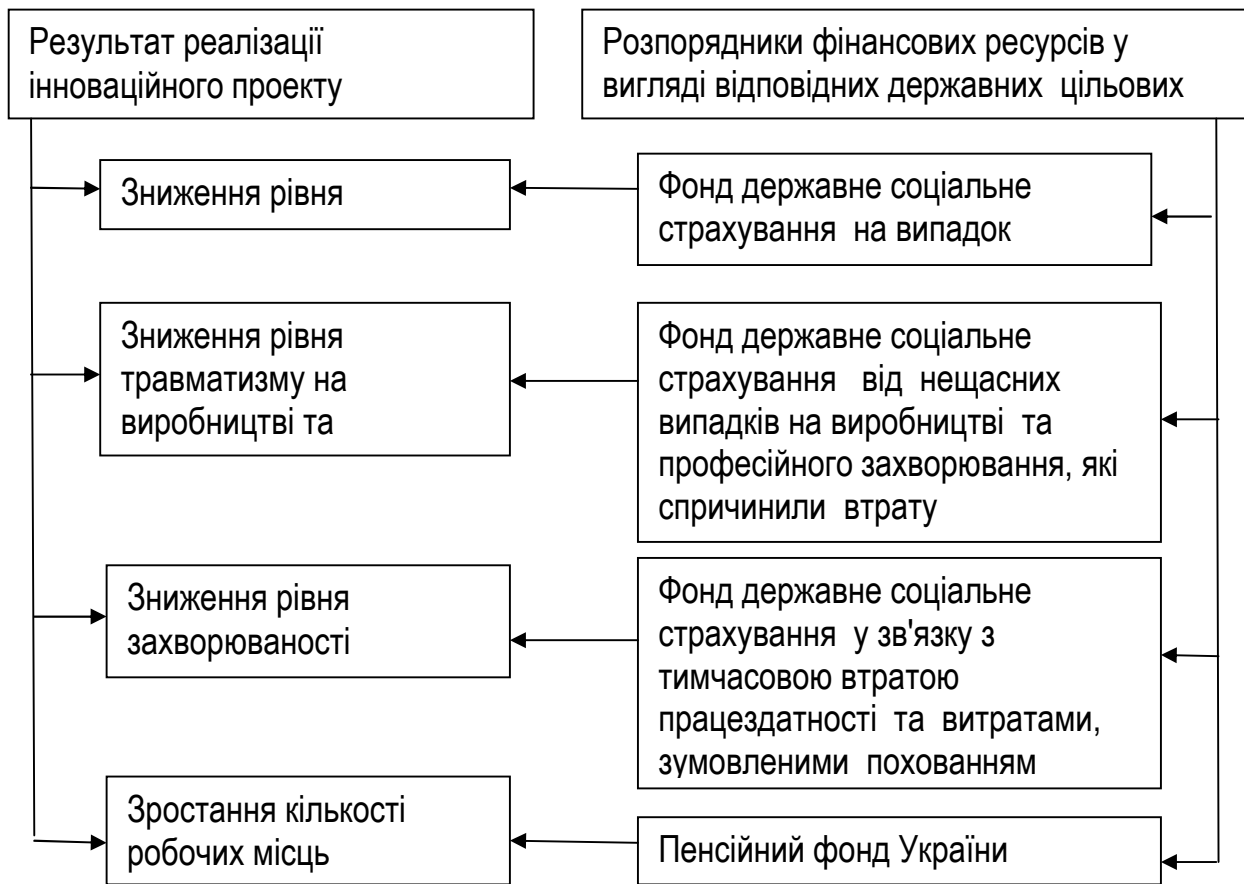

Рис. 2.37 Взаємозв'язок результатів інноваційного проекту з позабюджетними фондами

Джерело: власна розробка автора

Таким чином, соціальні позабюджетні фонди можуть виступати як один з розпорядників фінансових ресурсів при консолідованому фінансуванні інноваційних проектів, якщо вони мають профіцит власного бюджету. Виходячи з того, що основана мета їх діяльності – забезпечення соціального захисту населення, то доцільно часткове фінансування інноваційних проектів, впровадження яких призводить до відповідних соціальних наслідків, тобто має місце соціальний ефект: збільшення робочих місць в регіоні, зростання доходів населення та зменшення рівня травматизму [111].

Потребують окремої уваги й позабюджетні фонди, діяльність яких спрямована на інші цілі держави, до яких відноситься екологічний захист населення та природоохоронна діяльність. Головна мета створення в Україні позабюджетних фондів охорони навколишнього природного середовища – це акумулювання фінансових ресурсів для подальшого фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів. Напрями використання фінансових ресурсів Фонду можливі в межах бюджетних програм, відповідно до кошторисів, затверджених Міністром екології та природних ресурсів за погодженням з Мінфіном [172]. На рис. 2.38 та 2.39 наведені дані, які характеризують рівень фінансування капітальних інвестицій з фонду охорони навколишнього середовища, як на рівні держави, так і на місцевому рівні [173].

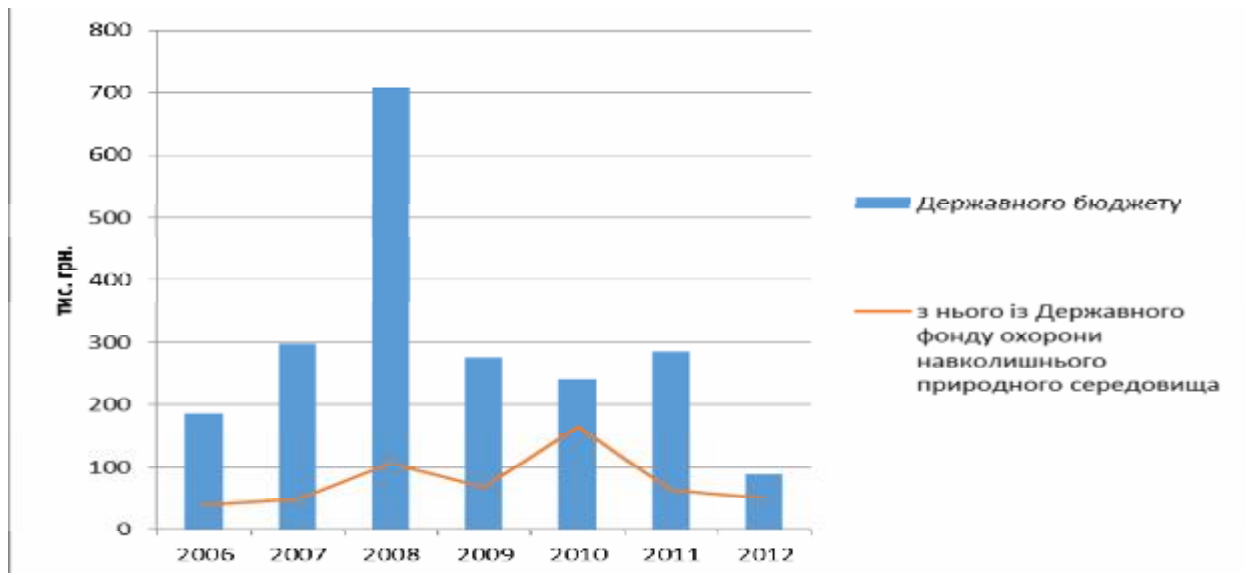

Рис. 2.38 Динаміка капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища з державного бюджету

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [170]

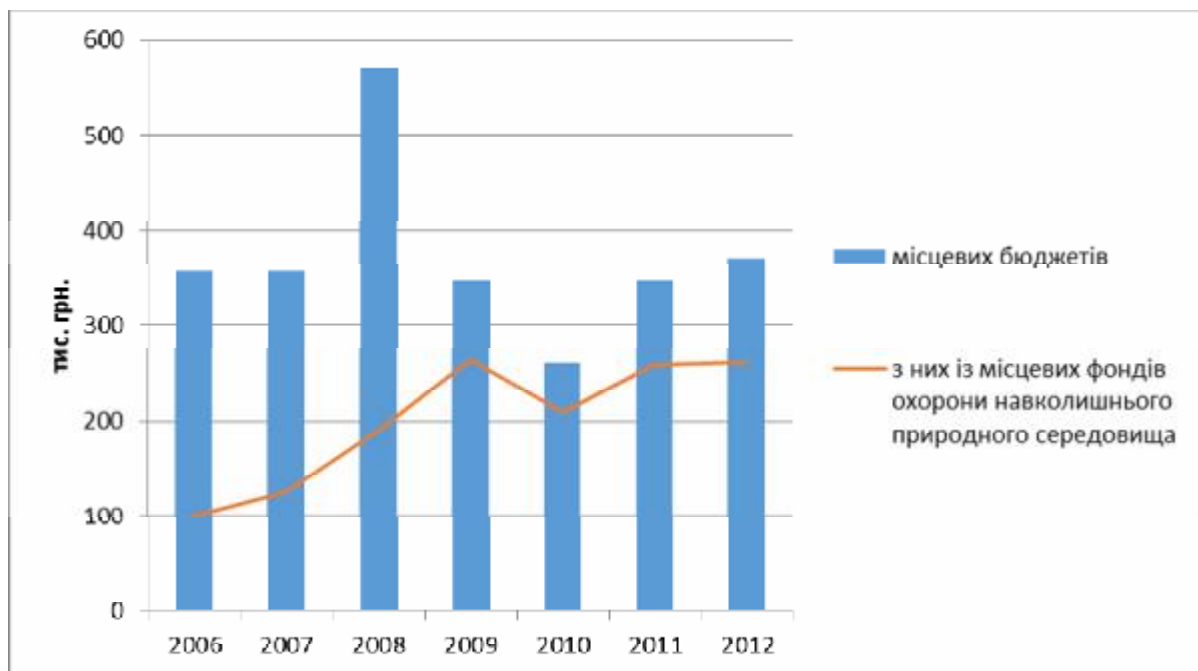

Рис. 2.39 Динаміка капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища з місцевих бюджетів

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [170]

Виходячи зі статистичних даних, фінансування капітальних інвестицій за рахунок коштів місцевих фондів охорони навколишнього середовища перевищує рівень фінансування за рахунок коштів Державного фонду охорони навколишнього середовища, також простежується тенденція постійного зростання фінансування капітальних вкладень за рахунок місцевих фондів охорони навколишнього середовища, про що свідчить перевищення суми капітальних інвестицій на охорону навколишнього середовища з місцевих бюджетів 2 рази до 2008 року та в 4 і 5 разів вже в 2011–2012 роках відповідно.

Тобто, на відміну від соціальних фондів, фінансові ресурси позабюджетних фондів охорони навколишнього природного середовища в Україні можуть стати вагомим джерелом фінансування інноваційних проектів, які мають екологічну спрямованість, або в результаті впровадження яких досягається відповідний екологічний ефект.

Джерела формування фінансових ресурсів та напрями використання коштів державного фонду охорони навколишнього природного середовища відповідно до законодавства представлені на рис. 2.40–2.41. Специфіка діяльності державних позабюджетних фондів наразі не дозволяє повністю використовувати їх фінансовий потенціал як інструмент фінансування у сфері розвитку інновацій у державі та в регіоні.

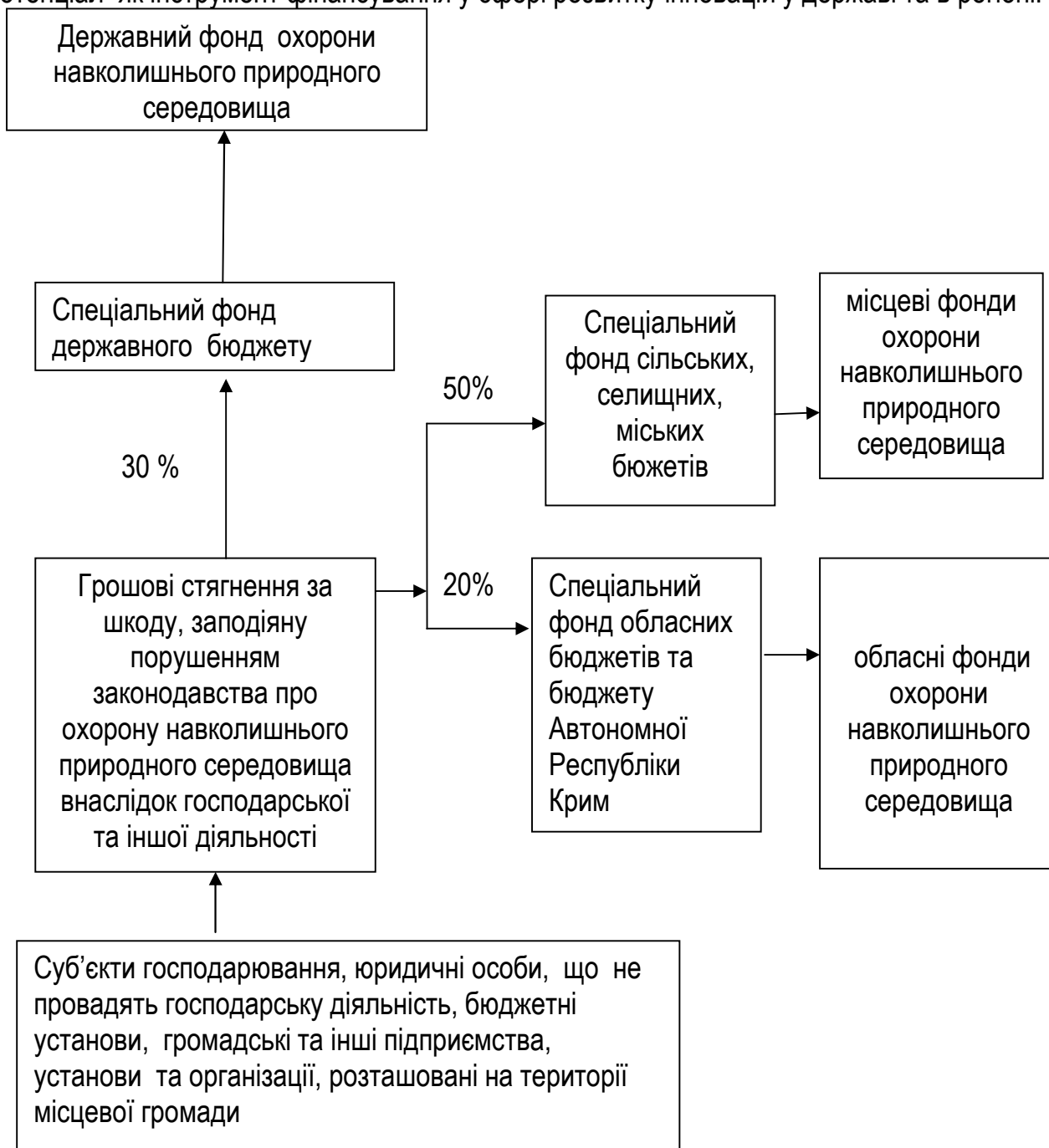

Рис. 2.40 Розподіл надходжень екологічного податку та грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства між різними рівнями бюджетів згідно до Бюджетного кодексу України

Джерело: складено автором на підставі законодавчої бази [156]

Джерела формування
фінансових ресурсів

Напрями використання
фінансових ресурсів

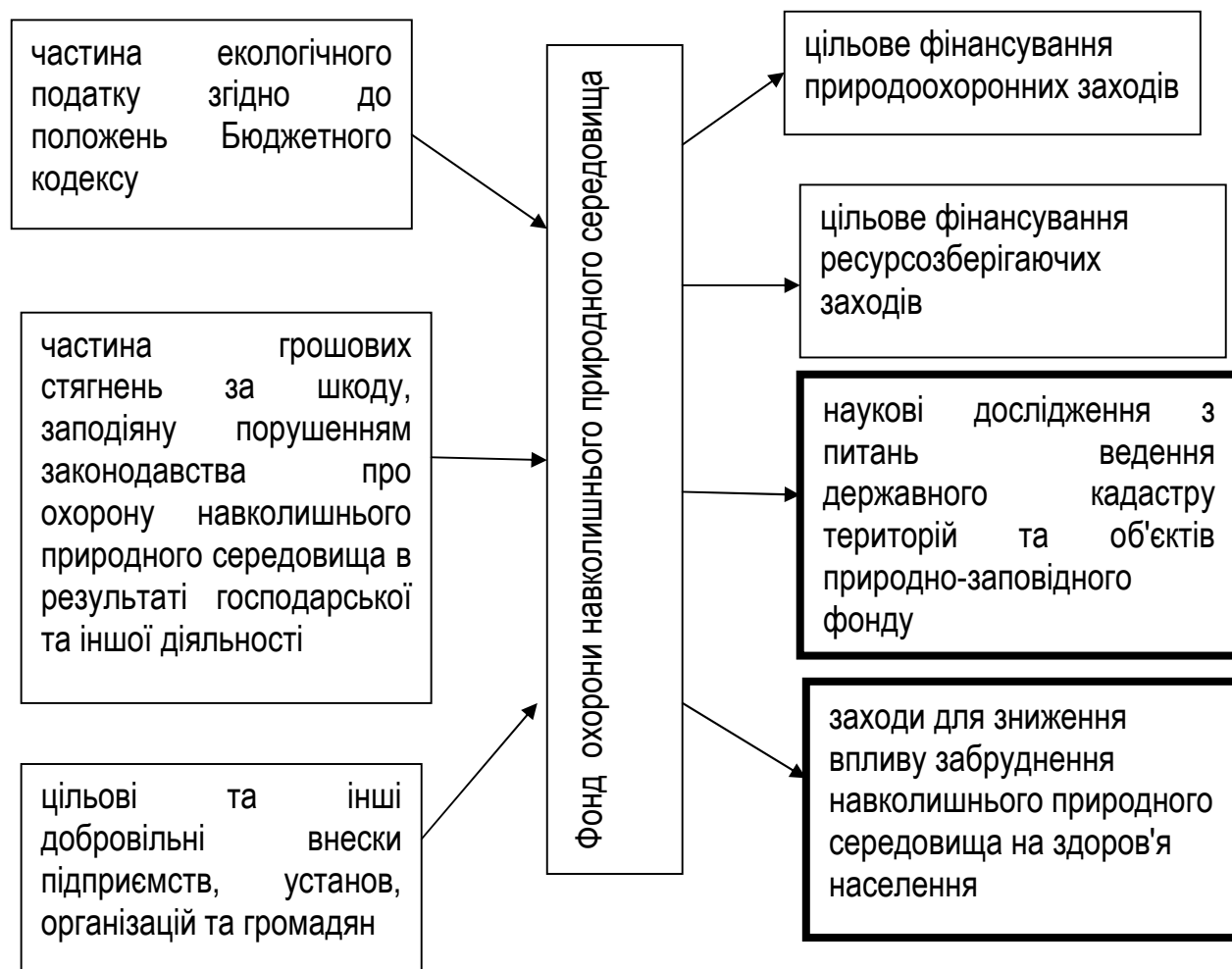

Рис. 2.41 Джерела формування та напрями використання фінансових ресурсів фонду охорони навколишнього природного середовища

Джерело: складено автором на підставі законодавчої бази [171]

Таким чином, в умовах інноваційного розвитку, інноваційні проекти, які при впровадженні мають екологічний ефект, виражений в зменшенні кількості викидів відходів у навколишнє середовище або у можливості безвідходного виробництва, повинні розраховувати на кошти Фонду охорони навколишнього природного середовища в межах фінансування затверджених регіональних або навіть державних програм, спрямованих на покращення екологічної ситуації. Тобто, одним з розпорядників фінансових ресурсів при консолідованому фінансуванні інноваційного проекту може виступати Фонд охорони навколишнього природного середовища відповідного рівня [111].

Разом з тим фінансування за рахунок коштів Фонду має ряд недоліків, які можна вирішити тільки відповідним змінами в законодавстві:

- складність процедури отримання фінансування з фонду охорони навколишнього природного середовища,
- чітка відповідність інноваційного проекту до бюджетної екологічної програми,
- затримки у фінансуванні інноваційного проекту,
- можливість недоотримання фінансування інноваційного проекту за рахунок коштів фонду у випадку зупинення відповідної бюджетної програми.

Розвиток фінансових відносин в інноваційній сфері та сфері позабюджетних фондів може розширюватися формами та методами фінансування державної та регіональної інноваційної політики шляхом пріоритетного розподілу коштів позабюджетних фондів на цілі інноваційного розвитку.

Підсумовуючи вище викладене, автором зроблений висновок, що в сучасних умовах основними напрямками підтримки інноваційного розвитку регіонів позабюджетними фондами повинні стати:

- створення нормативних та економічних умов ефективного використання фінансового потенціалу позабюджетних фондів,
- збалансованість та раціональність розподілу фінансових ресурсів відповідних позабюджетних фондів;
- забезпечення фінансової підтримки впровадження інноваційного проекту на усіх етапах інноваційного циклу;
- проблемна орієнтованість на важливих напрямках розвитку відповідного регіону або держави при реалізації інноваційного проекту;
- створення умов для розвитку і залучення спонсорських та благодійних форм фінансової підтримки позабюджетних фондів;
- координація і узгодженість державних та регіональних органів влади, різних міністерств та відомств, а також органів управління позабюджетними фондами.

Обґрунтуємо доцільність використання окремих джерел фінансування залежно від результатів впровадження інноваційного проекту (економічний ефект, комерційний ефект, бюджетний ефект, соціальний та екологічний ефект). Виходимо з того, що вибір джерела фінансування повинен пов'язуватися з ефектом, який отримує той чи інший розпорядник джерел в результаті реалізації інноваційного проекту.

2.3 Участь розпорядників фінансових ресурсів у фінансовому забезпеченні інноваційного розвитку регіону на основі консолідованого фінансування

Забезпечення інноваційного розвитку підприємств регіону потребує створення ефективного механізму фінансового забезпечення впровадження інновацій. В умовах фінансової кризи, все більш гостро стає питання пошуку джерел фінансування та визначення оптимального для підприємства обсягу реінвестованого прибутку, спрямованого на впровадження інновацій. Це викликає необхідність розробки підходів до фінансування підприємств на основі консолідації фінансових ресурсів підприємців, місцевих та центральних органів влади, обґрунтування ступеня участі кожного з розпорядників фінансових ресурсів, у тому числі підприємства-інноватора, у процесі фінансування інноваційного розвитку.

Таким чином, процес визначення вибору джерел фінансування інноваційного проекту (учасників консолідованого його фінансування) на основі визначення частки

кожного з учасників консолідованого фінансування в отриманні економічного ефекту та обсягів рефінансування підприємством-інноватором, пропонується здійснювати за представленими етапами на рис. 2.42. розглянемо кожен з них.

Етап 1– розробка інноваційного проекту з усіма виробничими, операційними та фінансовими розрахунками, які в результаті визначають необхідну суму фінансування інноваційного проекту з урахуванням інфляції, терміну та ризику (S).

Етап 2 – розрахунок загального економічного ефекту інноваційного проекту та його складових, а саме економічного E_e , комерційного E_k , бюджетного E_b , соціального E_c та екологічного $E_{ек}$.

Рис. 2.42 Етапи визначення обсягів рефінансування інноваційного проекту при консолідованому фінансуванні

Джерело: власна розробка автора

Відповідно до цього етапу, загальний ефект розраховується за формулою:

$$E^{заг} = E_e + E_k + E_b^{заг} + E_c + E_{ек}, \quad (2.20)$$

де $E^{заг}$ – загальний ефект інноваційного проекту, грн.,

E_e – економічний ефект від реалізації інноваційного проекту, грн.,

E_k – комерційний ефект від реалізації інноваційного проекту, грн.,

$E_б^{заг}$ – загальний бюджетний ефект від реалізації інноваційного проекту, грн.,

E_c – соціальний ефект від реалізації інноваційного проекту, грн.,

$E_{ек}$ – екологічний ефект від реалізації інноваційного проекту, грн.

Розрахунок складових ефекту відбувається за формулами (2.11) – (2.19), а отриманні данні записуються у вигляді таблиці (приклад у додатку Д, табл. Д.1 – Д.2).

Етап 3 – визначення частки фінансування кожного отримувача ефекту (за видами ефекту), у тому числі частки рефінансування.

Сукупність розпорядників фінансових ресурсів, які повинні брати участь у консолідованому фінансуванні інноваційного проекту, базується на принципі відповідності участі того чи іншого розпорядника фінансових ресурсів у ефекті, який він отримує [111, 172].

Тобто обсяги фінансування та рефінансування між отримувачами ефекту (розпорядниками фінансових ресурсів) при консолідованому фінансуванні повинні розподілятися прямо пропорційно частці очікуваної складової ефекту у загальному ефекті від реалізації інноваційного проекту відповідно до ми формули (2.21):

$$g_j = \frac{E_j}{\sum_{j=1}^m E_j}, \quad (2.21)$$

де g_j – частка ефекту, який отримує j -тий розпорядник фінансових ресурсів у загальному ефекті інноваційного проекту;

E_j – очікуваний ефект інноваційного проекту, який отримує j -ий розпорядник фінансових ресурсів при реалізації інноваційного проекту;

m – кількість складових економічного ефекту від впровадження інноваційного проекту;

Етап 4 – розрахунок, за допомогою оптимізаційної економіко – математичної моделі динамічного програмування, обсягів та термінів фінансування інноваційного проекту.

Етап 5 – розподіл джерел фінансування інноваційного проекту між підприємством-інноватором (у сумі реінвестованого прибутку) та іншими розпорядниками на умовах консолідованого фінансування інноваційного проекту.

Загальна сума коштів, яка спрямовується на фінансування інноваційного проекту з усіх обраних джерел повинна бути достатньою та відповідати розрахункам на першому етапі:

$$S = x_1 + x_2 + \dots + x_l = \sum_{j=1}^l x_j, \quad (2.22)$$

де x_l – джерела фінансування інноваційного проекту j -м учасником консолідованого фінансування, грн.,

S – загальної суми фінансування інноваційного проекту, грн.

Розрахунок необхідної суми j -ого джерела фінансування на основі розрахунку отриманого ефекту відповідним розпорядником у відбувається за формулою:

$$x_j = \frac{E_j}{\sum_{j=1}^l E_j} \times S \quad (2.23)$$

де x_j – сума фінансування інноваційного проекту j -м учасником консолідованого фінансування, грн,

Відповідно до встановленого взаємозв'язку складових економічного ефекту та джерел фінансування в підпункті 1.3 (рис. 1.10), x_j представимо наступними чином: x_1 – кошти підприємства-інноватора, які рефінансуються в інноваційний проект; x_2 – кошти органів місцевого самоврядування; x_3 – кошти органів державної влади; x_4 – кошти позабюджетних фондів; x_5 – кошти венчурних фондів; x_6 – кошти страхових компаній та недержавних пенсійних фондів; x_7 – кошти банківських установ; x_8 – кошти лізингових компаній; x_9 – кошти неприбуткових організацій; $x_{10...l}$ – кошти підприємств регіону.

Заключний етап – це формування системи фінансування інноваційного проекту з переліком оптимальних джерел фінансування, які визначені пропорційно отриманим ефектам з урахуванням терміну фінансування.

На вибір джерел фінансування впливають терміни залучення фінансових ресурсів у відповідних розпорядників (на коротко-, середньо- і довгостроковий термін), крім того розпорядник може не мати у відповідний час необхідної суми фінансових ресурсів, тому фінансування буде відстрочено у часі [173]. У зв'язку з цим, на нашу думку, при виборі джерел фінансування необхідно розподілити фінансові ресурси за розпорядниками таким чином, щоб їх надходження у часі дозволило впроваджувати інноваційний проект без затримки. Залежно від терміну фінансування, кожним розпорядником фінансових ресурсів визначається вартість джерела, рівень відповідного ефекту та термін його отримання [173]. Розподіл розпорядників фінансових ресурсів за термінами фінансування подано у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Розподіл джерел фінансування за розпорядниками та термінами залучення

№	Назва джерела фінансування	Назва розпорядника	Терміни залучення		
			коротко- строковий	середньо- строковий	довго- строковий
	Прибуток підприємства (рефінансування)	Підприємство-інноватор	+	+	+
	Прямі інвестиції (без емісії цінних паперів)	Підприємства регіону, органи державної та місцевої влади, страхові компанії, венчурні фонди, позабюджетні фонди	+	+	+
	Акціонерний капітал		+	+	+
	Облігаційна позика		+	+	
	Короткостроковий кредит	Банківські та небанківські фінансові інститути, органи державної влади, зарубіжні фінансові установи	+		
	Середньостроковий кредит			+	
	Довгостроковий кредит				+
	Фінансовий лізинг	Підприємства регіону, банківські та небанківські фінансові інститути		+	+
	Грант	Неприбуткові організації	+		

Джерело: власна розробка автора

Результатами попередніх розрахунків є визначення сум складових ефекту та формування структури розпорядників джерел фінансування інноваційного проекту.

Розподіл фінансових ресурсів за ефектом та розпорядниками представлено у табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Розподіл джерел фінансування за складовими ефекту

Джерела фінансування	Інноваційний проект 1				
	Розподіл фінансових ресурсів відповідно до отриманого ефекту				
	E_e	$E_{ек}$	$E_{\sigma}^{заг}$	E_c	$E_{ек}$
Підприємство-інноватор (сума рефінансованого прибутку)		X_1			
Місцевий бюджет			X_2		
Державний бюджет			X_3		
Позабюджетні фонди				X_4	X_4
Венчурні фонди	X_5				
Страхові компанії та недержавні пенсійні фонди	X_6				
Банківські установи	X_7				
Лізингові компанії	X_8				
Неприбуткові організації				X_9	X_9
Підприємства регіону, які отримують ефект	X_{10}				

Джерело: власна розробка автора

Для вирішення задачі оптимального розподілу джерел фінансування інноваційного проекту у часі між власними джерелами підприємства (рефінансування прибутку) та зацікавленими розпорядниками з метою отримання максимального сумарного ефекту, використовуємо економіко-математичну модель динамічного програмування.

За допомогою економіко-математичної моделі визначається спосіб розподілу джерел фінансування (сума коштів, яка виділяється кожним розпорядником в кожному плановому періоді), щоб сумарний ефект от n розпорядників за t років реалізації інноваційного проекту був максимальний [173].

Початкову суму, яка необхідна для фінансування інноваційного проекту, S , слід розподілити між n – розпорядниками в продовж t -років.

Фінансові джерела x_{kj} ($k=1,2,\dots,t, j = 1,\dots,n$) дають j -му розпоряднику ефект $E_{kj}(x_{kj})$ та в кінці періоду повертаються в кількості $\varphi_{kj}(x_{kj})$

Таким чином,

$$E = \sum_{j=1}^n \sum_{k=1}^t E_{kj}(x_{kj}) \rightarrow \max \quad (2.24)$$

Кількість фінансових ресурсів на початку k -го року буде характеризуватися величиною μ_{k-1} .

Управління на k -му шагу складається з вибору змінних $x_{k1}, x_{k2}, \dots, x_{kn}$, які визначають фінансові ресурси j -розпорядника, що виділяються в k –му році [174].

Операційна інвестиційна, фінансова діяльність, при реалізації інноваційного проекту, пов'язані з типовими ризиками будь-якого інвестиційного проекту. Інноваційні ризики пов'язують, перш за все, з імовірністю втрат, які виникають при вкладенні підприємством коштів у виробництво нових товарів і послуг, а також при розробці, освоєнні та впровадженні технологічних, організаційних інновацій [175]. Приймаючи рішення про фінансування того чи іншого інноваційного проекту, розпорядник фінансових ресурсів враховує цілий комплекс факторів, серед яких вагоме місце відводиться очікуваному рівню відповідного ефекту. Оскільки альтернативи інноваційному шляху розвитку немає, то виникає необхідність у розробці ефективних способів зниження чи запобігання можливих інноваційних ризиків [175], серед яких є розподіл фінансування та, відповідно, ризиків проекту між різними розпорядниками фінансових ресурсів.

Виходячи з того, що фінансове забезпечення інноваційного розвитку на регіональному рівні в умовах консолідованого фінансування представляє собою акумулювання фінансових ресурсів розпорядників та наявність значної кількості інноваційних проектів, вирішується оптимізаційна задача розподілу акумульованих джерел фінансування декількох розпорядників або одного розпорядника між n -ої кількості регіональних інноваційних проектів. Оптимальне рішення задачі, пов'язаної з розподілом коштів між різними інноваційними проектам, здійснене за допомогою економіко-математичної моделі динамічного програмування [174].

При виборі джерел фінансування необхідно враховувати обмеженість фінансових ресурсів у їх розпорядників. Виходячи з цього, сформуємо систему обмежень. Перш за все, сума коштів від усіх можливих розпорядників фінансових ресурсів повинна бути достатньою та дорівнюватися загальній сумі, необхідній для повного фінансування i -го інноваційного проекту S_i , яка розраховується відповідно до формули (2.22).

Фінансування i -го інноваційного проекту за рахунок власних коштів підприємства-інноватора, який отримує економічний ефект E_e , обмежується сумою його чистого прибутку за поточний період.

$$0,65 \times ЧП_1 \leq x_1 \leq ЧП_1, \quad (2.25)$$

де x_1 – власні фінансові ресурси підприємства, яке впроваджує інноваційний проект, грн.,

$ЧП_1$ – чистий прибуток підприємства-інноватора за поточний період, грн.,

0,65 – частка чистого прибутку, яку теоретично рекомендується спрямовувати на рефінансування, якщо підприємство-інноватор є акціонерним товариством та спрямовує 35% чистого прибутку на виплату дивідендів [176].

Одним з розпорядників фінансових ресурсів можуть виступати органи місцевого самоврядування, які спрямовують на фінансування інноваційного проекту кошти місцевого бюджету у вигляді кредитування, та кошти, які спрямовані на реалізацію регіональної цільової програми [156]. Суми цих коштів затверджуються відповідні органи місцевого самоврядування щорічно при прийнятті положення про місцевий бюджет на відповідний період. Таким чином, кошти місцевого бюджету мають наступне обмеження.

$$x_2 \leq (MK_t + ЦП_t), \quad (2.26)$$

де MK_t – кошти, які затверджені у положенні про відповідний місцевий бюджет та можуть бути спрямовані на фінансування інноваційних проектів регіону у вигляді кредитування в поточному періоді, грн.,

$ЦП_t$ – кошти відповідного місцевого бюджету, спрямовані на реалізацію цільових програм в поточному періоді, грн

Якщо розпорядником фінансових ресурсів виступає держава та фінансування інноваційного проекту відбувається за рахунок коштів державного бюджету, то вони обмежуються сумою коштів, спрямованих на державне кредитування пріоритетних інноваційних проектів [156], запланованих Законом України «Про державний бюджет на відповідний рік»

$$x_3 \leq ДК_t, \quad (2.27)$$

де $ДК_t$ – кошти, які затверджені Законом України «Про державний бюджет на відповідний рік», та можуть бути спрямовані на фінансування інноваційних проектів регіону у вигляді державного кредиту в поточному періоді

При використанні коштів державних позабюджетних фондів з метою фінансування інноваційного проекту, сума обмежується сумою резервного та накопичувального фондів, які формуються та використовуються відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [162]

$$x_4 \leq P\Phi_{пф} + Н\Phi_{пф}, \quad (2.28)$$

де $P\Phi_{пф}$ – резервний фонд, який формуються у відповідному позабюджетному фонді, грн.,

$Н\Phi_{пф}$ – накопичувальний фонд, який формуються у відповідному позабюджетному фонді, грн.

Страхові компанії та недержавні пенсійні фонду можуть спрямовувати кошти на фінансування інноваційних проектів в межах своїх резервних фондів [177].

$$x_6 \leq P\Phi_{стр} + P\Phi_{пф}, \quad (2.29)$$

де $P\Phi_{стр}$ – резервний фонд, який формуються страховою компанією, грн.,

$P\Phi_{пф}$ – резервний фонд, який формуються недержавним пенсійним фондом, грн.

Розглядаючи таких розпорядників фінансових ресурсів, як українські та зарубіжні банківські установи, треба враховувати, що згідно нормативних вимог та вимог банківських установ [178], максимальна сума кредиту межується фінансовими можливостями фінансових установ та допустимим ризиком [179].

$$x_7 \leq S_{зоб} \times m, \quad (2.30)$$

де $S_{зоб}$ – сума зобов'язань банківської установи в поточному періоді, яка може бути спрямована на видачу нових кредитів, грн.,

m – встановлений допустимий рівень ризику кредитування, %.

При використанні оперативного лізингу, максимальна сума лізингової угоди з лізинговою компанією не повинна перевищувати вартість лізингового майна за вирахуванням його ліквідаційної вартості [179]. Тобто обмеження щодо коштів лізингових компаній становить:

$$x_8 \leq S_{лк}^{max} \quad (2.31)$$

де $S_{лк}^{max}$ – максимальна сума лізингової угоди з лізинговою компанією

Сума коштів, які можуть бути спрямовані на фінансування інноваційного проекту неприбутковими організаціями у вигляді грантів, обмежуються сумою доходу цієї організації у поточному періоді за виключенням адміністративних витрат.[180] Розмір

адміністративних витрат благодійної організації не може перевищувати 20 відсотків її доходів.

$$x_9 \leq D_{но} - 0,2D_{но}, \quad (2.32)$$

де $D_{но}$ – дохід неприбуткової організації в поточному періоді, грн.

Підприємства регіону, можуть спрямовувати на фінансування інноваційного проекту всі кошти, які є його власністю, у вигляді прямих інвестицій відповідно до законодавства [181]. Тобто інвестиційні кошти підприємств регіону не повинні перевищувати суми їх активів (будівлі, споруди, нематеріальні активи, виробничі запаси, грошові кошти та ін.)

$$x_{10...l} \leq A_{10...l}, \quad (2.33)$$

де $A_{10...l}$ – сума активів підприємств регіону, одержувачів ефекту, які можуть бути визнані, як інвестиційні кошти, грн.

Таким чином, рівняння системи обмежень, що представлені в формулах (2.25) – (2.33) можна записати як:

$$\left\{ \begin{array}{l} S = x_1 + x_i + \dots + x_l = \sum_{j=1}^l x_j \\ 0,65 \times ЧП_1 \leq x_1 \leq ЧП_1 \\ x_2 \leq (МК_t + ЦП_t) \\ x_3 \leq ДК_t \\ x_4 \leq P\Phi_{нф} + Н\Phi_{нф} \\ x_6 \leq P\Phi_{спр} + P\Phi_{инф} \\ x_7 \leq S_{зоб} \times m \\ x_8 \leq S_{лк}^{\max} \\ x_9 \leq D_{но} - 0,2D_{но} \\ x_{10...l} \leq A_{10...l} \end{array} \right. \quad (2.34)$$

Сформована система обмежень є динамічною і трансформується при змінах у законодавстві, яке регламентує діяльність розпорядника у сфері формування та використання його фінансових ресурсів.

Кожне джерело фінансування, відповідно до встановленої класифікації у п. 1.2, характеризується вартістю та терміном залучення, крім того позикові джерела повинні відповідати умовам законодавства щодо порядку залучення та повернення.

Вплив вартості джерел фінансування на складові ефекту інноваційного проекту пов'язаний з порядком розрахунку ефектів, у зв'язку з тим, що вартість джерел впливає на суму витрат та суму прибутку підприємства, вона повинна бути врахована при розробці інноваційного проекту, а саме при розрахунку його економічного ефекту. Крім цього, саме за рахунок зменшення вартості фінансування досягається максимізації ефекту інноваційного проекту.

Інвестиційні джерела фінансування інноваційних проектів надаються наступними розпорядниками фінансових ресурсів: інвестиційні компанії, пайові інвестиційні фонди, недержавні пенсійні фонди, страхові компанії. Вони приймають рішення про фінансування інноваційних проектів на умовах отримання ними відповідного рівня

прибутковості [103]. У випадку залучення прямих інвестицій, витрати підприємства-інноватора пов'язані з виплатою інвестору частини прибутку у відповідності умов договору [182], та розраховуються за формулою:

$$P_{инвj} = \sum_{t=1}^T \sum_{j=1}^n \frac{I_{jt} \Pi_t}{(1+d)^t}, \quad (2.35)$$

де $P_{инвj}$ – витрати підприємства-інноватора, пов'язані з залученням коштів j -розпорядника-інвестора, грн;

I_{jt} – доля прибутку підприємства-інноватора що спрямовується j -розпоряднику-інвестору в t -ому періоді у відповідності умов договору, долі од. ;

Π_t – прибуток, отриманий підприємством-інноватором від реалізації інноваційного проекту в t -ому періоді, грн.;

T – термін дії договору про інвестування інноваційного проекту і розподіл прибутку, років;

d – ставка дисконтування, %

Підприємства регіону, місцеві та державні органи влади, венчурні фонди, державні позабюджетні фонди, страхові компанії також можуть виступати у ролі розпорядників фінансових ресурсів шляхом участі в акціонерному фінансуванні підприємства-інноватора. За рахунок акціонерного фінансування підприємство-інноватор одержує додаткові фінансові ресурси шляхом додаткової емісії акцій під конкретний інноваційний проект, а розпорядник фінансових ресурсів приймає участь у статутному капіталі підприємства-інноватора та отримує прибуток у вигляді дивідендів.

Витрати підприємства-інноватора акціонерної форми власності при додатковій емісії акцій, пов'язані з витратами на емісію та розміщення акцій, а також на виплату дивідендів по ним, розраховуються за формулою [179]:

$$P_{акц} = B_{емр} + Д, \quad (2.36)$$

де $B_{емр}$ – витрати на емісію та розміщення акцій під інноваційний проект, грн.;

$Д$ – сума дивідендів, які будуть виплачені підприємством-інноватором по додатково емітованих акціях під інноваційний проект, грн.

Якщо розглядати позикові фінансові ресурси, то з метою фінансування інноваційних проектів використовуються банківські кредити, державні кредити, кредити зарубіжних фінансових установ, кредити небанківських фінансових установ. При цьому витрати підприємства-інноватора будуть залежати від того, хто саме буде виступати у ролі розпорядника позикових фінансових ресурсів. У загальному вигляді, витрати за позиковими фінансовими ресурсами враховують в себе витрати, пов'язані з залученням коштів; витрати, пов'язані з заставою та страхуванням; витрати, пов'язані з виплатою процентів, та витрати, пов'язані з поверненням основної суми боргу.

Використовуючи розрахункову формулу вартості кредитних ресурсів [182], можна узагальнити розрахунок витрат підприємства, пов'язаних з залученням кредитних фінансових ресурсів ($P_{кредитj}$), за допомогою формули:

$$P_{кредитj} = P_{засп} + P_{оформ} + P_{итт} + \sum_{t=1}^T (S_{кр} - S_t) \times r_{кр} + P_{стр} \quad (2.37)$$

де $P_{засп}$ – вартість застави, яка враховує витрати, пов'язані зі страхуванням об'єкту застави; витрати, пов'язані з експертизою застави; витрати та сума недоотриманого прибутку підприємства-інноватора при вибутті об'єкту застави, грн;

$P_{\text{оформ}}$ – витрати підприємства-інноватора, пов'язані з оплатою оформлення кредиту, грн;

$P_{\text{шт}}$ – витрати підприємства-інноватора, які можуть відбутися при недотриманні умов кредитного договору у вигляді штрафних санкцій, грн;

$S_{\text{кр}}$ – сума кредиту, яку необхідно повернути по закінченню строку договору, грн;

S_t – сума боргу, яка сплачена в період t , грн;

T – загальний термін кредиту;

t – розрахунковий період відповідно до умов кредитного договору, в який відбувається повернення частини боргу та сплата процентів за користування кредитом;

$r_{\text{кр}}$ – річна відсоткова ставка за користування кредитними ресурсами, %;

$P_{\text{ст}}$ – витрати, пов'язані зі страхуванням, якщо це передбачено кредитним договором, грн.

Фінансування інноваційних проектів на умовах залучення фінансових ресурсів за договором фінансового лізингу, розпорядниками фінансових ресурсів будуть підприємства регіону, які виступатимуть у ролі лізингодавця та зобов'язуються придбати у власність обумовлене договором майно і надати це майно підприємству-інноватору, яке виступатиме в ролі лізингоотримувача, за певну плату в тимчасове користування для впровадження i -го інноваційного проекту [103].

Відповідно до [177], венчурний фонд має право надавати кошти у вигляді позики, яка надається тільки підприємствам-інноваторам, за умови, що не менш як 10% статутного капіталу підприємства-інноватора належить венчурному фонду.

Якщо розпорядником фінансових ресурсів виступає само підприємство-інноватор, то джерелами фінансування інноваційних проектів є власні кошти, до яких відносяться прибуток, амортизаційні відрахування, страхові суми відшкодування збитків, іммобілізовані надлишки основних і оборотних коштів, нематеріальних активів [103]. Метою впровадження інноваційного проекту може виступати придбання або оновлення підприємством-інноватором основних фондів та інших нематеріальних активів. Згідно до положень Податкового кодексу [157], власним джерелом у цьому випадку виступає прибуток.

Якщо залучення коштів відбувається у вигляді внесків і пожертвувань на безвідсотковій та безоплатній основі [103] у розпорядниках – грантодавцях та неприбуткових організаціях, то витрати підприємства-інноватора по залученню цих коштів ($P_{\text{грант}}$) включають консалтингові витрати, які пов'язані з особливими умовами складання проекту під відповідний грант [180].

$$P_{\text{грант}} = S_{\text{конс}}, \quad (2.38)$$

де $S_{\text{конс}}$ – витрати на консалтингові (консультаційні) послуги для отримання гранту, не завжди присутні.

Обґрунтування складу учасників консолідованого фінансування та обсягів рефінансування за допомогою запропонованої автором методики дозволяє в повній мірі профінансувати інноваційний проект шляхом розподілу фінансового навантаження між розпорядниками фінансових ресурсів. Крім цього, розподіл фінансових ресурсів, необхідних для фінансування інноваційного проекту між розпорядниками на умовах консолідації, також дозволяє знизити ризик розпорядників-інвесторів, ризик невпровадження проекту, а також дозволяє знизити вартість фінансових ресурсів за

рахунок їх оптимізації, а впровадження інноваційного проекту сприяє підвищенню рівня соціально-економічного та інноваційного розвитку регіону.

Обґрунтування складу учасників консолідованого фінансування за розпорядниками фінансових ресурсів дозволить підвищити якість управління фінансовим забезпеченням регіонального інноваційного розвитку. Використання запропонованого підходу до визначення та розподілу джерел фінансування інноваційних проектів дозволяє розширити можливості фінансування інновацій, оцінити вплив інноваційного проекту на соціально-економічний розвиток регіону та його навколишнє середовище.

Висновки до розділу 2

У другому розділі, за результатами дослідження стану та тенденцій інноваційного розвитку регіону та його фінансового забезпечення, обґрунтовано теоретико-методичні підходи до використання у фінансуванні інноваційних проектів консолідованого фінансування, актуальність якого підтверджується в умовах децентралізації.

А саме, аналіз діяльності регіонів України в сфері науки та інновацій, рівня їх інноваційного розвитку, на підставі офіційних статистичних даних, свідчить про нерівномірний розвиток інновацій як за регіонами, так і по роках, що підтвердилося коливанням кількості інноваційно-активних підприємств та обсягу реалізованої інноваційної продукції.

У ході аналізу факторів, що впливають на стан інноваційного розвитку регіонів було обґрунтовано науково-методичний підхід до оцінки рівня інноваційного розвитку регіону, який базується на визначенні частки обсягу реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої продукції в регіоні та в Україні та дозволяє визначити вплив інновацій на формування доданої вартості регіону.

Встановлена залежність соціально-економічного розвитку регіону від факторів впливу та виділити таких з них, як чисельність наукових кадрів в регіоні, обсяг фінансування інновацій, кількість інноваційних підприємств та обсяги інноваційної продукції. Це ще раз підтвердило тезис про те, що інноваційний розвиток регіону суттєво впливає на рівень соціально-економічного розвитку регіону.

Встановлені фактори інноваційного розвитку регіону дозволили обґрунтувати науково-методичні підходи до визначення рейтингу регіонального інноваційного розвитку як інформаційної бази інвестиційного процесу, які передбачають розрахунок коефіцієнту, що характеризує сукупний рейтинг інноваційного розвитку регіону шляхом розрахунку середньоарифметичної рейтингу показників (валовий регіональний продукт, рівень соціально-економічного розвитку, кількість інноваційно активних підприємств у промисловості, обсяг інноваційної продукції, власні джерела фінансування інноваційної діяльності, бюджетні джерела фінансування інноваційної діяльності, кадрове забезпечення інноваційного процесу). Це дозволило ранжирувати регіони країни та виділити регіони з найвищим рівнем інноваційного розвитку (м. Київ, Дніпропетровська, Донецька, Харківська області) й регіони з найнижчим рівнем інноваційного розвитку (Рівненська, Тернопільська, закарпатська, Хмельницька, Чернівецька області).

Аналіз стану фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіону встановив, що основними учасниками консолідованого фінансування в Україні повинні бути:

підприємства-інноватори, суб'єкти господарювання регіону, органи державної та місцевої влади, позабюджетні фонди.

Аналіз нормативно-правової бази, що регламентує формування та використання фінансових ресурсів державних позабюджетних фондів виявив потенціал їх фінансових ресурсів, які можуть бути спрямовані на фінансування інноваційних проектів.

У розділі 2 також викладені теоретичні та методологічні основи розрахунків економічного ефекту які дозволили обґрунтувати складові елементи економічного, комерційного, бюджетного, соціально та екологічного ефектів, що впливають на процеси функціонування й розвитку підприємств-інноваторів, регіону, суб'єктів фінансово-господарської діяльності. Це, у свою чергу, дозволило обґрунтувати відбір учасників консолідованого фінансування інноваційних проектів в регіоні.

Запропонований у розділі 2 методичний підхід до оптимального розподілу джерел фінансування інноваційного проекту між розпорядниками, які приймають участь у консолідованому фінансуванні інноваційного проекту, дозволяє залучити до інвестування широке коло учасників – розпорядників фінансових ресурсів.

У розділі 2 також представлена економіко-математична модель оптимізації джерел фінансування, яка дозволяє здійснити оптимальний розподіл коштів розпорядника фінансових ресурсів серед сукупності регіональних інноваційних проектів.

При цьому обґрунтована система обмежень, яка базується на нормативно-правовій базі, є динамічною, що дає змогу трансформувати її при зміні вимог законодавства.

Таким чином, матеріал, викладений у розділі 2 має як теоретичну, так і практичну цінність: поглиблює теоретико-методичні основи наукового обґрунтування фінансового забезпечення реалізації інноваційних проектів та дає методичну базу економічним підрозділам підприємств-інноваторів, центральних та місцевих органів влади для обґрунтування доцільності участі розпорядників фінансових ресурсів у процесі консолідованого фінансування інноваційних проектів.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ НА ОСНОВІ КОНСОЛІДОВАНОГО ФІНАНСУВАННЯ

3.1. Удосконалення структури управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку регіону

Умовою ефективного розвитку економіки України та її регіонів є нарощування конкурентного потенціалу, що неможливо без впровадження інновацій. Однак, на теперішній час реалізація інноваційних проектів відбувається повільними темпами в результаті низки проблем, головними з яких є дефіцит фінансових ресурсів, високі ціни на кредитні ресурси, високі ризики інноваційних проектів; неефективне управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку. Остання з них пов'язана, з відсутністю ефективних державних та місцевих органів управління інноваційним розвитком, недосконале законодавство у сфері інноваційного розвитку, організаційні труднощі при отриманні фінансових ресурсів, спрямованих на фінансування інновацій. Автор згоден з думкою вітчизняних науковців, що основна роль у фінансово-інвестиційному процесі на регіональному рівні належить адміністрації регіону [183], а з метою ефективного впровадження інновацій необхідне застосування ефективних організаційних механізмів та методів управління [184, 185, 186].

Центральним органом виконавчої влади України з питань формування та реалізації державної політики у сфері наукової, науково-технічної діяльності, трансферу технологій, інформатизації є Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України [187]. Управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку на державному рівні законодавчо закріплено за Державною інноваційною фінансово-кредитною установою (ДІФКУ), створеною з метою здійснення фінансової підтримки інноваційної діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності. До завдань ДІФКУ входить сприяння залученню вітчизняних та іноземних інвестицій для розвитку реального сектору економіки, фінансування інноваційних проектів [188]. Відповідно до статуту ДІФКУ фінансування інноваційних проектів здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів шляхом повного або часткового (до 50 %) безвідсоткового кредитування пріоритетних інноваційних проектів; повної або часткової компенсації відсотків, що сплачуються комерційним банкам суб'єктами інноваційної діяльності; та надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів [188].

Таким чином, у статуті ДІФКУ закладена передумова здійснення консолідованого фінансування, яка передбачає часткове (до 50 %) безвідсоткове кредитування пріоритетних інноваційних проектів за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця проекту і (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності. Проте ця передумова відноситься тільки до пріоритетних інноваційних проектів, що не дає можливості фінансування на цих умовах більшість інноваційних проектів.

Регулювання інноваційного розвитку та управління його фінансовим забезпеченням на регіональному рівні здійснюється обласними і районними радами у відповідності до Закону України «Про інноваційну діяльність» [104] та їх компетенції

шляхом затвердження регіональних інноваційних програм; визначення коштів місцевих бюджетів для фінансової підтримки регіональних інноваційних програм та контролю за їх фінансуванням з бюджетів місцевого рівня. Таким чином, на рівні регіону управління інноваційним розвитком та його фінансовим забезпеченням спрямовується на:

- аналіз науково-технічного потенціалу регіону та рівня інноваційного розвитку;
- визначення та обґрунтування регіональних науково-технічних, промислових і інноваційних пріоритетів;
- розробку та реалізацію інноваційно-інвестиційних програм;
- використання на рівні регіону прогресивних науково-технічних розробок регіону та світових наукових досягнень;
- створення і стимулювання розвитку мережі нових форм інноваційної інфраструктури: технопарків, технополісів, науково-виробничих, інноваційних центрів, бізнес-інкубаторів тощо [189].

З метою фінансового забезпечення інноваційним розвитком в 2000 році, відповідно до Постанови КМУ «Про утворення Української державної інноваційної компанії» [190], заснована фінансово-кредитна небанківська установа – Українська державна інноваційна компанія, головна мета якої здійснення фінансової підтримки інноваційної діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності, а також залучення вітчизняних та іноземних інвестицій для розвитку реального сектору економіки, підвищення вітчизняного потенціалу з експорту продукції, захисту та підтримки національного товаровиробника. У 2006 році Українська державна інноваційна компанія була віднесена як структурний підрозділ до Державного агентства з інвестицій та інновацій, яке функціонувало на той час.

Управління інноваційним розвитком на рівні органів місцевого самоврядування здійснює департамент освіти і науки облдержадміністрацій. Розгляд діяльності департаменту освіти і науки облдержадміністрації на прикладі Дніпропетровської області показав, що відповідно до «Положення про департамент освіти і науки Дніпропетровської обласної державної адміністрації» [191], він забезпечує реалізацію на території області державної політики у сфері освіти, наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій, інтелектуальної власності та створює формування регіональної наукової та науково-технічної політики, впроваджує інноваційні заходи, здійснює трансфер технологій, які спрямовані на соціально-економічний розвиток області.

Аналіз існуючою організаційною структури департаменту освіти і науки на прикладі Дніпропетровської обласної державної адміністрації [191], представлений на рис. 3.1. Представлена організаційна структура департаменту освіти і науки (рис. 3.1) свідчить про відсутність підрозділу, який прямо координує інноваційні процеси в регіоні. У результаті аналізу основних функцій Департаменту освіти і науки обласної державної адміністрації, управління інноваційним розвитком регіону віднесене до сфери діяльності відділу науки та вищої освіти.

розвитком України та її регіонів було створення Державного агентства України з інвестицій та інновацій [192]. Так, наприклад, в Дніпропетровській області регіональним підрозділом Державної бюджетної установи став «Дніпропетровський регіональний центр інноваційного розвитку», мета організація якого – сприяння впровадженню інноваційних проектів Придніпровського регіону (Дніпропетровської та Запорізької областей).

- Відділ має функціональні обов'язки відносно управління інноваційним розвитком

Рис. 3.1 Існуюча організаційна структура департаменту освіти і науки обласної державної адміністрації

Джерело: складено автором відповідно до [191]

Протягом 2005 року одним з кроків трансформації управління інноваційним Під керівництвом Дніпровського регіонального центру інноваційного розвитку сформований інформаційний портал «Портал інноваційного розвитку», на якому в розділі «Інноваційні пропозиції» представлений перелік та опис наукових і інженерних розробок, на основі яких можуть бути сформовані інноваційні проекти, а в розділі «Потенційні виконавці» наведений перелік основних можливих виконавців інноваційних пропозицій, які готові співпрацювати шляхом створення власного або спільного підприємства та надавати обладнання в оренду [108]. Але в 2010 році, на підставі Указу Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» [193], центри інноваційного розвитку були перейменовані в регіональні центри по інвестиціях і управлінню національними проектами, які підпорядковувалися Державному агентству з інвестицій та управлінню національними проектами України. Відповідно до цього Указу, центр інноваційного розвитку на прикладі Дніпропетровського регіонального центру інноваційного розвитку теж перейменованний та сфера його діяльності відкоректована відповідно до змін у законодавстві, тому учасники в Дніпропетровській області схвалили

рішення щодо підтримки «Порталу інноваційного розвитку» на громадських засадах [105].

Управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку регіону полягає у фінансуванні не тільки інноваційних проектів, але й у фінансуванні програм інноваційного розвитку регіону шляхом отримання фінансових ресурсів із запланованих програмою джерел фінансування та контролю за їх цільовим використанням. При цьому, основне завдання органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади та підвищення їх самостійності, полягає забезпеченості повного й своєчасного надходження та ефективного використання фінансових ресурсів, спрямованих на інноваційний розвиток.

На даний час основним документом, який регламентує інноваційний розвиток на прикладі Дніпропетровської області є Регіональна програма інноваційного розвитку на період до 2020 року, затверджена рішенням Дніпропетровської обласної ради від 24 грудня 2004 року № 493–24/IV «Про регіональну програму інноваційного розвитку на період до 2020 року» [143]. Завдання програми інноваційного розвитку на прикладі Дніпропетровської області представлені на рис. 3.2 включають ряд організаційних кроків щодо спрощення впровадження інновацій на підприємствах в регіоні.

Рис. 3.2 Перелік основних завдань регіональної програми інноваційного розвитку на прикладі Дніпропетровської області

Джерело: складено автором згідно [143]

Одним з напрямів програми інноваційного розвитку регіону на прикладі Дніпропетровської області є формування механізму фінансування інноваційних проектів різних категорій відповідно до рівня їх інноваційності. В програмі Дніпропетровської області задекларована мета щодо формування механізму фінансування інноваційних проектів, яка передбачає створення системи джерел фінансування й подальший її розвиток в формуванні й реалізації інноваційних проектів [143]. В розглянутій регіональній програмі інноваційного розвитку на прикладі Дніпропетровської області заплановане виконання завдань за напрямками з метою формування механізму фінансування інноваційних проектів, які підрозділяються на 6 етапів (рис.3.3).

Рис. 3.3 – Етапи формування механізму фінансування інноваційних проектів відповідно до програми інноваційного розвитку на прикладі Дніпропетровської області
Джерело: складено автором згідно з [143]

Таким чином, регіональна програма інноваційного розвитку з метою фінансування інновацій передбачає етап створення регіональних фондів кредитування інноваційних проектів, венчурних фондів, компаній страхування ризиків інноваційної діяльності й залучення різних інвестиційних джерел. Результатом цього етапу є формування рекомендацій та умов залучення різних інвестиційних джерел, кредитування інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету та венчурних фондів.

Аналіз обсягів фінансування регіональної програми інноваційного розвитку на прикладі Дніпропетровської області показав, що загальна сума фінансування складає 2337711 тис. грн. (в цінах 2004 року) за рахунок коштів державного та обласного бюджетів, а також інвестицій підприємств і організацій, грантів міжнародних організацій та інших джерел, не заборонених чинним законодавством [143], яка спрямована на фінансування другого етапу програми, запланований на 2008–2012 роки. Розподіл загального обсягу фінансування за джерелами та по рокам наведено у табл. 3.1, а структура фінансування програми представлена на рис. 3.4.

Таблиця 3.1

Джерела фінансування інноваційного розвитку згідно Регіональної програми на прикладі Дніпропетровської області [143]

Джерела фінансування	Обсяг фінансування усього	За роками виконання (тис. грн)						
		2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	усього, II етап	усього, наступні етапи
Державний бюджет	266120	5390	54570	114620	74320	17220	266120	–
Обласний бюджет	8791	579	2088	2108	2008	2008	8791	–
Інші джерела	2062800	100480	280580	470580	560580	650580	2062800	–
Усього	2337711	106449	337238	587308	636908	669808	2337711	–

Джерело: згідно з [143]

Згідно з даними табл. 3.1, питома вага коштів державного бюджету при фінансуванні інноваційного розвитку на прикладі Дніпропетровської області складає 11,4%, обласного бюджету – 0,38%, решта 88,22% – отримання коштів з інших джерел фінансування.

Саме на формування механізму фінансування інноваційних проектів різних категорій передбачена найбільша частина запланованих коштів другого етапу (810680 тис. грн.) та виконання практичної роботи з формування, державної реєстрації й супроводу інноваційних проектів (1520450 тис. грн.).

Програмою планувалося створення за рахунок коштів Державного, обласного бюджетів та інших джерел регіональних фондів кредитування інноваційних проектів реалізовувати [143] на період 2010 –2012 років. В умовах сучасних тенденцій розвитку місцевого самоврядування, його фінансової самостійності та відповідальності, виникає

необхідність формування системи консолідованого фінансування та розширення переліку джерел фінансування інноваційних проектів.

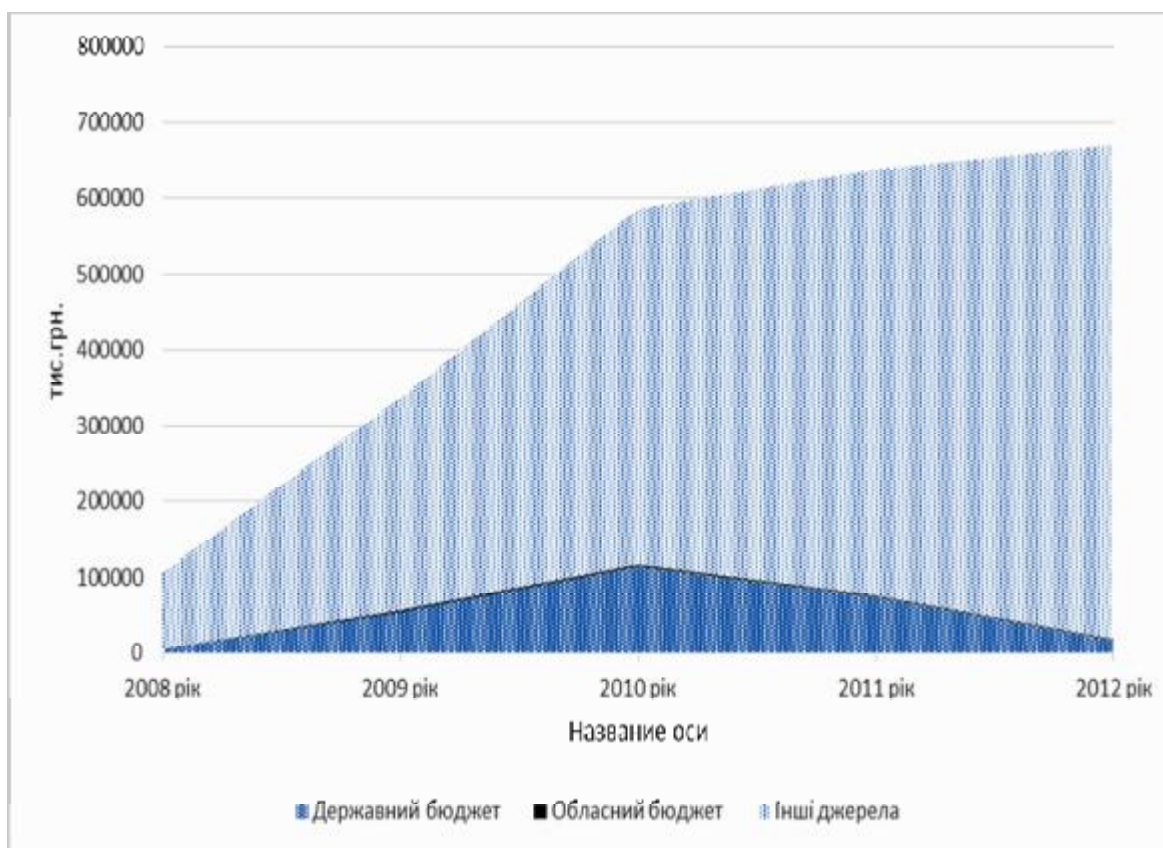

Рис. 3.4 Структура джерел фінансування Регіональної програми інноваційного розвитку на прикладі Дніпропетровської області

Джерело: складено автором згідно з [143]

Результати аналізу системи управління інноваційного розвитку регіону та виконання регіональної програми на прикладі Дніпропетровської області свідчать про уповільнення темпів реалізації регіональних інноваційних програм. Одна з причин такої ситуації в інноваційному регіональному розвитку – відсутність відповідного підрозділу органів місцевого самоврядування, на функції якого покладені завдання щодо стимулювання впровадження інновацій в регіоні. У таких умовах розвитку України потребують перегляду регіональні програми інноваційного розвитку в рамках яких може бути реалізований механізм консолідованого фінансування інноваційних проектів.

Рішення завдання щодо створення структурного підрозділу органів державної влади на рівні регіону можливо реалізувати через реорганізацію департаменту освіти та науки облдержадміністрації. Таким структурним підрозділом може стати «Сектор інноваційного розвитку», основними функціями якого є управління інноваційним розвитком області у взаємозв'язку з його науково-технічним розвитком спільно з відділом науки та вищої освіти та залучивши до роботи його спеціалістів. Розподіл функцій між сектором інноваційного розвитку та відділом науки та вищої освіти представлений в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Розподіл функцій та завдань між відділом науки та вищої освіти й сектором інноваційного розвитку у разі реалізації механізму консолідованого фінансування інноваційних проектів

Завдання та функції відповідно до Положення про Департамент освіти та науки на прикладі Дніпропетровської обласної державної адміністрації, які були покладені лише на відділ науки та вищої освіти	Відділ науки та вищої освіти	Сектор інноваційного розвитку
1	2	3
1. забезпечує реалізацію на території області державної політики		
1.1 у сфері освіти, наукової, науково-технічної діяльності	+	
1.2 у сфері інноваційної діяльності, трансферу технологій, інтелектуальної власності		+
2. забезпечує моніторинг		
2.1 у сфері освіти, наукової, науково-технічної діяльності	+	
2.2 у сфері інноваційної діяльності, захисту інтелектуальної власності		+
3.1 створює формування регіональної наукової та науково-технічної політики, спрямованої на соціально-економічний розвиток області	+	
3.2 створює впровадження інноваційних заходів, здійснення трансферу технологій, спрямованих на соціально-економічний розвиток області;		+
4. сприяє функціонуванню і розвитку системи науково-технічної та економічної інформації в області, формуванню баз даних і фондів науково-технічної інформації про технології та їх складові частини, що відповідають потребам області;		+
5. сприяє активізації творчої та винахідницької діяльності, забезпечує в межах своїх повноважень виконання актів законодавства з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності, створює належні умови для впровадження в практику нових технологій та їх складових частин, виходячи з потреб області, вживає заходів для забезпечення в області захисту прав інтелектуальної власності, а також інтересів держави і суспільства;		+
6. сприяє розвитку діючих та створенню нових форм науково-технічної, науково-технологічної та інноваційної діяльності, трансферу технологій – науково-технологічних парків, інноваційних центрів, бізнес-інкубаторів тощо;		+
7.1 аналізує стан освіти і науки, інтелектуальної власності в області, розробляє регіональні програми розвитку освіти та науки, організовує і контролює її виконання;	+	
7.2 розробляє регіональні програми інноваційного розвитку, а також науково-технічної діяльності, організовує і контролює виконання цих програм;		+

1	2	3
8. бере участь у визначенні інвестиційного попиту області у новітніх технологіях і високотехнологічних підприємствах та на основі визначених державою пріоритетів – у визначенні доцільності виконання і фінансування інноваційних проектів у складі регіональних наукових і науково-технічних програм, а також регіональних та місцевих програм технологічного переоснащення підприємств і трансферу технологій відповідно до потреб області;		+
9.1 контролює використання капітальних вкладень і сприяє раціональному розміщенню нового будівництва об'єктів освіти, погоджує проекти будівництва навчальних закладів та наукових установ;	+	
9.2 контролює роботу з усунення недоліків у науковій (науково-технічній) діяльності науково-дослідних установ області, які повністю або частково фінансуються за рахунок державного бюджету, у сфері трансферу технологій, інноваційної діяльності, а також щодо додержання та забезпечення захисту прав інтелектуальної власності в області, виявлених під час комплексних перевірок, проведених відповідними органами державної влади;		+
10. подає пропозиції щодо налагодження міжнародного наукового і технологічного співробітництва, залучення іноземних інвестицій для технологічного переоснащення підприємств області;		+
11. створює регіональну базу даних про технології та їх складові, забезпечує в установленому порядку поширення інформації про технологічні потреби області з метою залучення інвестицій;		+
12. готує інформаційні матеріали щодо інноваційного потенціалу регіону та можливостей щодо залучення інвестицій для створення високотехнологічних підприємств		+

Джерело: складено автором на підставі [191]

Реорганізована організаційна структура департаменту освіти та науки на прикладі Дніпропетровської державної обласної адміністрації представлена на рис. 3.5

З метою здійснення ефективного фінансового забезпечення інноваційного розвитку на рівні органів місцевого самоврядування та впровадження механізму консолідованого фінансування інноваційних проектів під керівництвом сектору інноваційного розвитку доцільно створення Державної бюджетної організації «Регіональний фонд фінансової підтримки інноваційного розвитку», діяльність якого відповідає положенням Закону України «Про державно-приватне партнерство» [196], основна мета – управління та контроль процесом фінансової підтримки впровадження інновацій на рівні області. Діяльність фонду здійснюється відповідно до затвердженого органами державної влади на рівні області «Положенням про Регіональний фонд фінансової підтримки інноваційного розвитку» (додаток Е). Організаційні заходи та розрахунок коштів на створення фонду затверджується в регіональній програмі інноваційного розвитку області.

Рис. 3.5 Реорганізована організаційна структура департаменту освіти і науки на прикладі Дніпропетровської обласної державної адміністрації

Джерело: власна розробка автора

Реалізація заходів щодо створення та функціонування «Регіонального фонду фінансової підтримки інноваційного розвитку» доцільно здійснювати за рахунок коштів державного та відповідного обласного бюджетів, коштів вітчизняних та іноземних інвесторів, зацікавлених підприємств та організацій, грантів міжнародних організацій. Так, наприклад, відповідно до Програми інноваційного розвитку Дніпропетровської області [143] передбачено захід «Проведення досліджень можливого створення регіональних фондів кредитування інноваційних проектів. Формування плану заходів і проведення робіт зі створення регіональних фондів кредитування інноваційних проектів», результатом якого є створення регіональних фондів кредитування інноваційних проектів, крім того передбачається фінансування на створення регіональних фондів у сумі 305100 тис. грн. (за рахунок державного бюджету – 103500 тис. грн, обласного бюджету – 1600 тис. грн та за рахунок інших джерел – 200000 тис. грн.).

Реалізація механізму консолідованого фінансування інноваційних проектів на рівні регіону в умовах децентралізації влади передбачає включення представників органів влади, підприємств та організацій, найбільш зацікавлених в фінансуванні та розвитку наукової та інноваційної діяльності в органи управління Регіонального фонду фінансової підтримки інноваційного розвитку. Структура управління фонду представлена на рис. 3.6. Таким чином, діяльність Регіонального фонду фінансової підтримки інноваційного розвитку здійснюється при облдержадміністраціях як постійного консультативно-

дорадчого органу з управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку регіону. Рада Фонду включає представників наукових установ, вищих навчальних закладів, інноваційних структур, провідних підприємств та організацій, комерційних, венчурних та фінансових структур, органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади.

Рис. 3.6 Структура управління «Регіонального фонду фінансової підтримки інноваційного розвитку»

Джерело: власна розробка автора

Основна мета діяльності органів управління фонду – сприяння взаємодії органів місцевої влади, організацій і підприємств територіальної громади, їх співпраця та фінансова підтримка при реалізації інноваційних проектів, впровадженні їх результатів. К основним завданням фонду віднесене відбір найбільш ефективних проектів для надання фінансової підтримки шляхом використання моделі розподілу джерел фінансування між розпорядниками консолідованого фінансування, розглянутої в в підрозділах 2.2–2.3 монографії. Відбір інноваційних проектів, які будуть профінансовані консолідовано, відбувається шляхом їх розгляду на засіданні конкурсної комісії, склад і положення про яку затверджується розпорядженнями голови облдержадміністрації. До складу комісії входять представники державної та місцевої влади, представники зацікавлених суб'єктів господарювання області та суб'єктів фінансового ринку області.

Таким чином, створення Регіонального фонду фінансової підтримки інноваційного розвитку забезпечує досягнення наступних завдань інноваційного розвитку регіону: мобілізує фінансовий капітал області з метою консолідованого фінансування інноваційних проектів, в результаті реалізації яких буде досягнений економічний, комерційний, бюджетний, соціальний та екологічний ефекти; сприяє формуванню тривалих і надійних партнерських взаєностосунків між учасниками консолідованого фінансування; сприяє активному впровадженню інноваційних розробок, технологій, технічних рішень представниками малого та середнього підприємництва; сприяє зростанню господарської діяльності виробничих, підприємницьких і комерційних структур регіону, бюджетних організацій регіону; сприяє зростанню ВРП, та підвищенню якості життя населення регіону.

3.2. Розробка механізму функціонування системи управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку регіону на основі консолідованого фінансування

Вирішення проблеми недостатнього фінансування інноваційного розвитку регіону необхідно здійснювати за рахунок розвитку консолідованого фінансування інноваційних проектів, за допомогою якого декілька розпорядників фінансових ресурсів, тимчасово об'єднавши свої зусилля, надають фінансові ресурси, отримуючи при цьому відповідний ефект. Консолідоване фінансування дозволяє акумулювати необхідний обсяг фінансових ресурсів і розподілити ризики між всіма учасниками угоди.

Основною перешкодою при впровадженні консолідованого фінансування є відсутність нормативного регулювання в галузі консолідованого фінансування, а саме: відсутність стандартної документації за угодам консолідованого фінансування та відсутність судових прецедентів при розгляді спорів за цими угодами. З урахуванням цих обставин, механізм консолідованого фінансування перебуває у рамках поточного законодавства України [111].

Організацію консолідованого фінансування на рівні області буде здійснювати Регіональний фонду фінансової підтримки інноваційного розвитку, на функції якого буде покладено відбір та реалізація інноваційних проектів. Регіональний фонд фінансової підтримки інноваційного розвитку прямо не фінансує інноваційні проекти, а здійснює організаційні кроки щодо консолідації фінансових ресурсів, шляхом визначення їх розпорядників та розрахунку обсягів фінансування за кожним їх джерелом. В результаті створення регіонального фонду, підприємства–інноватори матимуть доступ до вільних фінансових ресурсів суб'єктів господарювання, та отримують необхідну суму фінансування для реалізації інноваційного проекту. Механізм управління консолідованим фінансування здійснюється відповідно до положень Постанови КМУ «Порядок надання державної підтримки здійсненню державно–приватного партнерства» [197] та включає наступні кроки.

Підприємство–інноватор, який має ідею створення інноваційного продукту або впровадження інноваційної технології формує бізнес–план інноваційного проекту, в якому обов'язковою умовою є розширена фінансова частина з розрахунками економічного, комерційного, бюджетного, соціального та екологічного ефектів, за

формулами (2.11) – (2.19). Бізнес-план інноваційного проекту розглядається конкурсною комісією Регіонального фонду фінансової підтримки інноваційного розвитку. Організації, підприємства, місцеві та державні органи влади (далі – розпорядники фінансових ресурсів), які отримують ту чи іншу частки ефекту від реалізації інноваційного проекту та можуть здійснити спільне його фінансування, погоджують із підприємством-інноватором умови консолідованого фінансування.

Розпорядники фінансових ресурсів, підприємство-інноватор та Регіональний фонд фінансової підтримки інноваційного розвитку (далі – учасники консолідованого фінансування) укладають між собою відповідні Договори (рис.3.7):

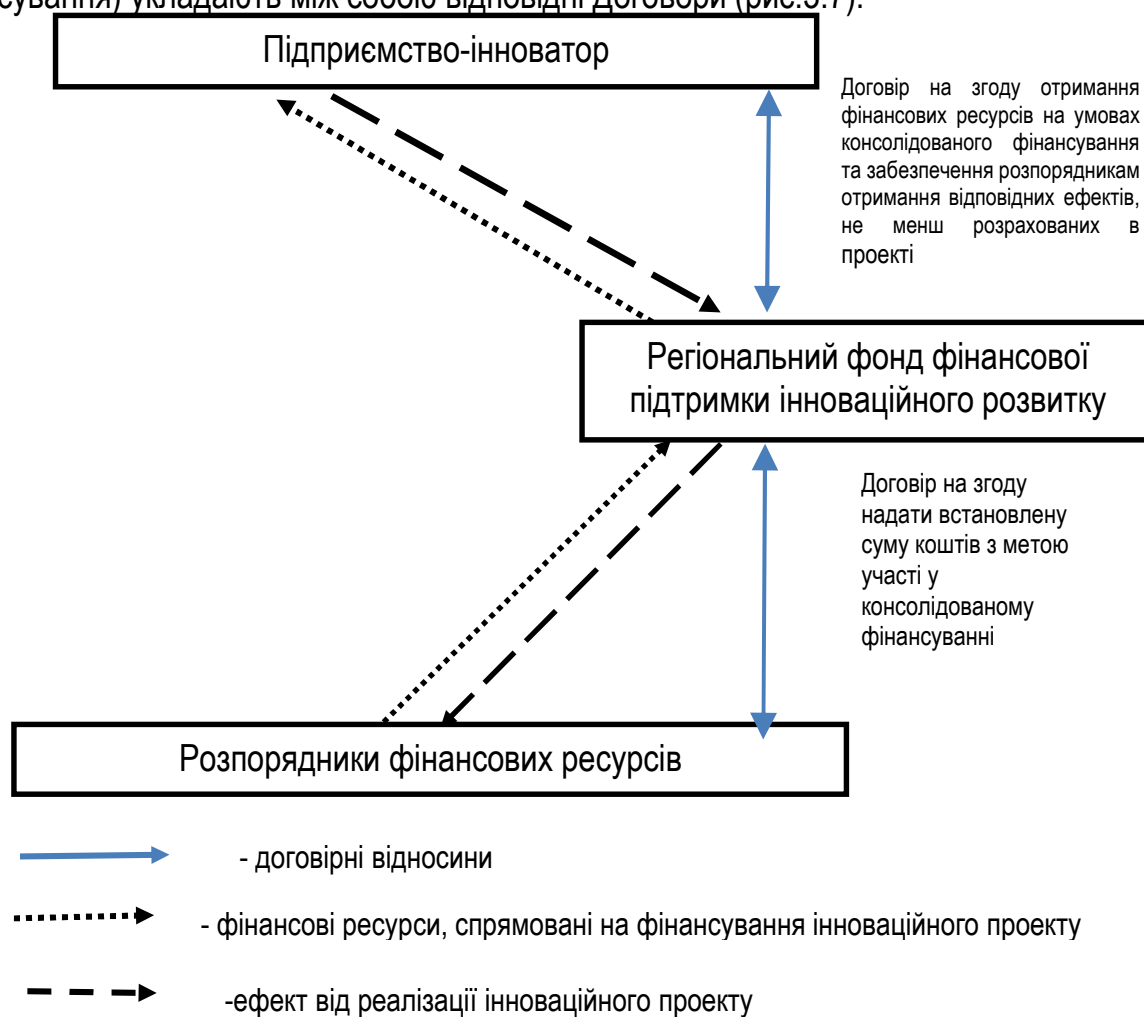

Рис. 3.7 Схема договірних та фінансових відносин між учасниками консолідованого фінансування

Джерело: власна розробка автора

–кожен розпорядник та Регіональний фонд фінансової підтримки інноваційного розвитку на предмет згоди надання відповідної суми фінансових ресурсів з метою фінансування конкретного інноваційного проекту, на умовах, які дозволять розпоряднику отримати розрахований ефект;

– підприємство-інноватор та Регіональний фонд фінансової підтримки інноваційного розвитку на предмет згоди отримання відповідної суми фінансових ресурсів, яка буде використана за строго цільовим призначенням, а реалізація проекту забезпечить отримання кожному з розпорядників розраховані ефекти. Відповідно до договору, підприємство-інноватор зобов'язується здійснити роботи зі створення

інноваційного продукту або впровадити інноваційні технології відповідно до погодженого бізнес-плану й кошторису доходів та видатків, а Фонд – оплатити ці роботи [195].

Усі договори повинні містити умови фінансування, строки надання фінансових ресурсів, умови повернення (якщо це кредитні ресурси), умови отримання розрахованих ефектів, умови оплати отриманих фінансових ресурсів, а також обов'язки та права усіх учасників консолідованого фінансування інноваційного проекту.

Для організації поточної роботи з фінансування інноваційного проекту (на кожному етапі) розпорядниками фінансових ресурсів та незалежними експертами створюється Рада Регіонального фонду, у яку делегується представник від кожного розпорядника. Рада Регіонального фонду є вищим колегіальним органом управління консолідованого фінансування, яка обирає Голову Ради, на функції якого покладено вести збори Ради та підписання документів.

Фінансування на користь підприємства-інноватора, у відповідності з кошторисом інноваційного проекту, здійснюється через органи Державного Казначейства на місцевому рівні. В казначействі відкривається спеціальний рахунок Регіонального фонду, на який надходять кошти від кожного розпорядника у відповідності з договором, та з якого здійснюються платежі на користь підприємства-інноватора у відповідності розрахованого кошторису доходів-витрат проекту. Також в процесі реалізації проекту на цей рахунок повинні надходити платежі від підприємства-інноватора для розрахунків з розпорядниками у відповідності до кошторису видатків проекту. Фінансування інноваційного проекту зі спеціального рахунку Державного казначейства дозволить контролювати процеси фінансування інноваційного проекту та отримання ефекту розпорядниками на всіх етапах його реалізації.

Частка кожного розпорядника у консолідованому фінансуванні повинна визначатися пропорційно отриманому ефекту при фінансуванні інноваційного проекту, а сума фінансування – відповідно до формули (2.23).

З метою фінансування діяльності Регіонального фонду, в умовах дефіциту бюджетних коштів, підприємство-інноватор та розпорядники фінансових ресурсів, які отримують економічний та комерційний ефекти, сплачують встановлену плату за консультаційні послуги, яку перераховують на поточний рахунок Регіонального фонду, відкритий в органах державного казначейства. Розмір плати залежить від суми інноваційного проекту та суми фінансових ресурсів розпорядника. Отримані кошти спрямовуються на оплату праці експертів та консультантів, придбання поточних товарів та послуг, необхідних для безперебійної роботи фонду.

Застосування запропонованого механізму консолідованого фінансування інноваційних проектів дозволить:

- забезпечити фінансову прозорість усього процесу фінансування інноваційного проекту, оскільки всі видатки будуть здійснюватися згідно з затвердженим кошторисом, який є основним фінансовим документом інноваційного проекту;

- забезпечити учасникам консолідованого фінансування розподіл доходу, отриманого від реалізації інноваційного проекту.

- залучити до участі у консолідованому фінансуванні нерезидентів (у першу чергу – зарубіжні благодійні фонди, фундації та громадські організації), які фінансують проекти поодиночі.

Відбір інноваційних проектів з метою їх консолідованого фінансування здійснюється шляхом аналізу показників та зіставлення їх за проектами. Перевага надається тим проектам, показники яких сприяють підвищенню рівня соціально-економічного розвитку регіону. До цих показників відносяться:

- період окупності інноваційного проекту;
- термін фінансування інноваційного проекту;
- інноваційний проект спрямований на визначених споживачів в регіоні;
- інноваційний проект сприяє покращенню екологічної ситуації в регіоні (скорочення енерговитрат, зменшення шкідливих викидів, безпечні технології, тощо);
- кількість створених нових робочих місць в регіоні в умовах реалізації інноваційного проекту;
- середній рівень заробітної плати в умовах реалізації інноваційного проекту;
- зростання заробітної плати при реалізації інноваційного проекту;
- рівень фонду оплати праці в умовах реалізації інноваційного проекту;
- рівень прибутку до оподаткування в умовах реалізації інноваційного проекту;
- співвідношення суми фінансування до суми запланованого ефекту;
- обсяг реалізованої інноваційної продукції в результаті реалізації інноваційного проекту.

Процес організації консолідованого фінансування через Регіональний фонд фінансової підтримки інноваційного розвитку представлений на рис. 3.8.

Відкриття спеціального рахунку Регіонального фонду в органах державного казначейства дозволяє вирішувати наступні завдання відносно руху грошових коштів в процесі консолідованого фінансування: збір акумульованих фінансових ресурсів і ведення безперервного моніторингу їх використання; здійснення усіх розрахункових операції між учасниками консолідованого фінансування; відрахування плати за консультаційні послуги з учасників консолідованого фінансування.

Регіональний фонд повинен збирати та поширювати між своїми учасниками інформацію про нові договори з консолідованого фінансування шляхом розмішування її у відкритому доступі: списки інноваційних проектів, поданих на розгляд Конкурсної комісії, та їх короткий опис; комерційні пропозиції для потенційних розпорядників фінансових ресурсів; стандартний пакет необхідних документів; аналітичні звіти о діяльності Фонду; аналітичні звіти про хід реалізації проектів, які фінансуються під егідою Фонду.

Розвиток регіону і, як наслідок, його інноваційна активність, є результатом взаємозв'язків між усіма учасниками регіональної інноваційної системи: місцевими органами влади, підприємствами, освітніми й науковими установами, та характеризується спільною інноваційною діяльністю, поширенням інновацій, мобільністю робочої сили, необхідним обсягом втручання органів місцевої влади. Регіональна інноваційна система повністю відображає інноваційні процеси, які відбуваються у регіоні, створює основу для подальшої розробки й впровадження інновацій. Тобто вона відображає процес взаємодії між всіма учасниками інноваційної діяльності регіону з урахуванням економічних, соціальних, політичних, організаційних й інших факторів, які визначають створення інновацій.

Етапи організації консолідованого фінансування інноваційного проекту

1 Робота конкурсної комісії по відбору інноваційних проектів

визначення потреби у фінансуванні інноваційного проекту

визначення списку потенційних розпорядників фінансових ресурсів

2 підготовка і розсилання запиту на фінансування потенційним розпорядникам, вимог до сум, строків, графіку погашення, забезпечення, надання первинного інформаційного пакету із очікуваними результатами від проекту

3. прийняття рішення щодо призначення зовнішніх консультантів та експертів, узгодження потенційних розпорядників, підготовка договірної документації

4. підписання договорів між учасниками консолідованого фінансування

5. призначення Ради Фонду або корегування складу її членів відповідно до зміни учасників фінансування

6. перерахування коштів розпорядниками фінансових ресурсів, які приймають участь у консолідованому фінансуванні, на спеціальний рахунок Регіонального фонду грошових коштів відповідно до затвердженого кошторису проекту

7. здійснення платежів відповідно до кошторису проекту зі спеціального рахунку на користь виконавців інноваційного проекту

8. впровадження інноваційного проекту відповідно до етапів його реалізації

9. отримання усіма учасниками консолідованого фінансування ефекту від впровадження інноваційного проекту

Рис.3.8 Етапи організації консолідованого фінансування інноваційного проекту

Джерело: власна розробка автора

Схематично система управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку на основі консолідованого фінансування інноваційного проекту представлена на рис. 3.9

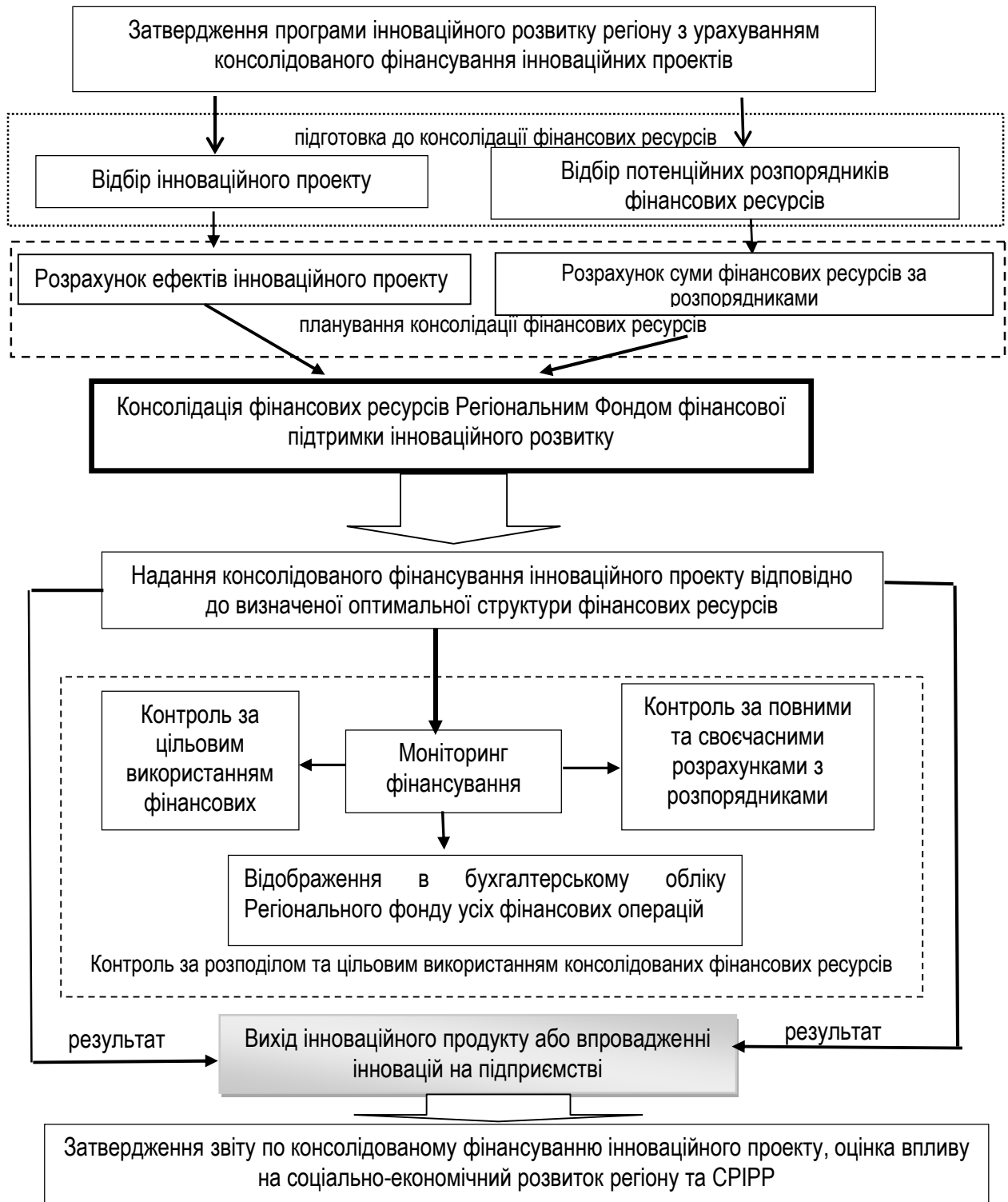

Рис. 3.9 Система управління консолідованим фінансуванням

Джерело: власна розробка автора

Основні складові та фактори впливу регіональної інноваційної системи представлені автором на схемі (рис. 3.10) [142, 146, 147, 148].

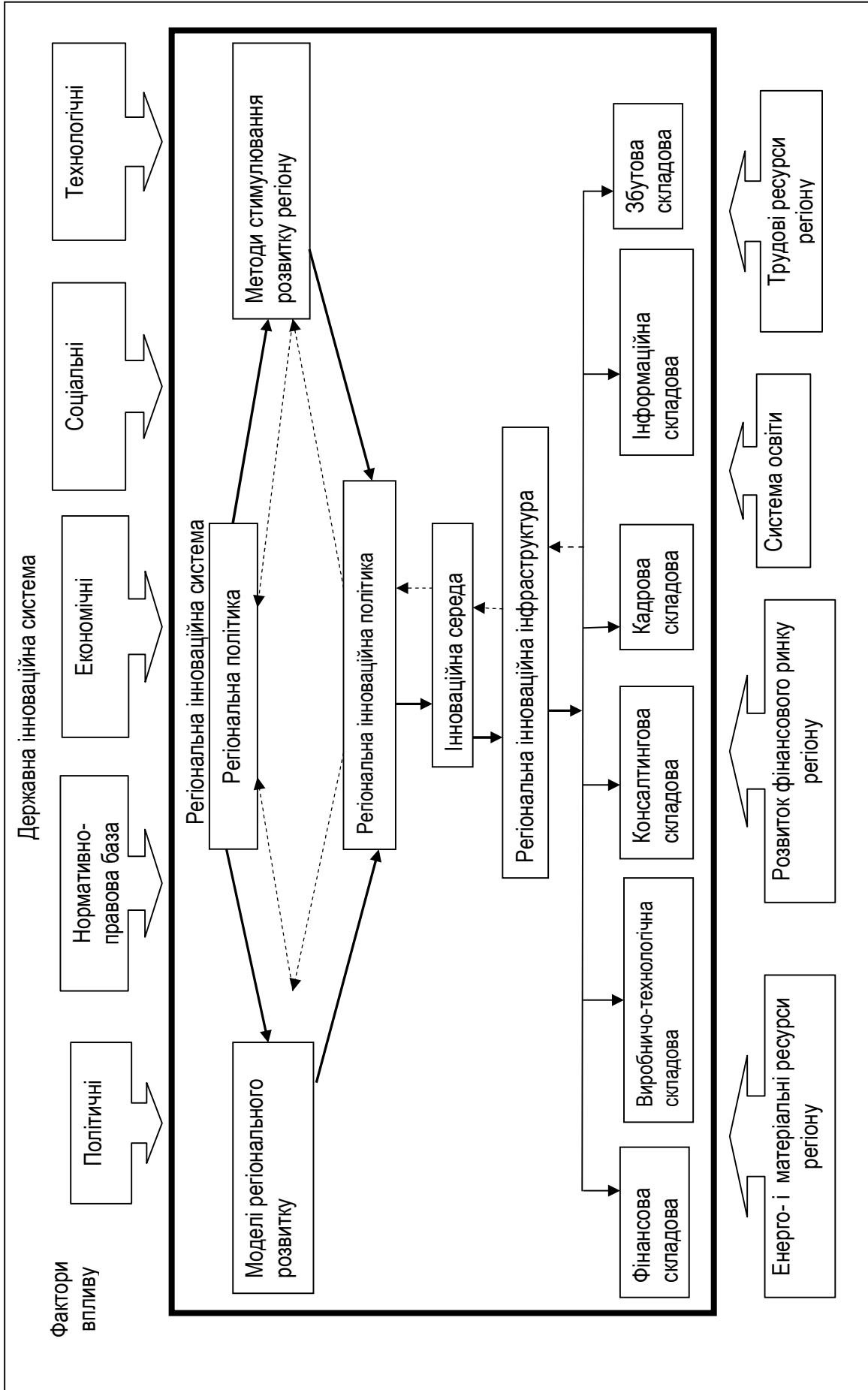

Рис.3.10 Складові та фактори впливу регіональної інноваційної системи на інноваційне середовище та інфраструктуру
 Джерело: власна розробка автора [142]

Для успішного здійснення регіональної інноваційної політики необхідно створення у регіоні умов, які сприятимуть виникненню й розвитку інноваційної інфраструктури, умов для формування й впровадження інновацій. Вона відображає особливості інноваційного регіонального розвитку і є невід'ємною частиною національної інноваційної інфраструктури. Інноваційна інфраструктура регіону повинна забезпечувати об'єднання зусиль місцевих органів влади, науково-технічних організацій й підприємницького сектору в інтересах прискореного використання та впровадження досягнень науки й технологій з метою підвищення якості життя населення регіону та його сталого економічного розвитку.

Таким чином, основними завданнями при впровадженні механізму консолідованого фінансування інноваційних проектів на місцевому рівні повинні стати: забезпечення розробки та прийняття нормативної документації з процедури консолідованого фінансування регіональних інноваційних проектів; сприяння створенню елементів інноваційної інфраструктури; надання державних гарантій за проектами, які фінансуються консолідовано; відпрацьовування технології надання консолідованого фінансування.

3.3. Активізація регіональної інноваційної політики через ефективне управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку регіону на основі консолідованого фінансування

З метою визначення найбільш оптимальних та раціональних джерел фінансування інноваційного проекту підприємством-інноватором за розпорядниками та підтвердження достовірності викладених наукових положень у монографії, проведений розрахунок за даними бази інноваційних пропозицій Порталу інноваційного розвитку в Дніпропетровській області [108]. Стислий опис проекту представлений у Додатку Ж.

Виходячи з основних характеристик інноваційного проекту, визначені вихідні показники, які необхідні у подальших розрахунках ефекту (економічного, комерційного, бюджетного, соціального та екологічного) та визначенні розпорядників фінансових ресурсів, які згруповано у таблиці 3.3

Таблиця 3.3

Вихідні дані інноваційного проекту

Показники	1 рік	2рік	3рік	4 рік	5 рік
1	2	3	4	5	6
Сума інвестицій, тис. грн.	243601,5	1192001,29	60800	–	–
Дохід споживачів (постачальників обладнання) 1, тис. грн.	772025	–	–	–	–
Дохід споживачів (постачальників) 2, тис. грн.	347240	–	–	–	–
Кількість створених робочих місць зі середньою зарплатою 3800 грн, осіб	5	130	–	–	–
Кількість створених робочих місць зі середньою зарплатою 4500 грн, осіб	10	27	–	–	–
Середні витрати на 1 безробітного в місяць, грн	1027	1027	–	–	–

Продовження табл.3.3

1	2	3	4	5	6
Єдиний соціальний внесок з працівників (зарплата=3800), тис. грн	8,21	2216,16	2216,16	2216,16	2216,16
Єдиний соціальний внесок з працівників (зарплата=4500), тис. грн	16,42	60,74	60,74	60,74	60,74
Податок на прибуток фізичної особи зі зарплати =3800, всього по підприємству, тис. грн	32,97	890,16	890,16	890,16	890,16
Податок на прибуток фізичної особи зі зарплати =4500, всього по підприємству, тис. грн	78,08	288,91	288,91	288,91	288,91
Нарахування на фонд заробітної плати (зарплата=3800), тис. грн	82,54	22283,47	22283,47	22283,47	22283,47
Нарахування на фонд заробітної плати (зарплата =4500), тис. грн	165,07	610,77	610,77	610,77	610,77
Податок на додану вартість, тис. грн.	0	43875	472333,32	1300000	1300000
Податок на прибуток, тис. грн.	0	8473,7	84677,62	20381,79	213307,92
Витрати на впровадження інновацій, тис. грн	243601,5	1357445,19	1542768,37	4162649,54	4162649,54
Виторг від реалізації від впровадження інновацій, тис. грн	0	219375	2361666,58	6500000	6500000
Чистий прибуток, тис. грн	0	25421,10	254032,87	601145,39	639923,76

Джерело: розраховано автором на підставі даних інноваційного проекту [108] відповідно до положень податкового законодавства на 2014 рік

Наступним етапом визначення розпорядників фінансових ресурсів при консолідованому фінансуванні інноваційного проекту є розрахунок складових ефекту за роками відповідно до формул (2.11) – (2.19). Результати розрахунку зведені у табл. 3.4.

Після розрахунку комерційної, економічної, бюджетної, соціальної та екологічної складових ефекту розраховується загальний економічний ефект інноваційного проекту відповідно до формули (2.22), та визначається частки кожної складової ефекту інноваційного проекту за допомогою формули (2.23).

Результати розрахунку представлені в таблиці 3.5. На підставі отриманих розрахунків загальної суми ефекту та питомої ваги його складових, визначається перелік розпорядників фінансових ресурсів, які можуть приймати участь у консолідованому фінансуванні інноваційного проекту. Отримані результати розрахунку складових ефекту (свідчать, що основним розпорядниками фінансових ресурсів повинні бути органи державної влади та внутрішні інвестори, але обмеженість та дефіцитність бюджетних фінансових ресурсів перерозподіляє максимальний рівень фінансових ресурсів у бік внутрішніх інвесторів.

Таблиця 3.4

Розраховані значення складових ефекту від реалізації інноваційного проекту

Розраховані данні по інноваційному проекту	Умовні позначення	1 рік	2 рік	3 рік	4 рік	5 рік
1	2	3	4	5	6	7
Комерційна складова						
приріст чистого прибутку підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, тис. грн.	$\Delta ЧП^{ni}$	0	25421,1	228611,7	347112,53	38778,36
Комерційний ефект, тис. грн.	E_k	0	25421,1	228611,7	347112,53	38778,36
Економічна складова						
зміна виторгу від реалізації підприємств-споживачів після реалізації інноваційного проекту, тис. грн.	$\Delta ВР^{nc}$	373088,3	373088,3	373088,3	0	0
Економічний ефект, тис. грн.	E_e	373088,3	373088,3	373088,3	0	0
Бюджетна складова						
Бюджетний ефект державного рівня, тис.грн.	E_{δ}^{dp}	0	52348,7	557010,94	1320381,8	1513307,9
Бюджетний ефект місцевого рівня, тис. грн.	E_{δ}^{mp}	111,05	1179,07	1179,07	1179,07	1179,07
Загальний бюджетний ефект, тис. грн.	E_{δ}^{zag}	111,05	53528	558190	1321561	1514486,9
Соціальна складова						
Соціальний ефект, тис. грн.	E_c	457,09	27106,01	25171,14	25171,14	25171,14
Екологічна складова						
Екологічний ефект, тис. грн.	E_{ek}	0	534	611	625	730

Джерело: власний розрахунок автора

Таким чином, виходячи з попередніх розрахунків (табл. 3.4 та 3.5), запропоновано з метою консолідованого фінансування інноваційного проекту (додаток Ж) наступний перелік джерел фінансових ресурсів за розпорядниками:

x_1 – кошти підприємства-інноватора, які рефінансуються у інноваційний проект при його реалізації, шляхом спрямування усього або частки прибутку ;

x_2 – кошти місцевого бюджету;

x_3 – кошти державного бюджету;

x_4 – кошти регіонального відділення екологічного фонду, які спрямовуються на реалізації екологічних регіональних програм;

x_9 – кошти неприбуткових організацій регіону,

x_{10} – кошти суб'єктів господарювання регіону.

Таблиця 3.5

Результат розрахунку складових та загального ефекту інноваційного проекту

Вид ефекту	1 рік, тис. грн	Питома вага, %	2 рік, тис. грн	Питома вага, %	3 рік, тис. грн	Питома вага, %	4 рік, тис. грн	Питома вага, %	5 рік, тис. грн	Питома вага, %	Сума за 5 років реалізації проекту, тис. грн	Питома вага, %
Комерційний ефект,	0	0	25421,10	0,053	228611,77	0,19	347112,53	0,20	38778,36	0,02	639923,76	0,12
Економічний ефект,	373088	0,9985	373088	0,778	373088,33	0,31	0	0,00	0	0	1119265,00	0,21
Бюджетний ефект державного рівня,	0	0,0000	52348,7	0,109	557010,94	0,47	1320381,8	0,78	1513307,9	0,96	3443049,34	0,65
Бюджетний ефект місцевого рівня,	111,05	0,0003	1179,07	0,002	1179,07	0,0007	1179,07	0,00	1179,07	0,0008	4827,33	0,001
Соціальний ефект.	457,09	0,0012	27106	0,057	25171,14	0,01	25171,14	0,01	25171,14	0,02	103076,51	0,02
Екологічний ефект,	0	0	534	0,001	611	0,0004	625	0,00	730	0,0005	2500,00	0,0005
Загальний ефект	373656,5	1	479677,2	1	1185672,3	1	1694469,5	1	1579166,5	1	5312641,95	1,00

Джерело: власний розрахунок автора

Система обмежень економіко-математичної моделі за визначеними джерелам фінансування фінансовими ресурсами формується на підставі нормативної бази, яка діє на момент розрахунків, та статистичних даних за кожними джерелом.

Відповідно до вихідних даних інноваційного проекту (додаток Ж), підприємство-інноватор почне отримувати прибуток з другого року реалізації проекту, його мінімальна сума становить 25421 тис. грн, тому підприємство-інноватор може рефінансувати прибуток у власний проект не більше цієї суми ($x_1 \leq 25421$ тис. грн). У розглянутому прикладі, підприємство-інноватор не є акціонерним товариством та не повинно спрямовувати частку чистого прибутку на виплату дивідендів, тому усю суму чистого прибутку може спрямовувати на інновації.

Фінансування інноваційного проекту за рахунок коштів місцевих бюджетів припускає використання запланованих коштів бюджету розвитку на відповідний бюджетний період.

Розглядаючи кошти бюджету розвитку на прикладі Дніпропетровської області, то відповідно до рішення Дніпропетровської обласної ради «Про обласний бюджет на 2014 рік» [201] заплановані статті видатків, які спрямовуються на економічний та екологічний розвиток регіону, а також можуть бути спрямовані на фінансування відповідних інноваційних проектів. До цих статей віднесені видатки на фінансування охорони та раціонального використання природних ресурсів у сумі 32921,9 тис. грн; на фінансування програми стабілізації та соціально-економічного розвитку території у сумі 200 тис. грн.; кошти, які спрямовується на внески органами місцевого самоврядування у статутні капітали суб'єктів підприємництва – 13875,6 тис. грн; та інші заходи, пов'язані з економічної діяльністю – 8786 тис. грн. Загальна сума видатків місцевого бюджету розвитку, які можуть бути спрямовані на фінансування інноваційного проекту, який розглядається, на прикладі бюджету Дніпропетровської області складає 55782 тис. грн., тобто обмеження за другим джерелом фінансових ресурсів $x_2 \leq 55782$ тис. грн;

Обмеження по коштам державного бюджету визначаються Законом України «Про державний бюджет на 2014 рік» [201], в якому заплановані наступні статті видатків державного бюджету України, які відповідно до Закону України «Про інноваційний розвиток» [104] можуть бути спрямовані на фінансування інноваційних проектів:

– фінансування проектів розвитку за рахунок коштів, залучених державою на рівні 33000 тис. грн;

– фінансування досліджень, прикладних наукових і науково-технічних розробок, на виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням, та фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури у сфері економічного розвитку Міністерства економічного розвитку і торгівлі України у сумі 14057,5 тис. грн.

– фінансування прикладних наукових і науково-технічних розробок, на виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням, та фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури у сфері паливно-енергетичного комплексу й вугільної промисловості Міністерства енергетики та вугільної промисловості України у сумі 16189,6 тис. грн.

– фінансова підтримка розвитку інфраструктури науково-технічної, інноваційної діяльності та інформатизації, наукової преси, наукових об'єктів, що становлять національне надбання, забезпечення діяльності Державного фонду фундаментальних

досліджень Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України у сумі 13919,7 тис. грн;

– фінансування досліджень, прикладних наукових і науково-технічних розробок, виконання робіт за державними цільовими програмами та державним замовленням Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України у сумі 36946,6 тис. грн.

Виходячи з цього, обмеження щодо суми коштів з державного бюджету України визначаються на рівні $x_3 \leq 114113,7$ тис. грн.

Розгляд постанов КМУ «Про бюджет Пенсійного фонду України на 2012 рік» [166], «Про бюджет Пенсійного фонду України на 2013 рік» [167], «Про бюджет Пенсійного фонду України на 2014 рік» [203] визначив постійну наявність дефіциту Пенсійного фонду та відсутність його резервного фонду. Фінансування інноваційного проекту за рахунок коштів позабюджетних фондів можливо лише за рахунок коштів Фонду охорони навколишнього середовища. Кошти Регіонального відділення Фонду охорони навколишнього середовища обмежуються сумою коштів на охорону та раціональне використання природних ресурсів, які затверджені у відповідному регіональному бюджеті. Розглядаючи формування консолідованого фінансування інноваційного проекту на прикладі Дніпропетровської області, обмеження по x_4 встановлене на рівні $x_4 \leq 32921,9$ тис. грн [201].

Наступними визначеними розпорядниками фінансових ресурсів, які згідно зі статистичними даними мають вагомий потенціал та можуть приймати участь у консолідованому фінансуванні розглядуваного інноваційного проекту, є неприбуткові організації. Так, наприклад за даними Державного комітету статистики Дніпропетровської області [204] доходи неприбуткових організацій в 2014 році склали 206543,7 тис. грн, тому відповідно до формули (2.32) обмеження за коштами неприбуткових організацій складатимуть $x_9 \leq 165235$ тис. грн.

За статистичними даними Державного комітету статистики України [133] відповідно до формули (2.33) сума активів підприємств регіону, які можуть виступати розпорядниками фінансових ресурсів з метою інвестування їх в інноваційний проект, визначає обмеження за x_{10} , та на прикладі Дніпропетровської області $x_{10} \leq 514328870,2$ тис. грн.

Таким чином встановлені наступні обмеження по сумах фінансових ресурсів розпорядників, які визначені для консолідованого фінансування розглядуваного інноваційного проекту відповідно до формули (2.343):

$$\left\{ \begin{array}{l} S = 1496402.79 \\ x_1 \leq 25421 \\ x_2 \leq 55782 \\ x_3 \leq 114113.7 \\ x_4 \leq 32921.2 \\ x_9 \leq 135235 \\ x_{10} \leq 514328870,2 \\ g_j \leq \frac{E_j}{\sum_{j=1}^5 E_j} \end{array} \right. \quad (3.1)$$

Критерієм оптимізації при розподілу джерел фінансування є загальний ефект від різних джерел фінансових ресурсів, який розподіляється по рокам.

Оптимальна структура джерел фінансування розглядуваного інноваційного проекту визначається за допомогою прикладного програмного пакету MS Excel при використанні функції „Пошук рішення”. Для інноваційного проекту, який розглядається в монографії, розрахована оптимальна структура консолідованого фінансування (табл. 3.6, рис. 3.12).

Таблиця 3.6

Оптимальний варіант вибору учасників консолідованого фінансування інноваційного проекту

Учасники консолідованого фінансування	Обсяги фінансування, тис. грн.	
	сума проекту	суми участі учасників у консолідованому фінансуванні
Підприємство–інноватор (сума рефінансування)	0	25421,1
Внутрішні інвестори (підприємства регіону)	1496402,79	1435961,59
Органи державної влади	0	2691,83
Органи місцевого самоврядування	0	1413,53
Державні позабюджетні фонди	0	732,04
Неприбуткові організації	0	30182,7
Загальна сума	1496402,79	1496402,79

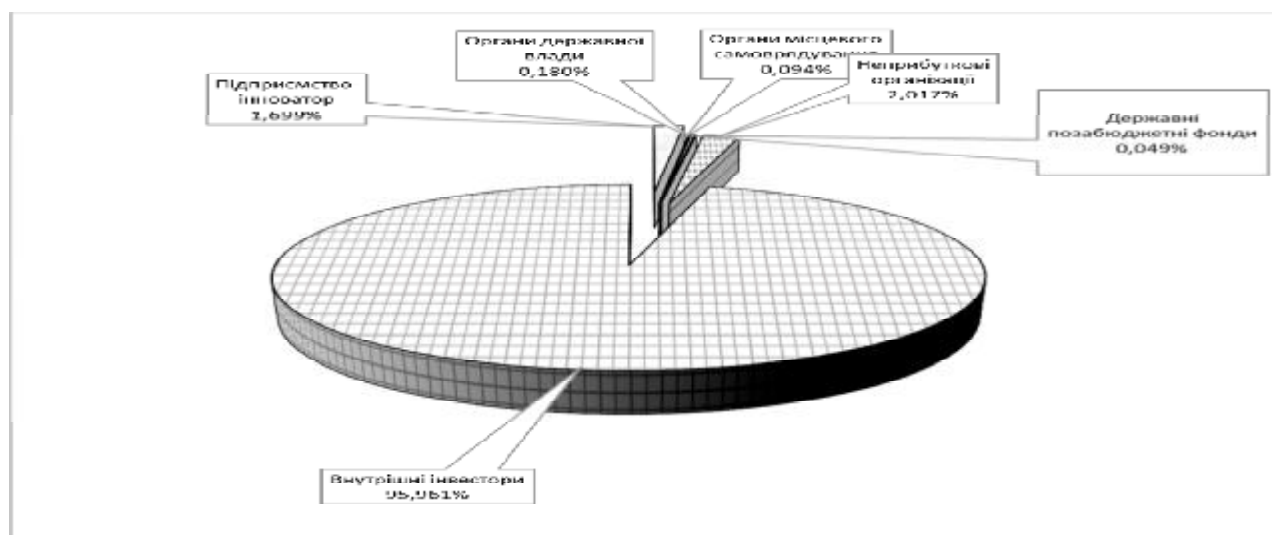

Рис. 3.12 Структура учасників консолідованого фінансування інноваційного проекту

Джерело: власний розрахунок автора

На відміну від запланованого в проектній документації (додаток Ж) фінансування інноваційного проекту за участю тільки внутрішніх інвесторів (100%), розрахована

структура консолідованого фінансування передбачає розподіл джерел фінансових ресурсів за розпорядниками коштів наступним чином: внутрішні інвестори – 96%, підприємство-інноватор – 1,7 %, органи державної влади – 0,2% , органи місцевого самоврядування – 0,1%, неприбуткові організації – 1,95%, фонд охорони навколишнього середовища –0,05%. Кошти внутрішніх інвесторів розраховані загальною сумою фінансових ресурсів, та представляють сукупність фінансових ресурсів підприємств регіону.

В табл.3.7 представлений варіант консолідованого фінансування інноваційного проекту по роках, який представляє собою розподіл фінансових ресурсів між розпорядниками за весь період фінансування інноваційного проекту.

Таблиця 3.7

Розподіл консолідованого фінансування інноваційного проекту по рокам

Учасники консолідованого фінансування	Розрахований варіант фінансування , тис. грн.			
	Всього	1 рік	2 рік	3 рік
Підприємство-інноватор – (сума рефінансування)	25421,1	0,00	20446,81	4974,29
Внутрішні інвестори (підприємства регіону)	1435961,59	243236,10	1143386,97	49338,53
Органи державної влади	2691,83	0,00	2165,10	526,73
Органи місцевого самоврядування	1413,53	73,08	1136,94	203,51
Державні позабюджетні фонди	732,04	0,00	588,80	143,24
Неприбуткові організації	30182,7	292,32	24276,68	5613,70
Загальна сума	1496402,798	243601,5	1192001,3	60800,0

Джерело: власний розрахунок автора

Також результатом консолідації фінансових ресурсів для підприємства-інноватора є зниження ризику фінансування інноваційного проекту шляхом диверсифікації фінансових ресурсів та зниження вартості фінансування за рахунок того, що частина з фінансових ресурсів має 0% вартість (кошти Фонду охорони навколишнього середовища та гранти неприбуткових організацій).

Таким чином, результатом наукових досліджень щодо фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіону на основі консолідованого фінансування інноваційного проекту дозволить:

- залучити додаткові інвестицій в економіку регіону в обсязі 1496402 тис. гривень (на прикладі Дніпропетровської області);

- збільшити надходження до бюджетів усіх рівнів в продовж 5 років реалізації інноваційного проекту: до державного бюджету за рахунок податку на додану вартість (3116208 тис. грн.) та податку на прибуток підприємств (326841 тис. грн.); до місцевих бюджетів за рахунок податку з доходів фізичних осіб (4716,27 тис. грн.);

- створити нові робочі місця, збільшити надходження до Пенсійного фонду України за рахунок відчислення Єдиного соціального внеску, та зменшити витрат Фонду сприяння зайнятості.

Проведені розрахунки дозволяють констатувати, що оптимізація фінансування інноваційних проектів в регіоні на основі консолідації фінансових ресурсів державної та місцевої влади, позабюджетних фондів, неприбуткових організацій, підприємства-інноватора та суб'єктів господарської діяльності є доцільною та ефективною.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі монографії обґрунтовані організаційно-економічні напрямки трансформації системи управління фінансовим забезпеченням інноваційним розвитком регіону при використанні консолідованого фінансування інноваційних проектів в умовах децентралізації.

А саме, аналіз нормативно-правової бази, яка регламентує управління інноваційним розвитком та його фінансовим забезпеченням, дозволив встановити, що на регіональному рівні відсутній структурний підрозділ, на функції якого покладено управління інноваційним та науково-технічним розвитком. Враховуючи цей аспект, в розділі запропонована реорганізація організаційної структури департаменту науки та освіти обласної державної адміністрації шляхом відокремлення структурного підрозділу «Сектору інноваційного розвитку» з функціями управління інноваційним процесом регіону в умовах децентралізації влади.

У розділі 3 монографії запропонований підхід до організації консолідованого фінансування інноваційних проектів на рівні органів місцевої влади шляхом створення Регіонального фонду фінансової підтримки інноваційного розвитку, на функції якого віднесено пошук потенційних розпорядників, організація процесу консолідації фінансових ресурсів, акумуляція фінансових ресурсів, фінансування інноваційних проектів, моніторинг реалізації інноваційного проекту та контроль за використанням фінансових ресурсів. Визначені основні організаційні аспекти функціонування Регіонального фонду фінансової підтримки інноваційного розвитку, а також порядок його взаємодії між підприємством-інноваторами та розпорядниками, система управління Регіональним фондом. Також, у розділі 3 обґрунтована ефективність економіко-математичної моделі оптимізації джерел фінансування за розпорядниками. В результаті розрахунків був отриманий оптимальний розподіл фінансових ресурсів за розпорядниками та сформовані умови консолідованого фінансування інноваційного проекту, що підтвердило доцільність наукових розробок та практичних рекомендацій, викладених у попередніх розділах монографії, на практиці.

Таким чином, запропонована у розділі 3 трансформація системи управління фінансовим забезпеченням інноваційним розвитком на рівні регіону має практичну цінність та дозволяє спроектувати раціональну організаційну структуру на рівні органів місцевого самоврядування, яка забезпечить ефективне функціонування та розвиток системи регіональної конкурентоспроможності в цілому.

ПІСЛЯМОВА

У монографії викладені результати досліджень автора присвячені удосконаленню теоретико-методичних засад ефективного управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку регіону на основі консолідованого фінансування інноваційних проектів.

Основною ідеєю монографії є обґрунтування необхідності та доцільності участі у фінансуванні інноваційного проекту усіх суб'єктів, які отримують від його впровадження комерційний, економічний, бюджетний, соціальний або екологічний ефект. У якості суб'єктів, у даному випадку, крім підприємства-інноватора та венчурних інноваційних фондів, маємо на увазі підприємства, що знаходяться у коопераційних зв'язках з підприємством-інноватором (підприємства – споживачі), державний та місцеві бюджети, такі державні позабюджетні фонди, як фонд державного соціального страхування, пенсійний фонд, фонд охорони природного навколишнього середовища.

Такий підхід розширює коло потенційних інвесторів, дозволяє обґрунтувати ступінь участі кожного з інвесторів у конкретному інноваційному проекті та, на цій основі, сприяє активізації інноваційної діяльності як в регіоні, так і в країні в цілому.

Актуальність розглянутих у монографії питань посилюється у зв'язку з підвищенням відповідальності місцевих органів влади в умовах децентралізації за рівень розвитку економіки регіону та підвищення рівня життя громадян, що мешкають на даній території, тобто, підвищення соціально-економічної конкурентоспроможності регіону.

Наукові дослідження, які склали підґрунтя реалізації наукової ідеї монографії, дозволили, на базі узагальнення існуючих підходів до трактування сутності таких економічних категорій, як «інноваційний розвиток регіону», «фінансовий механізм інноваційного розвитку регіону», розглядати «інноваційний розвиток регіону» як процес створення та впровадження інновацій, метою якого є якісні зміни в соціально-економічному розвитку регіону у довгостроковій перспективі та отримання економічного, комерційного, бюджетного, соціального та екологічного ефекту і на цій основі, визначити потенційних учасників процесу сумісного фінансування (консолідованого фінансування) ними інноваційного проекту (підрозділи 1.1; 1.2).

Умотивовано, що, на відміну від існуючих підходів, оцінку рівня інноваційного розвитку регіону та впливу на нього обсягів фінансування, необхідно визначати з урахуванням побудови рейтингу інноваційного розвитку регіону за допомогою розрахунку коефіцієнта, який визначає сукупний рейтинг інноваційного розвитку регіону відповідно до рейтингу визначених факторів (ВРП, рівень соціально-економічного розвитку, кількість інноваційно активних підприємств у промисловості, обсяг інноваційної продукції, власні джерела фінансування інноваційної діяльності, бюджетні джерела фінансування інноваційної діяльності, кадрове забезпечення інноваційного процесу). Результати цих досліджень викладені у підрозділі 2.1.

Наступним завданням реалізації ідеї консолідованого фінансування була розробка теоретико – методичної бази обґрунтування ступеня участі кожного з потенційних інвесторів (учасників фінансування інноваційного проекту) у процесі фінансування.

З метою висвітлення цих питань, у процесі підготовки монографії були проаналізовані існуючі класифікаційні ознаки, які використовували вітчизняні та закордонні дослідники при класифікації джерел фінансування інноваційного розвитку. Це

дозволило згрупувати джерела фінансування інноваційних проектів за такими класифікаційними ознаками як «види джерел фінансування», «термін фінансування», «ступінь ризику» та виокремити нову класифікаційну ознаку «види отриманого ефекту» (підрозділ 1.2).

Остання класифікаційна ознака дозволила розглянути кожного з учасників процесу консолідованого фінансування (розпорядників фінансових ресурсів) з точки зору виду ефекту, який йому несе впровадження інноваційного проекту (підрозділ 1.3, рис. 1.10).

Також у монографії викладені результати досліджень щодо визначення уточнених формул кожного виду ефекту (підрозділ 2.2, ф. 2.11, 2.12, 2.13, 2.14, 2.17, 2.19), а також результати аналізу законодавчої бази функціонування потенційних інвесторів (Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», Закон України «Про інститути спільного інвестування», Закон України «Про банки та банківську діяльність», Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», Закон України «Про інвестиційну діяльність»). Це, у свою чергу дозволило визначити обмеження щодо використання фінансових ресурсів кожного з потенційних учасників фінансування інноваційного проекту (система рівнянь ф.2.34).

Узагальнення існуючих методичних підходів до визначення структури фінансування інноваційних проектів дозволило у підрозділі 2.3 запропонувати авторську методику визначення оптимальної структури джерел консолідованого фінансування на основі використання економіко–математичної моделі, яка дозволяє обирати підприємству – інноватору обирати найбільш доцільні джерела фінансування.

Ефективне управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку регіону залежить від рівня виконання відповідальними особами та інституціями функціональних обов'язків з приводу провадження цього процесу. У зв'язку з цим у монографії обґрунтована доцільність реорганізації управління інноваційним розвитком регіону та контролю за інноваційним процесом на рівні органів місцевого самоврядування. Так, обґрунтовано, що у межах департаменту освіти та науки місцевих органів влади доцільно виокремити структурний підрозділ «Сектор інноваційного розвитку», на який необхідно покласти функції з управління та контролю над інноваційним та науково-технічним розвитком області (підрозділи 3.1).

Реалізація розроблених наукових положень, висновків і рекомендацій у процесі їх впровадження підтвердила достовірність та доцільність запропонованих читачеві наукових розробок та практичних рекомендацій, викладених у монографії.

Подальші дослідження у напрямку теоретико-методичного забезпечення процесу консолідованого фінансування інноваційного розвитку регіону доцільно спрямувати на подальше розширення кола інвесторів, визначення ефекту від впровадження інноваційних проектів, який вони можуть отримати та визначення можливих змін у вітчизняному законодавстві, які б сприяли активізації та ефективності інноваційної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Українська радянська енциклопедія / гол. ред. М. П. Бажан. – Т. 12 : Фітогормони–В. – Київ : УРЕ, 1985. – 572 с.
2. Ожегов С.И. Словарь русского языка. Ок. 57000 слов [Текст] / С. И. Ожегов ; под ред. Н. Ю. Шведовой. – 19–е изд., испр. – М. : Рус. яз. 1990.– 750 с.
3. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
4. Философский словарь [Текст] / под ред. И. Т. Фролова. – 6–е изд., перераб. и доп. – М. : Политиздат. – 1991. – 559 с.
5. Навчальний економічний словник–довідник: Терміни, поняття, персоналії / укладачі: В. С. Іфтемічук, В. А. Григорєв, М. І. Манілич, Г. Д. Шутак; за наук. ред. Г.І. Башнянина і В. С. Іфтемчука. – 2–ге вид., виправ. і доп. – Львів: Магнолія 2006, 2008. – 688 с.
6. Английский бизнес-словарь [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.businessdictionary.com/definition/development.html#ixzz2qdzlRt9b> (дата звернення: 22.01.2014). – Назва з екрана.
7. Oxford Dictionaries Online [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/development?q=development> (дата звернення: 22.01.2014). – Назва з екрана.
8. Cambridge Dictionaries Online [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://dictionary.cambridge.org/search/british/?q=development> (дата звернення: 22.01.2014). – Назва з екрана.
9. Пригожин И. От существующего к возникающему: Время и сложность в физических науках / И. Пригожин. – М.: Наука, 1985. – 328 с.
10. Новик И. Б. Развитие и системы. Системные концепции развития / И. Б. Новик. – М.: Сб. трудов ВНИИСИ. Вып. 4, 1985. – С. 14–22
11. Кучин Б. Л. Управление развитием экономических систем: технологический прогресс, устойчивость / Б. Л. Кучин, Е. В. Якушева. – М.: Экономика, 1990. – 157 с.
12. Забродский В. А., Кизим Н. А. Развитие крупномасштабных экономико–производственных систем / В. А. Забродский, Н. А. Кизим. – Х.: Бизнес Информ, 2000. – 72 с.
13. Торадо М. П. Экономическое развитие / М. П. Торадо; перевод с англ. – М.: ЮНИТИ, 1997. – 671 с.
14. Базилевич Л. А. Автоматизация организационного проектирования / Л. А. Базилевич. –Л.: Машиностроение, 1989. – 176 с.
15. Аккофф Р. Планирование будущего корпорации / Р. Аккофф. – М.: Прогресс, 1985. – 328 с.
16. Щербина В. В. Социальные теории организации: словарь / В. В. Щербина. – М.: ИНФРА–М, 2000. – 264с.
17. Модели и методы управления персоналом: Российско–британское учебное пособие / Под ред. Е. Б. Моргунова (Серия «Библиотека журнала «Управление персоналом»). – М.: ЗАО «Бизнес–школа «Интел–Синтез», 2001. – 464 с.

18. Сіренко Н. М. Управління стратегією інноваційного розвитку аграрного сектора економіки України: монографія / Н. М. Сіренко – Миколаїв, 2010. – 416 с.
19. Рошка М. С. Інноваційний розвиток торговельного підприємства: поняття та вибір напряму / М. С. Рошка, О. Ф. Веремейчик // Європейський вектор економічного розвитку. – 2010. – № 2(9). – С. 183–190.
20. Антикризисное управление: учебник / под ред. Э. М. Короткова. – М. : ИНФРА – М, 2003. – 432 с.
21. Куклінова Т. В. Розвиток малих та середніх підприємств: проблеми аналізу та ефективності / Т. В. Куклінова // Вісник Хмельницького національного університету. – Секція: Економічні науки. – 2007. – № 4. – Т. 1 – С. 193–196.
22. Ков'ях Т. В. Ідентифікація категорії «розвиток» у сучасній економічній системі [Електронний ресурс] / Т. В. Ков'ях / Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/Vdnuet/econ/2010_4/Kovyah.pdf
23. Гриньов В. В. Проблеми формування інвестиційної системи в Україні / В. В. Гриньов, П. Т. Бубенко, В. А. Гусев // Економіка і прогнозування. – 2004.– № 3.– С. 127 – 138.
24. Зуев А. Инновационная экономика в пространстве постмодерна / А. Зуев, Л. Мясникова // РИСК. – 2002. – I. – С. 103 – 113.
25. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития / Й. Шумпетер; [пер. с нем. В. С. Автономова, М. С. Любского, А. Ю. Чепуренко]. – М. : Изд-во Прогрес, 1982. – 455 с.
26. Шумпетер Й. А. Капіталізм, соціалізм і демократія / Й. Шумпетер; [пер. с англ. В. Ружицький, П. Таращук]. – К. : Вид-во «Основи», 1995. – 528 с.
27. Кондратьев Н. Д. Проблемы экономической динамики / Н.Д. Кондратьев; [редкол. Л.И. Абалкин (отв. ред.) и др.]. – М. : Экономика, 1989. – 526 с.
28. Яремко Л. А. «Нова економіка» та інноваційний розвиток / Л. А. Яремко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. = № 3. = Т. 1. – С. 25–30.
29. Эволюция технико-экономических систем: возможности и границы централизованного регулирования / С. Глазье, Д. Львов, Г. Фетисов. – М.: Наука, 1992. – 164 с.
30. Бажал Ю. М. Економічна теорія технологічних змін : навч. посіб. / Ю. М. Бажал. – К. : Заповіт, 1996. – 238 с.
31. Яненкова І. Г. Організаційно-управлінські ресурси інноваційного розвитку економіки: методологія та практика : монографія / І. Г. Яненкова. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2012. – 380 с.
32. Федулова Л. І. Інноваційна економіка: підручник / Л. І. Федулова. – К.: Либідь, 2006. – 480 с.
33. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: навч. посібник / С. М. Ілляшенко. – Суми: Університетська книга, 2003. – 278 с.
34. Карлюка Д. О. Удосконалення управління інноваційним розвитком підприємств льнопереробної галузі: автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / Дмитро Олександрович Карлюка; Міністерство освіти і науки України Національний університет харчових технологій. – К., 2006. – 24 с.

35. Куцеконь Л. О. Теоретико–методологічні засади інноваційного розвитку підприємств – / Л. О. Куцеконь // Науковий вісник НУБіП України. – 2011. – № 168, ч. 3–С. 194–199.

36. Приліпка О. В. Інноваційний розвиток ефективного функціонування підприємств закритого ґрунту: теорія, методологія, практика: автореф. дис. ... д–ра економ. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Олексій Васильович Приліпка; Національний аграрний університет. – Київ, 2008. – 39 с.

37. Михайличенко А. О. Соціально-економічний розвиток регіону та його ресурсне забезпечення (на матеріалах Чернігівської області): автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» / Алла Олексіївна Михайличенко ; НАН України. Рада по вивч. продукт. сил України. – К., 2006. – 20 с.

38. Підгрушний Г. П. Промисловість і регіональний розвиток України (теорія та практика суспільно-географічного дослідження): автореф. дис. ... д–ра геогр. наук : спец. 11.00.02 «Економічна та соціальна географія» / Григорій Петрович Підгрушний ; НАН України. Ін–т географії. – К., 2007. – 40 с. Бібліогр.: с. 11–13

39. Крайник О. П. Система механізмів регулювання регіонального економічного розвитку: автореф. дис. ... д–ра економ. наук : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / Ольга Петрівна Крайник; Акад. фінанс. упр., Наук.–дослід. фінанс. ін–т. – К., 2009. – 35 с.

40. Доценко Е. Ю. Теоретические основы определения сущности инновационного развития региона / Е.Ю. Доценко // ЭКОНОМИКА.УПРАВЛЕНИЕ. ПРАВО. – 2014. – Ян–варь. – №1(49). – С. 32–36.

41. Беззубко Л. В. Інноваційний потенціал / Л. В. Беззубко, С. Є. Захаров, Н. М. Свєшнікова; Донбас. нац. акад. буд–ва і архіт. – Донецьк, 2008. – 202 с.

42. Горощенко В. В. Інноваційний розвиток підприємств вугільної галузі на основі механізму його фінансового забезпечення: автореф. дис... канд. екон. наук: : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (добувна промисловість)» / Вікторія Вікторівна Горощенко ; НАН України, Ін–т економіки пром–сті. – Донецьк, 2009. – 20 с.

43. Доценко О. Ю. Напрями інноваційного розвитку регіонів України в контексті формування державної інноваційної стратегії / О. Ю. Доценко// Регіональний збірник наукових праць з економіки Прометей. – 2007. – № 2. – С.122–125.

44. Доценко Е. Ю. Организационно-экономический механизм регионального инновационного развития / Е. Ю. Доценко // Инновации в создании и управлении бизнесом : Матер. межд. науч. онлайн–конф., 20 – 30 апр. 2010 г. – М.: РУДН, 2010. – С. 27–30.

45. Бобровська О. Інноваційне управління як важіль і джерело інноваційного розвитку регіонів / Олена Бобровська // Публічне управління: теорія та практика. – 2011. – №4(8). – С. 20–27.

46. Куценко Т. М. Теоретичні основи формування стратегії інноваційного розвитку в контексті інтенсифікації інноваційних процесів / Т. М. Куценко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 4. – С. 308–317.

47. Дегтярьова І. О. Інструменти інноваційного розвитку регіону: зарубіжний та вітчизняний досвід застосування / І. О. Дегтярьова // Державне управління: теорія та

практика [Електронний ресурс] : електрон. наук. фах. вид. – 2010. – № 1. – Режим доступу : http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/Dutp/2010_1/index.htm.

48. Казмірчук С. Інноваційний розвиток регіону: наявний потенціал, проблеми та перспективи / С. Казмірчук // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 1(26). – С. 25–35.

49. Anton M. Innovation management implementation: real cases in Castilya y Leon, Spain / M. Anton, A. Sandovar. – Режим доступу: <http://www.in3.dem.ist.utl.pt/downloads/cur2000/posters/pos059.pdf>

50. Monterisi A. Regional innovation strategies: the Apulian experience and the role of ARTI / A. Monterisi. – Brussels, 7 October, 2009. – 18 p. – Режим доступу: http://www.arti.puglia.it/fileadmin/user_files/download/OD_Puglia_7oct09_ilo.pdf

51. Elena Dotsenko Convergence of regional innovation Infrastructure of Ukraine and the EU / E. Dotsenko // Єдина Європа: Погляд у майбутнє: моногор. = United Europe: Future prospects: monograph / ДВНЗ «Національний гірничий університет», Дніпропетровськ; Вища банківська школа, Вроцлав; за ред. О. І. Амощі. – Д.: Національний гірничий університет, 2013. – 286 с. – С. 159–164.

52. Чикаренко І. Кластерний підхід в управлінні економічним розвитком муніципального утворення / Ірина Чикаренко // Державне управління та місцеве самоврядування Збірник наукових праць. – 2010. – № 4 (7). – Режим доступу: http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_04%287%29/10ciarmu.pdf.

53. Олійник Я., Запотоцький С. Інноваційна стратегія конкурентоспроможності регіону на основі кластерного підходу / Я. Олійник, С. Запотоцький // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2011. – №58. – С. 4–8.

54. Концепція створення кластерів в Україні від 29.08.2008 р. (проект) [Електронний ресурс] / М-во економіки України. – Режим доступу: http://biznes.od.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=499&Itemid=33.

55. Постанова Президії НАН «Про формування та функціонування інноваційних кластерів в Україні» від 08 лип. 2009 р. № 220 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.inno.kharkov.ua/wp-content/uploads/2009/10/postanovlenie-nanu1.pdf>.

56. Ульяновченко Ю. Інституціональні фактори інноваційного розвитку регіонів на основі кластерного підходу / Юрій Ульяновченко // Публічне управління: теорія та практика. – 2010. – № 2. – С.184–189.

57. Кірсанова Ю. В. Механізм фінансово-економічного забезпечення діяльності обслуговуючих кооперативів з водопостачання та водовідведення з кодом неприбутковості 0011 / Ю. В. Кірсанова // Економіка: реалії часу Науковий журнал. – 2013. – №2(7). – С.135–143.

58. Фінанси: Підручник / за ред.. С.І. Юрій, В.М. Федосова – К.: Знання, 2008. – 611с.

59. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник. / В. М. Опарін. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с.

60. Романенко О.Р. Фінанси : [підручник]. / О. Р. Романенко – К. : Центр навч. літ-ри, 2004. – 312 с.

61. Финансы : [учебн. пособ. / под ред. А.М. Ковалевой.] – М. : Финансы и статистика, 1998. – С.39–41.

62. Финансы / [В.М. Родионова, В.Я. Вавилов, Л.И. Гончаренко и др.]; под ред. В.М. Родионовой. – М. : Финансы и статистика, 1993. – 432 с.

63. Кірсанова Ю. В. Механізм фінансово-економічного забезпечення діяльності обслуговуючих кооперативів з водопостачання та водовідведення з кодом неприбутковості 0011 / Ю. В. Кірсанова // Економіка: реалії часу Науковий журнал. – 2013. – №2(7). – С. 135–143.
64. Кватернюк К. Ю. Концептуальні засади формування фінансового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства / К. Ю. Кватернюк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 6. – Т. 3. – С. 106–110.
65. Осьмірко І. В. Система фінансового забезпечення інноваційного розвитку: поняття, структура та принципи функціонування / І. В. Осьмірко // Бізнес Інформ. – 2012. – № 7. – С. 47–49.
66. Колодізев О. М. Методологічні засади фінансового забезпечення управління інноваційним розвитком економіки [Текст] : монографія / О. М. Колодізев ; Харк. нац. екон. ун-т. – Х. : ІНЖЕК, 2009. – 239 с.
67. Возняк Г. В. Інноваційна діяльність промислових підприємств та способи її фінансування в Україні : моногр. / Г. В. Возняк, А. Я. Кузнєцова. – К. : УБС НБУ, 2007. – 183 с.
68. Єпіфанова І.Ю. Аналіз фінансового забезпечення інноваційної діяльності вітчизняних підприємств у сучасних умовах / І.Ю. Єпіфанова // Вісник національного університету "Львівська політехніка". Серія «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – 2012. – № 722. – С. 65–70.
69. Юркевич О. М. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в економіці України: автореферат дис. ... кан. екон. наук спец. 08.04.01. «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Оксана Миколаївна Юркевич Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2006. – 16с.
70. Теорія фінансів [Текст] : навч. посібник / заг. ред. О. Д. Василик. – К. : Центр навч. літ-ри, 2005. – 480 с.
71. Стріжак У. Р. Суть фінансового механізму суб'єкта господарювання та його структура / У. Р. Стріжак // Економічний форум. – 2012. – № 3. – С. 411–417.
72. Гриськова А.М. Фінансовий механізм як основна складова забезпечення виробничого процесу / А.М. Гриськова // Наукові праці. Державне управління. Політологія. – 2010. – Т. 130, Вип. 117. – С. 61–65.
73. Міщук О.В. Фінансове забезпечення економічного зростання: теоретичний аспект / О.В. Міщук // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – № 2. – С. 9–12.
74. Козій І.С. Місце і значення фінансового забезпечення в структурі фінансового механізму / І.С. Козій // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.9. – С. 223–229.
75. Доценко О. Ю. Фінансування інвестиційно-інноваційного розвитку регіонів України / О. Ю. Доценко // Стратегічні вектори розвитку національної економіки в умовах протидії викликам глобалізації : Матер. всеукр. наук.-практ. конф., 22 – 23 бер. 2012 р. – Сімферополь: КЕІ КНЕУ ім. В. Гетьмана, 2012. – С. 197–199.
76. Кузнєцова А.Я. Інвестиційно-інноваційна діяльність та система її фінансового забезпечення: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Анжела Ярославівна Кузнєцова; Держ. установа "Ін-т економіки та прогнозування НАН України". – К., 2005. – 36 с.
77. Мельник В. М. Обмежувальна та стимулювальна роль податків / В. М. Мельник // Фінанси України. – 2006. – № 1. – С. 31–37.

78. Гривківська О. В. Форми і методи державної підтримки сільського господарства у контексті забезпечення фінансової безпеки / О. В. Гривківська // Наукові праці НДФІ. – 2011. – № 3 (56). – С. 121–128.

79. Прокопенко Н.С. Вплив податкових механізмів на економіку аграрного сектора / Н.С. Прокопенко, Ю.І. Швабу // Збірник наукових праць НУК. – 2010. – № 6. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://jn.nuos.edu.ua/ua/material.jsessionid=cf1d06bf2f603329dc810d44c0ee?publicationId=11144>

80. Єгоров Є. С. Програми інноваційного розвитку зарубіжних країн: досвід та досягнення / Є. С. Єгоров // Актуальні питання інноваційного розвитку. –Х.:ФІНН. – 2012. – №2. – С.77–83.

81. Андрощук Г. О., Еннан Р. Є. Інноваційна політика Європейського Союзу / Г. О. Андрощук, Р. Є. Еннан // Наука та інновації. – 2009. – Т.5. – №5. – С.85–97.

82. Коваленко С. О. Державне регулювання фінансового забезпечення інноваційного розвитку: українські реалії і зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / С. О. Коваленко // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – 2011. – №9. – Режим доступу: <http://economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=690>

83. Інноваційна діяльність в Україні: монографія / [Гуржій А. М., Каракай Ю. В., Петренко З. О. та ін.]. – К.: УкрІНТЕІ, 2007. – 144с.

84. Кобушко І. М., Гусейнова Е. І. Шляхи покращення фінансування інноваційного розвитку в Україні з використанням міжнародного досвіду / Ігор Миколайович Кобушко, Еліна Ільгар кизи Гусейнова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 2. – С. 3–2.

85. Десятнюк, О. Податковий інструментарій зниження ризикованості інноваційної діяльності / О. Десятнюк // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2008. – № 3. – С. 28–35.

86. Десятнюк О. Джерела ризиків створення ефективного податкового механізму інноваційного розвитку / О. Десятнюк // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2011. – № 1. – С. 76–82.

87. Ломачинська І. А. Формування джерел фінансового забезпечення розвитку суб'єктів малого підприємництва / І. А. Ломачинська // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – 2012. – том 17, випуск 3–4. – С. 37–43.

88. Шипуліна Ю. С. Сучасні підходи до інтенсифікації інноваційного розвитку промислових підприємств: теоретичний огляд / Ю. С. Шипуліна // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 3. – С. 128 – 140.

89. Єпіфанова І. Ю. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств / І. Ю. Єпіфанова // Економічний часопис – XXI. – 2012. – № 11–12. – С. 30–32.

90. Боднарчук В. Д. Державне регулювання інноваційного розвитку регіону: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Володимир Дмитрович Боднарчук ; МОНМС України, Акад. муніцип. упр. – К., 2011. – 20 с.

91. Колоколов В. А. Инновационные механизмы функционирования предпринимательских структур [Электронный ресурс] / В. А. Колоколов // Менеджмент в России и за рубежом. – 2002. – №1. – Режим доступу: <http://www.cfin.ru/press/management/2002-1/08.shtml>

92. Милькина И. В. Региональные механизмы стимулирования инновационной деятельности [Электронный ресурс] / И. В. Милькина – Режим доступа: <http://www.kapital-rus.ru/articles/article/16029/> = Заголовок с экрана.

93. Шкільнюк О. М. Організаційно-економічний механізм регулювання інноваційної діяльності: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / Ольга Михайлівна Шкільнюк ; Н.-д. екон. ін-т. – К., 2008. – 18 с.

94. Воробйова Н. В. Визначення доміант у регіональній інноваційній політиці автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / Наталія Вікторівна Воробйова ; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. – Донецьк, 2011. – 20 с.

95. Гончаренко М. Ф. Механізм регулювання інвестиційно-інноваційного розвитку регіону: автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил та регіональна економіка» / Михайло Федорович Гончаренко ; Черніг. держ. технол. ун-т. – Чернігів, 2011. – 20 с.

96. Коваленко Л.О. Фінансовий механізм макроекономіки: Навч. посіб. / Л. О. Коваленко; Черніг. держ. ін-т економіки та упр. – Чернігів, 1998. – 83 с.

97. Львовчкін С. В. Макрофінансова стабілізація в Україні у контексті економічного зростання: [монографія] / С. В. Львовчкін – К: Наша культура і наука, 2003.– 432 с.

98. Комеліна О. В. Науково-методологічні основи формування інноваційно-інвестиційного механізму соціально-економічного розвитку регіонів України: автореф. дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил та регіональна економіка» / Ольга Володимирівна Комеліна; Полтав. нац. техн. ун-т ім. Ю. Кондратюка. – Полтава, 2010. – 40 с.

99. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Михайло Іванович Крупка ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2003. – 40 с.

100. Москаль О.І. Фінансове забезпечення розвитку агропромислового виробництва регіону (на матеріалах Чернівецької області): Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / Олександр Ілліч Москаль ; Ін-т аграр. економіки УААН. – К., 2001. – 18 с.

101. Доценко О.Ю. Механізм інноваційного розвитку регіону / О.Ю. Доценко // Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал «Економічний вісник» Національного гірничого університету. – 2012. – № 3. – С.31–40.

102. Доценко О. Ю. Місце фінансового механізму в системі механізмів інноваційного розвитку регіону / О. Ю. Доценко // Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки України: Матер. міжнар. наук.-практ. конф., 2 – 4 черв. 2011 р. – Д.: Державний ВНЗ «НГУ», 2011. – Т. 1. – С. 217–219.

103. Григор О. О. Елементи фінансового забезпечення науково-технічної сфери [Електронний ресурс] / О. О. Григор // Науковий вісник Академії муніципального управління. – 2009. – вип.4(12). – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu/2009_4/12.pdf

104. Закон України «Про інноваційну діяльність» : офіц. текст прийнятий Верхов. Радою України 04 липня 2002р.: із змінами та допов. станом на 16 жовтня 2012 – Режим доступу: [www/URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/40-15](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/40-15)

105. Инновационный менеджмент: Учебное пособие/ Под ред. д.э.н. , проф. Л. Н. Оголевой. – М.: ИНФРА=М, 2004 – 238с.
106. Морозов Ю. П. Инновационный менеджмент: Учеб. пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ–ДАНА, 2000. – 446с.
107. Лапко О. О. Державне регулювання інноваційної діяльності: економічний механізм і його вдосконалення: автореф. дис. ... д–ра екон. наук: 08.02.03 «Організація управління, планування і регулювання економікою» / Олена Олександрівна Лапко ; НАН України. Ін–т екон. прогнозування. – К., 2000. – 32 с.
108. Портал інноваційного розвитку [Електронний ресурс]/ Режим доступу: URL <http://www.pir.dp.ua>
109. Беляков В. Н. Классификация инновационных проектов [Электронный ресурс] / В. Н. Беляков – Режим доступу: URL:<http://www.pir.dp.ua/uploads/Klassifikat.doc>
110. Ломачинська І. А., Іванов А. І. Оптимізація структури капіталу ТНК в умовах глобалізації (на прикладі нафтовидобувної галузі) / І. А. Ломачинська, А. І. Іванов // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – 2010. – том 15, випуск 20. – С.89–91.
111. Доценко О. Ю. Консолідоване фінансування інноваційного розвитку регіону / О. С. Галушко, О. Ю. Доценко // Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал «Економічний вісник» Національного гірничого університету. – 2012. – № 1. – С.12–19.
112. Беренс В., Хавранек П.М. Руководство по подготовке промышленных технико-экономических исследований: Пер. с англ. перераб. и дополн. изд. / В. Беренс, П.М. Хавранек – М.: АОЗТ „Интерэксперт“, 1995. – 343 с.
113. Валюх А.М. Стратегія регіонального розвитку інноваційної діяльності (організація та управління): автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» / Андрій Миколайович Валюх ; НАН України. Рада по вивч. продукт. сил України. – К., 2005. – 20 с.
114. Методические рекомендации по формированию инновационного предложения [Электронный ресурс] – Д. Днепропетровский региональный центр инновационного развития, 2008. – с.22 – / Режим доступу: <http://www.pir.dp.ua/uploads/MetodRecomPoFormInnovPredl.doc>
115. Методические рекомендации по оценке эффективности инвестиционных проектов и их отбору для финансирования : офиц. текст. утв. 21.07.1999 Госстроем России, Минэкономики РФ, Минфином РФ. 2–е издание. – М.– 1999. – 197 с.
116. Методические рекомендации по оценке эффективности научных, научно-технических и инновационных разработок – Постановление Национальной академии наук Беларуси и Государственного комитета по науке и технологиям Республики Беларусь 3.01.2008 № 1/1
117. Захарченко Д. О. Методи оцінки соціальної значимості інвестиційного проекту металургійних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Захарченко Дмитро Олександрович; М–во освіти і науки України, Приазовський державний технічний університет. – Маріуполь, 2008. – 21с.
118. Синдяшкина Е. Н. Вопросы оценки видов социального эффекта при реализации инвестиционных проектов [Электронный ресурс] сайт Экономический портал

/ Е. Н. Синдяшкіна Режим доступа: <http://instituciones.com/general/1718-investigacionnyeproekty.html>

119. Волк О. М. Еколого-економічне обґрунтування впровадження інформаційно-комунікаційних технологій: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» / Ольга Миколаївна Волк ; Сум. держ. ун-т. – Суми, 2009. – 21 с.

120. Швіндіна Г. О. Екологічний менеджмент в енергетичних господарствах машинобудівних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.08.01 «Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища» / Швіндіна Ганна Олександрівна; М-во освіти і науки України, Сумський державний університет. – Суми, 2006. – 22с.

121. Карпіщенко Т. О. Економічний механізм інновацій екологічної спрямованості: автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.08.01 «Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища» / Тетяна Олексіївна Карпіщенко; Сум. держ. ун-т. – Суми, 2000. – 22 с.

122. Луцків О. М. Інноваційний розвиток виробничого потенціалу регіону: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / Олена Миколаївна Луцків ; НАН України; Інститут регіональних досліджень. – Л., 2007. – 19 с.

123. Карпець О. С. Моделі управління інноваційною діяльністю регіону: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.11 «Математичні методи, моделі і інформаційні технології в економіці»/ Ольга Сергіївна Карпець ; Харківський національний економічний ун-т. – Х., 2009. – 20 с.

124. Доценко О. Ю. Удосконалення механізму фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіонів України / О. Ю. Доценко // Фінансовий механізм та обліково-аналітичне забезпечення сталого економічного розвитку : Матер. всеукр. наук.-практ. конф., 4 – 7 вер. 2013 р.– Севастополь: Севастопольський національний технічний університет, 2013.– С. 163–165 (0,1 друк. арк.).

125. Черних С. С. Моделювання процесів фінансового забезпечення інноваційної діяльності в регіоні: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.11 «Математичні методи, моделі і інформаційні технології в економіці» / Світлана Станіславівна Черних ; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2011. – 20 с.

126. Ватаманюк-Зелінська У. З. Еколого-економічні засади управління інноваційною діяльністю підприємств (на прикладі Львівської області) : Автореф. дис... канд. екон. наук: спец. 08.08.01 «Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища» / Уляна Зеновіївна Ватаманюк-Зелінська ; Укр. держ. лісотехн. ун-т. – Л., 2003. – 19 с.

127. Рудакова Т. В. Економіко-математичне моделювання розвитку соціально-економічної системи регіону : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.11 «Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці» / Тетяна Василівна Рудакова ; Міжнар. наук.-навч. центр інформ. технологій та систем НАН України. – К., 2010. – 21 с.

128. Кравченко О. В. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності підприємств хімічної промисловості (на прикладі хімічних підприємств Сумської області) :

Автореф. дис... канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Олена Володимирівна Кравченко ; Укр. акад. банк. справи. – Суми, 2001. – 18 с.

129. Свешнікова Н. М. Схема дворівневого фінансування регіональної інноваційної діяльності (на прикладі Донецького регіону) [Електронний ресурс] / Н.М. Свешнікова // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 2 (33) <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2011-2/doc/3/09.pdf>

130. Яценко Л. Д.; Цихан Т. В. Основні напрями удосконалення фінансових механізмів державної підтримки інноваційного розвитку / Яценко Любов Дмитрівна; Цихан Тетяна Василівна // Стратегічні пріоритети . – 2007. – N22(3). – С. 113–118

131. Беспаликов В. П. Механизмы инновационного развития отраслей промышленности: автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.05. «Экономика и управление народным хозяйством» // Беспаликов Валерий Павлович ; Государственная академия профессиональной переподготовки и повышения квалификации руководящих работников и специалистов инвестиционной сферы. – Москва, 2007. – 23с.

132. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні» [За ред. Кармазіна О.О.] – К.: Державний комітет статистики України, 2014. – 314с.

133. Статистичний збірник «Регіони України» 2013. У 2-х частинах. Частина 2/ [ред. О.Г. Осауленка]. – К. : Державний комітет статистики України, 2013. – 783с.

134. Доценко О. Ю. Рівень інноваційного розвитку регіонів України та фактори, які його формують / О. Ю. Доценко // Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал «Економічний вісник» Національного гірничого університету. – 2010. – № 4. – С.25–35.

135. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» : офіц. текст прийнятий Верх. Радою України 13 груд. 1991р.: із змінами та допов. станом на 16 жовтня 2012 – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1977-12> .

136. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» : офіц. текст прийнятий Верх. Радою України 14 верес. 2006 р.: із змінами та допов. станом на 05 груд. 2012 – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.

137. Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» : офіц. текст прийнятий Верх. Радою України 06 липня 1999 р.: із змінами та допов. станом на 05 груд. 2012 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/991-14>.

138. Доценко О. Ю. Зміцнення фінансової бази органів місцевого самоврядування як фактор стимулювання інноваційного розвитку регіонів / О. Ю. Доценко // Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки України : Матер. міжнар. наук.-практ. конф., 20 – 22 трав. 2010 р. – Д.: Національний гірничий університет, 2010. – Т. 2. – С. 45–47.

139. Доценко О. Ю. Соціально-економічний розвиток регіону й регіональна інноваційна політика / О. Ю. Доценко // Соціально-економічний розвиток України і її регіонів: проблеми нау-ки і практики : Матер. міжнар. наук.-практ. конф., 27 – 28 трав. 2010 р. – Х.: ХНЕУ, 2010 р. – С. 51 –53.

140. Доценко О. Ю. Інноваційна інфраструктура регіону / О. Ю. Доценко // Трансферт технологій: від ідеї до прибутку : Матер. міжнар. наук.-практ. конф., 27–29 квіт. 2010 р. – Д.: Національний гірничий університет, 2010. – Т. 2 – С. 96–97.

141. Узагальнений звіт про виконання заходів регіональних програм розвитку малого підприємництва у 2012 році [Електронний ресурс] : сайт Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/1101.htm> .

142. Доценко О. Ю. Формування інноваційної інфраструктури регіону як елемента регіональної інноваційної системи / О. Ю. Доценко // Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал «Економічний вісник» Національного гірничого університету. – 2010. – № 2. – С.12–19.

143. Рішення Дніпропетровської обласної ради № 493–24/IV «Про регіональну програму інноваційного розвитку на період до 2020 року» – Режим доступу: <http://www.oblrada.dp.ua/official-records/decisions/0/74>.

144. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової економічної програми «Створення в Україні інноваційної інфраструктури» на 2009–2013 роки»: офіц. текст прийнятий КМУ 14 трав. 2008 р. станом на листопад 2012 – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/447-2008-%D0%BF>.

145. Стратегічні напрями розвитку регіональних інноваційних процесів [Електронний ресурс] : сайт Всеукраїнська експертна мережа. – Режим доступу: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=34700 – Назва з екрану.

146. Доценко О. Ю. Регіональні аспекти забезпечення активізації інноваційної складової конкурентоспроможності підприємства / Забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств на базі інноваційного розвитку: [моногр.] / за ред. О. С. Галушко. – Д. Національний гірничий університет, 2012. – 212 с. – С.37–42.

147. Elena Dotsenko Convergence of regional innovation Infrastructure of Ukraine and the EU / E. Dotsenko // Єдина Європа: Погляд у майбутнє: моногр. = United Europe: Future prospects: monograph / ДВНЗ «Національний гірничий університет», Дніпропетровськ; Вища банківська школа, Вроцлав; за ред. О. І. Амоші. – Д.: Національний гірничий університет, 2013. – 286 с. – С. 159–164.

148. Доценко О. Ю. Напрями інноваційного розвитку регіонів України в контексті формування державної інноваційної стратегії / О. Ю. Доценко // Регіональний збірник наукових праць з економіки Прометей. – 2007. – № 2. – С.122–125.

149. Доценко О. Ю. Фінансування інноваційного розвитку регіонів / О. Ю. Доценко// Фінансово–кредитний механізм в соціально–економічному розвитку країни : Матер. міжнар. наук.–практ. конф., 16–17 лют. 2011 р.– Макіївка: Макіївський економіко–гуманітарний інститут, 2011. – Т. 1. – С. 164–165.

150. Теория распознавания образов (статистические проблемы обучения) / В. Н. Вапник, А. Я. Червоненкис – М. Издательство «Наука», Главная редакция физико–математической литературы, 1974. – 416 с.

151. Гребенкин А.С., Скрипнюк Д.Ф. Асимметрия развития регионов: факторы возникновения и регулирование [Електронний ресурс] / А.С. Гребенкин, Д.Ф. Скрипнюк // "Налоги. Инвестиции. Капитал." . 2005. – №1,2,3. – Режим доступу: URL:<http://nic.pirit.info/200504/182.htm>

152. Звіт про конкурентоспроможність України 2010. Назустріч економічному зростанню та процвітанню [Електронний ресурс] / Фонд «Ефективне Управління». – 2010.

– 162с. – Режим доступу: [www/ URL: http://www.feg.org.ua/docs/Competitiveness_report_2010_ua.pdf](http://www.feg.org.ua/docs/Competitiveness_report_2010_ua.pdf)

153. Статистична інформація Головного управління статистики у Дніпропетровській області «Наука та інновації» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.dnprstat.gov.ua/statinfo/ni/>

154. Наукова та інноваційна діяльність (1990–2013рр.) [Електронний ресурс] : сайт Державної служби статистики України – Режим доступу: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Назва з екрану.

155. Джерела фінансування інноваційної діяльності у Дніпропетровській області [Електронний ресурс] : сайт Державної служби статистики України в Дніпропетровській області — Режим доступу: URL: <http://www.dnprstat.gov.ua/statinfo/ni/ni6.htm> – Назва з екрану.

156. Бюджетний кодекс України: офіц. текст прийнятий Верховною Радою України 07 липня. 2010р.: із змінами та допов. станом на 01 січня 2014 – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

157. Податковий кодекс України: офіц. текст прийнятий Верховною Радою України 02 груд. 2010р.: із змінами та допов. станом на 22 січня 2014 – Режим доступу: [www/URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17)

158. Перелік діючих у 2011 році регіональних цільових програм [Електронний ресурс] : сайт Дніпропетровська обласна рада – Режим доступу: <http://oblrada.dp.ua/region-programmes>

159. Федотов Д. Ю. О формировании доходов внебюджетных фондов России / Д. Ю. Федотов // Финансы. – 2003. – №7. – С. 61–63.

160. Дем'яненко Т. М. Публічні фінансові ресурси як категорія фінансово-правових відносин / Т. М. Дем'яненко // Фінансове право. – 2010. – № 1 (11) – с. 4–7.

161. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» офіц. текст прийнятий Верховною Радою України 08 липня 2010 р.: із змінами та допов. станом на 03 серпня 2014 – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

162. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» офіц. текст прийнятий Верховною Радою України 09 липня 2003 р.: із змінами та допов. станом на 11 жовтня 2013 – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>

163. Офіційний сайт Пенсійного фонду України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua>.

164. Постанова Кабінет Міністрів України Про бюджет Пенсійного фонду України на 2010 рік: офіц. текст прийнятий Кабінетом Міністрів України від 21 липня 2010 р. із змінами та допов. станом на 04 липня 2012 р. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/626-2010-%D0%BF>

165. Постанова Кабінет Міністрів України «Про бюджет Пенсійного фонду України на 2011 рік» : офіц. текст прийнятий Кабінетом Міністрів України від 09 червня 2011 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643-2011-%D0%BF>

166. Постанова Кабінет Міністрів України Про бюджет Пенсійного фонду України на 2012 рік: офіц. текст прийнятий Кабінетом Міністрів України від 8 лютого 2012 р. із змінами та допов. станом на 04 липня 2012 р. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/69-2012-%D0%BF>

167. Постанова Кабінет Міністрів України «Про бюджет Пенсійного фонду України на 2013 рік» : офіц. текст прийнятий Кабінетом Міністрів України від 11 лютого 2013 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/101-2013-%D0%BF>
168. Доценко О.Ю. Інвестиційний потенціал позабюджетних фондів в умовах інноваційного розвитку регіонів України / О.Ю. Доценко // Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал «Економічний вісник» Національного гірничого університету. – 2012. – № 4. – С.4–11.
169. Гнатів О.Г. Роль екологічних фондів у сталому розвитку України / О.Г. Гнатів // Науковий вісник НЛТУ України. Збірник науково-технічних праць. – 2004. – вип. 14.7 – С. 330 –332
170. Статистичний збірник «Довкілля України» [За ред. Н.С. Власенко] – К.: Державний комітет статистики України, 2013. – 234с.
171. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» офіц. текст прийнятий Верховною Радою України 25 червня 1991 р.: із змінами та допов. станом на 26 квітня 2014 – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
172. Доценко О. Ю. Стратегія фінансової підтримки інноваційного розвитку регіону / О. Ю. Доценко // Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики : Матер. міжнар. наук.-практ. конф., 23 – 24 трав. 2013 р. – Х.: ХНЕУ, 2013 р. – С. 383–386.
173. Доценко О. Ю. Обґрунтування участі розпорядників фінансових ресурсів у фінансуванні регіональних інноваційних проектів /О.Ю. Доценко //Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". –2014. –№3. – режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua>
174. Калихман И. Л., Войтенко М. А. Динамическое программирование в примерах и задачах: Учебное пособие./ И. Л. Калихман, М. А Войтенко – М.: Высш. школа, 1979. – 125 с.
175. Бланк И. А. Управление прибылью / И. А. Бланк. – 3-е изд. – М.: Ника-Центр, 2007. – 768 с.
176. Десятнюк О. М. Реальні та потенційні ризики інноваційних процесів в Україні /О. М. Десятнюк, В. І. Дмитрів // Економіст. – №1. – 2014. – С.71– 73.
177. Закон України «Про інститути спільного інвестування» офіц. текст прийнятий Верховною Радою України 05 липня 2012 р: станом на 05 липня 2012 – Режим доступу: [www/URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5080-17](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5080-17).
178. Закон України «Про банки та банківську діяльність» офіц. текст прийнятий Верховною Радою України 07 грудня 2010 р.: із змінами та допов. станом на 11 жовтня 2013 – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
179. Єрмошкіна О. В. Вибір напрямків інвестиційної діяльності підприємства на базі багатоваріантного підходу: автореф. дис... канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка підприємства й організація виробництва»/ Олена Вячеславівна Єрмошкіна ; М-во освіти і науки України, Національна металургійна академія України. – Д., 2001. – 16 с.
180. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» офіц. текст прийнятий Верховною Радою України 05 липня 2012 р: станом на 05 липня 2012 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>

181. Закон України «Про інвестиційну діяльність» офіц. текст прийнятий Верховною Радою України 18 верес. 1991 р.: із змінами та допов. станом на 09 листоп. 2013 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
182. Єрмошкіна О. В. Формування джерел інвестиційних ресурсів підприємства в умовах розвитку фінансового ринку / О. В. Єрмошкіна // Академічний огляд. – №2. – 2001. – С. 52–59.
183. Шпильова В. О. Стратегічний інструментарій регіонального механізму регулювання інвестиційної діяльності / В. О. Шпильова // Вісник соціально-економічних досліджень, 2013 рік, випуск 1 (48) с. 321 –325.
184. Інвестиційно-інноваційні чинники формування, розвитку й управління конкурентоспроможним потенціалом підприємства [Текст] : монографія / Солоха Д. В., Белякова О.В. [та ін.] ; Європ. ун–т [та ін.]. – Донецьк: 2010. – 399 с.
185. Воротіна Л. І. Раціональні управлінські рішення як ресурс підвищення ефективності операційної діяльності підприємства [Електронний ресурс] / Л. І. Воротіна, А. С. Пятигін // Актуальні проблеми економіки . – 2012. – № 10. – С. 90–94.
186. Галушко О. С. Інноваційний розвиток – основа конкурентоспроможності в умовах глобалізації / Забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств на базі інноваційного розвитку: [моногр.] / за ред. О. С. Галушко. – Д. Національний гірничий університет, 2012. – 212 с. – С. 7–14.
187. Указ Президента України «Про затвердження Положення про Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України» офіц. текст прийнятий Президентом України від 8 квітня 2011 року N 437/2011: із змінами та допов. станом на 21 січня 2014 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/437/2011/print1409130610176084>
188. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання Державної інноваційної фінансово-кредитної установи» офіц. текст прийнятий Кабінетом Міністрів України від 15 червня 2000 р. N 979: із змінами та допов. станом на 18 серп. 2011 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/979-2000-%D0%BF>
189. Рішення обласної ради Чернігівської області «Про затвердження Програми науково-технічного та інноваційного розвитку Чернігівської області на 2011–2015» роки від 25 березня 2011 року. – 46с. – Режим доступу: http://www.chernihiv-oblrada.gov.ua/index.php?th=cat&cat_id=207&item_id=1415.
190. Постанова КМУ «Про утворення Української державної інноваційної компанії» офіц. текст прийнятий Кабінетом Міністрів України від 13 квітня 2000 р. N 654: із змінами та допов. станом на 08 серпня 2007 – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/654-2000-%D0%BF>
191. Розпорядження голови Дніпропетровської обласної державної адміністрації Про затвердження Положення про Департамент освіти і науки Дніпропетровської обласної державної адміністрації від 28 грудня 2012 року № Р–982/0/3–12 – Режим доступу: <http://adm.dp.ua/OBLADM/Obldp.nsf/%28docweb%29/9BC5AFFE4A7901B5C2257AF0004C492D?OpenDocument>
192. Указ Президента України «Про утворення Державного агентства України з інвестицій та інновацій» офіц. текст прийнятий Президентом України від 30 грудня 2005р. N 1873/2005: Втрата чинності від 02 червня 2011 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1873/2005>

193. Указ Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» офіц. текст прийнятий Президентом України від 09.12.2010 № 1085/2010: із змінами та допов. станом на 21 січня 2014 – Режим доступу: <http://www.ukrproject.gov.ua/news/ukaz-prezidenta-ukra%D1%97ni-%E2%84%96-10852010>

194. Звіт про виконання програми соціально-економічного та культурного розвитку області за 2012 рік [http://www.adm.dp.gov.ua/OBLADM/Obladm.nsf/e7c5861d736b1beac2256eb80038536c/8ff8ff37374f1176c2257b1100244c2d/\\$FILE/%D0%97%D0%92%D0%98%D0%A2%202012.pdf](http://www.adm.dp.gov.ua/OBLADM/Obladm.nsf/e7c5861d736b1beac2256eb80038536c/8ff8ff37374f1176c2257b1100244c2d/$FILE/%D0%97%D0%92%D0%98%D0%A2%202012.pdf) – 42с.

195. Доценко О. Ю. Удосконалення організаційного механізму формування фінансових ресурсів регіонального інноваційного розвитку / О. Ю. Доценко // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 8. С.78 – 82

196. Закону України «Про державно-приватне партнерство» : офіц. текст прийнятий Верх. Радою України 01 липня 2010р.: із змінами та допов. станом на 02 груд. 2012 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>

197. Постанова КМУ «Порядок надання державної підтримки здійсненню державно-приватного партнерства» офіц. текст прийнятий КМУ 17 берез. 2011р.: в поточній редакції на 17 берез. 2011р – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/279-2011-%D0%BF>

198. Шепелев Г. В. Проблемы развития инновационной инфраструктуры Наука и инновации в регионах России [Электронный ресурс] / Г. В. Шепелев // Наука и инновации в регионах России – Режим доступу: http://regions.extech.ru/left_menu/shepelev.php – Заголовок с экрана

199. Нежиборець В. Інноваційна інфраструктура: проблеми, перспективи, рішення. / В. Нежиборець // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2007. – № 5. – С. 60–69.

200. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» : офіц. текст прийнятий Верх. Радою України 08 вересня 2011р.: із змінами та допов. станом на 05 грудня 2012р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>

201. Рішення обласної ради № 525-25/VI «Про обласний бюджет на 2014 рік» офіц. текст прийнятий Дніпропетровською обласною державною адміністрацією від 31 січня 2014 року. – Режим доступу: – Режим доступу: <http://www.adm.dp.ua/OBLADM/Obladm.nsf/document.xsp?id=1ED0A3B7B9C9B67EC2257C7500351066>

202. Закон України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» : офіц. текст прийнятий Верх. Радою України 16 січня 2014 .: із змінами та допов. станом на 21 березня 2014р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/719-18>

203. Постанова Кабінет Міністрів України «Про бюджет Пенсійного фонду України на 2014 рік» : офіц. текст прийнятий Кабінетом Міністрів України від 25 червня 2014 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/202-2014-%D0%BF>

204. Статистичний бюлетень Діяльність громадських об'єднань в Україні у 2013 році [Від. за вип. Ірина Калачова]. – К.: Державний комітет статистики України, 2014. – 151 с.

Аналіз показників обсягу реалізованої інноваційної продукції в регіонах України за 2012 рік

	Обсяг реалізованої промислової продукції, робіт, послуг (у фактичних цінах), млн. грн.	Частка в сукупному обсязі реалізованої промислової продукції, робіт, послуг України, %	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку, млн..грн.	К ₁ , %	К ₂ , %	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, що є новою лише для підприємства, млн.. грн..	К ₃ , %	К ₄ , %	К ₅ , %
Україна	1404564	100	14512,6	100	1,03	21645,1	100	1,54	
Автономна Республіка Крим	27197,4	1,94	92,8	0,64	0,34	426,2	2,94	1,57	1,91
Вінницька	22594,3	1,61	37,2	0,26	0,16	267,5	1,84	1,18	1,35
Волинська	11443,3	0,81	105,8	0,73	0,92	58,6	0,40	0,51	1,44
Дніпропетровська	218916	15,59	302,3	2,08	0,14	1390,1	9,58	0,64	0,77
Донецька	243250,5	17,32	1390,2	9,58	0,57	3584,7	24,70	1,47	2,05
Житомирська	16388,1	1,17	4,4	0,03	0,03	746,8	5,15	4,56	4,58
Закарпатська	9941,3	0,71	1,0	0,01	0,01	1051,5	7,25	10,58	10,59
Запорізька	82654,7	5,88	997,9	6,88	1,21	673,7	4,64	0,82	2,02
Івано-Франківська	25288,7	1,80	1451,1	10,00	5,74	256,8	1,77	1,02	6,75
Київська	48627,5	3,46	394,2	2,72	0,81	241,3	1,66	0,50	1,31

Продовження додатку А
Продовження табл. А.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Кіровоградська	19531	1,39	39,2	0,27	0,20	255,0	1,76	1,31	1,51
Луганська	84409,4	6,01	1681,4	11,59	1,99	1105,4	7,62	1,31	3,30
Львівська	34953,4	2,49	512,8	3,53	1,47	145,3	1,00	0,42	1,88
Миколаївська	24180,4	1,72	74,7	0,51	0,31	128,1	0,88	0,53	0,84
Одеська	28686,4	2,04	498,1	3,43	1,74	389,5	2,68	1,36	3,09
Полтавська	80801,5	5,75	1901,0	13,10	2,35	6326,8	43,60	7,83	10,18
Рівненська	12236,2	0,87	3,4	0,02	0,03	80,5	0,55	0,66	0,69
Сумська	25014,8	1,78	1480,6	10,20	5,92	730,5	5,03	2,92	8,84
Тернопільська	7747	0,55	117,1	0,81	1,51	374,4	2,58	4,83	6,34
Харківська	77780,9	5,54	1861,6	12,83	2,39	1016,4	7,00	1,31	3,70
Херсонська	10277	0,73	191,4	1,32	1,86	373,4	2,57	3,63	5,50
Хмельницька	16658,8	1,19	1,9	0,01	0,01	358,6	2,47	2,15	2,16
Черкаська	32669,9	2,33	38,0	0,26	0,12	308,5	2,13	0,94	1,06
Чернівецька	4111,6	0,29	6,2	0,04	0,15	126,1	0,87	3,07	3,22
Чернігівська	19411,9	1,38	35,9	0,25	0,18	154,3	1,06	0,79	0,98
м. Київ	215247,6	15,32	1292,4	8,91	0,60	1050,6	7,24	0,49	1,09

Джерело: власний розрахунок автора

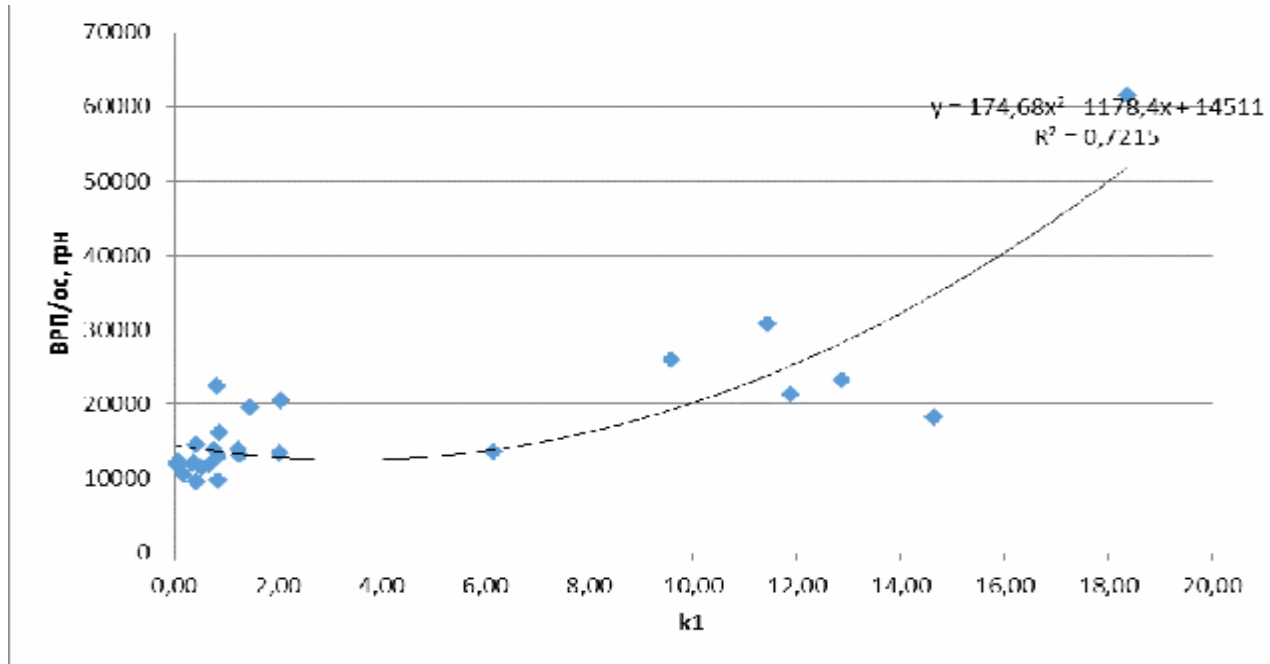

Рис. А.1 Вплив частки обсягу реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку, регіону в сукупному обсязі реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку України на ВРП на одну особу

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [132,133]

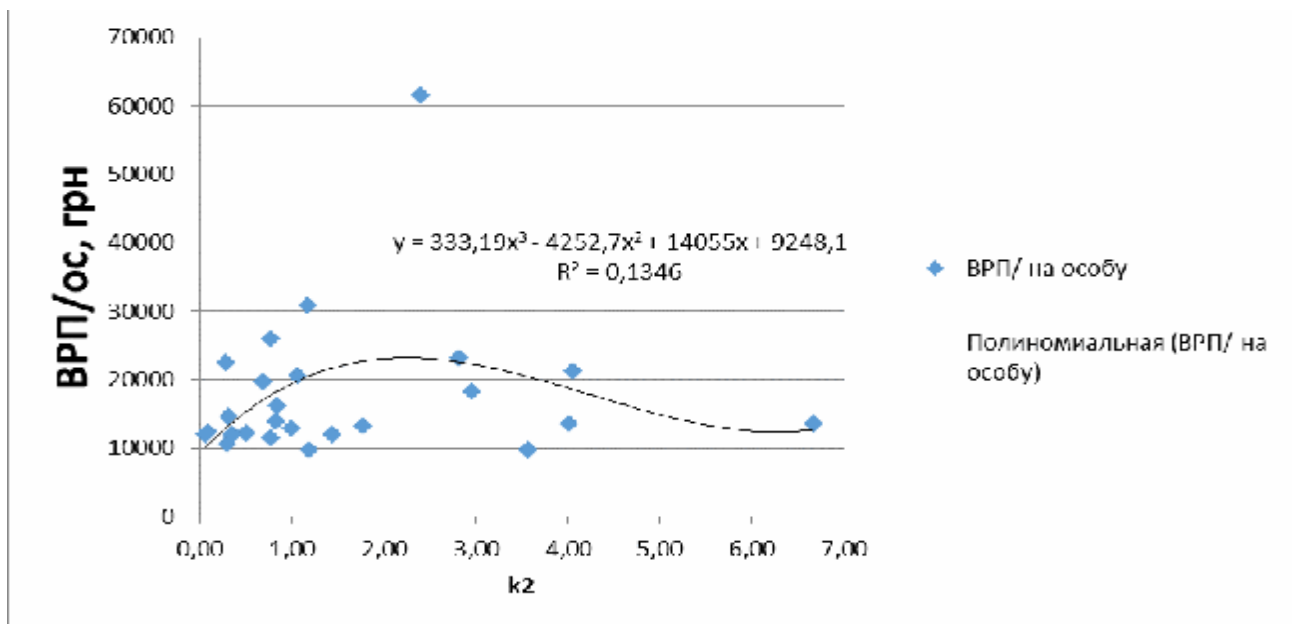

Рис. А.2 Вплив частки обсягу реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку регіону в сукупному обсязі реалізованої промислової продукції, робіт, послуг регіону на ВРП на одну особу

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [132, 133]

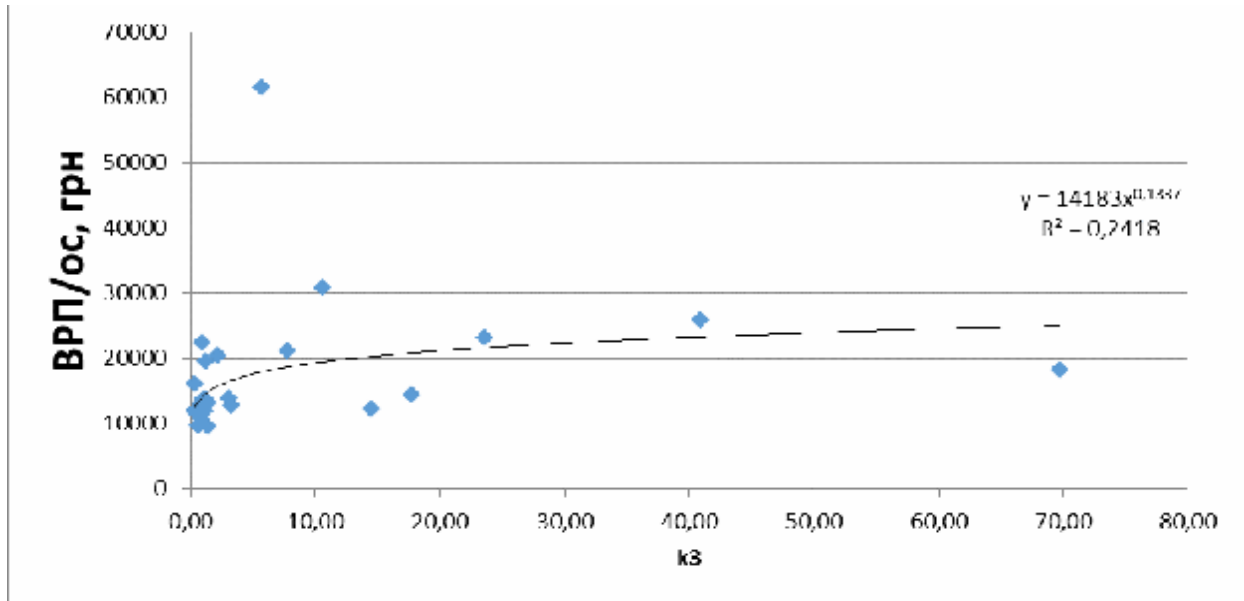

Рис. А.3 Вплив частки обсягу реалізованої інноваційної продукції, що є новою лише для підприємства регіону в сукупному обсязі реалізованої інноваційної продукції України, що є новою лише для підприємства на ВРП на одну особу

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [132, 133]

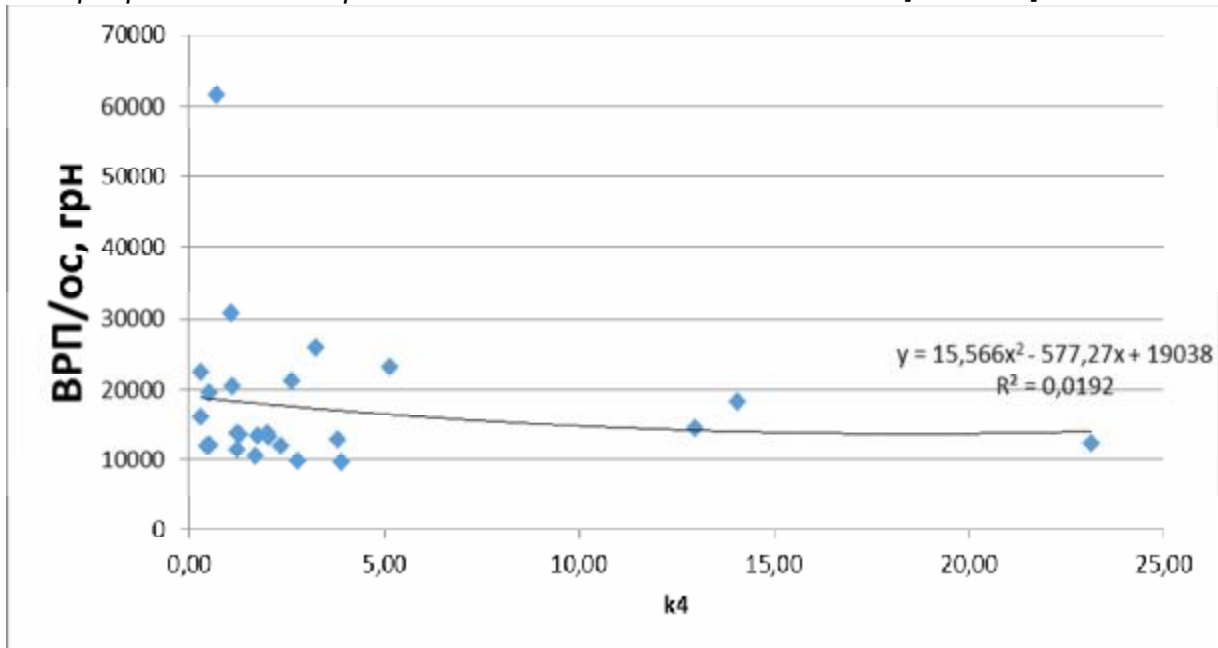

Рис. А.4 Вплив частки обсягу реалізованої інноваційної продукції, що є новою лише для підприємства, регіону в сукупному обсязі реалізованої промислової продукції, робіт, послуг регіону на ВРП на одну особу

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [132, 133]

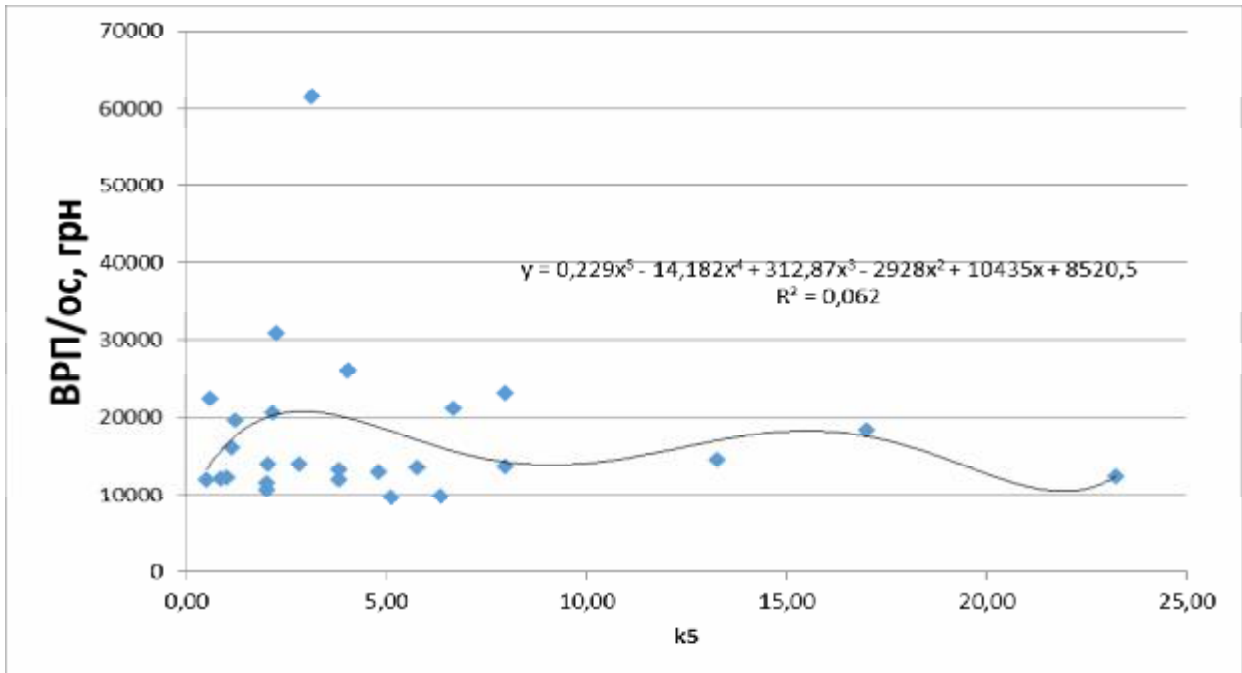

Рис. А.5 Вплив загального показника, який характеризує кінцевий результат інноваційної діяльності підприємств регіону на ВРП на одну особу

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [132, 133]

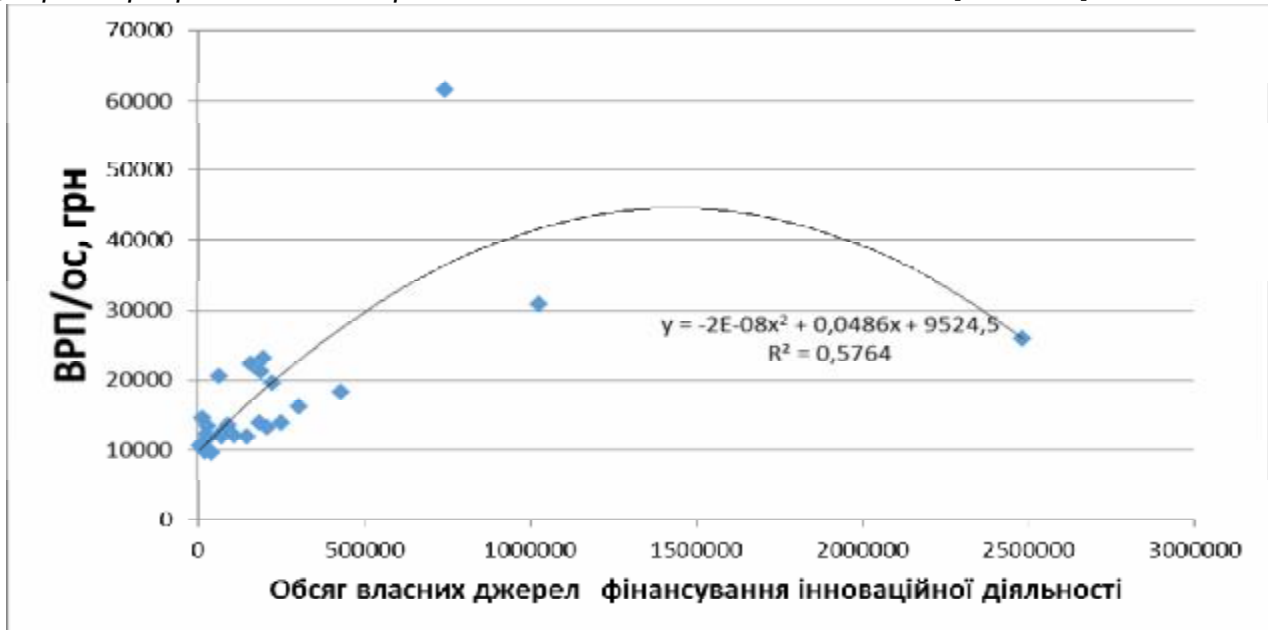

Рис. А.6 Вплив обсягу власних джерел фінансування інноваційної діяльності на ВРП на одну особу

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [132, 133]

Зведений рейтинг інноваційного розвитку регіонів України за 2008 рік

	ВРП	Рівень соціально-економічного розвитку регіону	Кількість інноваційно активних підприємств у промисловості	Обсяг інноваційної продукції	Власні джерела фінансування інноваційної діяльності	Бюджетні джерела фінансування інноваційної діяльності	Кадрове забезпечення інноваційного процесу	Коефіцієнт, який характеризує сукупний рейтинг інноваційного розвитку
Автономна Республіка Крим	11	13	16	16	11	12	10	12,71
Вінницька	12	20	10	24	14	17	18	16,43
Волинська	24	18	25	8	18	20	24	19,57
Дніпропетровська	3	2	6	5	1	1	3	3
Донецька	2	3	5	2	2	9	4	3,86
Житомирська	18	23	15	21	22	10	22	18,71
Закарпатська	22	24	20	23	26	18	20	21,86
Запорізька	7	4	19	3	9	21	7	10
Івано-Франківська	15	17	4	12	16	6	17	12,43
Київська	8	7	7	11	19	11	8	10,14
Кіровоградська	21	15	17	13	21	7	21	16,43
Луганська	6	9	8	1	4	22	11	8,71

Продовження додатку Б
Продовження табл. Б.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Львівська	9	12	3	10	6	5	5	7,14
Миколаївська	13	10	9	22	5	19	12	12,86
Одеська	5	8	11	15	7	4	6	8
Полтавська	10	5	12	19	12	23	13	13,43
Рівненська	20	19	23	25	23	13	25	21,14
Сумська	16	14	21	9	15	15	9	14,14
Тернопільська	25	26	13	17	20	24	23	21,14
Харківська	4	6	2	6	10	3	2	4,71
Херсонська	23	21	24	18	17	14	16	19
Хмельницька	17	22	26	26	13	25	26	22,14
Черкаська	14	11	18	7	25	16	14	15
Чернівецька	26	25	22	20	24	26	15	22,57
Чернігівська	19	16	14	14	8	8	19	14
м. Київ	1	1	1	4	3	2	1	1,86

Джерело: власний розрахунок автора

Зведений рейтинг інноваційного розвитку регіонів України за 2012 рік

	ВРП	Рівень соціально-економічного розвитку регіону	Кількість інноваційно активних підприємств у промисловості	Обсяг інноваційної продукції	Власні джерела фінансування інноваційної діяльності	Бюджетні джерела фінансування інноваційної діяльності	Кадрове забезпечення інноваційного процесу	Коефіцієнт, який характеризує сукупний рейтинг інноваційного розвитку
Автономна Республіка Крим	11	15	12	16	7	8	10	11,29
Вінницька	12	18	15	20	15	17	17	16,29
Волинська	24	21	24	15	20	23	22	21,29
Дніпропетровська	3	2	9	12	14	3	3	6,57
Донецька	2	3	6	6	2	6	4	4,14
Житомирська	18	20	13	23	18	22	23	19,57
Закарпатська	23	25	26	26	22	11	19	21,71
Запорізька	10	7	3	8	11	13	7	8,43
Івано-Франківська	15	16	7	5	25	20	14	14,57
Київська	6	5	19	11	5	5	8	8,43
Кіровоградська	20	13	18	18	10	26	21	18,00
Луганська	7	9	11	3	8	14	11	9,00
Львівська	9	12	5	9	17	4	5	8,71

Продовження додатку Б
Продовження табл. Б.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Миколаївська	13	10	4	17	6	9	12	10,14
Одеська	5	8	8	10	12	7	6	8,00
Полтавська	8	4	25	1	13	12	13	10,86
Рівненська	21	23	23	24	21	25	24	23,00
Сумська	16	14	21	4	4	16	9	12,00
Тернопільська	25	24	16	14	23	24	25	21,57
Харківська	4	6	1	2	3	2	2	2,86
Херсонська	22	22	14	13	16	10	15	16,00
Хмельницька	17	19	10	25	26	21	26	20,57
Черкаська	14	11	17	19	9	15	16	14,43
Чернівецька	26	26	22	22	24	19	18	22,43
Чернігівська	19	17	20	21	19	18	20	19,14
м. Київ	1	1	2	7	1	1	1	2,00

Джерело: власний розрахунок автора

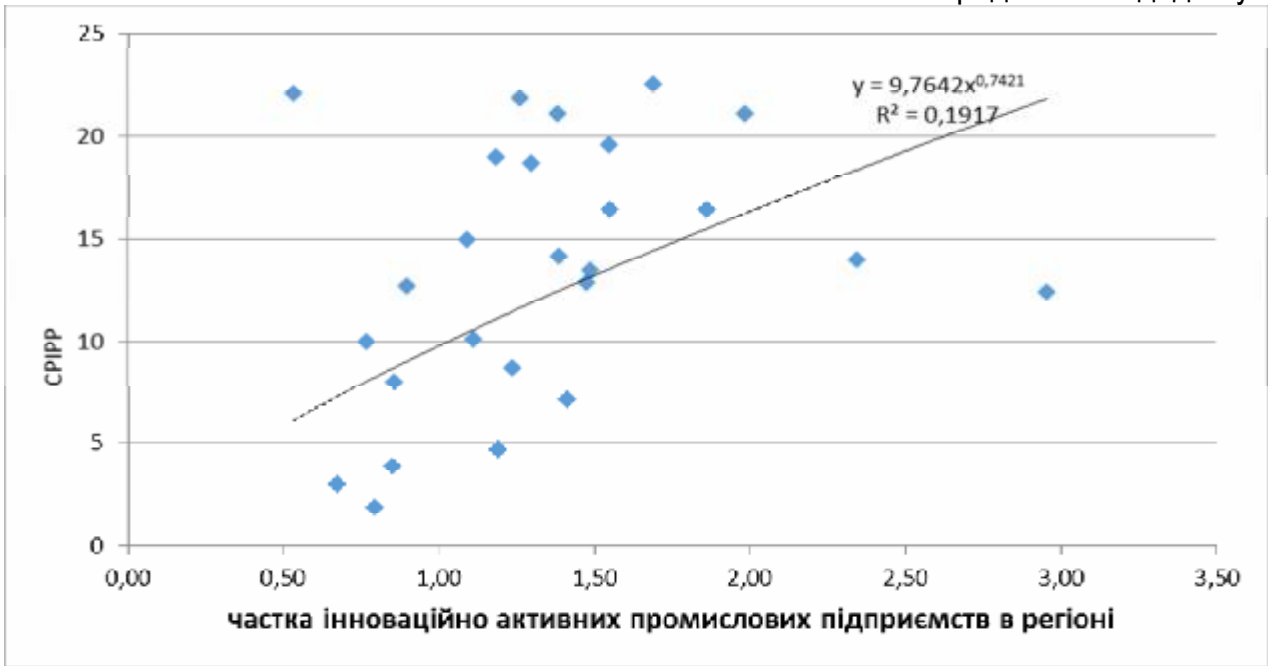

Рис. Б.1 – Вплив частки інноваційно-активних промислових підприємств в регіоні на СРІРР

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [132, 133]

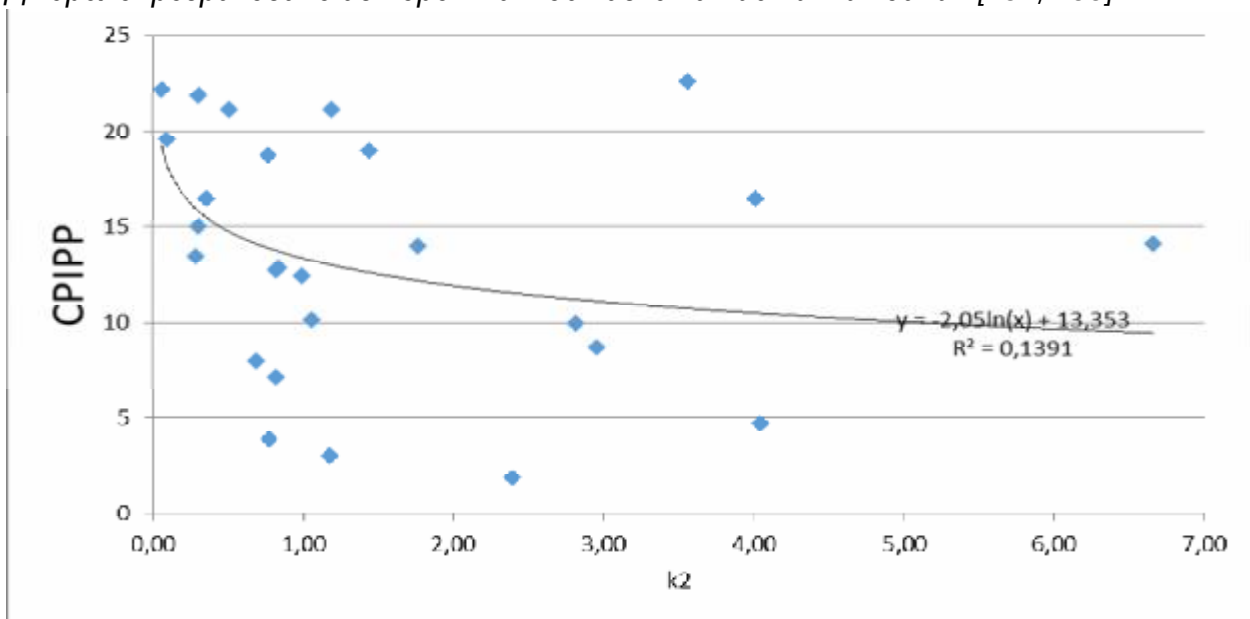

Рис. Б.2 Вплив частки обсягу реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку, регіону в сукупному обсязі реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку України на СРІРР

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [132, 133]

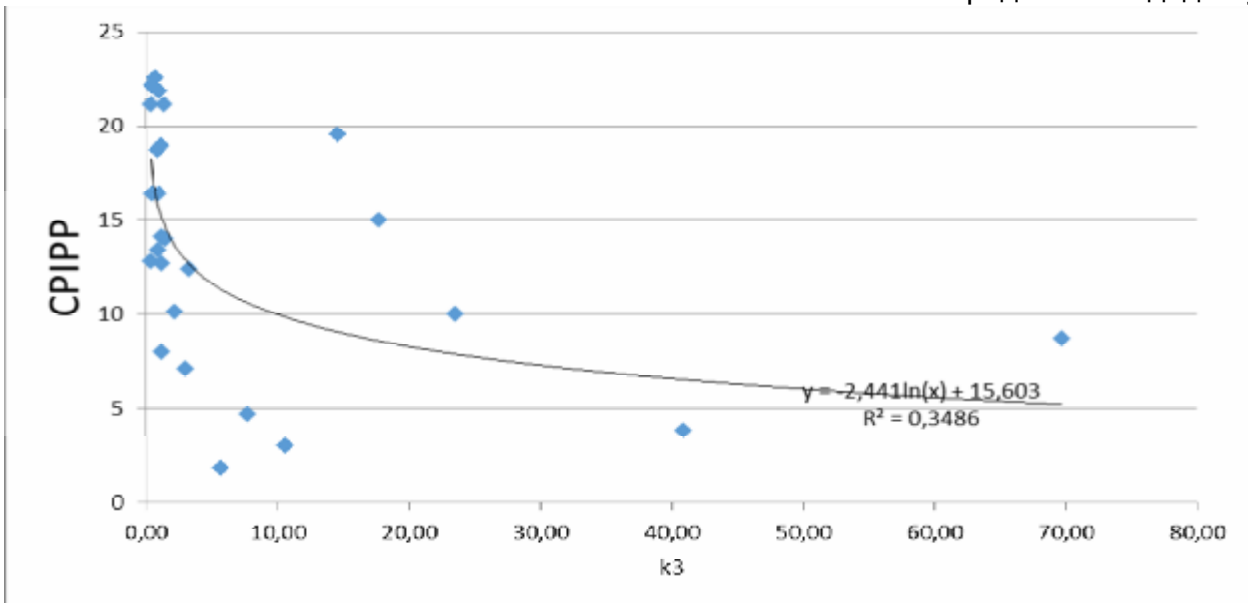

Рис. Б.3 Вплив частки обсягу реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку регіону в сукупному обсязі реалізованої промислової продукції, робіт, послуг регіону на СРІРР

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [132, 133]

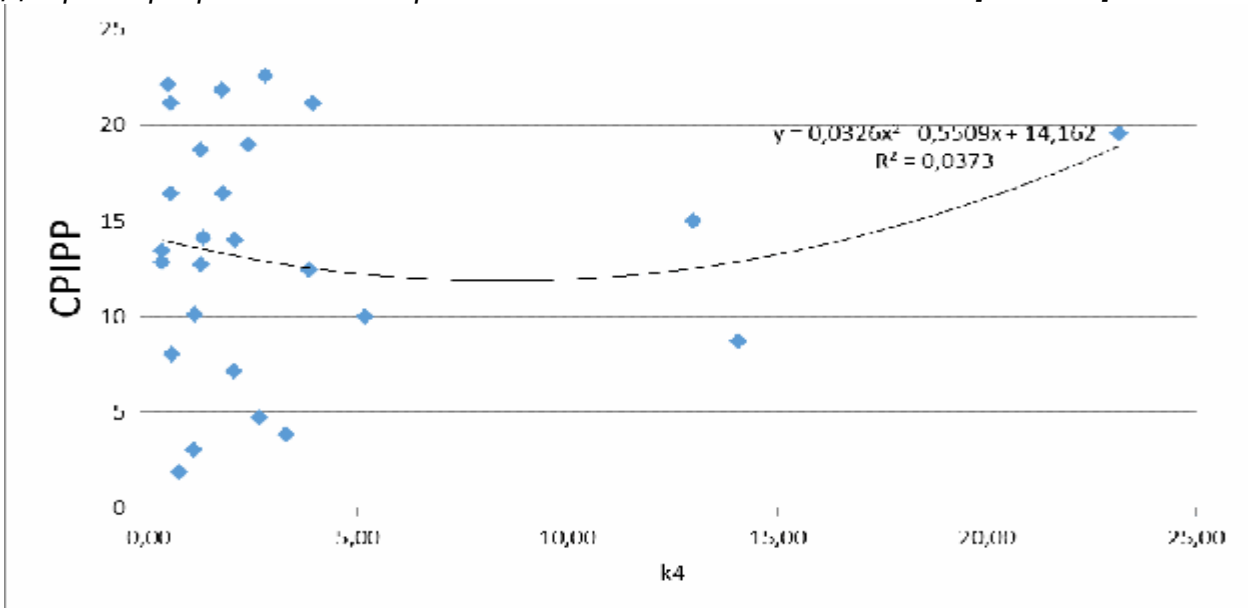

Рис. Б.4 Вплив частки обсягу реалізованої інноваційної продукції, що є новою лише для підприємства, регіону в сукупному обсязі реалізованої промислової продукції, робіт, послуг регіону на СРІРР

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [132, 133]

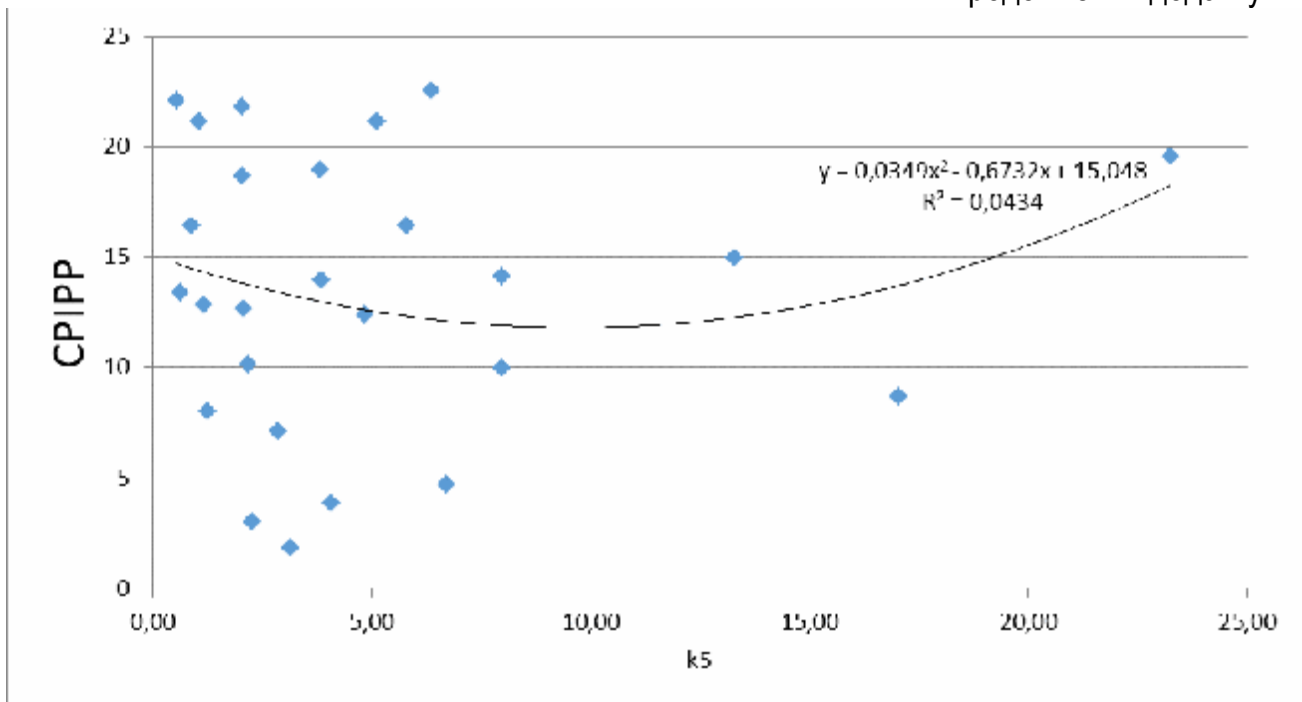

Рис. Б.5 Вплив загального показника, який характеризує кінцевий результат інноваційної діяльності підприємств регіону на СРІРР

Джерело: розраховано автором на підставі статистичних даних [132, 133]

Інноваційна активність промислових підприємств Дніпропетровської області

	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками					придбання машин та обладнання, пов'язані з управлінням інновацій	інші витрати
			у тому числі		придбання нових технологій	підготовка виробництва для впровадження інновацій			
			Внутрішні НДР	зовнішні НДР					
			дослідження і розробки						
	%						тис.грн.		
2000	21,8	214612,5	82340,0	X	X	25859,0	26482,3	68007,5	11923,7
2001	15,7	194967,7	12220,8	X	X	23557,4	22093,8	130585,1	6510,6
2002	15,8	299935,3	23385,3	X	X	2251,5	27491,2	242003,3	4804,0
2003	10,2	315311,0	12963,7	X	X	5872,3	58775,0	232280,9	5419,1
2004	10,9	144262,7	9067,7	X	X	817,3	25643,6	103937,4	4796,7
2005	12,5	385472,6	17689,1	X	X	1527,1	180511,7	179985,3	5759,4
2006	10,9	685220,8	84929,1	X	X	1172,0	292202,2	301531,0	5386,5
2007	10,8	1179598,7	71096,6	56724,7	14371,9	8153,5	X	610699,8	489648,8
2008	8,5	1355469,9	199683,0	168995,4	30687,6	72,9	X	480811,7	674902,3
2009	8,2	1212933,8	98280,0	80075,1	18204,9	886,5	X	1064901,2	48866,1
2010	9,1	379889,5	97719,1	64036,4	33682,7	2054,2	X	249242,7	30873,5
2011	8,7	950523,2	121026,5	72460,6	48565,9	2972,9	X	529772,9	296750,9
2012	10,7	1120021,9	140309,4	120058,3	20251,1	2430	X	799973,1	177309,4
2013	11,9	1057816,9	36270,2	20600	15670,2	1244,6	X	815832,4	204469,7

Джерело: за даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області [153]

Розрахунок складових ефекту інноваційного проекту по періодам

Вихідні данні по інноваційному проекту	Умовні позначення	Данні за проектом			
		1 період	... період	k період	Всього
Комерційна складова					
зміна випуску q-иду продукції підприємством-інноватором після реалізації інноваційного проекту, нат.од.	ΔQ_q^{ni}				
зміна ціни одиниці q-виду продукції підприємством-інноватором після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔC_q^{ni}				
зміна суми матеріальних витрат підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔMB^{ni}				
зміна суми витрат на енергоносії підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔEB^{ni}				
зміна суми витрат праці підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Delta BП^{ni}$				
зміна суми інших витрат підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔIB^{ni}				
зміна виторгу від реалізації підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Delta BП^{in}$				
зміна суми усіх витрат підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔB^{ni}				
приріст чистого прибутку підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Delta ЧП^{ni}$				
Комерційний ефект, грн.		E_k			
Економічна складова					
зміна випуску q'-виду продукції підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, нат.од.	ΔQ_q^{nc}				
зміна ціни одиниці q'-виду продукції підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔC_q^{nc}				
зміна суми матеріальних витрат підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔMB^{nc}				
зміна суми витрат на енергоносії підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔEB^{nc}				

1	2	3	4	5	6
зміна суми витрат праці підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Delta BП^{nc}$				
зміна суми інших витрат підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔIB^{nc}				
зміна виторгу від реалізації підприємств-споживачів після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Delta BР^{nc}$				
зміна суми усіх витрат підприємств-споживачів після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔB^{nc}				
очікуваний приріст чистого прибутку підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Delta ЧП^{nc}$				
Економічний ефект, грн.	E_e				
Бюджетна складова					
зміна прибутку підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Delta П^{ni}$				
сумарна зміна прибутку підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Sigma \Delta П^{nc}$				
ставка податку на прибуток підприємств, %	$СПП$				
приріст виторгу від реалізації підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Delta BР^{ni}$				
сумарна зміна виторгу від реалізації підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Sigma \Delta BР^{nc}$				
ставка податку на додану вартість, %	$СПДВ$				
державна підтримка інноваційного проекту за рахунок коштів державного бюджету, грн.	$\Phi ДБ$				
Бюджетний ефект державного рівня, грн.	$E_{\delta}^{\partial p}$				
зміна середньої заробітної плати працівників підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Delta ЗП^{ni}$				
сумарна зміна середньої заробітної плати працівників підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Sigma \Delta ЗП^{nc}$				
ставка податку на доходи фізичних осіб, %	$СПД\phi o$				
кількість місяців в році	12				
фінансування інноваційного проекту за рахунок коштів місцевого бюджету, грн.	$\Phi МБ$				

1	2	3	4	5	6
Бюджетний ефект місцевого рівня, грн.	E_{δ}^{MP}				
Загальний бюджетний ефект, грн.	E_{δ}^{ZAG}				
Соціальна складова					
зростання середньої заробітної плати на підприємстві-інноваторі та підприємствах-споживачах в регіоні після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔZP				
ставка Єдиного соціального внеску, %	$CECB$				
кількість створених нових робочих місць в регіоні після реалізації інноваційного проекту, осіб.	CHP				
середні витрати на одного безробітного за місяць в регіоні, грн.	$CpBB$				
зниження кількості хворих у результаті покращення умов праці в результаті реалізації інноваційного проекту, осіб.	$\Delta K_{зах}$				
середні виплати при втраті працездатності на одну особу в рік, грн.	$CpBнепр$				
зниження кількості малозабезпеченого населення в регіоні після впровадження інноваційного проекту, осіб	$\Delta M_{ЗН}$				
середні виплати соціальної допомоги малозабезпеченому населенню на одну особу в рік, грн	$CpBM_{ЗН}$				
Соціальний ефект, грн.	E_c				
Екологічна складова					
зниження витрат з бюджету на природоохоронні заходи, грн.	$\Delta B_{пз}$				
зниження кількості шкідливих викидів на підприємстві-інноваторі	$k_{шв}^{ni}$				
зниження кількості шкідливих викидів на підприємствах-споживачах	$\Sigma k_{шв}^{nc}$				
ставка екологічного податку відповідного і-го виду викидів, %	Sen				
зниження зверх нормативів шкідливих викидів на підприємстві-інноваторі	$CH_{шв}^{ni}$				
зниження зверх нормативів шкідливих викидів на підприємствах-споживачах	$CH_{шв}^{nc}$				
зниження виплат з Фонду державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, грн.	$\Delta B_{фсс}^{тнпр}$				
Екологічний ефект, грн.	$E_{ек}$				

Джерело: власна розробка автора

Розрахункові дані складових ефекту за інноваційними проектами

Вихідні дані по інноваційному проекту	Умовні позначення	Інноваційний проект 1	Інноваційний проект 2	Інноваційний проект n
Комерційна складова				
зміна випуску q-виду продукції підприємством-інноватором після реалізації інноваційного проекту, нат.од.	ΔQ_q^{ni}			
зміна ціни одиниці q-виду продукції підприємством-інноватором після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Delta \Pi_q^{ni}$			
зміна суми матеріальних витрат підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔMB^{ni}			
зміна суми витрат на енергоносії підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔEB^{ni}			
зміна суми витрат праці підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Delta B\Pi^{ni}$			
зміна суми інших витрат підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔIB^{ni}			
зміна вибору від реалізації підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔBP^{in}			
зміна суми усіх витрат підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔB^{ni}			
приріст чистого прибутку підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Delta \text{ЧП}^{ni}$			
Комерційний ефект, грн.	E_k			
Економічна складова				
зміна випуску q'-виду продукції підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, нат. од.	ΔQ_q^{nc}			
зміна ціни одиниці q'-виду продукції підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Delta \Pi_q^{nc}$			
зміна суми матеріальних витрат підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔMB^{nc}			
зміна суми витрат на енергоносії підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔEB^{nc}			
зміна суми витрат праці підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Delta B\Pi^{nc}$			
зміна суми інших витрат підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔIB^{nc}			
зміна вибору від реалізації підприємств-споживачів після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔBP^{nc}			
зміна суми усіх витрат підприємств-споживачів після реалізації інноваційного проекту, грн.	ΔB^{nc}			

1	2	3	4	5
очікуваний приріст чистого прибутку підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Delta ЧП^{nc}$			
Економічний ефект, грн.	E_e			
Бюджетна складова				
зміна прибутку підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Delta П^{ni}$			
сумарна зміна прибутку підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Sigma \Delta П^{nc}$			
ставка податку на прибуток підприємств, %	$СПП$			
приріст виторгу від реалізації підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Delta ВР^{ni}$			
сумарна зміна виторгу від реалізації підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Sigma \Delta ВР^{nc}$			
ставка податку на додану вартість, %	$СПДВ$			
державна підтримка інноваційного проекту за рахунок коштів державного бюджету, грн.	$\Phi ДБ$			
Бюджетний ефект державного рівня, грн.	E_{δ}^{dp}			
зміна середньої заробітної плати працівників підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Delta ЗП^{ni}$			
сумарна зміна середньої заробітної плати працівників підприємств-споживачів продукції підприємства-інноватора після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Sigma \Delta ЗП^{nc}$			
ставка податку на доходи фізичних осіб, %	$СПДфo$			
кількість місяців в році	12			
фінансування інноваційного проекту за рахунок коштів місцевого бюджету, грн.	$\Phi МБ$			
Бюджетний ефект місцевого рівня, грн.	E_{δ}^{mp}			
Загальний бюджетний ефект, грн.	E_{δ}^{zag}			
Соціальна складова				
зростання середньої заробітної плати на підприємстві-інноваторі та підприємствах-споживачах в регіоні після реалізації інноваційного проекту, грн.	$\Delta ЗП$			
ставка Єдиного соціального внеску, %	$СЕСВ$			
кількість створених нових робочих місць в регіоні після реалізації інноваційного проекту, осіб.	$СНР$			
середні витрати на одного безробітного за місяць в регіоні, грн.	$СрВБ$			
зниження кількості хворих у результаті покращення умов праці в результаті реалізації інноваційного проекту, осіб.	$\Delta Кзах$			
середні виплати при втраті працездатності на одну особу в рік, грн.	$СрВнепр$			

Продовження додатку Д
Продовження табл. Д. 2

1	2	3	4	5
зниження кількості малозабезпеченого населення в регіоні після впровадження інноваційного проекту, осіб	ΔM_{3H}			
середні виплати соціальної допомоги малозабезпеченому населенню на одну особу в рік, грн	CpB_{M3H}			
Соціальний ефект, грн.	E_c			
Екологічна складова				
зниження витрат з бюджету на природоохоронні заходи, грн.	$\Delta B_{пз}$			
зниження кількості шкідливих викидів на підприємстві-інноваторі	$k_{шв}^{ni}$			
зниження кількості шкідливих викидів на підприємствах-споживачах	$\Sigma k_{шв}^{nc}$			
ставка екологічного податку відповідного і-го виду викидів, %	C_{ep}			
зниження зверх нормативів шкідливих викидів на підприємстві-інноваторі	$CH_{шв}^{ni}$			
зниження зверх нормативів шкідливих викидів на підприємствах-споживачах	$CH_{шв}^{nc}$			
зниження виплат з Фонду державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, грн.	$\Delta B_{фсс}^{тмп}$			
Екологічний ефект, грн.	$E_{ек}$			

Джерело: власна розробка автора

Положення

«Про Регіональний Фонд фінансової підтримки інноваційного розвитку

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Регіональний Фонд фінансової підтримки інноваційного розвитку (надалі – Фонд), створений обласною державною адміністрацією (надалі – Власник) ухвалою від _____ № _____ та підпорядковане Департаменту освіти і науки облдержадміністрації, яке є представником – територіальної громади області і є органом, до сфери управління якого входить Фонд (надалі – Уповноважений орган).

Фонд є неприбутковою самоврядною господарською організацією, яка створена як обласна виконавча структура з підтримки фінансування інновацій в регіональній інноваційній системі. Основним завданням Фонду є забезпечення умов для фінансування створення інноваційного продукту, виробництва інноваційної продукції і формування науково-технічного потенціалу регіону.

1.2. У своїй діяльності Фонд керується Господарським та Цивільним кодексами України, Законами України «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про інноваційну діяльність», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», «Про державне-приватне партнерство» іншими нормативно-правовими актами, що регулюють відносини в науково-технічній та інноваційній сферах.

1.3. Фонд може займатися господарською діяльністю лише в межах виконання статутних завдань в означених напрямках діяльності.

2. МЕТА ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Створення умов для інноваційного розвитку усіх сфер діяльності регіону, формування інноваційного світогляду.

2.2. Сприяння науково-технічному і промислового розвитку області, його інноваційній спрямованості.

2.3. Забезпечення сприятливих умов для фінансування розробки та реалізації інноваційних проектів у різних галузях промисловості регіону.

3. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Участь у розробці обласних програм науково-технічного та інноваційного розвитку.

3.2. Супровід моніторингу інноваційної та науково-технічної діяльності, а також впровадження інноваційних проектів і технологій на підприємствах області.

3.3. Розробка інноваційних програм, проектів та бізнес планів на замовлення.

3.4. Сприяння впровадженню інноваційних проектів та технологій.

3.5. Консультаційна діяльність у напрямі надання початкової інформації щодо розробки технічного завдання, бізнес-плану, інноваційного проекту та інше.

3.6. Сприяння залученню коштів вітчизняних та іноземних організацій і фірм для фінансування інноваційної діяльності підприємств і закладів області на основі консолідації фінансових ресурсів.

3.7. Організація проведення наукових, інноваційних та інвестиційних експертиз.

4. ЮРИДИЧНИЙ СТАТУС

4.1. Фонд є юридичною особою. Права і обов'язки юридичної особи Фонд набуває з дня його реєстрації

4.2. Фонд має право укласти угоди, набувати майнові та особисті немайнові права, нести обов'язки, бути позивачем та відповідачем у суді, господарському суді та інших юрисдикційних органах.

5. МАЙНО

5.1. Майно Фонду є комунальною власністю громадян Дніпропетровської області і закріплюється за Фондом на правах оперативного управління (комунальне не комерційне підприємство). Здійснюючи право оперативного управління Фонд користується та розпоряджається зазначеним майном на свій розсуд, вчиняючи щодо нього будь які дії, що не суперечать чинному законодавству та цьому статуту.

6. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ

6.1. Права Фонду.

6.1.1. Фонд планує свою діяльність відповідно до затверджених напрямків діяльності та цільових програм, укладених договорів і угод.

6.1.2. Фонд надає послуги та виконує роботу за цінами, що формуються відповідно до умов економічної діяльності неприбуткової організації, а у випадках, передбачених законодавством України чи затвердженими внутрішніми нормативними актами, – за фіксованими цінами.

6.1.3. Фонд самостійно приймає рішення, видає накази, вказівки у межах своєї компетенції.

6.2. Обов'язки Фонду:

6.2.1. Фонд здійснює оперативну діяльність з науково-технічного та матеріально-технічного забезпечення своєї діяльності. Проводить придбання необхідних науково-технічних та матеріальних ресурсів у підприємств, організацій та установ незалежно від форм власності, а також у фізичних осіб.

6.2.2. Фонд забезпечує виконання затверджених планових завдань.

6.3. Фонд здійснює бухгалтерський, оперативний облік та веде статистичну звітність згідно з чинним законодавством.

7. УПРАВЛІННЯ

7.1. Управління Фондом здійснює Рада Фонду, яку очолює керівник.

7.2. Рада вирішує питання поточної діяльності, які відповідно до статуту та установчого договору віднесені до її компетенції. Оперативне управління Фондом здійснюється за напрямками діяльності:

проводить роботу з реалізації затверджених планових завдань;

визначає характер відносин з науковими та підприємницькими структурами, які взаємодіють з Фондом.

визначає методи господарювання, напрямки витрачання коштів Фонду, формує структуру управління і кошторис витрат, форми і розміри оплати праці і матеріального стимулювання працівників Фонду;

затверджує розцінки і тарифи на роботи і послуги, що виконуються Фондом для розрахунків з замовниками і виконавцями робіт і послуг;

Продовження додатку Е

створює постійно діючі або тимчасові галузеві комітети (ради), творчі групи, секції та ін. з проблем різних сфер діяльності, до складу яких переважно входять представники учасників Фонду, а також інші юридичні і фізичні особи, затверджує положення про них або їх установчі документи;

8. ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ МІЖ ВЛАСНИКОМ, УПОВНОВАЖЕНИМ ОРГАНОМ І ФОНДОМ

8.1. Стратегія інноваційного розвитку, фінансово-економічна, інвестиційна, та інші програми Власника покладаються в основу діяльності Фонду.

8.2. До виключної компетенції Власника належать: визначення основних напрямків діяльності Фонду; забезпечення фінансово-економічної діяльності Фонду;

8.3. До виключної компетенції Уповноваженого органу належать: затвердження Положень; призначення та звільнення керівника Фонду; затвердження планових завдань поточної діяльності Фонду.

8.4. Власник має право: отримувати звіти щодо виконання затверджених напрямків діяльності Фонду; отримувати звіти щодо ведення фінансово-економічної діяльності Фонду; надавати Фонду допомогу у вигляді грошових коштів, майна, обладнання та інших матеріальних цінностей, необхідних для діяльності.

8.5. Уповноважений орган має право: отримувати повну інформацію щодо діяльності Фонду; знайомитись з даними бухгалтерського обліку, звітності та іншими документами; контролювати виконання завдань, покладених на Фонду.

Отримання нафтопродуктів з бурого вугілля методом гідрокрекінга**1.. Назва інноваційної пропозиції, основні інноваційні характеристики.**

Реалізація пропозиції передбачається у формі створення нового підприємства.

Згідно із класифікацією інноваційних проектів, пропозиція має 12 балів, отже, проект ставиться до середньої інноваційної категорії. Загальна сума інвестицій – 1496402,798 тис. грн, строк реалізації інноваційної пропозиції – 33 мес., строк окупності – 48 мес., строк окупності з обліком дисконтування – 68 мес., індекс прибутковості – 1,7, рентабельність інвестицій 422%.

2. Короткий опис технічної сутності інноваційної пропозиції.

Україна відноситься до числа енергодефіцитних країн, потреба в первинних енергоресурсах задовольняється за рахунок власного їхнього видобутку на 37 %. У паливному балансі України домінуюча роль належить природному газу, частка якого в паливному балансі становить більш 50% стосовно органічних видів палива. Зростаючий дефіцит нафти й природного газу змушує наукові й інженерні кадри у всіх країнах миру вести пошук альтернативних взаємозамінних джерел сировини й палива. Ці проблеми стосуються й України. Відсутність власних значних ресурсів нафти й газу вимагає вишукувати нові можливості задоволення потреби економіки країни в органічному паливі й хімічній сировині. Україна має значні запаси твердих горючих копалин, більша частина з яких використовується недостатньо й нераціонально.

Бурі вугілля в Україні поширені досить широко й представлені більшою кількістю родовищ, створюючи басейни або вугленосні товщі. Вугілля більшості родовищ ставляться до багатосірнесте, загальна сірка становить 3.5–4%, органічна – 70% від загальної.

Можна виділити три основні енерготехнологічні напрямки комплексно переробки бурих вугілля:

- напівкоксування з наступною переробкою смоли (фракційний розгін, очищення фракцій і ін.); очищенням газу напівкоксування; газифікацією напівкоксу або з переробкою його в адсорбенти і т.д.;
- гідрогенізація вугілля, тобто перетворення органічної маси вугілля в рідкі й газоподібні продукти під тиском водню 6–40 МПа при температурі 400–500^оС у присутності органічних розчинників і каталізаторів;
- газифікація вугілля для одержання синтез-газу (3+H₂) з наступним очищенням і каталітичною переробкою синтез-газу в різні хімічні продукти, у тому числі моторні палива. Одним з реальних шляхів вирішення проблеми забезпечення народного господарства України паливно-енергетичними й хімічними ресурсами є розширення використання бурого вугілля.

У рамках проекту моторні палива з бурого вугілля можна отримувати по двом напрямкам:

- шляхом гідрогенізації, одержуючи так звану «синтетичну нафту», яку згодом переробляють відомими методами нафтопереробки з одержанням моторних і казанових палив;
- шляхом газифікації, одержуючи синтез-газ із наступним його очищенням і каталітичною переробкою в різні хімічні продукти, у тому числі й моторні палива.

У результаті переробки бурого вугілля вищевказаними методами можуть бути отримано два, що принципово різняться виду синтетичних палив для двигунів внутрішнього згоряння (насамперед бензинів).

Напрямок досить привабливий з погляду можливості одержання продуктів, ідентичних товарним бензинам. Разом з тим, цим паливам властиві й усі недоліки бензинів.

За результатами наукових досліджень по створенню базових рецептур і товарних палив а також технології їх одержання з не нафтової сировини захищені кандидатські дисертації.

3. Технічні й організаційні умови реалізації інноваційної пропозиції.

Розміщення й будівництво комплексу по переробці бурого вугілля планується поблизу його родовищ. Для функціонування самостійного комплексу по переробці бурого вугілля необхідно передбачити додаткову інфраструктуру підприємства, яка зажадає додаткових витрат. Ця наявність енергетичних мереж, електропідстанція, котельня, складське господарство для зберігання сировини, матеріалів основних і допоміжних, ємності для зберігання напівпродуктів і товарних продуктів, ремонтно-механічні, електро й енергослужби, залізничний цех і під'їзні колії та ін. А також можливе розміщення комплексу на існуючих підприємствах (коксопереробних заводи, заводи хімічної промисловості).

Будівництво комплексу планується здійснити протягом 32 місяців. З 16-го по 32-ой місяць із початку проекту, буде функціонувати пілотна установка продуктивністю 45 тис. тон у рік.

Планований обсяг виробництва продукції по роках представлено в таблиці 1. Вартість 1 тони нафтопродуктів 6500 грн.

Таблиця 1

Обсяг виробництва по роках

Назва продукції	Одиниця виміру	Усього	Випуск продукції в натуральному вираженні										
			1 рік	2 рік	3 рік	4 рік	5 рік	6 рік	7 рік	8 рік	9 рік	10 рік	
Бензин, дизельне паливо	Тис.т	6397,8	0	337,5	363,3	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000

Розрахунки витрат сировини представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

Розрахунки витрат сировини

№ п/п	Найменування	Одиниця виміру	Витрати на 1 од. продукції в натуральному вираженні	Ціна 1 од. сировини, тис. грн	Витрати на 1 од. продукції в грошовому вираженні, тис. грн
1	Буре вугілля	т	4,2	0,4	1,680
2	Каталізатор сульфід молібдену	т	0,009	250	2,250
Усього					3,930

4. Оцінка строків реалізації інноваційної пропозиції.

Таблиця 3

Оцінка строків реалізації інноваційної пропозиції

№ п/п	Найменування етапу	Строк виконання	Примітка
1	Розробка технологічної частини проекту	2 місяця	Відповідальний – УДХТУ Співвиконавець – «Укргідропресмаш»
2	Розробка ескізного проекту	2 місяця	
3	Розробка робочий проекту	2 місяця	
4	Створення й пуск в експлуатацію «пілотної» установки продуктивністю 45000 т нафтопродуктів у рік	15 місяців	Відповідальний – «Укргідропресмаш» Співвиконавець – УДХТУ
5	Створення й пуск в експлуатацію заводу продуктивністю 1 млн. т нафтопродуктів у рік з бурого вугілля	32 місяця	

5. Результати маркетингових досліджень ринку реалізації інноваційного продукту.

Для забезпечення мінімальних потреб господарства України в нафтопродуктах тільки за рахунок власного їхнього проведення необхідно переробляти на НПЗ 20–22 млн. тон нафти. Потреба України в нафті становить близько 35–40 млн. тон у рік. За рахунок власних ресурсів нафти покривається тільки 20% потреби в енергетичній сировині. Інші потреби в енергетичній сировині покриваються за рахунок імпорту нафти з Росії й Казахстану. Щорічний обсяг поставок нафти на українські НПЗ становить у середньому близько 26 млн. тон. Значні масштаби імпорту енергетичної сировини в Україну суттєво впливають на економічну політику країни, а іноді просто ставлять під загрозу її енергетичну безпеку. Обмеженість запасів вуглеводнів не дозволяє Україні розв'язати проблему збільшення власного видобутку енергетичної сировини нафтового походження.

Зараз Україна споживає до 16 млн тон світлих (бензини, дизпаливо) і темних (мазут, бітум) нафтопродуктів у рік. Ємність українського ринку оцінюється в 4 млрд у роздрібних цінах. Головною проблемою української нафтопереробки є технологічна відсталість, що й виникають звідси низька конкурентоспроможність і якість продукції. Пропоновані в проекті нафтопродукти відповідають усім нормам якості передбачених стандартом Євро–4.

6. Оцінка підприємницьких ризиків при реалізації пропозиції

Даній пропозиції характерні наступні види ризиків: комерційний ризик, фінансовий ризик, технічний ризик, політичний ризик, виробничий ризик, форс–мажорні ризики.

Способи мінімізації ризиків:

- відмова від роботи з ненадійними партнерами;
- створення системи резервів (сировина, матеріали, резервні фонди коштів);
- підвищення кваліфікації персоналу;
- моніторинг соціально-економічного й нормативно-правового середовища;
- страхування майна;
- створення системи контролю якості продукції.
- ретельне вивчення ринку збуту продукції, доскональним прогнозом передбачуваних цін на продукцію;
- детальні розрахунки і якісне прогнозування умов реалізації проекту, оснащення проведення сучасним устаткуванням.

7. Прогнозні техніко-економічні показники створення проведення на основі інноваційної пропозиції

Строк реалізації інноваційної пропозиції – 33 мес.

Загальна сума інвестицій – 1496402,798 тис. грн, у тому числі:

- 1) Основні кошти – 1085000 тис. грн;
- 2) Будівельно-монтажні роботи – 172800 тис. грн;
- 3) Проектні роботи з будівництва – 41760 тис. грн;
- 4) Одержання техумов у дозвільних інстанціях, патентів, ліцензій – 121600 тис. грн;
- 5) Створення й пуск в експлуатацію «пілотної» установки продуктивністю 45000 т нафтопродуктів у рік – 39600 тис. грн;

6) Витрати на організацію проведення – 35642,798 тис. грн.

Показники ефективності інноваційної пропозиції за 10 років реалізації проекту.

1. Чистий прибуток – 6302210,564 тис. грн;
2. Чистий дисконтований дохід (NPV) – 1083790,319 тис. грн;
3. Індекс прибутковості – 1,7
4. Рентабельність продажів – 13%;
5. Рентабельність інвестицій – 422%;
6. Строк окупності – 48 місяців.
7. Строк окупності з обліком дисконтування – 68 місяців.
8. Внутрішня норма рентабельності – 30%....

Наукове видання

Доценко Олена Юріївна

**ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
РЕГІОНУ НА ОСНОВІ КОНСОЛІДОВАНОГО ФІНАНСУВАННЯ
ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ**

Монографія

Видано в редакційній обробці автора.

Науковий редактор – Ольга Сергіївна Галушко,
заслужений діяч науки і техніки України, доктор економічних наук, професор.

Підписано до видання 14.07.2016.

Папір офсетний. Ризографія. Ум. друк арк. 9,5.
Обл.-вид. арк. 12,7. Тираж 25 пр. Зам. .

Підготовлено й видано у Державному вищому навчальному закладі
«Національний гірничий університет».
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 1842 від 11.06.2004.
49005, м. Дніпро, просп. Д. Яворницького, 19.